

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Bölümü

**ULUSLARARASI BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI VE
BOSNA-HERSEK, KOSOVA VE AFGANİSTAN ÖRNEKLERİNDE
TÜRKİYE’NİN KATKILARI**

HAZIRLAYAN: Mehmet ÖZER

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ MUGHISUDDIN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

ULUSLARARASI BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI VE BOSNA-HERSEK,
KOSOVA VE AFGANİSTAN ÖRNEKLERİNDE TÜRKİYE'NİN KATKILARI

HAZIRLAYAN: Mehmet ÖZER

TEZ DANIŞMANI: Prof.Dr. Oya AKGÖNENÇ MUGHİSUDDİN

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

KABUL VE ONAY

Mehmet ÖZER tarafından hazırlanan "ULUSLARARASI BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI VE BOSNA-HERSEK, KOSOVA VE AFGANİSTAN ÖRNEKLERİNDE TÜRKİYE'NİN KATKILARI" başlıklı bu çalışma, 11.06.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ MUGHISUDDİN (Jüri Üyesi)

Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK (Jüri Üyesi)

Yrd. Doç. Dr. Elif GÖZDAŞOĞLU KÜÇÜKALIOĞLU (Jüri Üyesi)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

† Tezim sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

† Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Mehmet ÖZER
11.06.2013

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehmet ÖZER
Doğum Yeri ve Tarihi : Adana 10.03.1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi
Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi :Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Uluslararası
İlişkiler Bölümü
Bildiği Yabancı Diller :İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi :mehmetozer.2006@hotmail.com

Tarih :11.06.2013

ÖZET

ÖZER, Mehmet. Uluslararası Barışı Koruma Operasyonları ve Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan Örneklerinde Türkiye'nin Katkıları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

BM, dünya barışının sağlanması amacıyla gönüllü olarak bir araya gelmiş milletler topluluğudur. Barışın sağlanması için BM, öncelikle barışçıl yöntemlere başvurur, eğer bu mümkün olmazsa silahlı kuvvet kullanmak zorunda kalabilir. BM'nin silahlı güç kullanmak zorunda kaldığı yerlerden olan Kosova, Bosna-Hersek ve Afganistan'da Türkiye'nin katkılarının ne boyutta olduğu irdelenecektir. Bu katkıların genel çerçevede yeterli olduğu tezimizde açıklanacaktır.

Anahtar Sözcükler:

Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi, Barışçıl Çözümler, Barışı Koruma Operasyonları, Türkiye'nin Katkıları, Silahlı Kuvvet Kullanma.

ABSTRACT

ÖZER, Mehmet. International Peacekeeping Operations and Turkey's Contributions in the samples of Bosnia-Herzegovina, Kosovo, and Afghanistan, Master's Thesis, Ankara, 2013.

UN is the union of countries which has come together voluntarily for the purpose of the settlement of world peace. For the settlement of peace, UN applies principally peaceful solutions, if this is not possible, UN might be obliged to use armed forces. Turkey's contributions in Kosovo, Bosnia-Herzegovina and Afghanistan where UN has obliged to use armed forces will be examined. These contributions which are being sufficient in general framework will be explained in our thesis.

Key Words:

United Nations, Security Council, Peaceful Solutions, Peacekeeping Operations, Contributions of Turkey, Use of Armed Forces

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri (United States of America)
AFOR	Arnavutluk Kuvveti (Albania Force)
AGIT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AK	Avrupa Konseyi
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi
ALTHEA	AB Barışı Koruma Gücü (Peace Keeping Force of European Union)
ANAP	Anavatan Partisi
BAB	Batı Avrupa Birliği
BBP	Büyük Birlik Partisi
BHT	Bosna Hersek Televizyonu
BİE	Bölgesel İmar Ekibi
BİOEM	Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler (United Nations)
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (United Nations Security Council)
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DSP	Demokratik Sol Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
ECA	Afrika Finansal Komisyonu (Economic Commission for Africa)
ECE	Avrupa Finansal Komisyonu (Economic Commission for Europe)
ECLAC	L. Amerika ve Karayip Fin. Kom. (Eco. Comm. for L. Amer. & Carib.)

ESCAP	Asya ve Pasifik Fin. & Sos. Kom. (Eco. & Soc. Comm. for As. & Pac.)
ESCWA	Batı Asya Fin. ve Sos. Komisyonu (Eco. and Soc. Comm. for W. Asia)
EUFOR	Avrupa Kuvveti (European Union Force)
EUROCORPS	Avrupa Kolordusu (European Corps)
GDAÜ	Güneydoğu Avrupa Ülkeleri
GRF	Dereceli Hazırlık Kuvvetleri (Gradual Readiness Forces)
IFOR	Uygulama Kuvveti (Implementation Force)
ISAF	Uluslararası Gv. ve Yardım Kuv. (International Security Assist. For.)
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü (Organization Of The İslamic Conference)
KÇUT	Kabil Çok Uluslu Tugayı
KFOR	Kosova Uygulama Kuvveti (Kosovo Force)
MAD	Milletlerarası Adalet Divanı (İnternational Court of Justice)
MC	Milletler Cemiyeti (League of Nations)
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MT	Milletler Topluluğu (Commonwealth of Nations)
NATO	Kuzey Atlantik İşbirliği Organizasyonu (North Atlantic Treaty Organization)
NRDC-T	Türkiye NATO Acil Müdahale Birliği (NATO Rapid Deployable Corps-Turkey)
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Co-Operation and Development)
PKO	Barışı Koruma Operasyonları (Peacekeeping Operations)
POMEM	Polis Meslek Eğitim Merkezi
PRT	İl İmar Ekibi (Provincial Reconstruction Team)

RP	Refah Partisi
SFOR	İstikrar Gücü (Stabilisation Force)
SHP	Sosyalist Halkçı Parti
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Union of Soviet Socialist Rep.)
TADOC	Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi (Turkish International Academy Against Drugs and Organized Crime)
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİKA	Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı
TRT	Türkiye Radyo Televizyonu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri (Turkish Armed Forces)
UÇK	Kosova Kurtuluş Ordusu (Kosovo Liberation Army)
UGYK	Uluslar arası Güvenlik Yardım Kuvveti
UNAMA	Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu (United Nations Assistance Mission In Afghanistan)
UNEF	Birleşmiş Milletler Acil Kuvveti (United Nations Emergency Force)
UNHCR	BM Mülteciler Yük. Komiserliği (UN High Commissioner for Refugees)
UNMIK	Birleşmiş Milletler Geçici Kosova Yönetimi (United Administration Mission In Kosova)
UNPROFOR	Birleşmiş Milletler Koruma Kuvveti (United Nations Protection Force)

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. BİRİNCİ BÖLÜM: MİLLETLERARASI İLİŞKİLERDE BM ANLAŞMASINA GÖRE BARIŞ VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASI İLGİLİ KAVRAMLAR	4
2.1. UYUŞMAZLIK VE DURUM KAVRAMLARI	4
2.1.1. MEŞRU MÜDAFAA.....	5
2.1.2. SALDIRI.....	6
2.1.3. İŞGAL.....	9
2.1.4. SİLAHLI KUVVET KULLANILMASI.....	10
2.1.5. İÇİŞLERİNE KARIŞMAMA.....	11
2.1.6. ÇATIŞMANIN ÖNLENMESİ, BARIŞ YAPMA VE BARIŞI KORUMA.....	12
2.1.7. İNSANİ YARDIM, BARIŞA ZORLAMA, BARIŞI PEKİŞTİRME VE ÖNLEYİCİ DİPLOMASİ	13
2.2. BARIŞIN TANIMI VE BM SİSTEMİNDE KULLANILMASI YASAKLANAN KUVVETİN KAPSAMI VE NİTELİĞİ.....	15
2.3 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANTLAŞMASI'NDA KUVVET KULLANMA YASAĞININ İSTİSNALARI VE MEŞRU MÜDAFAA HAKKI.....	18
2.3.1 KUVVET KULLANMA YASAĞININ İSTİSNALARI.....	18
2.3.2 MEŞRU MÜDAFAA.....	19
3. İKİNCİ BÖLÜM: BM VE MÜDAHALE	23
3.1. BM'NİN KURULUŞ AMACI VE ORGANİK YAPISI.....	23
3.1.1. AMAÇLAR VE İLKELER.....	23
3.1.2. ORGANLAR.....	26
3.1.2.1. GENEL KURUL.....	27
3.1.2.2. GÜVENLİK KONSEYİ.....	28
3.1.2.3. SEKRETERYA.....	29
3.1.2.4. FİNANSAL VE SOSYAL KONSEY.....	30
3.1.2.5. VESAYET KONSEYİ.....	31
3.1.2.6. MİLLETLERARASI ADALET DİVANI.....	32
3.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE BARIŞIN KORUNMASI.....	32
3.2.1. BM ANTLAŞMASI ÇERÇEVESİNDE UYUŞMAZLIKLARIN BARIŞÇIL YOLLARDAN ÇÖZÜLMESİ	32
3.2.1.1.GÖRÜŞME, SORUŞTURMA, ARABULMA, UZLAŞTIRMA, TAHKİM, HUKUKİ GİRİŞİMLER.....	34
3.2.2. UYUŞMAZLIKLARIN ZORLAYICI ÖNLEMLERLE ÇÖZÜLMESİ.....	35
3.2.2.1. GEÇİCİ ÖNLEMLER.....	36
3.2.2.2. SİLAHLI KUVVET KULLANILMASINI İÇERMİYEN ÖNLEMLER.....	37
3.2.2.3. SİLAHLI KUVVET KULLANILMASINI GEREKTİREN ÖNLEMLER.....	38
3.2.3. BM SİSTEMİNDE KUVVET KULLANMA.....	40

3.2.3.1.	KUVVET KULLANMAMA İLKESİ	41
3.2.3.2.	GÜVENLİK KONSEYİ KARARI İLE KUVVET KULLANIMI.....	42
3.2.3.3.	GENEL KURUL KARARI İLE KUVVET KULLANIMI.....	43
3.2.4.	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE MÜDAHALE.....	44
3.2.4.1.	ÖNLEYİCİ DİPLOMASİ(PREVENTIVE DIPLOMACY).....	44
3.2.4.2.	BARIŞIN SAĞLANMASI/BARIŞ YAPMA(PEACE MAKING), BARIŞI KORUMA(PEACE KEEPING).....	45
3.2.4.3.	BARIŞIN TESİSİ/İNŞAASI(PEACE BUILDING).....	46
3.3.	BM'İN MÜDAHALE ESASLARI.....	47
3.3.1.	UYUŞMAZLIK VEYA DURUMUN BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ÖNÜNE SUNULMASI.....	47
3.3.2.	BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİM UYUŞMAZLIK VEYA DURUMUN ÇÖZÜMÜ KONUSUNDAKİ YETKİLERİ.....	48
3.3.2.1.	SORUŞTURMA YETKİSİ.....	49
3.3.2.2.	ÇÖZÜME YÖNELİK TAVSİYELERDE BULUNMA YETKİSİ.....	50

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'NİN BOSNA-HERSEK, KOSOVA VE AFGANİSTAN ÖRNEKLERİNDEKİ KATKILARI.....52

4.1.	BOSNA-HERSEK SORUNU'NUN GELİŞİMİ.....	52
4.2.	YURTDIŞINA ASKER GÖNDERİLMESİ KARARININ ALINMASI.....	56
4.3.	BOSNA-HERSEK OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARI.....	58
4.3.1.	BM'İN ROLÜ.....	58
4.3.2.	BOSNA-HERSEK OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	60
4.3.2.1.	SİYASİ ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	60
4.3.2.2.	ASKERİ ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	67
4.3.2.3.	ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	70
4.3.2.4.	EKONOMİK ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	70
4.3.2.5.	SAĞLIK ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	72
4.3.2.6.	EĞİTİM ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	73
4.3.2.7.	SOSYAL ALTYAPI VE KÜLTÜREL ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	75
4.4.	KOSOVA OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARI.....	77
4.4.1.	KOSOVA SORUNU'NUN GELİŞİMİ VE BM'İN ROLÜ.....	77
4.4.2.	KOSOVA OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	81
4.4.2.1.	SİYASİ ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	81
4.4.2.2.	ASKERİ ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	84
4.4.2.3.	ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	85
4.4.2.4.	EKONOMİK ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	86
4.4.2.5.	SAĞLIK ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	87
4.4.2.6.	EĞİTİM ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	88
4.4.2.7.	SOSYAL ALTYAPI VE KÜLTÜREL ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	90
4.5.	AFGANİSTAN OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARI.....	91
4.5.1.	İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA KADAR AFGANİSTAN.....	91

4.5.2. SOVYET İŞGALİ'NE KADAR AFGANİSTAN.....	93
4.5.3. 11 EYLÜL SALDIRILARI'NIN AFGANİSTAN'A ETKİLERİ.....	94
4.5.3.1. SALDIRILAR SONRASINDA BM KARARLARI VE AFGANİSTAN'A OPERASYON.....	94
4.5.3.2. TÜRKİYE'NİN AFGANİSTAN'A ASKER GÖNDERMESİ ÖNCESİ GELİŞMELER.....	95
4.5.4. AFGANİSTAN OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	96
4.5.4.1. SİYASİ ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	96
4.5.4.2. ASKERİ ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	98
4.5.4.3. ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	101
4.5.4.4. EKONOMİK ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	101
4.5.4.5. SAĞLIK ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	103
4.5.4.6. EĞİTİM ALANINDA SAĞLANAN KATKILAR.....	104
4.5.4.7. SOSYAL ALTYAPI VE KÜLTÜREL ALANDA SAĞLANAN KATKILAR.....	105
5. SONUÇ.....	108
6. KAYNAKÇA.....	120
7. EK'LER.....	135
EK-1 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 1244 SAYILI KARARI.....	135
EK-2 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 1368 SAYILI KARARI.....	143
EK-3 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 1373 SAYILI KARARI.....	144
EK-4 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 1267 SAYILI KARARI.....	148
EK-5 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 1333 SAYILI KARARI.....	152
EK-6 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 1386 SAYILI KARARI.....	159

1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın, devletlerin kuvvete başvurma seçeneğini düzenlemesi sebebiyle bir dönüm noktası teşkil ettiğikabul edilebilir. Fakat bilindiği üzere insanlık tarihi boyunca kuvvete başvurma devletler için bir hak olduğu genel kanısı hâkim olmuştur.Uzun süre boyunca silahlı çatışmalar sırasında uyulması gereken kurallar altın çağını yaşarken, kuvvete başvurulmasını düzenleyen kurallarzayıf kalmış ve uygulanmamıştır. Buna karşılık, kuvvete başvurma önce kısıtlandığı sonra da yasaklandığı 20'nci Yüzyıl bu açıdan önem arz etmektedir. Önce Milletler Cemiyeti (MC) Misakı, sonra da 1928 Briand Kellogg Paktı bu yönde ilk adımları attılar.¹ 1945 Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması ise en ileri ve kapsamlı düzenlemenin yapıldığı belge oldu. Günümüzde silahlı güce başvurma hususunda en temel düzenleme olarak kabul edebileceğimiz BM Antlaşması'nda kullanılan terim, kuvvet kullanmadır. Savaş kelimesi 111 maddelik tüm anlaşma içinde yalnızca birkez kullanılmaktadır ve bu da giriş bölümünde ifade edilen, BM halklarının iki kez insanlığa tarifiyapılamaz acılar getiren savaşfelaketinden gelecek nesilleri korumaya karar verdikleri sözünden ibarettir.

Birleşmiş Milletler, savaş sonrasında en büyük önceliği barışın temin edilmesi ve muhafaza edilmesine vermiştir.Antlaşmanın gaye ve ilkelerini kapsayan 1'inci Bölüm'nün 1'inci maddesinde "Uluslararası sulh ve emniyeti korumak ve bu amaçla, barışa yönelik tehditleremani olmak, barışın bozulmasına sebep olan eylemlere karşı etkin ortak güvenlik önlemleri almak ve uyuşmazlıkları barışçıl yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine göre çözülmesini sağlamak" ilk hedef olarak gösterilmiş, temel organlarının yetki ve sorumluluklarının tespit edilmesini ve açıklanmasını, sulh ve emniyetin sağlanmasına yönelik olarak yaptığı gözlemlenmiştir.

Genel olarak BM örgütünce kazanılan başarılı sonuçlar; barış ve güvenliğin bozulduğu veya tehdit edildiği hallerde barışı koruma kuvvetlerinin kullanılmasının gerekliliğini kanıtladığı değerlendirilmektedir.

Genel bir uygulama olarak kabul edilen, fakat bugün hala pek çok yerde tartışılmaya da devam eden ve BM tarafından sıkça başvuru alan Barışı Koruma Harekatları'nın

¹Yapıcı Utku, "Uluslararası Hukukta Terörizme Karşı Kuvvet Kullanımı Sorunu", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 2, No: 7, 2006, s.21.

hukuksal dayanağının da inceleneceği tezin ilk bölümünde; özellikle BM Antlaşması'nda sıkça geçen ve incelenmesinde fayda olan; uyuşmazlık ve durum, meşru müdafaa, saldırı, işgal, silahlı kuvvet kullanılması, içişlerine karışmama, çatışmanın önlenmesi gibi kavramlar ile Barışı Koruma Harekatları ile birlikte literatüre giren ve sıkça kullanılan barış yapma, barışı koruma, insani yardım, barışa zorlama, barışı pekiştirme ve önleyici diplomasi gibi kavramlara açıklık getirilmeye çalışılacaktır. BM sisteminde kullanılması yasaklanan kuvvetin kapsamı ve niteliğinden bahsedilirken bu yasağın istisnalarına açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

İkinci Bölümde; BM'nin kuruluş amacı ve organik yapısı açıklanmaya çalışılacak, BM Örgütü içinde barışı koruma harekâtı faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirildiğinden bahsedilecektir. BM Örgütü'nün en önemli görevi olan uluslararası sulh ve emniyetin temin edilmesi konusundaki BM Antlaşması'nda yer alan BM organlarının yetki dağılımı incelenmeye, hukuka aykırı bir fiilin oluşması durumunda uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözümü ve uyuşmazlıkların zorlayıcı önlemlerle çözülmesi konusundaki yöntemler irdelenecektir.

Son Bölümde ise; Türkiye'nin BM adına Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'a Barış Gücü olarak gönderilme kararının alınma sürecinden ve Türkiye'nin Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan örneklerinde barışı koruma operasyonları kapsamında; barışı sağlama, koruma, yapılandırma faaliyetleri ile kalkındırmaya yönelik katkılarından bahsedilecektir.

Yapılan tez çalışmasında benzeşik (homojen) örnekleme yöntemi² kullanılarak yukarıda belirtilen çerçevede milletlerarası barışın korunması ile alakalı kavramlar ve barışı koruma maksadıyla milletlerarası ortamda alınan tedbirlerin hukuksal temelleri incelenmiştir. Çalışmamın konusu ile ilgili İngilizce ve Türkçe kaynaklar taranarak, mümkün mertebe sonuç kısmı hariç yoruma ve örnek olaya yer verilmemiştir.

Bunu yapmada güdülen amaç; tez konusuna ilişkin hususları objektif şekilde ortaya koyabilmektir. Nitekim tarihi, bir insan ömrünü geçmeyen, barışı korumaya yönelik kurulan milletlerarası sistemde, eleştiriye tabi olabilecek hususları bulmak güç değildir. Her sistemin bir canlı gibi zaman içerisinde kendini geliştirdiğini dikkate alırsak, hali hazırdaki milletlerarası barışı korumaya yönelik uygulanan sistemin kendini geliştireceği muhakkaktır.

² Yıldırım Ali, Şimşek Hasan, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş., Ankara, 2011, s.109.

Bu tez, dünya barışının sağlanmasında milletlerarası barışı koruma çabalarını ve BM'nin barışın sağlanmasındaki işlevlerini, bu kapsamda barışın korunması için yapılan barışı koruma operasyonlarını ve Türkiye'nin bu konulardaki katkılarını temel almaktadır. Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında Türkiye'nin BM çerçevesindeki barışı koruma operasyonlarına katkılarının nasıl şekillendiği incelenirken Türkiye'nin Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan örneklerinde siyasi alanda, askeri alanda, ulaştırma ve haberleşme alanında, sağlık alanında, ekonomik alanda, eğitim alanında ve sosyal altyapı ile kültürel alanda sağladığı katkılar saptanmaya çalışılacaktır.

Milletlerarası barış ya da dünya barışı günümüzde tüm devletler tarafından ifade edilen ve istenen bir kavram olmasına karşın insanlığın şu an ulaşabildiği bir hedef olmaktan uzak görünmektedir. Dünya olaylarına daha global olarak bakacak olunursa, 1990'larda başlayan küreselleşme hareketinin, 2000'li yıllarda ivme kazandığı görülecektir. İlk başta son derece tabii ve herkesin yararına olacakmış gibi ifade edilen küreselleşme, zaman geçtikçe daha çok post-modern bir sömürgecilik şeklinde tecelli etmeye başlamıştır.

Ekonomik ve mali kaynaklara küreselleşme hareketi ile hakim olan güçler, sosyal ve kültürel olarak da daha baskın duruma geçmişler ve daha zayıf olanları kendi çıkarları için kullanmaya başlamışlardır. Fakir ülkelerin hakiki anlamda gelişmesine de izin vermediler.³

Türkiye dünya haritasında bulunduğu yer bakımından Asya ile Avrupa'nın merkezinde jeostratejik önemi olan bir ülkedir. Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasından sonra yeni Cumhuriyet'in güçlenmesi ve toparlanması için finansal, sosyal, kültürel ve hukuki alanlarda devrimler gerçekleştirilirken kuvvetli bir ordu oluşturulmaya epey gayret gösterilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anadolu'nun sahip olduğu konum sebebiyle kurmayı hedeflediği kuvvetli orduyu savunmaya yönelik girişimler ve yatırımlar yaparak tesis etmiştir. Günümüzde de bu geleneksel kuvvetli ordu anlayışı, "Güçlü Ordu Güçlü Türkiye" sloganı eşliğinde mevcudiyetini Avrupa'nın en büyük, NATO'nun ikinci büyük ordusu olarak devam ettirmektedir.⁴

³Akgönenç Oya, "Garip olaylar, ilginç bağlantılar ve yeni Haçlılar", (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 22.09.2006.

⁴ 1990-2001, (çevrimiçi), http://www.nato.int/docu/review/2002/issue2/graphics/contents/i2_st1_tu.gif, B.Tarihi: 30.01.2006.

2. BİRİNCİ BÖLÜM: MİLLETLERARASI İLİŞKİLERDE BM ANLAŞMASINA GÖRE BARIŞ VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1 UYUŞMAZLIK VE DURUM KAVRAMLARI

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının VI'ncı Bölümü "Uyuşmazlıkların Barışçıl Yollarla Çözülmesi" başlığını taşımasına karşın bölüm içindeki maddelerde uyuşmazlık (dispute) kavramı yanında, milletlerarası anlaşmazlıkla neticelenebilecek veya uyuşmazlık meydana getirebilecek durum (situation) kavramına da değinilmektedir. Antlaşmada durum ve uyuşmazlık kavramlarına ait herhangi bir tanım bulunmadığı gibi, bu iki kavramın birbirinden ayırt edilmesinde kullanılacak bir ölçüt de bulunmamaktadır.

Milletlerarası Sürekli Adalet Divanı tarafından uyuşmazlık hakkında yapılmış olan tanım genel kabul görmektedir. Divan, 30 Ağustos 1924 tarihinde "Mavrommatis Davası"na ait kararında uyuşmazlığı, "iki ya da daha fazla devlet arasında tüzel ya da objektif bir olay üzerine çıkan anlaşmazlık, tüzel görüşler ya da çıkarlar arasında çatışma, karşıtlık" olarak ifade etmektedir.⁵

Uyuşmazlık iki ya da daha fazla devlet arasında mevzu bahis iken, anlaşmazlıkla neticelenebilecek veya uyuşmazlık meydana getirebilecek duruma genel olarak bir devlet sebep olur. Fakat ortaya çıkan duruma diğer devletlerin de müdahalesine ve meselenin tüm milletlerarası toplumu ilgilendirmesine epeyce sık rastlanmaktadır. Durum, uyuşmazlığı da içeren daha kapsamlı bir kavramdır. Antlaşmanın 34'üncü maddesinde de durumun anlaşmazlıkla neticelenebileceğinin yanında, uyuşmazlık da meydana getirebileceğinin belirtilmesi, durumun uyuşmazlığa nispeten daha kapsamlı bir kavram olduğunu göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Antlaşması VI'ncı Bölüm 33'üncü madde, "Devam etmesi milletlerarası sulh ve emniyetin temin edilmesini tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar için" barışçıl çözüm yolları önermektedir. Fakat 34'üncü madde de ise, herhangi bir uyuşmazlık veya milletlerarası bir anlaşmazlığa meydan verebilecek ya da uyuşmazlık doğurabilecek bir vaziyetin sulh ve emniyetin teminini tehlikeye düşürüp düşürmeyeceğinin Güvenlik Konseyi'nce tespit

⁵ Meray Seha L., **Devletler Hukukuna Giriş**, C. II, 4.B. A.Ü.S.B.F.Y. Ankara, 1965, s.343.

edilmesini öngörmektedir. Anlaşma da; uyuşmazlık yanında durum kavramına da değinilmesi, Antlaşma çerçevesinde yalnız uyuşmazlıkların değil, milletlerarası sulh ve emniyetin teminini tehlikeye atabilecek durumların da barış yolu ile çözümlenecekleri sonucunu doğurmaktadır.⁶

2.1.1 MEŞRU MÜDAFAA

Birleşmiş Milletler sisteminde, meşru müdafaa yani yasal savunma, güç kullanma yasağının bir kaide dışılığıdır. Meşru müdafaa konusunda ilk yazılı metni de Antlaşmanın 51'inci maddesi oluşturmaktadır. Antlaşmada, meşru müdafaa bir kural dışılık olarak düzenlenmekte, daha önceki döneme göre de sınırlandırılmış olmaktadır.⁷

Antlaşmanın 51'inci maddesine şu hüküm konulmuştur: "İşbu Antlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin bir silahlı saldırıya veya eyleme hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi milletlerarası sulh ve emniyetin sağlanması için gerekli önlemleri alıncaya kadar, tabii olan münferit veya müşterek meşru müdafaa hakkına hanel getirmez. Bu meşru müdafaa hakkını kullanarak üyelerin aldığı önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve konseyin, bu antlaşmaya dayanarak milletlerarası sulh ve emniyetin sağlanması veya iadesi için gerekli göreceği biçimde her an harekete geçme yetki ve ödevine hiçbir veçhile tesir etmez. Şu halde, antlaşmada zorlama önlemleri alınması hususunda başlıca mesuliyet ve yetki Güvenlik Konseyi'ne verilmekle birlikte, Güvenlik Konseyi bu vazifesini yapana kadar, tecavüze maruz kalan devlet ya tek başına, ya da müttetikleri ile birlikte meşru müdafaa hakkını kullanabilecektir. Bu hükmün, "Bölge Anlaşmaları" başlığını taşıyan VIII'inci Bölüm yerine, VII'inci Bölümün sonunda yer alması, Güvenlik Konseyi'nin sulh ve emniyetin tesis edilmesindeki genel yetkisine konulmuş bir istisna olduğunu göstermektedir.

Antlaşmanın 51'inci maddesi iki ana prensip üzerine kurulmuş olmaktadır. Birincisi, devletlerin, kendi başlarına ya da birlikte, meşru müdafaa haklarını kullanmaları belirli bir koşula bağlanmıştır, bu koşul da silahlı bir saldırının olması durumudur. İkincisi ise, bu haklar kullanılırken, devletlerin tutumları, Güvenlik Konseyi'nin eylem ve denetimiyle sınırlandırılmıştır. Başka bir deyişle, üye devletler, meşru müdafaa haklarını, "Güvenlik

⁶ Shaw Malcolm N., **International Law**, Cambridge University, New York, 2008, s. 544.

³Meray Seha L., **Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, A.Ü.S.B.F.Y., Ankara, 1979, s.242.

Konseyi milletlerarası sulh ve emniyetin sağlanması için gerekli önlemler alınmaya kadar” kullanabilirler, bundan öte, meşru müdafaa hakkı gereğince alınacak önlemler, hemen Güvenlik Konseyi'nin bilgisine sunulacaktır; Güvenlik Konseyinin her an meseleye müdahale yetkisi saklı tutulmuştur.⁸

2.1.2 SALDIRI

Saldırı teriminin tanımlanması milletlerarası hukuk açısından epeyce sorun teşkil etmiştir. Bu sebeple, saldırı tanımının yapılışını tarihsel olarak değerlendirmek daha açıklayıcı olacaktır. Saldırı ifadesi; Sovyetler Birliği'nin 6 Şubat 1933'de Cenevre'de toplanan Silahsızlanma Konferansı'nda bir sözleşme tasarısı sunmasıyla ilk defa Milletler Topluluğu döneminde ele alınmıştır. Bu tasarı üzerine kurulan komisyonda, N.Politis ve M.Bourçin'in hazırladıkları rapor⁹, 24 Mayıs 1933'de Konferansa sunulmuştur. Bu rapora göre, aşağıdaki beş durumdan birine ilk girişen devlet “saldırgan” olarak değerlendirilecekti:

- Bir devletin başka bir devlete muharebe ilan etmesi,
- Savaş ilan edilmeksizin de, bir devletin silahlı kuvvetlerinin bir başka devletin toprağını istila etmesi,
- Savaş ilan edilmeksizin de olsa, bir devletin kara, deniz ya da hava kuvvetleriyle bir başka devletin ülkesine, gemilerine ya da uçaklarına saldırması,
- Bir başka devletin sahillerinin ya da limanlarının denizden kuşatılması,
- Bir devletin ülkesi üzerinde kurulmuş ve bir başka devletin ülkesini istila etmek maksadı güden silahlı çetelere yardımcı olmak ve bunları korumaktan yoksun bırakacak ve ülke devletince alınabilir nitelikte önlemler almaya yanaşmamak.

Milletler Topluluğu'nun, saldırının tanımlanması hususundaki çalışmaları bundan öteye sonuçlar vermemiştir. Bununla birlikte, Sovyetler Birliği, Türkiye ve diğer komşularıyla, Temmuz 1933'de, Londra'da “saldırının tanımlanması” anlaşmaları imzalamış, bu anlaşmalarda Politis Raporu prensipleri benimsenmiştir.

Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluşundan sonra, Genel Kurulun 17 Kasım 1950 kararıyla, saldırının tanımlanması konusu Milletlerarası Hukuk

⁸ Gönübol Mehmet, **Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, Milletlerarası Siyasi Teşekküllerin Tarihi Gelişimi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı**, A.Ü.S.B.F.Y. Ankara, 1964, No: 179 - 161, s.322.

⁹ (çevrimiçi) <http://www.belgeler.com/blg/34n6/birlesmis-milletlerde-guvenlik-konseyi>.

Komisyona¹⁰gönderilmiştir. Birleşmiş Milletlerin bu konudaki çalışmaları uzun seneler sürmüş,Genel Kurul, 14 Aralık 1974’de, saldırının tanımı konusunda görüş birliğine varmıştır. Genel Kurulun kabul ettiği saldırının tanımına ilişkin metin, bir başlangıç ve sekiz maddeden meydana gelmektedir; metne ayrıca bir “açıklayıcı not” ilave edilmiştir. Genel Kurul, metnin başlangıcında, her durumda bir saldırının olup olmadığı, o durumun bütün koşulları göz önünde tutularak kıyaslanabilirse de, bunu saptamakta yol gösterici olabilecek temel ilkelerin kaleme alınmasını uygun görmüş ve aşağıdaki maddeleri kabul etmiştir.

Metnin 1’nci maddesinde, saldırı şöyle tanımlanmaktadır: “Saldırı, bir devletin, bir başka devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne ya da politik bağımsızlığına karşı silah kullanması ya da bu tanımlamaya uygun olarak, Birleşmiş Milletler Antlaşmasıyla bağdaşmaz başka bir yola başvurusudur.”

- Metinde (madde 3), saldırı olarak kabul edilecek eylemler şu şekilde gösterilmektedir: Bir devlet ülkesinin bir başka devletin silahlı kuvvetleriyle istilası ya da saldırıya uğraması, ya da böyle bir istila veya saldırıdan doğan, geçici olsa bile, herhangi bir askeri işgal ya da bir başka devletin ülkesini güç kullanarak kendine katmak,
- Bir devletin silahlı kuvvetlerince, bir başka devlet ülkesinin bombardıman edilmesi, ya da bir devletçe başka bir devlet ülkesine karşı her türlü silahlı kullanılması,
- Bir devletin silahlı kuvvetlerince bir başka devletin kıyılarının ya dalimanlarının abluka edilmesi,
- Bir devletin silahlı kuvvetlerince, bir başka devletinkara, deniz ve hava kuvvetlerine, ticaret donanmasına ve ticaret uçaklarına saldırılması,
- Bir devletin ülkesinde, bu devletin rızasıyla bulunan bir başka devletin silahlı kuvvetlerinin, Antlaşmada öngörülen koşullara aykırı olarak kullanılması ya da Antlaşma süresinin bitiminden sonra da bu silahlı kuvvetlerin sözkonusu ülkede bulunmuş sürelerinin uzatılması,
- Ülkesini bir başka devletinyararlanmasına sunmuş bir devletçe, bu ülkeden faydalanan devletin ülkeyi bir saldırı eylemi için kullandığını kabul etmesi,

---

¹⁰ Meray, **Uluslararası Hukuk...**, a.g.e., s.243.

- Bir devletçe ya da bu devlet adına, bir başka devlete karşı çeteler ya da silahlı gruplar, düzensiz kuvvetler ya da ücretli askerler gönderilmesi, ya da böyle bir harekete önemli bir şekilde girişmek.¹¹

Saldırı kavramının, yalnız 3'üncü maddede sayılan eylemlerle kısıtlanmadığı, metnin 4'üncü maddesinde ifade edilmektedir. Bu maddeye göre, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Antlaşması gereğince, başka eylemleri de saldırı olarak kabul edebilir.¹² Öte yandan, metnin 5'inci maddesinde, politik, finansal, askeri ya da başka herhangi bir nedenin, saldırıyı haklı gösteremeyeceğini, bir saldırı savaşının milletlerarası barışa karşı bir suç olduğunu izah etmektedir. Böyle bir savaşın sonunda elde edilen ülke kazançları ya da başka herhangi bir kazançta meşrusayılmayacaktır.

Metnin 7'nci maddesinde, saldırı konusundaki tanımlamanın, self-determinasyon, hürriyet ve istiklal haklarına zarar vermeyeceği belirtilmektedir. Sonuncu madde olan 8'inci maddede, metnin tüm maddelerinin yorumunda ve uygulanmasında, her maddenin, öteki maddelerle bağlantılı olduğu ve öteki maddeler çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği izah edilmektedir. Saldırının tanımlanması hususunda yıllardır süren çabalar bir neticeye ulaşmış görünmektedir.¹³

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun A/2444 (1968) sayılı kararı ile, bir başka devletin topraklarına askeri ve sivil hedef ayrımı yapılmaksızın veya direk sivil halka yönelik silahlı saldırı da yasaklanmıştır. Saldırı, alenen ve direk (open and direct) veya dolaylı ve gizli (indirect and secret) gerçekleşebilir. Dolaylı ve gizli saldırı, dolaylı askeri saldırı (indirect military aggression) veya finansal ya da ideolojik saldırı şekillerinde olabilir.

Dolaylı silahlı saldırı, bir başka ülke topraklarına silahlı çete yollanması olarak ifade edilmektedir. Buna karşılık, bu topluluklara yardım edilmesi (assistance) veya muvafakat edilmesinden (acquiescing) ibaret fiillerin böyle kabul edilip edilmeyeceği hususunda fikir birliği yoktur.¹⁴

¹¹ Gray Christine, **International Law and The Use of Force**, Oxford University, New York, 2008, s. 13.

¹² Çaycı Sadi, Harekât Hukuku ve Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Esasları, **Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları**, İstanbul, 1993, s. 12.

¹³ Meray, **Uluslararası Hukuk...**, a.g. e. 246.

¹⁴ Çaycı, a.g. e. 13.

2.1.3 İŞGAL

Milletlerarası silahlı çatışma durumunda işgal rejimi bir devlet ülkesi üzerinde, bu ülke devletinden hukuksal olarak ayrılmadan, yabancı askerikuvvetlerin varlığı ve belirli bir süre bunların denetiminde olma halini belirtmektedir.¹⁵

Gerek savaş durumunda gerekse savaşa varmayan silahlı çatışma ve hattakarşı direnç görmeyen hallerde bir devlet ülkesinin başka bir devletçe işgaledilmesi o işgal edilen ülkede işgal rejiminin uygulanmasını gerektirmektedir. İşgal rejiminin temel prensibi, denetim altındaki ülkenin tümü işgal altındabulunsa bile, işgal devletinin ülkesini oluşturmamasıdır. İşgal devletinin ülkeyi kendi ülkesine katması milletlerarası hukuka aykırıdır. Buna karşılık işgal edilen ülkede geçici bir idare kurması olağan ve milletlerarası hukuka uygundur. Ülke halkının bu genel bir bağlılık yükümlülüğü olmamasına karşın 1907 La Haye Yönetmeliği¹⁶ ve 1949 Cenevre Sivillerin Korunması Sözleşmeleri¹⁷ hükümleri uyarınca işgalci devlet halktan kurduğu düzene riayet etmelerini isteme hakkına sahiptir.

Öğretide genellikle; işgalci devletin askere alma, silah lisansı verme, seçimler düzenleme gibi işlemleri engelleyebileceği, döviz, kambiyo işlemlerini düzenleyebileceği ve askeri gereklilik gibi sebeplerle kimi politik ve sosyal hakları kısıtlayabileceği kabul edilmektedir. Bu çerçevede işgal edilmiş ülkede devletin idaresi prensip olarak görevlerini devam ettirebilir fakat idari görevlilerinin görevlerini devam ettirmesi ise zorunlu değildir. Mahkemelerde görevlerini devam ettirebilecektir ancak işgalci devlet ceza kanunları çıkarma ve ülkede kendi asker mahkemelerini kurma yetkisine de birtakım koşullarla sahiptir.

İşgalci işgal ettiği ülkede temel hak ve hürriyetlere saygı göstermek zorundadır. Sivil halkın rehin alınması ve toplu cezalandırması yasak ancak gözetim altına alma yetkisine

¹⁵ Pazarıcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap**, Turhan, Ankara, 2006, s.180.

¹⁶ (Çevrimiçi) <http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=la%2Bhaye%2Bs%3%B6zle%2Bmes%2Bfiletype%3Apdf&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDUQFjAC&url=http%3A%2F%2Funesdoc.unesco.org%2Fimages%2F0018%2F001870%2F187089TURB.pdf&ei=FyUezYDtD3sgbQxIDYDw&usg=AFQjCNGzoKpc0WYObZ8Kn1G4CX7d2NB3aw&bvm=bv.47883778,d.Yms>.

¹⁷ (Çevrimiçi) http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=cenevre%2Bsivillerin%2Bkorunmas%2B%3A%2F%2Fwww.askerihukuk.net%2FFileUpload%2Fds158941%2FFile%2Fharp_zamaninda_sivillerin_korunmasina_dair.pdf&ei=nDCUYrJ4fetAajsoFw&usg=AFQjCNGEKpYifOtWq_GI3W75RdSTa0lNeA&bvm=bv.47883778,d.Yms.

haizdir. Ödeme karşılığı özel mülkiyete el koyabilecek, ülkede önceden geçerli kanunlara göre işgal edilen ülkede sarf edilmek üzere vergitoplayabilecektir.¹⁸

2.1.4 SİLAHLI KUVVET KULLANILMASI

“Kuvvet kullanma” deyimiyle en geniş manada, milletlerarası alanda, muharebeyide kapsamak üzere çeşitli silahlı zorlama yolları anlaşılmaktadır.¹⁹

Milletler Topluluğu öncesidönemin bu husustaki ayırıcı özelliği, devletlerin savaş ve güç kullanma yetkilerini en yüce, dokunulmaz bir hak olarak vediledikleri gibi sınırsız olarak kullanabilmeleridir. XIX'uncu Yüzyıl'da güç kullanılmasını etkileyen üç gelişme olmuş (teknolojik gelişme=muharebe araçlarının gelişmiş etkileri çok ciddi boyutlara ulaşmış, demokratik gelişme=kamuoyları hükümetleri denetlemeye başlamış, finansal gelişme=kapitalizmin yarattığı emperyalizm, savaşın sonuçlarını savaş olmadan da sağlar olmuş) savaşın yanında savaşa varmayan yaptırımlar (Misilleme, Zararla karşılık, Karışma–Müdahale, Meşru Müdafaa) ortaya çıkmıştır. Milletler Topluluğu döneminde ise başlıca özellik, teamül kurallarına antlaşmalar yoluyla belirli sınırlamalar getirilmesi ve örgütlenmedir. Devletlerin barışçıl yolları tüketmeden, meşru müdafaa ve milletlerarası bir yaptırım önlemleri dışında savaşa başvurmaları, savaşın ulusal politika aracı olarak görmeleri yasaklanmıştır.

BM Antlaşması ile de günümüzde, güç kullanma genel olarak yasaklanmakta, hangi durum ve koşullarda güç kullanılabileceği işaret edilmektedir.²⁰

Silahlı kuvvet kullanılmasından bahsedilebilmesi için;

- Büyük çapta ve dikkatle planlanmış bir askeri harekâtın,
- Önceden tasarlanmış saldırı kararının,
- Önceden tasarlanmış bir askeri harekâtın varlığı gerekmektedir.

Silahlı kuvvet kullanılması tehdidi veya silahlı kuvvet kullanılması kavramı; terörizm, sabotaj, gerilla harekâtı ve bunlara yardım eden fiilleri de içerir.²¹

¹⁸ Pazarcı, a.g.e., s.181-183.

¹⁹ Meray, **Uluslararası Hukuk...**, a.g.e., s. 230.

²⁰ Meray, **Uluslararası Hukuk...**, a.g.e., s. 230 -238.

²¹ Çaycı, a.g.e., s. 14.

2.1.5 İÇİŞLERİNE KARIŞMAMA

Devletlerin egemenlik hakkının ve egemen eşitliği ilkesinin doğal neticelerinden bir başkası da birbirlerinin iç işlerine karışmama ilkesidir. Politik nitelikli bir ilke olarak 1823'te ABD Başkanı James Monroe'nun kongrede yaptığı konuşma ile ortaya çıkmış, genel bir biçimde kabul edilmesi ise BM Genel Kurulunun 21.12.1965 tarihli ve 2131 sayılı kararı ile gerçekleşmiştir.

İçişlerine karışmama ilkesine ait ana sorun bu ilkenin milletlerarası hukuktaki kapsamının açıklıkla tespit edilmesinde olmaktadır. Öğretinin görüş birliğinde olduğu husus, bir devletin sadece milli yetkisine giren işlere başka devletlerce karışılmasının bu ilke ile kesin yasaklandığı olmaktadır.²²

Mevcut uygulamalardan başlıca istisnalar şunlar olabilir;

- Davet üzerine içişlerine karışma,
- Antlaşma hakkına dayalı karışma, (Örneğin, Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı²³).
- Vatandaşların ve diğer yabancıların hayatlarını ve mallarını muhafaza etme için yapılan müdahale, (İsraili komandoların 3 Temmuz 1976 tarihinde gerçekleştirdikleri Uganda baskını²⁴)
- Bir halkı kendi hükümetinden korumak için gerçekleştirilen beşeriyetçi müdahale olarak ortaya çıkabilmektedir. (NATO'nun Yugoslavya'ya müdahalesi örnek olarak verilebilir.²⁵)

Beşeriyetçi müdahalenin özelliği, hedef ülkenin politik egemenliği veya toprak bütünlüğünün etkilenmemiş olmasıdır. Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51'inci maddesinde dayandırılan güç kullanarak hak alma ilkesi ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan, insanların yaşama, hürriyet ve birey emniyetine aitana hak ve hürriyetleri ve kimsenin işkenceye, acımasız, insanlığa aykırı ve aşağılayıcı muamele veya cezaya muhatap olmamasını öngören esaslar, beşeriyetçi harekâtın hukuksal dayanağını oluşturmaktadır. Bununla beraber,

²² Pazarıcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, 5. Baskı, Turhan, Ankara, 1998, s.26.

²³ (çevrimiçi) http://www.tsk.tr/8_tarihten_kesitler/8_4_turk_tarihinde_onemli_gunler/kibris_baris_harekati/kibris_baris.htm.

²⁴ (çevrimiçi) <https://eksisozluk.com/entebbe-baskini--470974?focusto=11198532>

²⁵ (çevrimiçi) <http://politikaakademisi.org/kimi-ulkede-istenmeyen-kisi-kiminde-ise-kahraman-olmak-baglaminda-tony-blair-ve-uluslararasi-arenadaki-yeni-misyonu/>

beşeriyetçimüdahalenin Birleşmiş Milletler veya bölgesel kuruluşlara bırakılması hukuksalaçından daha uygun görünmektedir.²⁶

2.1.6 ÇATIŞMANIN ÖNLENMESİ, BARIŞ YAPMA VE BARIŞI KORUMA

Çatışmanın önlenmesi; BM Şartının VI'ncı bölümü gereğince; uyuşmazlıkların silahlı bir çatışmayadönüşmesini veya yayılmasını önlemeyi amaçlayan diplomatik girişimlerden,birliklerin önleyici konuşlandırılmasına kadar uzanan değişik faaliyetleri kapsar. Bu faaliyetler;

- Gerçekleri araştırma görevleri,
- Danışmalar,
- İkazlar,
- Denetleme ve kontrolleri kapsamaktadır.²⁷

Bariş yapma ise; barıştan yana çözümün sağlanması maksadıyla, anlaşmazlığın başlamasından sonra icra edilen diplomatik faaliyetlerdir. Bu faaliyetler;

- Arabuluculuk,
- Uzlaştırma,
- Diplomatik tecrit,
- Diplomatik yardımları kapsamaktadır. Bu tanımda güç kullanımı öngörülmemektedir.²⁸

Bariş koruma ise; barışı yeniden sağlamak ve sürdürmek ve anlaşmazlıkların çözümünde uygulanan politik faaliyetleri tamamlamak amacıyla milletlerarası bir yapıda teşkil edilip yönetilen, üçüncü bir tarafın müdahalesiyle devletler içindeki veya devletlerarasındaki husumetlerin sona erdirilmesi, yumuşatılması ve yayılmasının önlenmesidir. Bu faaliyetler;

- Gözlem
- Çatışan kuvvetler arasında mevzilenme (tampon, ara bölge oluşturma)
- Çatışma durumundan barış durumuna geçişte sağlanacak destek kapsamaktadır.

²⁶ Çaycı, a.g. s. 9,10

²⁷“Bariş Destekleme Harekâtı”, **Harp Akademileri Yayını**, İstanbul, Ocak, 1994, s.171

²⁸**Harp Akademileri Yayını**, a.g.e., s.172

Muhasım tarafların her ikisinin onayı ile uzlaşma sağlanan ateşkesisürdürmek ve çatışmaya sebep olan hususlarda barışı tesis etmeye yönelikdiplomatik çabaları kolaylaştırarak uzun vadede barışı sağlamaya yardımcı olacakfaaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Ateşkesin muhafaza edilmesi ile eş manalıdır.Harekâtın muvaffakiyeti tarafların ateşkesine uyma isteklerine bağlıdır. Barışa giden yoldaara bir aşama olup silahlı kuvvetler için stratejik seviyede bir görevdir. Barışımuhafaza kuvveti bütün taraflarca yansızlığı kabul edilen bir kuvvet olmalıdır.²⁹

2.1.7 İNSANİ YARDIM, BARIŞA ZORLAMA, BARIŞI PEKİŞTİRME VE ÖNLEYİCİ DİPLOMASİ

Özellikle, bölgedeki yetkili mevkilerin yetersiz ya da büyük olasılıkla isteksizolma durumlarında, halka yeterli hizmet desteği vermek ve insanların sıkıntılarınıazaltmak amacıyla yapılan görevlerdir. Bu tür faaliyetler barışı desteklemeharekâtı içinde veya tamamen bağımsız görevler şeklinde icra edilirler.³⁰

BM Şartının VII'nci bölümü gereğince; askeri yöntemlerin çatışma bölgesindebarışı muhafaza maksadıyla kullanılmasıdır. Bu tür harekât; devletlerarasıçatışmalarda insani gereksinimleri karşılamak maksadıyla iç çatışma ortamında veyadevletin kurumlarının geniş ölçüde çıktığı yerlerde icra edilebilir.

Barışı temin etmek için müdahaleye razı olmayan ve karşı tarafa askeriharekât icra edebilecek olan muhasım taraflar arasında yürütülen diplomatikfaaliyetleri destekleyen, olası muharebe görevlerini de kapsayan askeriharekâttır.

Askeri harekât silahlı bir müdahale şeklidir ve iştirak eden kuvvetler BM komutası altındaolmayabilir. Kuvvetin bütün taraflarca kabul edilen tarafsız bir kuvvet olması veneticede mutlaka bir çatışmanın olması zaruri değildir. Harekât için milletlerarasıalandan yetkinin alınması zorunludur.³¹

Çatışmanın sonlanmasından sonra tekrar çatışmaya dönmek ve politik çözümpekiştirmek amacıyla; kuvvetlendirmeye yönelik organizasyonları belirtmek vedesteklemektir. Barışı pekiştirmeye yönelik destek organizasyonlarını ve itimat,refah ve finansal desteğin yeniden yapılandırılmasını kapsayan mekanizmalarınbelirlenmesini içerebilir. Sivil ve askerlerin iştirakını gerektirir. Bölgesel

²⁹Harp Akademileri Yayını a.g.e., s.172

³⁰Harp Akademileri Yayını, a.g.e., s.172

³¹Harp Akademileri Yayını, a.g.e., s.172

emniyetitehdit eden ögelerin tekrar ortaya çıkmasına mani olmak için bir ülkenin iç savaştatahrip olan alt yapı tesisleri ve hükümet kurumlarını yeniden tesis etmek veyaeskiden birbirleri ile savaş halinde olan ülkeler arasında karşılıklı menfaatleri gözeterekkalıcı bir barışın kurulmasını sağlamaya yönelik askeri ve siyasi faaliyetlerdir. Bu faaliyetler insani yardım, silahların kontrolü ve azaltılması, sivil-askeri işler vebölgesel emniyet teşkilatlarının kurulması gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Bu ortamdagörev verilecek silahlı kuvvetler ögelerinin daha ziyade sivil işler ve halkla ilişkileruzmanları, özel harp birlikleri, istihkâm ve sıhhiye personelleri gibi kısıtlı birliklerolacağı değerlendirilmektedir.³²

Barışı Destekleme Harekâtı'nın tanımı ve neveleri konusunda birbirlerinebenzer değişik tanımlamalar mevcuttur. Bunlardan BM Genel sekreteri BoutrosGHALI³³ tarafından hazırlanan 31 OCAK 1992 tarihinde "Barış İçin Bir Gündem" isimli raporda³⁴; Barışı Destekleme Harekâtı aşağıdaki şekilde bölümlenmiştir.

- Önleyici Diplomasi(Preventive Diplomacy): Taraflar arasındaçıkabilecek anlaşmazlıkları, bunlar sonucu çıkabilecek çatışmaları ve çıkması durumunda çatışmaların büyümesine mani olmaktır. Önleyici Diplomasi güven yaratacakedbirleri gerektirir, resmi ve gayri resmi istihbarata dayanan erken ikazsistemlerine gereksinim duyar ve gerektiğinde müdafaa maksatlı önleyici müdahale (insaniyardım) ve askerden arındırılmış bölgeler oluşturma yöntemini uygular.
- Barış Yapma (Peacemaking): Tarafları bir araya getirip anlaşmalarını sağlamak bunu yaparken de BM'nin diplomatik faaliyetleriuygulayarak neticeye ulaşmaktır.
- Barışı Muhafaza (Peace-Keeping) : BM askerlerinin polis gücünün vesık sık da sivillerin, tarafların karşılıklı menfaatlerini gözeterek olay yerinde görevalmasdır. Barışı muhafaza, çatışmalara mani olunmasına ve barışın muhafazasına yönelikbir uygulamadır. BM'in icadı bir kavram olarak tanımlanmaktadır.

³² **Harp Akademileri Yayını**, a.g.e., s.173

³³ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Boutros_Boutros-Ghali

³⁴ Duran, Hasan, "Birleşmiş Milletler ve Barışın Korunması" (çevrimiçi) http://www.google.com.tr/search?as_q=milletler+cemiyeti+misak%C4%B1&as_epq=&as_oq=&as_eq=&as_nlo=&as_nhi=&lr=&cr=&as_qdr=all&as_sitesearch=&as_occt=any&safe=images&as_filetype=pdf&as_rights=#lr=&as_qdr=all&q=bar%C4%B1%C5%9F+i%C3%A7in+bir+g%C3%BCndem+filetype:pdf&oq=bar%C4%B1%C5%9F+i%C3%A7in+bir+g%C3%BCndem+filetype:pdf&gs_l=serp.3...1471850.1483573.18.1484113.44.29.0.0.0.7.778.5738.0j23j4j1j61.29.0...0.0...1c.1.17.serp.gTK3wKdk2Qk&bav=on.2,or.&bvm=bv.47883778,d.Yms&fp=f5dc54a7885448fd&biw=1024&bih=595

- Çatışma Sonu Barışı Pekiştirme (Post-Conflict Peace Building): Barış yapma ve koruma çabalarının gerçek manada muvaffakiyete ulaşması için, karşılıklı itimat ve iyi niyeti sağlayacak organizasyonların tanımlanması ve desteklenmesi şarttır. Bunun sağlanması; iki tarafın silahsızlanması, düzenin yeniden tahsis edilmesi, silahların yok edilmesi, esirlerin karşılıklı değişimi, güvenlik personelinin eğitilmesi, insan haklarının daha iyi korunması, parlamenter düzenin güçlendirilmesi, resmi ve gayri resmi yollardan politik katılımın sağlanması ile olabilir. Tarımın ve taşımacılığın geliştirilmesi, tarafların paylaşımları gereken su, elektrik gibi kaynakların en iyi şekilde kullanılması, serbest seyahat, kültürel ilişkiler vb. faaliyetlerin uygulanması halleridir.

2.2 BARIŞIN TANIMI VE BM SİSTEMİNDE KULLANILMASI YASAKLANAN KUVVETİN KAPSAMI VE NİTELİĞİ

Türk Dil Kurumu Barış'ın tanımını aşağıdaki gibi yapmıştır;

- Barışma işi.
- Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum.
- Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç.
- Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam.³⁵

BM Antlaşmasının girişindeki hükümler ile örgütün gaye ve prensipleri, madde 2/4'deki yasağın geniş kapsamlı bir yasak olup olmadığını belirleme bakımından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu değerlendirmelerin bilinmesi, yasaklanan kuvvetin niteliği ve kapsamının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Madde 2/4, kuvvet kullanma ve kuvvete başvurma tehdidinde bulunma yasaklanmış, fakat Antlaşma metninde kuvvet kullanma yasağının silahlı kuvvet kullanılmasıyla sınırlı olup olmadığı hususu netliğe ulaşmamıştır. Busebeplerle, silahlı kuvvet kullanma fiili yanında, politik ve finansal yaptırımların dayasaklanıp yasaklanmadığı hususu tartışmalara yol açmıştır. Tartışmalardaki ilk grubun görüşüne göre, yasaklanan kuvvet kullanmasadece silahlı kuvvet kullanmadır. Politik ve finansal yaptırım yapmak bu madde kapsamında değildir. Bu görüşü savunanlar, San Francisco toplantısında³⁶ yaşananlardan hareket etmekte ve fikirlerini, o dönem Brezilya temsilcisinin finansal tedbirlerin de yasak kapsamına alınması

³⁵ (çevrimiçi), <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.

³⁶ (çevrimiçi), http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/san_fransisco_konferans%C4%B1

önerisinin reddedilmesinedayandırmaktadır.³⁷ Ayrıca BM Antlaşmasının 44'üncü maddesi kuvvetterimiyle silahlı gücün kastedildiğini açıkça doğrulamaktadır.

Bununlaberaber finansal ve politik baskılar, barışa yönelik tehdit olarak veya Örgüt'üngaye ve prensiplerine aykırı bir eylem olarak kabul edilebilir. Fakat bunların kuvvetkullanma yasağı çerçevesinde değerlendirilmemesi gerekir.³⁸Bu hususlardan dolayı BM sisteminde yasaklanan kuvvetin yalnızca silahlı kuvvet olduğusöylenebilir.Kuvvet kullanma yasağının niteliği incelenirken göz önünde bulundurulmasıgereken bir başka nokta da, BM Antlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren birçok metodun geliştirilmesidir. Bunların en önemlisi, dolaylı (indirect) saldırimetodlarıdır. Artık devletler bir başka devlete karşı kuvvet kullanırken askergöndermek zorunda değildir. Nitekim BM Genel Kurulunun 1974'de aldığı 3814sayılı Saldırının Tanımı Kararı³⁹'nın 3'üncü maddesinde dolaylı bazı eylemler1973'de saldırı kapsamına alınmıştır.

MilletlerarasıAdalet Divanı, 1986 Nikaragua Davası kararının⁴⁰(d)paragrafında, Nikaragua ülkesinde ABD ordusuna üye kişilerce bazı liman,askerî üs ve devriye gemilerine karşı gerçekleştirilen eylemlerin, başka birdevlete karşı kuvvet kullanılması niteliğinde olduğunu belirtmesi de bu kabulüdesteklemektedir.⁴¹

İkinci görüşe göre ise madde 2/4'de kullanılan kuvvet teriminin manası,hükmün gayesi dikkate alınarak belirlenmelidir. Madde 2/4'ün amacı, devletinülke bütünlüğünü ve politik bağımsızlığını muhafaza etmektir.

Madde 2/4'de yer alan kuvvet kullanma yasağının kapsamı konusunda damilletlerarasıtoplumda bir fikir birliği yoktur. Bir görüşe göre, konulan yasakgenel ve kesin bir yasaktır. Burada, diğer devletin ülke bütünlüğüne veya politikbağımsızlığına karşı ya da BM Antlaşması amaçlarıyla bağdaşmayan başkaherhangi bir şekilde kuvvet kullanılması yasaklanırken, bu terimler genel yasağıkısıtlamak için değil onu

³⁷ Henkin Louis, "Use of Force: Law and US Policy", Riht v. Might International Law and the Use of Force, Louis Henkin, Stanley Hoffmann, Jeane J. Kirkpatrick & Allan Gerson, William D. Rogers, David J. Scheffer, (Ed.), New York, Council on Foreign Relations, 1991, s. 38-39

³⁸ Elagab Yousif, **The Legality of Non-Forcible Counter-Measures in International Law**, Oxford,New York, Clarendon, 1988, s.198

³⁹(çevrimiçi),http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=sald%C4%B1r%C4%B1n%C4%B1n%20tan%C4%B1m%C4%B1%20karar%C4%B1&source=web&cd=1&cad=rja&sqi=2&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.unicankara.org.tr%2Fdoc_pdf%2F3814.pdf&ei=Dz2UbTCB1rSsgbum4AY&usg=AFQjCNGQpbA-QPc464nXl2FygC-

⁴⁰ (Çevrimiçi) <http://myuniversities.wordpress.com/2012/07/01/nikaragua-davasi-isiginda-uluslararası-hukukta-mesru-mudafaa/>

⁴¹ I.C.J. Reports, **Case Concerning Military nad Paramilitary Activities In and Against Nicaragua**, 1986, s.94

güçlendirmek için konmuştur. Karşıt görüş ise bununsınırlı bir yasak olduğunu, yani yalnızca bir devletin ülkesel bütünlüğü veyapolitik bağımsızlığına karşı veya Antlaşmanın amaçlarına aykırı kuvvetkullanma olduğu takdirde kuvvet kullanmanın yasak olduğunu savunmaktadır.⁴²

Bu hususta asıl sorun; bir kuvvet kullanma fiili BM amaçlarıyla çelişmiyor,başka bir devletin toprak bütünlüğünü ve istiklalini ihlâl etmiyor veyageçici olarak ihlâl ediyorsa, yasak kapsamı dışında kalabilir mi? Örneğin İsrailözel kuvvetlerinin, kaçırılarak Uganda'ya indirilen uçakta bulunan ve hayatitehlike içinde olan İsrail vatandaşlarını kurtarmak için yaptığı müdahale nasılnitelendirilir?

Klasik görüşe göre devletler, milletlerarasihukuka aykırı olan ancak kuvvetkullanma içermeyen uygulamalara karşı kuvvet kullanma yoluna başvuramaz.Oysa madde 2/4'ün getirdiği yasağı kısıtlı kabul eden ikinci görüş, bu gibidurumlarda da eğer BM gayelerine aykırı değilse veya diğer devletin toprakbütünlüğü veya politik bağımsızlığı ihlâl edilmiyorsa, devletlere kuvvetebaşvurma imkânı tanımaktadır. Çünkü her ikisinde de diğer devletin politikbağımsızlığına karşı bir eylem yoktur, toprak bütünlüğü geçici bir süre içinihlâl edilmektedir ve açıktır ki tehlikede olan insanları kurtarmak BM Antlaşması prensipleri ve gayelerine aykırı değildir. Ancak bu görüşün kabul edilmesi, suistimal yolunun da açılması anlamına gelmektedir. Nitekim devletler her zaman amaçlarının kuvvet kullanmayı haklı hale getiren bir amaç olduğunu iddia edebilir ve o devletin asıl niyetini belirlemek zordur.

Bugün milletlerarasıtoplumda ağırlıklı olarak kabul gören görüş, yasağı kapsayıcı kabul eden yorumdur. Devletlerin ve doktrinin çoğunluğu, daha çokgüçlü devletlerin işine yaradığı için geniş yorumu reddetmektedir. Çünkü askerîgüç yönünden zayıf olan bir devletin, daha güçlü olana karşı herhangi birşekilde kuvvet kullanamayacağı nettir. İç çatışmalar, kuvvet kullanma kavramı kapsamında değerlendirilmemektedir. Çünkü madde 2/4, devletlerin yalnızca milletlerarası ilişkilerinde kuvvet kullanmalarını veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunmalarını yasaklamaktadır. Yani bir devletin ülkesinde vuku bulan isyanı bastırmak için kuvvete başvurma hakkı yasaktan etkilenmez.BM sisteminde öngörülen kuvvet kullanma yasağı, üye olmayan devletlere doğrudan doğruya herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. Üye olmayan devletlerin BM Antlaşması'nın kuvvet kullanma yasağına riayet etmelerini temin edecek şey, madde 2/4'de yer alan yasağın, evrensel bir milletlerarası örf ve adethukuk kuralı haline gelmiş

⁴² Keskin Funda: **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1998, s.24-25.

olmasıdır. Böylece, söz konusu yasak, BM üyesi olsun ya da olmasın bütün devletleri bağlamaktadır.

2.3 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANTLAŞMASI'NDA KUVVET KULLANMAYASAĞININ İSTİSNALARI VE MEŞRU MÜDAFAA HAKKI

2.3.1 KUVVET KULLANMA YASAĞININ İSTİSNALARI

BM Antlaşması'nın klasik tanımına göre kuvvet kullanma yasağının, yine bu Antlaşmada belirlenen 4 tane istisnası mevcuttur. Bu istisnalar, Güvenlik Konseyi çalışmaya başlayanakadar geçerli olan istisnalar, II. Dünya Savaşı'nda düşman olan devletlere karşı girişilecek eylemler, meşru müdafaa ve Güvenlik Konseyi kararıyla uygulanan zorlama önlemleridir. İlk ikisi hiç kullanılmamış olan ve bundan sonra da kullanılması ihtimali olmayan istisnalardır.⁴³

Güvenlik Konseyi çalışmaya başlanana kadar geçerli olan istisnalar ise şunlardır: Güvenliğe ilişkin geçici hükümleri düzenleyen XVII. Bölüm'de yer alan 106. maddeye göre, Güvenlik Konseyi'ne 42. madde uyarınca üzerinedüşen sorumlulukları yüklenmesi imkânını sağlayacak olan ve 43. Maddede sözü edilen özel antlaşmaları yürürlüğe girene kadar, 30 Ekim 1943 tarihli Dört Ulus Bildirgesi tarafları ve Fransa, milletlerarası sulh ve emniyetin sağlanması ve sürdürülebilmesi için gerekebilecek her çeşit eyleme BM adına girişebilir. 43. madde, BM Antlaşması'nın Barışa Yönelik Tehdit, Barışın Bozulması ve Saldırı Fiili Durumlarında Eylem başlığını taşıyan VII. Bölümü'nde yer almaktadır. Buna göre üye devletler, milletlerarası sulh ve emniyetin sağlanması amacı için gerekli olan silahlı güçleri, Güvenlik Konseyi'ne sağlamayı üstlenmektedirler. Şu ana kadar böyle bir uzlaşma temin edilememesine karşın, kuramsal olarak açık bir yol olmakla birlikte, uygulamada gerçekleşmesi mümkün değildir.

II. Dünya Savaşı'nda düşman olan devletlere karşı girişilen eylemleri düzenleyen ikinci istisna, antlaşmanın 107. maddesinde belirlenmiştir ve BM Antlaşması'nın hiçbir hükmünün, taraf devletlerin II. Dünya Savaşı'nda düşman olan bir devlete karşı bu savaşın sonucu olarak giriştiği veya girişilmesini uygun bulduğu eylemlerini etkilemeyeceğini belirtir. Bu maddenin, XVII. Bölüm'de yer alan geçici önlemler

---

⁴³ Keskin, a.g.e., s.41

arasında yer almasınedeniyle, II. Dünya Savaşı sonlanana kadar geçerli olduğunu, yani artıkgeçerli olmadığını söylemek mümkündür.

Kısacası mevcut durumda geçerli olan iki istisna vardır. Birinci istisna 42. maddede “Müşterek Zorlama Tedbirleri” olarak, ikinciistisna olan “meşru müdafaa hali” ise 51. maddede düzenlenmiştir.BM Antlaşması madde 24’e göre, Güvenlik Konseyi milletlerarası sulhve emniyetin temininden başlıca sorumlu olan organdır. BM Antlaşması’nın 42. maddesinde Güvenlik Konseyi’ne verilen yetki, Konseyin gerektiğinde barışı zorlama operasyonları düzenleyebilmesini sağlamakta ve oluşturulanBirleşmiş Milletler güçleri, saldırgan olarak nitelendirilen tarafakarşı güç kullanabilmektedir.⁴⁴

2.3.2 MEŞRU MÜDAFAA

Bütün hukuksal sistemler, hukuka aykırı bir saldırıya uğramaları halinde, üyelerinin gerekirse güç kullanarak kendilerini korumalarına izinverir. Bu izin, meşru müdafaa hakkının o sistemdeki önemive işlevine, sistemin örgütlenme biçimine ve düzeyine bağlıdır. Eğermerkezileşmiş bir hukuksisteminden söz ediyorsak, meşru müdafaa kalıbına sığdırılan kuvvetkullanma hakkına başvurulmasıklığı azdır; eğer hukuksal mekanizmalarıntek elde toplanmadığıham bir hukuk sisteminden bahsediyorsak,bu hakka başvurmasıklığı daha fazladır.⁴⁵

Meşru müdafaa,1919’da Milletler Topluluğu kurulana kadar, kuvvet kullanılmasını haklı kılanpolitik gerekçeler dışında bir varlığa sahip değildi. Daha önce ayrı bir hukuki içeriğe sahip olmayan meşru müdafaanın ancak 1919’dan sonra hukuki birkavram olarak biçimlendiğini söyleyebiliriz.

Meşru müdafaa, özellikle XX. Yüzyılda, kuvvet kullanmanınkısıtlandırılmasıyla yeni bir anlam kazanmıştır. Herdevletin doğal olarak sahip olduğu, kendisini işgal ya da saldırıdan korumakiçin başvuracağı ve şartlarınınoluştuğuna kendisinin karar vereceği bir hakolarak meşru müdafaa, 1928 Briand-Kellog Paktı ile ortaya çıktı ve ancak1945’ten itibaren tüm yönleriyle netliğekavuşturulmayaçalışıldı.⁴⁶

BM Antlaşması’nda silahlı saldırıya karşı meşru müdafaa hakkı, örf veadet hukukundaki gelişmelere paralel olarak, kuvvet kullanma yasağının istisnası olarak

⁴⁴ Acer Yücel, “**Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu**”, Roma Yayınları, Ankara,2004, s.60.

⁴⁵ Pazarıcı Hüseyin, “**Uluslararası Hukuk Dersleri**” I.Kitap, Turhan,Ankara, 1992, s.6-8.

⁴⁶ Keskin, a.g.e., s.43.

düzenlenmiştir. 51. maddede meşru müdafaa hakkından doğal hak olarak sözedilmesi, BM Antlaşması'ndan önce örf ve adet hukukundaki meşru müdafaa hakkının saklı tutulduğu anlamına gelmez. BM Antlaşması'nın ortaya koyduğu genel kuvvet kullanma yasağı ve ortak güvenlik sistemi çerçevesinde meşru müdafaa, ortak güvenlik sistemiharekete geçene kadar başvurulacak bir yol olarak istisnai bir nitelik kazanmıştır. Meşru müdafaa'nın istisnai özellikte olması, BM Antlaşması madde 2/4'teki yasağın genel, kapsayıcı ve kesin olmasından kaynaklanmıştır. Kuvvet kullanma yasağı çerçevesinde meşru müdafaa'nın düzenlenmesi hususu, Birleşmiş Milletler gündemine ilk defa küresel ve bölgesel güvenlik tartışmalarını yapıldığı San Francisco Konferansı sırasında getirilmiştir.

BM Antlaşması'nın meşru müdafaa'ya ait hükmü olan 51. Maddeye göre: “ Bu antlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin, silahlı saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi milletlerarası sulh ve emniyetin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan şahsi veya ortak meşru müdafaa hakkına halel getirmez.”

Bilindiği gibi, meşru müdafaa hakkının hukuksal sınırları, antlaşmalar hukuku kapsamından önce, örf ve adet hukuku kuralları çerçevesinde gelişmiştir. BM Antlaşması'nın 51. maddesiyle meşru müdafaa hakkı üçyönde gelişmiştir. Bu kavram, bireysel meşru müdafaa'nın yanı sıra kolektif meşru müdafaa'yı da içerir hale gelmiştir. İkinci olarak, silahlı saldırının meydana geldiği durumlara özgü kılınarak mümkün olduğu kadar kötüye kullanımlardan kurtarılmaya çalışılmıştır. Üçüncü olarak da, Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri alana kadar kabul edilen bir hak olarak geçici nitelik kazanmıştır.

Meşru müdafaa hakkı konusundaki örf ve adet hukuku kuralları, bugünde büyük ölçüde, Caroline olayı⁴⁷ndaki kriterlere göre şekillenmiştir. Bu kriterler, orantılılık, gereklilik ve aciliyet olarak açıklanmaktadır.⁴⁸ Bu görüş, MAD'nin Nikaragua Davası ile ilgili verdiği kararda da yerini almıştır.⁴⁹

Ortak meşru müdafaa hakkının kullanılabilmesi için ise, hem şahsi meşru müdafaa hakkının kullanılabilmesi için gerekli koşullar gerçekleşmeli hem de saldırıya maruz kalan devlet bunu belirterek yardım istemelidir. Milletlerarası Adalet Divanı Nikaragua

⁴⁷ (Çevrimiçi) http://erciyes hukuk.blogspot.com/2013_05_01_archive.html

⁴⁸ Brownlie Ian, “The Use of Force in Self Defence”, **British Year Book of International Law**, s.186.

⁴⁹ “Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua versus United States of America) Case”, **International Court of Justice Reports**, 1986, s.94

Davası'nda verdiği hükümde, meşru müdafaa ile alakalı olarak, 51. maddede öngörülmeven gereklilik ve orantılılık koşullarınıgeçerliliğini kabul etmektedir. Bu kararda, Caroline olayında geliştirilen gereklilik ve orantılılık kriterlerindenbahsedilirken, aciliyetkriterinedeğinilmemiştir. Divan'ın bu kriteri, gereklilik önkoşulunun içinde saydığı kabul edilmektedir.⁵⁰ Bu davada Divan, ABD'nin, bir milletlerarasıantlaşmadandoğan meseleleri, Divan'ın yetkisi dışında bırakmış olması sebebiyle, BM Antlaşmasına göre değil, yapıla gelişe göre karar vermiştir.

Divan, 51. maddedeki doğalmüşru müdafaa hakkının hem şahsihem birlikte meşru müdafaa hakkını kapsadığını belirterek, BM Antlaşmasının da, bu hakkın yapıla gelişte var olduğunu kabul ettiğine dikkatçekmektedir.⁵¹

MAD, Nikaragua davasında bu yönde görüşbeyan etmiştir. Silahlı saldırı olarak nitelenmeyen kuvvet kullanma ve karışma eylemlerine hedefolan devlet, ülke dışındagirişeceği bir askeri harekâtı meşru müdafaahakkına dayandıramaz.⁵² Ancak MAD, elindeki davayla alakası olmadığından bu orantılı karşı önlemlerin neler olabileceği hususuna bir netlik getirmemiştir. Divan'ın kararı açısından çıkanönemli netice, bu eylemler silahlı saldırı seviyesine erişmiyorsa, devletlerin bu eylemlere karşı meşru müdafaa çerçevesinde kuvvet kullanamayacağıdır. Önceden Güvenlik Konseyi'nin iznini alma şartı bulunmaması, 51. maddenin sağladığı kuvvet kullanma yetkisinin kapsamını belirleme meselesini ortaya çıkarmıştır. Yani Güvenlik Konseyi'nden izin almadan kuvvet kullanmayetkisine dayanan devletin eylemleri nereye kadar sürebilir ya da bu kuvvet kullanma yetkisi hangi düzeyde sonlanacaktır?⁵³ Bu konuda, uygulamadakisıkıntılar sebebiyle, halen belirsizlikler yaşanmaktadır.

Milletlerarası hukukun toplumsal gelişmişlik seviyesidüşük olan bir toplumun hukuku olmasından kaynaklanan güçsüzlüğünün yanında, meşru müdafaa kavramının en önemli zaafı ise, öznel olarak değerlendirilmeyeve rahatlıkla kanuni kısıtlamaların aşılarak kötüye kullanılmaya müsait olmasıdır. Uygulamada devletler, genellikle kendileri söz konusu olduğunda 51. maddeyi geniş yorumlamakta, başka devletler söz konusu olduğunda sınırlayıcı yorumlama eğilimi göstermektedirler.

⁵⁰ Aral Berdal, **Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1999, s.25.

⁵¹ **International Court of Justice Reports** a.g.e., s.119

⁵² Toluner Sevin, **Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Benzeri Faaliyetler Davası'ndaki Yargı ve Meşru Savunma Hakkı**, Mahmut R. Belik'e Armağan, İstanbul, 1993, s.407.

⁵³ Özkan Ayşe, "Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu" **Avrasya Dosyası**, cilt.8, sayı:1, İkbahar 2002, s.242

Meşru müdafanın geniş yorumlanmasında, devletlerin önleyici meşru müdafaa (pre-emptive self-defence) kavramının arkasına sığındıkları görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak,devletlerin uygulamalarına bakacak olursak, kimi büyük devletlerin bazı zaman geniş bir meşru müdafaa hakkı iddia ettiğini görürüz. Ancak daha genişmeşru müdafaa hakkının ileri sürüldüğü her olayda, veto sebebiyle politik bir organolan Güvenlik Konseyi'nde karar alınamasa bile, diğer devletler böyle bir genişletmeden rahatsızlıklarını göstermişlerdir.

BM uygulaması, önleyici meşru müdafaayı kabul etmemektedir. Busonucu ortaya çıkaran iki önemli hadise vardır. 1967'de İsrail, Akabe Körfezi'ninkapatılmasını, Mısır'ın UNEF'in geri çekilmesini isteyen kararını ve AraplarınYığınak yapmasını, kendisine yönelik yakın bir silahlı saldırının delili olarak görmüştür. Bunun da, alacağı tedbirleri meşru müdafaa olarak haklıkılacağını kabul edip, Mısır, Ürdün ve Suriye'deki hava üslerine karşı kuvvetkullanarak, Altı Gün Savaşı⁵⁴'ni başlatmıştır. Birleşik Arap Cumhuriyetitarafından itiraz edilen İsrail'in meşru müdafaa iddiası, BM GüvenlikKonseyi'nin oturumlarında konu olmadığı gibi Genel Kurul'da da negatiftepkiler almıştır.

İkinci örnek ise, İsrail ile Irak arasında yaşanmıştır. İsrail'in 1981yılında tehdit oluşturduğu gerekçesiyle Irak'taki nükleer tesisleri vurması 51.madde kapsamında kabul edilmemiştir. BM Güvenlik Konseyi Irak'ın uygunbir tazminat talep etme hakkını da hüküm altına almıştır. GüvenlikKonseyi'nde veto yetkisi olan devletler, eylemlerini meşru müdafaa hakkının geniş yorumuna ya da önleyici meşru müdafaa kavramınadayandırdıklarında, Güvenlik Konseyi'nden bu eylemleri kınayıcı karar çıkmamıştır. Ancak İsrail'in nükleer silahlar geliştireceği gerekçesiyle, Irak'ınOsirak Reaktörü'ne yaptığı saldırıda ABD bile veto kullanamamış ve İsrail Güvenlik Konseyi'nde kınanmıştır. Çünkü Osirak Reaktörü, MilletlerarasıAtom Enerjisi Ajansı'nın gözetimi altındaydı ve burada yapılan çalışmaların İsrail'e karşı yapıldığını gösteren hiçbir delil yoktu. Bu kınama kararılınırken, Meksika böyle bir hak tanınırsa bunun kötüye kullanılması ihtimaliniaçıkça belirtti. Sonuç olarak, BM hukuku gibi BM uygulamasının da önleyici meşru müdafaaya yer vermediğini söyleyebiliriz.

⁵⁴ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Alt%C4%B1_G%C3%BCn_Sava%C5%9F%C4%B1

3. İKİNCİ BÖLÜM: BM VE MÜDAHALE

3.1 BM'İN KURULUŞ AMACI VE ORGANİK YAPISI

3.1.1 AMAÇLAR VE İLKELER

Milletlerarası niteliğe sahip olan BM Antlaşması, milletlerin egemeneşitliği, milletlerarası ilişkilerde güç kullanılmasının yasaklanması, kadın ve erkek tüm insanların ana hak ve özgürlüklerinin tanınması gibi milletlerarası düzeyde birtakım temel prensipleri düzenlemektedir. Yoğun çatışmaların olduğu bir dünyada BM, uzun vadeli problemlerin çözümünde bir forum ortamı sağladığı gibi, hükümetler arasında acil danışmalar, görüşmeler ve işbirliği için de bir araç işlevi görmektedir.⁵⁵

BM, bir bağımsız ve egemen devletler topluluğudur. BM bir dünya hükümeti değildir ve asla böyle bir amaç olmamıştır. BM'nin yapabilecekleri üye devletlerin kendi aralarında oluşturacakları ortak zemine bağlıdır. Diğer bir deyişle; BM egemen ve bağımsız olan üye devletlerin bir aracıdır, bağımsız iradesi yoktur, sadece üyelerinin iradesini yansıtmaktadır. Uzun bir dönem kapsayan Soğuk Savaş BM'nin kuruluşu sırasında verilen sözlerin yerine getirilmesini imkânsız kılmıştır. BM Antlaşmasında Örgüt'ün gaye ve prensipleri de belirlenmiştir. Buna göre Örgüt'ün gayeleri;⁵⁶

- Milletlerarası sulh ve emniyeti muhafaza etmek ve devamını sağlamak,
- Barışa karşı tehditleri engellemek ve bertaraf etmek,
- Uluslararası dostça ilişkiler geliştirmek,
- Finansal, sosyal, kültürel alanlarda milletlerarası işbirliğini sağlamak,
- Üyelerin dış politikalarını uyumlaştıran bir merkez olmaktır.

BM, tüm üyelerin egemen eşitliği prensibi üzerine kurulmuştur. Üyelerin tamamı, üyelik sıfatından doğan hak ve çıkarlardan yararlanmak için, antlaşmaya uygun olarak üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetleriyle getirirler. Üyeler, milletlerarası nitelikteki uyuşmazlıklarını, milletlerarası sulh ve emniyeti ve adaleti tehlikeye düşürmeyecek şekilde, barışçılıyollarla çözerler.

⁵⁵ "Basic Facts About The UN". New York. **UN Publication**, 1995. s. 3

⁵⁶ Gün Ö. Rengin, "Örgütlenme İlkeleri Ve Örgüt Yönetimi Perspektifinden Birleşmiş Milletlerin Analizi", **Avrasya Dosyası**, BM Özel, 2002 cilt:8 Sayı:1 s.5

BM üyesi devletler, milletlerarası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da politik bağımsızlığına karşı, gerekse BM'nin gayeleri ile bağdaşmayacak herhangi bir şekilde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.

Tüm üyeler, BM'nin Antlaşma gereğince giriştiği tüm eylemlerde, BM'ye hertürlü yardım yapmanın yanında, BM tarafından aleyhinde önleme ya da zorlama eylemine girişilen herhangi bir devlete yardım etmekten kaçınırlar.

BM, BM üyesi olmayan devletlerin de milletlerarası sulh ve emniyetin korunmasının gerektirdiği ölçüde bu prensiplere uygun şekilde hareket etmesini sağlar. BM Antlaşmasının hiçbir hükmü, özü bakımından, bir devletin ulusal yetkisi içinde bulunan işlere BM'nin karışmasına müsaade etmediği gibi, üyeleri de bu türden işleri Antlaşma gereğince bir çözüme bağlamaz veya zorlayamaz. Ancak, bu prensip VII. Bölümde öngörülmüş olan zorlama önlemlerinin uygulanmasını hiçbir biçimde engellememektedir.

BM üyesi bir devlet, Antlaşmada belirtilen prensipleri ısrarlı bir şekilde ihlal ederse Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından üyelikten çıkarılabilir. BM Antlaşmasında "üyelikten çekilme" şeklinde bir konu bulunmamaktadır; Zira üyelikten çekilmenin örgüt amaçlarının tanınmaması anlamında dünya barışını ve düzenini tehdit edici bir unsur oluşturabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle bahsi geçen bu husus BM Antlaşmasında öngörülmemiş, esasen tüm dünya devletlerinin dünya barışına katkısı hedeflenmiştir.⁵⁷

Barışı koruma harekâtına yönelik gayeleri ise şöyledir:

"Barışı Koruma Harekâtı BM Şartı'nda açıklanmayan bir tekniktir ve şartta açıklananın aksi yönünde askeri personelin kullanılmasıdır. Bu harekâtı icra eden unsurlar için düşman yoktur, harbi kazanmak yoktur ve yalnızca kendini savunma maksadıyla kuvvet kullanılır, onların başarısı gönüllü işbirliğine dayanır. Barışı muhafaza etme operasyonları; ilgili ülkeler, Güvenlik Konseyi ve Genel Sekreter'in gayretleriyle milletlerarası uyuşmazlık ve çatışmalara barışçıl yollarla sonuç almak maksadıyla geliştirilen çalışmalardır. İnanıyorum ki, BM tarafından barışı

---

⁵⁷ Gün, a.g.e., s.7

muhafaza etmemaksadıyla başvurulmuş barışı koruma harekâtı teknik ve oluşumları dünya davarışın temin edilmesi için oldukça etkili ve vazgeçilmez silahtır.”⁵⁸

Barışı Koruma Harekâtları'nın en doğru tanımları Birleşmiş Milletler kaynaklarında yer almaktadır. Bunlara göre, barışı koruma harekâtı, çatışma bölgelerinde milletlerarası sulh ve emniyeti yeniden tesis etmek ve muhafaza etmek üzere, Birleşmiş Milletler tarafından askeri birliklerin, askeri gözlemcilerin ve sivil unsurların kullanılmasını gerektiren, rıza ve iş birliğine dayanan, kuvvete başvurulmasını son çare olarak ve kendini müdafaa gayesi ile sınırlayan ve uyuşmazlıkta tarafsız olan bir harekâttir.

Milletlerarası sulh ve emniyeti tehdit edebilecek çatışmalarda şiddet düşürerek, ilgili hükümetlerin barışçıl çözümleri daha kolay müzazara edebilecekleri ılımlı politik ortamın yaratılması, Birleşmiş Milletlerin barışı koruma faaliyetlerine ait görevlerinden biridir. Barışı koruma harekâtı'nın amacı bir durumu kontrol altına almak, kandökülmesini durdurmak, uyuşmazlığın altında yatan sorunun çözümü için gerekli koşullardan bazılarını sağlamaktır. Caydırıcılıktan cezalandırmaya kadar değişik amaçlara yönelik olabilecek barışı koruma harekâtları, başlıca şu hususların bir veya birkaçını gerçekleştirme amacıyla yapılabilir.

- Gelecekteki bir çatışmanın veya eski bir çatışmanın yeniden başlamasını önlenmesi,
- Tarafların ayrılarak aralarına girilmesi ve tampon işlevinin yerine getirilmesi,
- Bozulan bir durumun yeniden tesisi,
- İyice yerleşmemiş ve tehdit altında bulunan bir barışın muhafaza edilmesi,
- Çoğu zaman sadece antlaşmaların uygulanmasının temini suretiyle, politik çözüm ve uzlaşmanın kolaylaştırılması,
- Kamu düzeninin, kamu emniyetinin ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinin sağlanması,
- Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması,
- Antlaşmaların ve/veya Güvenlik Konseyi kararlarının ihlalini cezalandırılmasıdır.

BM çatısı altında askeri faaliyetler başlıca şu unsurlardan oluşabilir:

- Harekât alanındaki ilgili faaliyetlerin gözlenmesi (Observation),

⁵⁸ Perez de Cuellar Javier, "Ekim 1985 143 The Blue Helmets; A Review of United Nations Peace-keeping", sec. Ed. **United Nations**, 1990, s.xx

- Harekât alanındaki olayların tespiti ve bildirilmesi (Reporting),
- Kişiler ve cihazlar tarafından harekât alanında yöneltebilecek saldırıların önlenmesi (Prevention),
- Harekât alanında anlaşmaların uygulanmasını gözetmek (supervision),
- Harekât alanındaki tarafların silahsızlaştırılması (disarmament),
- Esas olarak mevcudiyeti ve bunun sürekliliğini göstermek suretiyle, harekât alanındaki artan gerilimi düşürmek (decompression).⁵⁹

Barışı koruma harekâtı geleneksel anlamda bir muharebe harekâtı olarak nitelendirilemez ve muharebe amaçlı değildir. Ancak barış gücü her an tehlike ve ateş altındadır. Hemen hatırlamakta fayda vardır, Lübnan savaşı başında İsrail askerleri silahsız, 4 adet BM gözlemcisini Lübnan sınırında öldürmüştür ve BM bunu karşı birşey yapamamış hatta olayı resmen kınayamamıştır. Esasen, yine BM'nin kendi kayıtlarına göre bu sınır hattında, 127 BM askeri geçtiğimiz üç yıl içinde vurularak öldürülmüştür. Ekim 2002 tarihince BM Barış Gücü'nde gözlemci olarak görev yapan Türk binbaşı Toytunç'un, El Halil kentinde, başka kıyafetler giymiş İsraililer tarafından öldürüldüğü tespit ve ispatlandığı halde bu konuda hiçbir şeyin yapılamadığını da hatırlamakta fayda vardır.⁶⁰ Eski Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld⁶¹'ün yorumladığı gibi "Barışı koruma askeri olmayan, ancak yalnızca askerler tarafından yapılabilen bir iş" olarak tanımlanabilir. Barışı koruma harekâtı'nın, günümüzde de tali bir faaliyet olduğu gerçeği değişmemiştir. Busebeple barışı muhafaza uygulaması, devlet içi veya devletlerarası çatışmaları çözümlemek için mevcut askeri ve diplomatik vasıtalarla oluşan daha geniş bir çerçeveye içine yerleştirilir. Barışı muhafaza, silahsızlanma gibi, daha geniş ve milletlerarası çatışmaları yalnız başına çözemeyecek politik uygulamaların bir parçasıdır. Bazı önemli istisnalarla, Birleşmiş Milletler barışı muhafaza kuvveti, düşman kuvvetlerarasına sızarak, politik ve barışçıl diyalogun başlamasına veya başarılı bir şekilde sonuçlanmasına kadar önleyici bir harekât yapmaktadır.⁶²

⁵⁹ Çaycı Sadi, "Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması" **Genelkurmay Başkanlığı Yayını**, 1995 s:62

⁶⁰ Akgönenç Oya, "Lübnana Asker Göndermeyi İyi Düşünmek Gerek", (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 08.09.2006

⁶¹ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Dag_Hammarskj%C3%B6ld

⁶² Nalcioglu Orhan, **BM Barışı Koruma Harekâtının Hukuksal Esasları**, Genel Kurmay Başkanlığı, 1997 s: 22

3.1.2 ORGANLAR

BM'nin 6 temel organı vardır. Bunlar;

- Genel Kurul,
- Güvenlik Konseyi,
- Finansal ve Sosyal Konsey,
- Vesayet Konseyi,
- Milletlerarası Adalet Divanı ve
- Sekreteryadır

3.1.2.1 Genel Kurul

Genel Kurul Birleşmiş Milletlerin asıl müzakere organı olarak kabul edilmiştir. Genel Kurul BM'ye üye ülkelerin temsilcilerinden meydana gelmektedir. Her üyenin bir oy hakkı vardır. Sulh ve emniyet, yeni üye katılımı ve bütçe konularındaki müzakereler 2/3'lük nitelikli çoğunluk oyu ile karara bağlanır. Diğer konulardaki kararlar 1/2 'lik basit çoğunluk sistemi ile alınmaktadır. Bu kararların hükümetler üzerinde bağlayıcı bir etkisi yoktur. Ancak dünyadaki kamuoyunun gözündeki ülke değeri ve dünya düzeninin ahlaki etkileri alınan kararları etkin kılmaktadır.

BM Antlaşmasının birinci bölümünde Genel Kurulun gaye ve prensipleri açıklanmıştır. Kasım 1950'de getirilen "Barış için Birleşim"⁶³ planına göre barışa bir tehdit oluştuğunda BM Güvenlik Konseyi oy birliği sağlayamazsa, Genel Kurul meseleyi acilen görüşüp karara bağlama yetkisine sahiptir. Alınacak kararların kuvvet kullanımını da içerebilir zira asıl olan sulh ortamının tesis edilmesi ve sürdürülmesidir.⁶⁴ Genel Kurul'un önemli sorunlar konusundaki kararları, oturumda hazır bulunan ve oy veren üyelerin 2/3 çoğunluğu ile alınır. Önemli sayılan sorunlardan bazıları: milletlerarası sulh ve emniyetin muhafazasına ilişkin tavsiyeler, Güvenlik Konseyi'nin sürekli olmayan üyelerinin seçilmesi, BM'ye yeni

⁶³(Çevrimiçi) http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=bar%C4%B1%C5%9F%20i%C3%A7in%20birle%C5%9Fme%20karar%C4%B1&source=web&cd=1&cad=rja&sqi=2&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.unicankara.org.tr%2Fdoc_pdf%2F377.pdf&ei=B0SUfeXOsXptQavxIFA&usg=AFQjCNFExPnmFxtCyiWmYRV41ivwfSwSw&bvm=bv.47883778,d.Yms

⁶⁴ Gün, a.g.e., s.8

üyelerin kabulü, üyelik hak ve imtiyazların askıya alınmasıdır. Diğer sorunlarla ilgili kararlar hazır bulunan ve oy veren üyelerin oy çokluğu ile alınır.⁶⁵

Genel Kurul düzenli birleşimleri, her yıl Eylül ayının üçüncü Salı gününe başlamakta ve Aralık ayının son haftasına dek sürmektedir. Fakat son yıllarda bu prosedür bütün bir yıl sürer hale gelmiştir. Her dönem başında yeni başkan, başkan yardımcılar ve Genel Kurul'un 6 ana komitesinin başkanları seçilir.

Başkanlık her yıl beş grup arasında coğrafi temsil eşitliğinin sağlanabilmesi için dönüşümlü gerçekleştirilmektedir. Bahsi geçen gruplar, Afrika, Asya, Doğu Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler ile Batı Avrupa ve diğer ülkeler şeklinde belirlenmiş bulunmaktadır. Genel Kurul, olağan toplantılarında, BMGK'nın çağrısı üzerine basit çoğunluk sistemine göre olağanüstü toplanabilmektedir.⁶⁶

Her yıl olağan dönem toplantısının başlangıcında yapılan genel görüşmeye üye devletler üst düzeyde katılarak, çeşitli milletlerarası sorunlar hakkındaki görüşlerini açıklarlar. Yapılan genel görüşmenin ardından, Genel Kurul gündeminde bulunan konular ilgili komitelere gönderilirler. Altına komite vardır. Komiteler ve ilgilendikleri konular şunlardır;

- Birinci Komite (Silahsızlanma ve Milletlerarası Güvenlik)
- İkinci Komite (Finansal ve Mali)
- Üçüncü Komite (Sosyal, İnsani ve Kültürel)
- Dördüncü Komite (Siyasal Sorunlar ve Sömürgecilik)
- Beşinci Komite (Yönetim ve Bütçe)
- Altıncı Komite (Yasal Sorunlar)

Komitelerin birisinde veya doğrudan Genel Kurul'da ele alınan gündem maddesi ile ilgili kararlar sonuçta Genel Kurulda oylanırlar. Genel Kurul'da oylanarak kabul edilen bu kararlar, Örgüt'ün çalışmalarını yönlendirdiği gibi, Genel Sekreter ve Sekreteryanın da önceliklerini ve görevlerini belirlemektedir. Bu kararlar aynı zamanda, üye ülkelerin çoğunluğunun ortak iradesinin bir yansımasıdır.

⁶⁵ Rourke John, **International Politics: on the World Stage**, 5. edition, Dushkin Publishing Group. Connecticut. 1995, s. 362-363

⁶⁶ Gün, a.g.e., s.9

3.1.2.2 Güvenlik Konseyi

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), BM Antlaşmasına göre “milletlerarası sulhve emniyetin sağlanması” ana maksadıyla, daima işbaşında olan ve tüm yıl boyunca görev yapan bir BM organıdır. Milletlerarası sulh ortamını tehdit edecek bir husus olduğu takdirde öncelikle tarafların anlaşmazlığı barışçıl yollardan çözmelerini tavsiye etmektedir. Bazende BMGK kendisi arabuluculuk faaliyetleri icra ederek ya da bazı durumlarda bir arabulucuyu tayin ederek anlaşmazlığın çözümünü hedeflemektedir. BMGK, BM Barış Gücü’nün anılan sorumlu bölgelere sevk edebilme yetkisini de elinde bulundurmaktadır.⁶⁷

BM’nin en önemli organı olan Güvenlik Konseyi, 15 BM üyesi devletten oluşur. Bu üyelerden 5 tanesi (Çin, Fransa, Rusya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri) sürekli üyelerdir. Diğer 10 üye ise sürekli olmayan yani geçici üyelerdir ve sınırlı bir dönem için (2 yıl) Genel Kurul tarafından seçilirler. Konsey üyesi devletler BM merkezinde sürekli bir temsilci bulundurlar.⁶⁸

Konseyin sürekli olmayan üyelerinin belirlenmesi Antlaşmanın 23. Maddesine göre, Genel Kurul tarafından gerçekleştirilir. Genel Kurul, üyeleri seçerken, bunların milletlerarası sulhve emniyetin korunmasındaki ve BM’nin diğer amaçlarının gerçekleştirilmesindeki katkılarına ve de hakça bir coğrafi dağılımı göz önünde bulundurur. Güvenlik Konseyi’nin ikinci fakat önemli bir görevi de, Genel Kurulla paylaştığı yeni üyelerin kabulüdür. Genel Kurul, bir devlete BM’ye üye olması için izin verebilir. Bunun içinde Güvenlik Konseyi’nin söz konusu devletin BM’ye üyeliğini tavsiye etmesi gereklidir.⁶⁹

BM üyeleri, Örgüt’ün daha hızlı ve etkili hareket etmesini sağlamak için, milletlerarası sulhve emniyetin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi’ne bırakmış ve sorumluluk gereğince görevlerini yerine getirirken, Güvenlik Konseyi’nin kendi adlarına hareket ettiğini kabul etmişlerdir. Bu görevi gerçekleştirebilmesi için Güvenlik Konseyi’ne verilen yetkiler Antlaşmanın VI-VII-VIII ve XII bölümlerinde bulunmaktadır. Güvenlik Konseyi’nin her üyesinin bir oyu hakkı mevcuttur. Milletlerarası sulhve emniyetin korunması gibi esasa ilişkin hususlarda karar alabilmek için üyelerin beşte üçünün yani dokuz üyenin olumlu oy kullanması ve sürekli üyelerden hiçbirinin olumsuz oy

⁶⁷ Gün, a.g.e., s.9

⁶⁸ Rourke John, a.g.e., s.362-363

⁶⁹ Bennet A. Leroy, **International Organizations: Principles and Issues**, 6. edition, Prentice Hall International, London, 1995, s. 68-69

vermemesi gereklidir. Usule ilişkin konularda ise sürekli veya geçici dokuz üyenin olumlu oyu ile alınır. Beş sürekli üyenin veto hakkı vardır.⁷⁰

3.1.2.3 Sekretarya

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği New York'ta faaliyetini yürütür. BM'nin günlük işlerini takip edip, yürütmekle görevlidir. Programlarının çalışmasını sağlar. BM Genel Kurulu tarafından tekrarlanabilir beş yıllık dönemi için seçilebilir. Genel sekreter başkanlığında çalışmaktadır. Birleşmiş Milletleri ilgilendiren her konuyu takip etmekle görevlidir.⁷¹ Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul'ca atanır, Örgüt'ün en yüksek memurudur. Genel Sekreter bugöreve Güvenlik konseyinin tavsiyesi ve Genel Kurulun onayıyla beş yıllık bir süre için seçilmektedir. Genel Sekreter, Örgüt'ün işleyişinden, BM'nin değişik organlarının aldığı kararların icra edilmesinden ve kendisine verilen görevlerin yerine getirilmesinden sorumludur. Ayrıca, milletlerarası sulh ve emniyetin korunmasını tehlikeye düşürebileceğini düşündüğü herhangi bir konuyu Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunar.

3.1.2.4 Finansal ve Sosyal Konsey

Finansal ve sosyal konsey yüksek yaşam standartlarını sağlamak, milletlerarası finansal problemlere çözüm bulmak, gelir eşitsizliğini gidermek ve insan haklarını korumak, dil ve din gözetmeksizin sağlamak amacıyla kurulmuştur. Görevi ve amacı BM kuralları ve ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirmektir.

Genel kurul tarafından, üye ülkeler arasından üç yıllığına seçilen 54 üyesi bulunmaktadır. Basit çoğunluk sistemi esas olup her üyenin bir oyu vardır. Her yıl New York ya da Cenevre'de beş veya altı haftalığına toplanır. Sivil toplum kuruluşları ile ilişkilere de önem veren konsey Genel Kurula karşı yükümlüdür.⁷² Görevleri; finansal, sosyal, kültürel alanlarda, eğitim ve sağlık alanlarında milletlerarası meseleler ile ilgili incelemeler yapmak ve raporlar hazırlamaktır. Finansal ve sosyal konularda ve insan haklarının geliştirilmesi için komisyonlar kurulabilir. Belirli alanlarda konsey danışmanlık yapan fonksiyonel komisyonlar şunlardır;⁷³

⁷⁰ Keskin, a.g.e., s. 152

⁷¹ GÜN, a.g.e., s.11

⁷² GÜN, a.g.e., s.10

⁷³ Civelek Jale, **Devletlerarası Teşkilatlar**, Marmara Mali Müşavirlik Organizasyon ve Turizm Ltd, İstanbul, 1986, s. 121-122

- İnsan Hakları Komisyonu
- Sosyal Kalkınma Komisyonu
- İstatistik Komisyonu
- Uyuşturucu Maddeler Komisyonu
- Nüfus ve Kalkınma Komisyonu
- Kadın Komisyonu
- Bilim ve Teknoloji Komisyonu
- Suçu Önleme ve Adli Yargılama Komisyonu
- Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu

Yine farklı coğrafi bölgelerin sorunlarının çözümünde yardımcı olmak üzere kurulan bölgesel komisyonlar da vardır. Bu komisyonlar:

- Batı Asya Finansal ve Sosyal Komisyonu (ESCWA)
- Latin Amerika ve Karayipler Finansal Komisyonu (ECLAC)
- Asya ve Pasifik Finansal ve Sosyal Komisyonu (ESCAP)
- Afrika Finansal Komisyonu (ECA)
- Avrupa Finansal Komisyonu (ECE)

3.1.2.5 Vesayet Konseyi

Vesayet Konseyi, milletlerarası vesayet sistemini geliştirmek için kurulmuştur. Sistemin asıl amacı olan topraklarda yaşayanların gelişimini ve kendi kaderlerini tayin hakları ile bağımsızlıklarını sağlayacak gelişmelere özendirilmiştir. Vesayet Konseyi üyeleri, aynı zamanda BM Güvenlik Konseyinin daimi üyesi konumundaki beş ülke olan Çin, Fransa, Rusya Federasyonu, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleridir. Dünya devletlerinin tümünün bağımsızlığını sağlamayı amaç edinir. Her üye ülkenin bir oyu vardır.⁷⁴

BM Antlaşması'na göre Vesayet Konseyi, yönetimden sorumlu otoriteden gelen, vesayet altındaki ülkelerdeki halkın politik, sosyal, finansal ve eğitim alanlarındaki gelişmelerine ilişkin raporları incelemeye ve tartışmaya yetkilidir. Aynı şekilde yönetimden sorumlu otoriteye danışarak, vesayet altındaki ülkelerden gelen dilekçeleri inceler. Belirli tarihlerde bu yerlere periyodik geziler düzenler. Vesayet sisteminin gayeleri, vesayet altındaki ülkelerin ayrı devletler şeklinde kendi yönetimlerine

---

⁷⁴ GÜN, a.g.e., s.10

vebağımsızlıklarına kavuşmalarıyla veya komşu bağımsız ülkelere katılmalarıyla gerçekleşmiştir.

3.1.2.6 Milletlerarası Adalet Divanı

BM'nin asıl yasal organıdır. 1946 yılından bu yana Hollanda Lahey'de faaliyet göstermektedir. Milletlerarası hukukun egemen kılınması amacıyla; Devletlerarasındaki hukuki anlaşmazlıkları milletlerarası hukuk bağlamında çözmeyi ve kendine yöneltilen yasal sorunlara tavsiye kararları oluşturmayı hedeflemektedir.

Yetkili organları eliyle BM Antlaşmasından doğan yetkileri de kullanabilir. Milletlerarası Adalet Divanı, BM Genel Kurulu tarafından dokuz yıllığına seçilen 15 yargıçtan oluşmaktadır. Bu yargıçların ülkelerinin en yüksek yargı organlarının üyesi bulunmak koşulu bulunduğu gibi, milletlerarası hukuka en üst düzeyde hâkim olmaları beklenmektedir.⁷⁵

Bireyler değil, sadece devletlerarasındaki uyuşmazlıklar konusunda yetkili olan Milletlerarası Adalet Divanı, milletlerarası hukuka göre çalışır. Özel bir antlaşmadan kaynaklanan yükümlülüğü olmadıkça hiçbir ülke Divan'a gitmek zorunda değildir. Divan'ın yetkisini kabul etmiş olan bir ülke de Divan'ın almış olduğu veya alacağı karara uymak zorundadır.

3.2 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE BARIŞIN KORUNMASI

3.2.1 BM ANTLAŞMASI ÇERÇEVESİNDE UYUŞMAZLIKLARIN BARIŞÇIL YOLLARDAN ÇÖZÜLMESİ

Uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesine ilişkin düzenlemeler, Antlaşma'nın VI. Bölümünde "Uyuşmazlıkların Barışçıl Yollarla Çözülmesi" başlığı altında ele alınmaktadır.⁷⁶ VI. Bölümdeki hükümler Antlaşma'nın 33. ve 39. maddelerini kapsamaktadır. Uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözülmesinde Güvenlik Konseyi ön plana çıkmaktadır.⁷⁷ 33. maddenin birinci fıkrası, uluslararası barış ve güvenliği

⁷⁵ GÜN, a.g.e., s.10

⁷⁶ Meray, **Devletler Hukukuna Giriş**, a.g.e., s. 441.

⁷⁷ **BM Antlaşması**, Ankara, BM Enformasyon Merkezi, 1997., Madde 33/2, 34, 35/1, 36, 37/2 ve 38.

tehlikeye düşürecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanların her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve hukuki çözüm yolları ile, bölgesel örgütler ya da antlaşmalarla veya kendi seçecekleri başka yollarla bu uyuşmazlığı gidermelerini öngörmektedir. Diğer bir ifadeyle BM, üyelerine uyuşmazlıklarını kendi seçecekleri yöntemlerle çözmeleri sorumluluğunu yüklemektedir.⁷⁸

37. madde gereğince, hiçbir taraf barışçıl yollarla çözüme girişiminde bulunmadan, bir uyuşmazlığı Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul önüne getiremez.⁷⁹ BM üyeleri, aralarındaki uyuşmazlıkları çözmek için bölgesel antlaşmalar yapmışlar veya bölgesel örgütler kurmuşlarsa, uyuşmazlıklarını Güvenlik Konseyi'ne getirmeden önce, bölgesel antlaşma veya örgütler aracılığıyla çözüme çalışmalıdırlar. Taraflar uyuşmazlıklarını bu yolla çözemelerse, Güvenlik Konseyi'ne sunabilirler. Konsey, uyuşmazlığın uzamasının uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit oluşturacağı kanaatine varırsa, taraflara sorunun çözümü için bir takım tavsiyelerde bulunur.⁸⁰ Konsey, kendisine havale edilen sorunun ya da uyuşmazlığın ciddiyetinin tespiti için bir soruşturma da açabilir.⁸¹

Uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesinde, Genel Sekreter'in de önemli bir rolü vardır. Genel Sekreter, Antlaşma'nın 99. maddesine göre uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebileceğini düşündüğü her hangi bir konuyu, Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunar. Bununla birlikte uygulamada, Güvenlik Konseyi'nin veto nedeniyle karar alamadığı durumlarda önemli görevler üstlenebilmektedir.⁸²

Devletler, uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü ile ilgili hükümleri çok fazla kullanmamışlardır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde bu durum çok bariz bir görünüm kazanmıştır.⁸³ Güvenlik Konseyi'nin müdahaleleri genelde hayal kırıklığı ile son bulmuştur. Başarıya ancak, uyuşmazlığa taraf olan devletler kendi aralarında anlaşmalarında varılabilmektedir. BM, uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde gerekli yöntem ve metotları sağlamasına rağmen, bu yöntemlerin kullanılmasını zorlayacak yetkilere sahip değildir.⁸⁴ Uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü konusunda BM'nin

⁷⁸ Goodrich Leland M. ve Hambro Edvard, **BM Antlaşması Şerh ve Vesikalar**, Çev. İlhan Lütem, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1954, s. 257.

⁷⁹ Goodrich ve Hambro, a.g.e., s. 257-258.

⁸⁰ Goodrich ve Hambro, a.g.e., s. 36.

⁸¹ Gönübol, a.g.e., s. 349.

⁸² Miall Hugh, **The Peacemakers: Peaceful Settlements of Disputes Since 1945**, Macmillan in assoc. with the Oxford Research Group, 1992, s. 68.

⁸³ Gönübol, a.g.e., s. 352.

⁸⁴ Civelek, a.g.e., s. 147

en önemli katkısı uyuşmazlığı, tarafların katı bir şekilde sınırlanmış çıkar çatışması kalıplarından çıkarak, uluslararası barış ve güvenlik açısından ele alınıp incelenmesini sağlamak olmuştur.⁸⁵

3.2.1.1 Görüşme, Soruşturma, Arabulma, Uzlaştırma, Tahkim, Hukuki Girişimler

Görüşme; uluslararası ilişkilerde uyuşmazlıkların çözülmesinde en sık başvurulan yöntemdir. Taraflar doğrudan bir araya gelerek her türlü diplomatik girişimlerde bulunurlar ve uyuşmazlığın bitirilmesi için çözüm ararlar. Görüşmelerde karşılaşılan ilk sorun, görüşmelerin nerede yapılacağıdır. Görüşmeler için en uygun yer genellikle tarafsız bir ülke olmaktadır. Görüşmelerde, tarafların uzlaşabileceği konuların öncelikle ele alınması çözüme ulaşılmasını kolaylaştırabilir.⁸⁶

Soruşturma; uyuşmazlıkların nedeninin doğru değerlendirilmesini sağlamaya yönelik çabalaradır. Dar anlamda soruşturma, bir çözüm sağlamaktan daha çok çözüm bulmaya yönelik bir gayettir.⁸⁷

Arabulma; uyuşmazlıklarda görüş ayrılıklarını azaltmak ve çözüm sağlamak için üçüncü tarafların devreye girmesidir. Arabulucu sadece uyuşmazlığın taraflarını bir araya getirip görüşmelerini sağlamakla yetinmeyerek taraflar arasındaki görüşmelere de katılarak uzlaşma sağlamaya çalışır. Tamamen tavsiye niteliği taşıyan arabulucunun önerileri, kabul edilmezse, arabuluculuk görevi sona erer.⁸⁸ Uyuşmazlığa taraf olanlar, teklif edilen arabuluculuk önerisini kabul etmekte veya reddetmekte serbesttirler. Arabulucu ile çözüm arama BM tarafından oldukça fazla kullanılan bir yöntemdir.⁸⁹

Uzlaştırma; taraflara aralarındaki uyuşmazlığı çözmeleri için izlemeleri gereken yol veya doğrudan uyuşmazlığın çözümü konusunda belirli bir görüş bildirilmektedir. Uyuşmazlığa taraf olanların, ortaklaşa seçtikleri üyelerden oluşan komisyonlar aracılığı ile barışın sağlanması çabalarıdır. Bu yöntemde komisyon üyeleri taraflara uyuşmazlıklarını gidermeleri için önerilerde bulunurlar. Genellikle uluslararası örgütler bünyesinde oluşturulan uzlaştırma komisyonları, görünümü itibarıyla arabulucudan daha fazla bir ağırlığa sahiptirler. Sürecin işleyişi daha resmi bir görünüm taşır.

⁸⁵ Gönülöbol, a.g.e., s. 359

⁸⁶ Sönmezoğlu Faruk ve diğerleri, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, Cem Yayınevi, İstanbul,1992, s. 142.

⁸⁷ Goodrich ve Hambro, a.g.e., s. 261.

⁸⁸ Sönmezoğlu ve diğerleri, a.g.e., s. 26-27.

⁸⁹ Karaosmanoglu Ali L., **İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler**, Gözlem Matbaacılık, İstanbul, 1981, s. 115.

Görüşmeler komisyon tarafından belirlenen takvime göre yapılır. Sonuçta taraflara çözüm için sunulan önerilerin bağlayıcılığı yoktur.⁹⁰

Tahkim yöntemine başvurulabilmesi için uyuşmazlığa taraf olanların rızası şarttır. Uyuşmazlığa taraf olanların, önceden, hakemin veya hakem mahkemesinin kararının uygulanmasını kabul ettikleri bir barışçıl yoldur. Taraflar, uyuşmazlıklarının uluslararası hukuk kurallarına göre çözüme kavuşturulması konusunda bir anlaşmaya varmaları durumunda, uygulanacak kurallar bir tahkimname ile tespit edilir. Uluslararası hakemlik birçok bakımdan uluslararası yargıya benzemesine rağmen, aralarındaki en önemli farklar; uluslararası hakemlikte hakemlerin her olay için ayrı ayrı belirlenmesi ve tarafların hakemlerin yararlanacakları uluslararası hukuk kurallarını belirleyebilmeleridir.⁹¹

Hukuki girişimler ise; Uluslararası Adalet Divanı gibi sürekli bir şekilde mahkemenin adli yöntemler uygulayarak barışı sağlamasıdır.⁹² Taraflar dilerse, uyuşmazlıklarının çözümü için, bölgesel örgütlere başvurabilirler veya bölgesel antlaşmalar çerçevesinde çözüm arayabilirler. Zaten BM Antlaşması'nın 33/1. maddesinde, tarafların kendilerinin seçecekleri başka yollarla da uyuşmazlıkların çözülebileceği belirtilmektedir.

3.2.2 UYUŞMAZLIKLARIN ZORLAYICI ÖNLEMLERLE ÇÖZÜLMESİ

BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin devamı için başvuracağı zorlayıcı önlemler, Antlaşma'nın VII. Bölümünde yer alan 39-51. maddelerinde, "barışın tehdidi, bozulması ve saldırı eylemi durumunda yapılacak hareket" başlığı altında düzenlenmiştir.⁹³ Zorlayıcı önlemlerin alınmasında ve uygulanmasında başlıca sorumluluk yine Güvenlik Konseyi'ndedir.⁹⁴

Güvenlik Konseyi, söz konusu görevlerini yerine getirirken BM'nin amaç ve ilkelerine uygun hareket etmelidir.⁹⁵ Fakat Güvenlik Konseyi'nin bu konuda aldığı kararların BM'nin amaç ve ilkelerine uygun olup olmadığını kontrol edecek bir makam yoktur.⁹⁶ Antlaşma'nın 39. maddesine göre, Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu veya bir saldırı olduğunu öncelikli olarak belirledikten sonra uluslararası

⁹⁰ Sönmezoğlu Faruk, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989, s. 555.

⁹¹ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 562-563.

⁹² Goodrich ve Hambro, a.g.e., s. 262.

⁹³ BM Antlaşması, maddeler 39-51.

⁹⁴ BM Antlaşması, md. 24.

⁹⁵ BM Antlaşması, md. 24/2.

⁹⁶ Gönlübol, a.g.e., s. 359.

barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden sağlanması için alınacak önlemler hakkında tavsiyelerde bulunur veya karar alır.⁹⁷

Alınan kararlar, VII. Bölümdeki zorlayıcı önlemlere uygun olmalıdır. Zorlayıcı önlemlerin alınması veto edilebileceği gibi, 39. madde gereğince barışın tehdidi, bozulması ve saldırı eyleminin belirlenmesi de veto edilebilir. Veto tehlikesi nedeniyle, Güvenlik Konseyi'nin sürekli üyelerinden birisi hakkında zorlayıcı önlemler almak mümkün olmamaktadır. Ayrıca sürekli üyeler, kendi yandaşları hakkında da böyle bir önlemin alınmasına engel olmaktadır. Soğuk Savaş döneminde, Kore dışında herhangi bir devlete karşı zorlayıcı önlemlere başvurulamamıştır.

40. madde gereğince; Güvenlik Konseyi durumun ağırlaşmasını engellemek üzere, tavsiyelerde bulunmadan ve alınacak önlemleri karara bağlamadan önce, barışın korunması ya da yeniden sağlanması için tarafları gerekli gördüğü geçici önlemlere uymaya çağırır. Özellikle 41. ve 42. maddelerin hükümlerine uyarak müdahalede bulunan Güvenlik Konseyi, tıpkı bir hükümet ya da hükümet üstü kuruluş gibi hareket edecektir.⁹⁸

Güvenlik Konseyi'nin barışın tehdidi, bozulması ve saldırı durumunda alacağı önlemler üç başlıkta değerlendirilebilir;

3.2.2.1 Geçici Önlemler

Güvenlik Konseyi, durumun ağırlaşmasını önlemek üzere, 39. madde uyarınca tavsiyelerde bulunmadan ya da önlemleri kararlaştırmadan önce, ilgili tarafları gerekli ya da istenir gördüğü geçici önlemlere çağırabilir. Bu geçici önlemler tarafların haklarını, iddialarını ya da konumlarını hiçbir biçimde zedelemeyebilir. Geçici önlemlerin yerine getirilmemesi halinde, Güvenlik Konseyi bunu dikkate alacaktır.

Alınacak geçici önlemlerin neler olabileceği BM Antlaşması'nda belirtilmemiştir. Güvenlik Konseyi, geçici önlemlerin belirlenmesi konusunda inisiyatifini kullanabilir. Uygulamada geçici önlemler çatışmanın durdurulması, silahlı kuvvetlerin belirlenen bölgelerden geri çekilmesi, sorunlu bölgede uluslararası denetimin kabul edilmesi,

⁹⁷ Gönülöbol, a.g.e., s. 359-360.

⁹⁸ Civelek, a.g.e., s. 147.

tarafının uyuşmazlık nedeniyle başvurdukları zararlar karşılık verme politikalarından vazgeçmeleri şeklinde olabilmektedir.⁹⁹

Geçici önlemlerin alınabilmesi için, barışın tehdit edildiğinin veya bozulduğunun ya da saldırı fiilinin varlığının söz konusu olmasına rağmen, uygulamada Güvenlik Konseyi, bu tür bir tespiti yapmaksızın, uyuşmazlıkların giderilmesinde izlenecek yöntem bakımından VI. ve VII. Bölüm hükümleri arasında herhangi bir ayırım yapmadan, uygun gördüğü zaman, tarafları geçici önlemler almaya çağırılmaktadır.¹⁰⁰

3.2.2.2 Silahlı Kuvvet Kullanılmasını İçermeyen Önlemler

Güvenlik Konseyi, 41. madde gereğince, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanılmasını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve BM üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu tedbirlerin başlıca özellikleri yalnızca finansal ve siyasal olmaları ve askeri bir unsur taşımamalarıdır.¹⁰¹

Güvenlik Konseyi'nin başvurabileceği önlemler bunlarla sınırlı değildir. Konsey, silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen diğer önlemlere de başvurabilir. Bu konuda Güvenlik Konseyi'nin geniş bir yetkisi vardır.¹⁰² BM üyesi devletler, Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen önlemlere uymak zorundadırlar.¹⁰³ Ancak bu kararın, 39. maddeye göre, uluslararası barışın tehdit edildiği veya bozulduğu ya da bir saldırı eyleminin tespit edilmesi durumunda üyeler için bağlayıcı olması söz konusudur.

Uygulamada, 41. madde çerçevesinde başvuru edilen önlemlerden istenilen sonuçlar elde edilememektedir. Yaptırım kararlarına maruz kalan tarafın, uygulanan yaptırımlardan etkilenmeyecek derecede güçlü bir finansal yapısı olabileceği gibi, yaptırım kararlarının uygulanması sonucu, finansal kayıplara uğrayacak olan üye devletlerin bulunması veya yaptırım uygulanan devlete bir takım nedenlerden dolayı kendini yakın hisseden üye

⁹⁹ Goodrich ve Hambro, a.g.e., s. 296-297.

¹⁰⁰ Gönlübol, a.g.e., s. 362.

¹⁰¹ Civelek, a.g.e., s. 147.

¹⁰² Nalcioğlu, a.g.e., s. 10.

¹⁰³ Körfez Savaşı'nda, Güvenlik Konseyi'nin Irak'a karşı aldığı ambargo kararına uyan üye ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Gözen Ramazan, "Türkiye'nin II. Körfez Savaşı Politikası: Aktif Politika ve Sonuçları", **Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim**, Der: İhsan D. Dağı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1998, s. 181-183.

devletlerin, konulan yasakları gizlice ihlal ederek o devlete yardım göndermeleri söz konusu olabilmektedir.¹⁰⁴

3.2.2.3 Silahlı Kuvvet Kullanılmasını Gerektiren Önlemler

Güvenlik Konseyi, 41. maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, 42. madde gereğince, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli gördüğü her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler ablukayı ve BM üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir. Askeri önlemlerin alınması kararı, Güvenlik Konseyi tarafından verilmektedir. Ancak, Güvenlik Konseyi'nin bu yola başvurusu, bütün barışçıl önlemlerin alınıp sonuç vermemesi üzerine gerçekleştirilebilmektedir.

Silahlı kuvvet kullanımını gerektiren kararların alınması, Antlaşma'nın 27/2. Maddesine göre, yani sürekli üyelerin tamamının oyları da olmak üzere 9 üyenin olumlu oyu ile alınır. Güvenlik Konseyi'nin sürekli üyeleri isterlerse askeri önlemleri içeren kararı veto edebilirler.¹⁰⁵

25. madde gereğince de bütün üye devletler Güvenlik Konseyi'nce alınan kararları kabul ederler. Zorlayıcı tedbirlerle ilgili 41. ve 42. madde gereğince alınacak kararların bağlayıcılığı genellikle kabul edilmektedir.¹⁰⁶ 42. madde, Güvenlik Konseyi'ne 39. madde gereğince tanınan yetkinin tatbikatına yöneliktir.¹⁰⁷ Güvenlik Konseyi'nin 42. madde gereğince üye devletlerin silahlı zorlamaya katılmalarını talep etmesi, 43. maddede belirtilen şartların yerine getirilmesine bağlıdır.¹⁰⁸

Fakat BM eski Genel Sekreterleri'nden Butros Gali askeri yaptırımların varlığını, uluslararası barış ve güvenliğin garantörü olarak görülen BM'nin saygınlığı açısından zorunlu görmektedir.¹⁰⁹ BM'nin askeri yaptırımları uygulamak amacıyla kullanacağı bir askeri gücü yoktur. Bu nedenle de bu tedbirlerin uygulanması için gerekli silahlı

¹⁰⁴ Ruslar'ın Sırpları doğal müttefik olarak görmeleri ve Yugoslavya'ya karşı, Güvenlik Konseyi'nin aldığı ambargo kararına, Rusya'nın sergilemiş olduğu politika buna iyi bir örnektir. Casin Mesut, "Balkan Jeopolitiği ve Trajedik Bosna-Hersek Savaşı", **Avrasya Dosyası**, C: 3, S: 3, (Sonbahar 1996), s. 115.

¹⁰⁵ Soğuk Savaş döneminde çokça kullanılmakta olan veto hakkından dolayı BM Güvenlik Konseyi'nden karar almak neredeyse imkansız hale gelmişti. 1 Eylül 1999 tarihi itibarıyla sürekli üyelerden Çin 4, Fransa 18, İngiltere 32, ABD 72 ve Rusya (eski SSCB) 119 kez olmak üzere toplam 225 kez veto haklarını kullanmışlardır. (çevrimiçi) http://www.un.org.tr/unic_tr/guvenlik_kons_2000.htm, 15 Ekim 2000.

¹⁰⁶ Meray, a.g.e., s. 415.

¹⁰⁷ Goodrich ve Hambro, a.g.e., s. 302.

¹⁰⁸ Gönlübol, a.g.e., s. 321.

¹⁰⁹ Gali Butros, **Bir Barış Gündemi**, BM Enformasyon Merkezi, Ankara, 1993, s. 25.

kuvvetleri 43. maddeye göre, üye devletlerle yapacağı antlaşmalarla temin etmektedir.¹¹⁰

45. maddeye göre üye devletler, zorlayıcı önlemlerin devamını sağlamak için derhal kullanılabilir ulusal hava kuvveti birlikleri bulundurmalıdır. Bu birliklerle ilgili planlar Askeri Kurmay Komitesi'nin yardımı ile Güvenlik Konseyi tarafından belirlenecektir.

46. madde, silahlı kuvvetlerin kullanılmasına yönelik planların Askeri Kurmay Komitesi'nin yardımıyla Güvenlik Konseyi tarafından belirleneceğini ifade ederken, askeri, stratejik ve teknik planlamalarda tavsiyede bulunmada Askeri Kurmay Komitesi'ne genelkurmay görevi yüklemiştir.¹¹¹

50. madde ise, Güvenlik Konseyi tarafından bir devlet aleyhine alınan önleyici ya da zorlayıcı önlemlerden dolayı, BM üyesi olan veya olmayan herhangi bir devlet, özel finansal bir takım zorluklarla karşılaşarsa, bu zorlukların çözümü için, Güvenlik Konseyi'ne başvurabileceği belirtilmektedir.¹¹²

1945 yılında kurulmuş olan BM, ilk büyük sınavını Kore olayı ile verdi.¹¹³ Kurulması ile birlikte kendisinden çok şey beklenen BM, uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümünü öngörmekte ve meşru müdafaa haricinde güç kullanılmasını yasaklamaktaydı. Antlaşmayla gelen bu yeni sistemin, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında etkili olmayacağı yaşanan ilk tecrübeye kendini belli etti.

Güvenlik Konseyi'nin sürekli beş üyesinin sahip olduğu veto hakkı nedeniyle Güvenlik Konseyi'nin karar alması neredeyse imkânsız hale gelmişti. Sürekli üyeler arasındaki siyasal farklılıktan kaynaklanan bu kilitlenmenin yanı sıra bir de sistemin yapısından kaynaklanan kilitlenmeler de söz konusu olabilmekteydi. Güvenlik Konseyi'nin sürekli beş üyesi ile ilgili bir uyuşmazlığın gündeme gelmesi durumunda ilgili ülke alınan kararı veto etmekteydi.

¹¹⁰ 43 madde, Güvenlik Konseyi ile silahlı kuvvet verecek devletler arasında kuvvet ve yardım hakkında antlaşma yapılması, bu antlaşmaların üye devletlerin anayasaları gereğince onaylanmasını ve Güvenlik Konseyi'nde müzakere edilmesini öngörmektedir. Bozkurt Enver, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı ve Körfez Krizi Örneği**, Atlas Kitapevi, Konya, 1996, s. 40.

¹¹¹ Goodrich ve Hambro, a.g.e., s. 314.

¹¹² Körfez Savaşı'nda Irak'a uygulanan ambargo nedeniyle, Türkiye, Mısır ve Ürdün, özel bir takım finansal zorluklarla karşılaştıklarını açıklayarak zararların giderilmesi için BM'ye başvurmuşlardır. bkz.: Bekata Hıfzı Oğuz, "Körfez Savaşı'nın Öğrettikleri ve Düşündürdükleri", **Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yıllığı 1992**, Kismet Matbaası, Ankara, 1992, s. 14-17.

¹¹³ Gönlübol, a.g.e., s. 365-369.

Yine, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için, 45. maddeye göre kurulması düşünülen BM Ordusu'nun ve 47. maddeye göre kurulması gereken Askeri Kurmay Komitesi'nin kurulamaması, BM'ye ümit bağlayanlar için bir hayal kırıklığı olmuştur. İki kutuplu dönemde yaşanan 1948 Berlin Ablukası ve 1950 Kore Olayları, BM'de kararların alınabilmesinin kolaylaştırılması için yeni arayışlara neden oldu.¹¹⁴

3.2.3 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİNDE KUVVET KULLANMA

Günümüzde silahlı güce başvurma konusunda temel düzenleme olan BM Antlaşması'nda kullanılan terim savaş değil kuvvet kullanmadır. Savaş terimi, 111 maddelik tüm Antlaşma içinde yalnızca bir kez geçmektedir. Bu terim yerine 2. madde 4. bentte “kuvvet kullanımı” tabiri kullanılmış ve üye devletlerin bu fiilden kaçınma konusunda yükümlülük getirilmiştir.¹¹⁵

Tam bir tanımlamanın olmaması sayesinde, devletlerarasındaki her türlü silahlı çatışmailgili devletler bu çatışmaya ne isim verirse versin kuvvet kullanma terimi kapsamında değerlendirilmektedir.¹¹⁶ Antlaşmada kuvvet kullanımı ile birlikte “başka devletin toprak bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığına karşı ve BM amaçlarına uymayan herhangi bir tehdit (BM Antlaşması madde 2/4)” kavramı da eklenerek, üye devletlerin, uluslararası ilişkilerinde başvurmaktan kaçınmayı taahhüt ettikleri eylem çeşitlerinin kapsamı daha da genişletilmiştir.¹¹⁷

Kuvvet kullanma kapsamına, savaş gibi en geniş çaplı ve yoğun olan kuvvet kullanma yolları, abluka, ambargo, bombardıman gibi zararlar karşılık verme ya da silahlı zorlama yolları, geniş çaplı ya da sınırlı olabilen değişik nedenlerle müdahale yolları alınabilmektedir.¹¹⁸

Uluslararası hukuk, kuvvet kullanma eylemi konusuyla iki bakımdan ilgilenmektedir:

- Kuvvet kullanmayı belirli yöntemlere ve kurallara bağlamak; başka bir deyimle, savaş ve tarafsızlık hukukunun kurallarını saptamak,

¹¹⁴ Kore olayında nasıl karar alındığı ile ilgili olarak bkz.: Çaycı, **Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması**, a.g.e., s. 13.

¹¹⁵ Keskin, a.g.e., s.23-24.

¹¹⁶ Keskin, a.g.e., s.24-25.

¹¹⁷ Gündüz Aslan, **Milletlerarası hukuk: temel belgeler - örnek kararlar**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2003, s.85.

¹¹⁸ Bozkurt, a.g.e., s.19

- Kuvvet kullanmayı önlemektir.¹¹⁹

Devletler tarafından kuvvete başvurulmasının yanı sıra, bölgesel veya evrensel uluslararası siyasi örgütler de kuvvet kullanabilirler. İlk kez BM Antlaşması'nda belirlenen bazı durumlarda kuvvet kullanma yetkisi tanınmış ve bu yetkisini değişik zamanlarda kullanmıştır.¹²⁰

BM Antlaşması, 2. madde 4. bentte, devletlerin sadece uluslararası ilişkilerinde kuvvet kullanmamayı veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunmamayı taahhüt ettiklerine dair sorumluluk yüklemektedir. Bu nedenle iç çatışmalar kuvvet kullanma terimi kapsamında değerlendirilmez.¹²¹ İç çatışmalar, Antlaşmanın VII. bölümüne göre uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden ve bu yüzden önlem gerektiren nitelikte olduklarında, BM tarafından kuvvet kullanmaya varabilecek tedbirlerle bu kapsama dahil edilebilmektedir.

3.2.3.1 Kuvvet Kullanmama İlkesi

Barışı koruma harekâtı, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın VII'nci Bölümünün 42'nci maddesine dayalı zorlama harekâtı'ndan tamamen farklıdır. Birleşmiş Milletler Eski Genel Sekreteri General Dag Hammarskjöld Barışı korumayı askeri olmayan fakat yalnız askerlerin yerine getirebileceği bir harekât olarak yorumlamaktadır. Barış Koruma Harekâtı'nın ruhunda askerin bir savaş unsuru olmaktan ziyade, barış için bir katalizör olarak kullanılması düşüncesi yatar. Bu nedenle, barışı koruma harekâtı zorlama harekâtı'nın karşıtıdır. Barışı koruma personeli bu yoruma uygun olarak, düşmanı olmayan asker olarak tanımlanır.

Barışı Koruma Harekâtı'nın muharip olmayan özelliğinin en belirgin göstergesi, kuvvet kullanmamanın temel ilke olarak benimsenmesidir. Kuvvet kullanmama ilkesinin rıza ve tarafsızlık ilkeleri ile karşılıklı ve yakın ilişkisi bulunmaktadır. Uyuşmazlıkta başlıca tarafların, barışı koruma faaliyetlerine gerekli rızayı göstermeleri, harekâtın tarafları tehdit edici nitelikte görülmemesine bağlıdır.¹²²

Kendini savunma hariç kuvvet kullanmama ilkesi geleneksel Barışı koruma harekâtı için yasal bir koşul olmakla kalmamakta, fiili bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

¹¹⁹ Meray, a.g.e., s.226-227

¹²⁰ Keskin, a.g.e., s.25

¹²¹ Keskin, a.g.e., s.24

¹²² White, N. D., **The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security**, Manchester University Press, Manchester, 1990, s. 201

Günümüz barışı koruma kuvvetlerinin daha etkin hale getirilmesi yönünde yoğun baskılar harekât alanındaki gereksinimlerden kaynaklanmaktadır. Harekâtı etkin hale getirme çabaları, savunma sınırlarını aşan kuvvet kullanma yetkisi verilmesi yönünde olmaktadır. Barışı koruma birliklerine kuvvet kullanma yetkisi verilmesi bir yandan harekâtların etkinliği ve kredibilitesini artırırken, diğer yandan hafif silahlarla donatılmış, zayıf pozisyondaki bu birliklerin saldırıya uğrama risklerini artıracığı değerlendirilmektedir.

3.2.3.2 Güvenlik Konseyi Kararı ile Kuvvet Kullanımı

BM Antlaşması'na göre, uyuşmazlıklar, tarafların kendi aralarında ya da BM aracılığıyla barışçıl yollarla çözümlenemezse, meşru müdafaa dışında tarafların savaşa başvurma hakları bulunmamaktadır. Antlaşmanın 24. maddesine göre üye devletler, örgütün çabuk ve etkili hareket etmesini sağlamak için, uluslararası barışve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne bırakmaktadırlar.¹²³

Güvenlik Konseyi'nin bu yetkisi 39. maddede şu şekilde düzenlenmiştir;

- Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu veya bir saldırıeylemi olduğunu saptamakla;
- Uluslararası barış ve güvenliği korumak ya da yeniden tesis etmek için tavsiyelerde bulunmakla;
- Antlaşmanın 41 ve 42. maddeleri uyarınca, silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen ya da gerektiren zorlama önlemlerine karar vermekle yetkilidir.¹²⁴

Özetle, 39. madde Güvenlik Konseyi'ne iki işlev yüklemektedir: Öncelikle barışın tehdit edildiğini, barışın bozulduğunu veya saldırı eylemi olup olmadığını belirleyecektir. Sonra da durum hakkında tavsiyede bulunabilecek ya da alınacak önlemleri saptayabilecektir. Yani, Güvenlik Konseyi 39. maddede sayılan durumların gerçekleştiğini saptasa bile zorlama önlemlerine başvurmak zorunda değildir.¹²⁵

¹²³Duran, a.g.e., s.124-129

¹²⁴Wallace Rebecca M. M., **International Law**, Londra, 1997, s.264

¹²⁵Keskin, a.g.e., s.140-141

3.2.3.3 Genel Kurul Kararı ile Kuvvet Kullanımı

BM Antlaşması'nın 27. maddesinde, Güvenlik Konseyi'nin karar alma mekanizması belirlenmiştir. Buna göre, her üyenin bir oy hakkı vardır ve yönetime ilişkin sorunlar için karar alınırken, 15 üyeden oluşan Konsey'in dokuz üyesinin olumlu oyu gerekmektedir. Veto kullanma yetkisine sahip olan beş sürekli üyeden herhangi birisinin bu tür kararlar alınırken olumsuz oy kullanması, Güvenlik Konseyi'nce karar alınmasını imkânsızlaştırmaktadır.¹²⁶

Bu yüzden oluşacak tıkanıklığı gidermek için, BM Antlaşması 10. madde ile Genel Kurul'a da bazı yetkiler verilmiştir.¹²⁷ Kurul'un yetkisi uluslararası barış ve güvenliği korumaya ilişkin Güvenlik Konseyi ve üye devletlere tavsiyede bulunmakla sınırlıdır.¹²⁸ Kurul, bu yetkiyi 12. madde kapsamında kullanmaktadır. Buna göre ise; Güvenlik Konseyi, herhangi bir anlaşmazlık ve duruma ilişkin görevlerini yerine getirdiği sürece veya Genel Kurul'dan istemediği sürece, Genel Kurul bu uyuşmazlık ve durum konusunda herhangi bir tavsiyede bulunamamaktadır.¹²⁹

Genel Kurulun uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasındaki yetkisini arttıran en önemli gelişme, "barış için birleşme kararı"dır. Bu karar, Kore Savaşı¹³⁰ esnasında SSCB'nin Güvenlik Konseyi oylamasına katılmadığı dönemde Kuzey Kore'ye karşı devletlerin harekâtageçmesini tavsiye etmesi ile başlayan süreç neticesinde alınmıştır. SSCB toplantılara döner dönmez, bu konuda alınabilecek tüm kararları veto etmiştir. Bunun sonucunda ABD ve diğer birkaç devlet, meseleyi Genel Kurula götürmüşlerdir. Sonuçta, Genel Kurul'a gerekli harekâtları yapabilme yetkisi verebilmek için ABD "barış için birleşme kararı"nı ortaya atmıştır. Genel Kurul, bu kararı 3 Kasım 1950 yılında kabul etmiştir.¹³¹ Uluslararası barışın tehdidi, ihlali ve saldırganlık fiilinin söz konusu olduğu durumlarda, Güvenlik Konseyi'nin sürekli üyeleri arasında oybirliği sağlanamadığından, sorumluluklarını yerine getirememesi nedeniyle bu karar, tıkanıklığı giderebileceği düşüncesiyle alınmıştır. Genel Kurul'un tavsiye niteliğinde de olsa gerekirse silahlı kuvvetlerin kullanımı da dâhil, gerekli önlemlerin alınması için üye devletlere tavsiyelerde bulunabilmektedir. Bu kararda Genel Kurula bağlayıcı karar

¹²⁶ Duran, a.g.e., s.50

¹²⁷ Bozkurt, a.g.e., s.49

¹²⁸ Gündüz, a.g.e. s.86

¹²⁹ Duran, a.g.e., s.50

¹³⁰ (Çevrimiçi)http://tr.wikipedia.org/wiki/Kore_Sava%C5%9F%C4%B1

¹³¹ Bozkurt, a.g.e., s.50

alabilme yetkisi verilmemektedir.¹³² Genel Kurul, barış için birleşme kararı kabulünden bu yana, müşterek güç kullanılması için herhangi bir tavsiye kararı almamıştır.¹³³

3.2.4 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE MÜDAHALE

Tarihi boyunca BM, tehlikeli bir durumun savaşa dönüşmesini engellemeye, ihtilafli tarafları, ihtilafa neden olan sorunlarını savaş meydanlarında değil de konferans masalarında çözmeye ikna etmeye ve çatışma olduğu zaman da, barışı yeniden tesis etmeye çalışmaktadır.¹³⁴

BM Antlaşması'nın 2/7. maddesine göre; "Antlaşma'nın hiç bir hükmü, özü bakımından, bir devletin ulusal yetkisindeki işlere BM'nin karışmasına izin vermediği gibi, üyeleride bu türden işleri Antlaşma uyarınca çözüme bağlamaya zorlayamaz"¹³⁵denilerek devletlerin iç işlerine müdahale etmeme ilkesinin geçerli olduğunu açıklamaktadır.

BM'nin başlıca amacı; uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışın devamını sağlamak için ortak önlemler almaktır.¹³⁶ Herhangi bir askeri müdahale, barışçıl bir önlem gerçekleştirilememenin sonucudur. BM, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için daha fazla çalışmalıdır. BM, erken uyarı, önleyici diplomasi, önleyici konuşlandırma, önleyici silahsızlanmayı da içeren bir kapasite artırımına gitmelidir. En pahalı yaşam ve doğal kaynakları koruma politikası bile, en ucuz silahlı müdahaleden, daha ucuz olacağı göz ardı edilmemelidir.

3.2.4.1 Önleyici Diplomasi (Preventive Diplomacy)

Önleyici diplomasi, taraflar arasında uyuşmazlık doğmasını önlemeye, mevcut uyuşmazlıkların tırmanarak çatışmaya dönüşmesini engellemeye ve ikinci durumun ortaya çıkması halinde bunun yayılmasını sınırlandırmaya yönelik çabalardır.¹³⁷

Genel Sekreter tarafından doğrudan ya da üst düzey görevliler ya da ihtisas kuruluşları ve programlar aracılığıyla, Güvenlik Konseyi ya da Genel Kurul tarafından ve BM ile işbirliği içinde bölgesel örgütler tarafından yerine getirilebilir.¹³⁸ Önleyici diplomasi

¹³² Duran, a.g.e., s.51

¹³³ Bozkurt, a.g.e., s.50

¹³⁴ "Basic Facts About The United Nations", a.g.e., s.26

¹³⁵ **BM Antlaşması**, Ankara, BM Enformasyon Merkezi, 1997.

¹³⁶ **BM Antlaşması**, md. 1

¹³⁷ "Basic Facts About The United Nations", a.g.e., s.11.

¹³⁸ Gali, a.g.e., s. 13.

güven arttırıcı önlemler gerektirir; bilgi toplamaya ve resmi ya da gayri resmi araştırmaya dayalı erken uyarı gerektirir. Ayrıca önleyici konuşlandırmayı ve kimi durumlarda da askerden arındırılmış bölgeleri kapsamına alabilir.¹³⁹

3.2.4.2 Barışın Sağlanması / Barış Yapma (Peace Making), Barışı Koruma (Peace Keeping)

Barış yapma, bir çatışmanın sona erdirilmesine aracılık yapan diplomatik süreçtir, temelde arabuluculuk ve müzakereler yöntemiyle yapılır. Başta BM Antlaşması'nın 6. Bölümü'nde öngörülen türden barışçıl yollar olmak üzere çatışan tarafları uzlaşmaya getirme çabalarıdır.¹⁴⁰

Barış yapımına katkıda bulunan faaliyetlerin başlıcaları; iki ordu arasında irtibat kurulması, güvenlik yardımı, tatbikatlar ve önleyici konuşlandırmalardır. Önleyici konuşlandırma; bir ara gücün yerleştirilmesidir. Amacı, taraflar arasında gerginliğin arttığı potansiyel bir çatışma bölgesinde şiddeti caydırmaktır.¹⁴¹

Barış koruma, ilgili tüm tarafların onayıyla, normal olarak BM'nin asker ve/veya polis güçleri ve çoğunlukla sivil personelinde katılımıyla, bir BM biriminin çatışma bölgesinde konuşlandırılmasıdır. Barış koruma, hem çatışmanın önlenmesini hem de barış yapılması olanaklarını genişleten bir tekniktir.¹⁴²

Barışı Koruma, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlarda, siyasal çözümlerin tükendiği zaman, BM'nin bu çatışmaları denetleme yollarından bir tanesidir.

Barışı Koruma Operasyonları (PKO), silahlı çatışma olmaksızın dış güçlerce, bütün ilgili çatışan tarafların rızaları alınarak uygulanan askeri operasyonlardır ve politik bir çözüme ulaşmaya yönelik diplomatik çabaları destekleyen, mevcut bir ateşkes anlaşmasının uygulanmasını izlemek ve kolaylaştırmak üzere gerçekleştirilir.

Barışı koruma operasyonları Güvenlik Konseyi'nce oluşturulur ve Genel Sekreter tarafından yönetilir. Bu operasyonlar hiçbir şekilde bir tarafı diğer tarafın aleyhine destekleyecek şekilde kullanılamaz.¹⁴³ Bütün ülkeler barışı koruma operasyonunda yer almaya gönüllü olarak katılırlar ve istedikleri an geri çekilebilirler. BM askerleri savaşın

¹³⁹"Basic Facts About The United Nations", a.g.e., s.11.

¹⁴⁰ (çevrimiçi), <http://www.un.org/Depts/dpko/glossary/p.htm>, 07.02.2002

¹⁴¹ (çevrimiçi), <http://www.un.org/Depts/dpko/glossary/p.htm>, 07.02.2002

¹⁴² Gali, a.g.e. s.11.

¹⁴³ Image & reality: **Questions And Answers About The United Nations**, United Nations Dept. of Public Information, New York, 1998, s.33.

değil barışın askerleridir. Her ülkenin askerleri, kendi üniformalarını giyerler. Bu askerlerin BM barış gücü oldukları başlarına giydikleri mavi berelerden (blue helmets) veya taşıdıkları BM rozetinden anlaşılmaktadır.¹⁴⁴

Barışı korumaya yüklenen diğer yeni yükümlülükler de insani yardımlar, sivillerin korunması, savaşan tarafların silahsızlandırılması, insan hakları gözlemcileri, seçim görevlileri, BM polisinin de askeri personel kadar merkezi bir rol oynaması, yollardan ve arazilerden mayınların temizlenmesi ve yeniden inşaya yardım edilmesini kapsamaktadır.

3.2.4.3 Barışın Tesisi/İnşası (Peace Building)

Barış inşası, bir çatışma sonrasında eski düşmanlar arasında güven ve karşılıklı ilişkiyi inşa edecek ve barışı sağlama amaçlı önlemler ve yapıların oluşturulması ve desteklenmesi anlamına gelir.¹⁴⁵

Uluslararası bir çatışmanın sonrasında barış inşası, iki ya da daha çok ülkeyi yalnızca finansal ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda, barış için hayati bir önem taşıyan, karşılıklı güveni artıracak yararlı girişimleri destekleyen somut işbirliği projeleri şeklinde de gerçekleştirilebilir.¹⁴⁶

Barışın inşası kavramı, barışçıl koşulların bozulmasını engellemeyi amaçlayan önleyici diplomasiin tamamlayıcısıdır. Çatışma ortaya çıktığında barışı sağlama ve barışı koruma çabaları devreye girer. Bunlar sonuca ulaştığında, yalnızca çatışmanın gerisinde yatan finansal, sosyal, kültürel ve insani sorunların üstüne gidecek sürekli ve ortak çalışmalar yapılarak barışın sağlam temellere oturtulması sağlanabilir. Çatışma sonrası barış inşasında amaç, olayın yinelenmesinin önüne geçmektir. Barışın inşası için yapılan bütün bu çalışmalar ya BM tarafından organize edilmekte, ya izlenmekte ya da gerçekleştirilmektedir.

Barışın tehdit edilmesi, bozulması yada saldırı eylemi durumunda uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden kurulması için barışçıl önlemler bir sonuç vermediğinde; Güvenlik Konseyi kararı ile VII. Bölümde öngörülen zorlayıcı önlemlere başvurulması, antlaşmada yer alan şekliyle toplu güvenlik kavramının özünü oluşturmaktadır.

¹⁴⁴ Image & Reality, a.g.e., s. 34.

¹⁴⁵ Gali, a.g.e., s. 11.

¹⁴⁶ Gali, a.g.e. s. 33.

Mevzusu geçen önlemler arasında en etkin olanı 42. maddede ki askeri güç kullanımına ilişkin olmaktadır. İlgili madde gereğince Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için askeri eylemlerde bulunabilir. Fakat bu tür bir eylem ancak, tüm barışçıl yollar sonuç vermediği zaman başvurulabilir.¹⁴⁷

Barışın sağlanması ve çatışmanın hafifletilmesi operasyonu olarak adlandırılan bu operasyonlar yeni ve belirsiz niteliktedirler. İlk başlarda VI. bölümde düşünülen bu operasyonlar günümüzde sahadaki gerçeklerden dolayı VII. Bölüm operasyonları içine dâhil edilmiştir. VII. bölümde bulunan operasyonların başlıcaları, insani yardım konvoyları ve silahlı güçler tarafından savunma ihtiyacı duyulduğunda veya hava kuvvetlerince uygulanan koruma altındaki bölgeleridir.¹⁴⁸ Zor kullanma yetkisinin varlığı uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının garantörü olan BM'nin saygınlığı açısından zorunludur.¹⁴⁹

3.3 BM'NİN MÜDAHALE ESASLARI

3.3.1 UYUŞMAZLIK VEYA DURUMUN BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ÖNÜNE SUNULMASI

Uyuşmazlık veya durumun Birleşmiş Milletler önüne getirilmesi, genel olarak Antlaşmanın 35'nci maddesinde düzenlenmiştir.¹⁵⁰ Ayrıca Antlaşmanın diğer maddelerinde de bu konu ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Md.35/1'e göre, örgütün her üyesinin herhangi bir uyuşmazlığı veya durumu Güvenlik Konseyi ya da Genel Kurul'un önüne götürme yetkisi vardır. Uyuşmazlığa taraf üye devletlerin uyuşmazlıklarını Konsey'e götürebilecekleri md.37/1'de de tekrarlanmaktadır.

Örgüte üye devletlerin yanında örgüte üye olmayan devletlere de taraf oldukları uyuşmazlıkları Güvenlik Konseyi veya Genel Kurul'a sunma yetkisi tanınmaktadır (md.35/2). Üye olmayan devletlere tanınan yetki, sadece taraf oldukları uyuşmazlıklarla sınırlı kalmaktadır. Örgüte üye olmayan devletler için uyuşmazlıkların barış yolu ile çözümlenmesine yönelik Antlaşmada yer alan yükümlülüğü önceden kabul etme şartı aranmaktadır.

¹⁴⁷ Gali, a.g.e., s.25.

¹⁴⁸ (çevrimiçi), <http://www.un.org/Depts/dpko/glossary/p.htm>, 07.02.2002

¹⁴⁹ Gali, a.g.e., s. 25.

¹⁵⁰ Gönlübol, a.g.e., s. 310.

Genel Sekreter, kendi kanaatince uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye atabilecek nitelikte gördüğü her meseleyi Güvenlik Konseyi'ne götürebileceği gibi (md.99), iç tüzük kuralları çerçevesinde Genel Kurul'a sunma imkânına da sahiptir. Genel Kurul' da, md.11/3 uyarınca uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atabilecek nitelikte gördüğü durumlara Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekebilmektedir. Benzer şekilde Güvenlik Konseyi' de, herhangi bir uyuşmazlık veya durumu Genel Kurul'a havale edebilmektedir (md.12/1). Nihayet Güvenlik Konseyi, 33/2, 34 ve 36'ncı maddeler çerçevesinde herhangi bir başvuruya gerek olmaksızın, uyuşmazlık veya durumlara kendiliğinden el koyabilmektedir.

Birleşmiş Milletler uygulamasına bakıldığında, uyuşmazlık ve durumların çoğu ya uyuşmazlığın taraflarınca ya da ilgisi olmayan devletlerce örgüt önüne getirilmektedir.¹⁵¹

3.3.2 BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN UYUŞMAZLIK VEYA DURUMUN ÇÖZÜMÜ KONUSUNDAKİ YETKİLERİ

Bir uyuşmazlık ya da bir durumun Birleşmiş Milletler organları önüne getirildikten sonra, bu uyuşmazlık ya da durumun çözümü için alınan tedbirler, organın görev ve yetkilerine, üyelerinin davranışlarına, meselenin çözümü için izlenen yönteme vs. göre değişiklik göstermektedir.

Bir uyuşmazlık ya da bir durum Güvenlik Konseyi ya da Genel Kurul önüne getirilince, bu organlarda, öncelikle meselenin gündeme alınıp alınmaması görüşülmektedir. Birçok hallerde, meselenin gündeme alınmasına itiraz edilmektedir. İtiraz sebepleri genel olarak şu noktalar etrafında toplanmaktadır: Mesele özü itibarıyla bir devletin ulusal yetki alanına girmektedir; mesele Birleşmiş Milletlerde görüşülmeyi gerektirecek bir önem taşımamaktadır; organlar tarafından alınan kararlar meselenin çözümünü kolaylaştırmayacaktır; taraflar, Antlaşmanın 33'üncü maddesinde belirtilen "kendi seçecekleri" barışçıl çözüm yollarını tüketmemişlerdir. İlgili tarafların isteği ile Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'ne getirilen meselelerin sayısı pek nadirdir.¹⁵²

Birleşmiş Milletler'in önüne gelen uyuşmazlık veya durumların barış yolu ile çözümlenmesine ilişkin Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul'un kullanabileceği yetkiler,

¹⁵¹ Baehr Peter R., and Gordenker Leon, **The United Nations in the 1990s**, St, Martin's Press, New York, 1992, s. 79.

¹⁵² Gönlübol, a.g.e., s. 316.

Antlaşma metninde Güvenlik Konseyi esas alınarak açıklanmıştır. 12'nci maddenin sınırları çerçevesinde Genel Kurul da aynı yetkileri kullanabilmektedir.

3.3.2.1 Soruşturma Yetkisi

Birleşmiş Milletler Antlaşması md.33/1'de uzaması uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehdit edebilecek nitelikte uyuşmazlıkların barış yolu ile çözümlenmesi yükümlülüğü getirildiği için Güvenlik Konseyi, öncelikle önüne gelen uyuşmazlık veya durumun uluslararası barış ve güvenliği tehdit etme eğiliminde olup olmadığını tespit etmeye yönelik soruşturma yapabilir (md.34). Md.34'de "soruşturma yapabilir" ifadesinin yer alması, Güvenlik Konseyinin soruşturma yapma mecburiyetinde olmadığını göstermektedir. Ancak bazı yazarlar, Konseyin bu bölüm çerçevesinde uyuşmazlık veya durumun çözümüne yönelik tavsiyelerde bulunabilmesi için soruşturma yapmasını zorunlu görmektedirler.¹⁵³

Antlaşma metninde açıkça öngörülmemiş olmasına rağmen Konsey önünde bulunan uyuşmazlık veya durum hakkında VI'ncı bölüm çerçevesinde taraflara hangi tavsiyelerde bulunacağını belirlemek için de soruşturma yapabilir.¹⁵⁴

Soruşturma yaparken ilgili devletlerin bilgi ve görüşlerine başvuran Konsey, olayların gerçeklerinin tespitine yönelik kendi bağımsız çalışmalarını da yürütür. Konsey, bu çalışmaları yerine getirmek amacıyla soruşturma komisyonları tesis etmek yoluna gidebilir. Soruşturma komisyonlarının tesisinde md.34'ün temel alınabileceği gibi, görevlerini yapabilmesi için Konsey'e gerekli gördüğü tali organları kurma yetkisini veren md.29'a başvurulabilir.¹⁵⁵

Soruşturma komisyonları, olayların gerçeklerini tespit etmeye yönelik Örgüt merkezinde yürüttükleri araştırmaların yanında gerekli bilgileri toplamak amacıyla ilgili devletlerin ülkelerini de ziyaret edebilirler. Soruşturma komisyonlarının ilgili ülkeleri ziyaret etmelerine izin veren Konsey kararlarının ülkeleri ziyaret edilecek devletler açısından bağlayıcı olacağını öngören bir hüküm antlaşma metninde bulunmamaktadır.¹⁵⁶ Konsey kararlarının büyük bir bölümü bağlayıcı olmaktan ziyade tavsiye niteliğindedir. Ayrıca bu tür bağlayıcılık, uyuşmazlıkların barış yolu ile çözümlenmesinin ruhuna da

¹⁵³ Kırgis Frederic L., **The Security Council's First Fifty Years**, American Society of International Law, 1995, s. 512.

¹⁵⁴ Gönlübol, a.g.e., s. 349

¹⁵⁵ Gönlübol, a.g.e., s. 349-350

¹⁵⁶ Karaosmanoğlu, a.g.e., s. 194.

aykırıdır. Birleşmiş Milletler uygulaması da sözü edilen nitelikteki Konsey kararlarının ilgili devletler açısından bağlayıcı olmadıklarını göstermiştir.¹⁵⁷

Soruşturma komisyonları, araştırmaları neticesinde olayların gerçeklerine ilişkin elde ettikleri bulguları Konseye sunarlar. Soruşturma sonuçları, söz konusu uyuşmazlık veya durumun uzamasının uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehdit etme eğiliminde olduğunu gösteriyorsa, Konsey, VI ncı bölüm çerçevesinde uygun gördüğü tavsiyelerde bulunabilir. Uyuşmazlık veya durumun ciddiyeti, Konseyin VII'nci bölüm hükümlerine başvurmasını da gerektirebilir.¹⁵⁸ Kimi zaman soruşturma komisyonları, olaylara ilişkin gerçekleri tespit etmenin yanında uyuşmazlık ya da durumun çözümlenmesinde aktif bir rol de oynayabilirler.¹⁵⁹

3.3.2.2 Çözümüne Yönelik Tavsiyelerde Bulunma Yetkisi

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının VI'ncı Bölümü çerçevesinde uzaması uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehdit edebilecek herhangi bir uyuşmazlık veya durum hakkında Konseyin kullanabileceği yetkilerden ilki, md.33/2'de yer almaktadır. Md.33/2'ye göre, Güvenlik Konseyinin gerekli görmesi durumunda tarafları uyuşmazlıklarını md.33/1'de öngörülen barışçıl yollar ile çözmeye davet etmesi mümkündür. Konseyin bu maddeye dayanarak aldığı kararlarda herhangi bir çözüm yolu belirtilmeksizin, md.33/1'de sayılan yollara genel atıf yapılır. Bu yüzden md.33/2'ye dayanılarak alınan kararlar barışçıl yollara başvurmak suretiyle uyuşmazlıklarını çözmeleri konusunda Konseyin taraflara yaptığı bir hatırlatma niteliğindedir. Konsey, bu tür bir çağrıyı tarafların uyuşmazlığı kendi aralarında çözebilecekleri kanısında olursa yapmakta ve tarafları istedikleri barışçıl çözüm yolunu seçmeleri konusunda özgür bırakmaktadır.

Md.33/2 uyarınca yapılan çağrıya rağmen taraflar uyuşmazlıklarını çözme başarısını gösterememişlerse veya Konsey, md.33/2'nin söz konusu uyuşmazlık veya durum için yeterli olamayacağı görüşünde ise, VI'nci Bölümdeki diğer yetkilerini kullanma yoluna gidebilir. Bunlardan ilki, md.36/1'de yer almaktadır. Md.36/1'e göre, Konsey,

¹⁵⁷ 1948 yılında Çekoslovakya ve 1958 yılında Suriye ile Ürdün, bu tür soruşturma komisyonlarının ülkelerine girmelerine izin vermemişlerdir. Karaosmanoğlu, a.g.e., s.194.

¹⁵⁸ Jale Civelek, a.g.e., s. 18.

¹⁵⁹ Keşmir Sorunu Güvenlik Konseyinin önüne geldiği zaman Konsey, 20 Ocak 1948 tarihinde 34 üncü maddeye dayanarak aldığı kararında soruna ilişkin gerçekleri araştırmak üzere Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan Komisyonu'nu tesis etti. Ardından 21 Nisan 1948 tarihli kararı ile Komisyona gerçekleri araştırmanın yanında dostça girişimde bulunmak yetkisini de tanıdı. (Çevrimiçi), <http://www.belgeler.com/blg/bey/kemir> B. tarihi: 24.05.2013

uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehdit edebilecek nitelikteki bir uyuşmazlığın veya durumun herhangi bir safhasında uygun düşen düzeltme usul ve tarzlarını tavsiye edebilir. Fıkıradaki geçen, “uygun düşen düzeltme usul ve tarzları” ifadesi uygun düşen barışçıl çözüm yolları anlamında kullanılmıştır.¹⁶⁰

Md.36/3’de ise, Konseyden hukuki nitelikteki uyuşmazlıkların taraflarca Uluslararası Adalet Divanı’na sunulması olasılığını göz önünde bulundurması istenmektedir. Tarafların uyuşmazlıklarını Divan’a sunmaları, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü hükümlerine göre olacaktır. Madde çerçevesinde Konseyin yetkisi, taraflara hukuki nitelikteki uyuşmazlıklarını Divan’a götürmeleri yolunda tavsiyede bulunmaktan öteye gidemez. Eğer taraf devletler, uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce veya sonra söz konusu uyuşmazlık hakkında Divan’ın yargı yetkisini kabul etmemişlerse, Divan’ın yargı yetkisini Konseyin tavsiyesine dayandırarak, sorunu çözmesi mümkün değildir. Uygulamada ne Genel Kurulun ne de Güvenlik Konseyinin hukuki nitelikteki uyuşmazlıkların Divan’a sunulmak suretiyle çözümlenmesini teşvik ettikleri söylenebilir.¹⁶¹ Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi, uyuşmazlığın taraflarına Divan’a gitmelerini tavsiye edebilecekleri gibi, kendileri de gündemlerinde bulunan hukuki bir mesele hakkında md.96/1 uyarınca Divan’dan danışma görüşü isteyebilirler.

---

¹⁶⁰ Çelik Edip F., **Milletlerarası Hukuk II**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1987, s.337.

¹⁶¹ Edip F. Çelik, a.g.e., s.338.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:TÜRKİYE'NİN BOSNA-HERSEK,KOSOVA VEAFGANİSTAN ÖRNEKLERİNDEKİ KATKILARI

4.1 BOSNA-HERSEK SORUNU'NUN GELİŞİMİ

Türklerin Bosna-Hersek'i Osmanlı topraklarına katması 1463yılında olmuştur; Yaklaşık 400 yıl Osmanlıegemenliği altında kalan buiki eyalet, 1878 yılında Osmanlı'nın çökmeye başladığı bir dönemdeAvusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından işgal edilmiş ve 1908yılında da hukukiolarak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun topraklarına dâhil edilmişlerdir.¹⁶²

Bu imparatorluğunBirinci Dünya Savaşı sonunda yıkılması ile birlikte Sırbistan Kralı,Sırpıardan, Hırvatlardan ve Slovenlerdenoluşan bir krallık kurmak için eski Avusturya-Macaristan topraklarınakatılma kararı aldı. Bu topraklar üzerinde 1918yılında kurulan devleteYugoslavya adı verildi.

1992 yılınınHaziran ayındaHırvatistan ve Slovenya'nın birlikten ayrılmalarıyla Yugoslavya fiilenparçalanmaya başladı. 15Ekim 1991'de Bosna-Hersek ParlamentosundaKasım 1990'daki seçimlerde çoğunluğu elde eden Müslüman Demokratik Hareket Partisi bağımsızlık kararı aldı.

Bu bağımsızlık kararı,29 Şubat ve 1 Mart 1992'de yapılan referandum ile müslümanların ve Hırvatların büyük çoğunluğuile kabul edildi. Sırpılar ise bu referandumu boykot ettiler. 7 Nisan 1992'de Bosna-Hersek Avrupa Topluluğu veABD tarafındanbağımsız bir devlet olarak tanındı.¹⁶³

Bosna-Hersek'in bağımsızlığının tanınması beklenen barış ortamıümitlerini yerinegetiremedi. Şubat 1992sonlarından itibaren, bağımsızlık için yapılacak referandumdan kısa bir süre önce, çatışmalar başlamış, 1320 kişi hayatını yitirmiş, yaklaşık 700.000 kişide ya ülkeyi terketmiş veya ülkenin başka bölgelerine kaçmakzorunda kalmıştır.¹⁶⁴

¹⁶² Bağcı Hüseyin, "Bosna-HersekSoguk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş"(Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/104.pdf>.

¹⁶³Moore Patrick, **The Widening Warfare in the Former Yugoslavia**, ERF / RL 'Research Report, Vol.1, Number 1, January 1993, page. 2

¹⁶⁴ Bu bilgiler 10 Mayıs 1992:'de Bosna-Hersek Sağlık Bakanlığı yetkilileri tarafından açıklanmıştır. Açıklamaya göre 6.700 kişi yaralanmış ve 1900 kişi kaybolmuştur. Mültecilerin' 325.000'inin ülkenin başka bölgelerine yerleştiği, 350.000'inin ise Hırvatistan, Sırbistan ve Slovenya'ya sığındıkları belirtilmiştir. Bu mülteci dalgası Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra görülen en büyük göç dalgasını

Çatışmaların şiddetlenmesi üzerine uzun süreli bir barışa ulaşmanın çok zor olduğu ortaya çıktı. Sayısız sayıdaki ateşkes anlaşmalarına rağmen, bölgedeki gergin durum halen devam ediyor ve anlaşmazlıkta arabuluculuk yapmaya çalışan devlet adamlarını hayal kırıklığına uğratiyordu. Nitekim Bosna-Hersek'li müslüman liderlerin BM'leremüdahalede bulunmak üzere yaptıkları çağrıya; BM Genel Sekreteri Boutros Ghali Paris'te gazetecilere Fransa'nın insiyatifi üzerine Bosna-Hersek'e BM Barış Gücü askerlerinin gönderilmesi önerisinin kısa bir süre içinde tartışılacağını fakat BM'lerin Barış Gücü askerlerini göndermesinin sadece uluslararası kamuoyunun maddi ve lojistik desteğinin sağlanmış olması ve anlaşmazlığı karışan tarafların istikrarlı bir ateşkes anlaşmasını onaylamaları halinde sözkonusu olacağını bildiriyordu.

Mart sonlarına doğru eski Yugoslavya'nın müslümanların çoğunlukla yaşadığı bölge olan Bosna-Hersek'e yayılan çatışmalar, yoğunlukla devam ederken, uluslararası basın ve yayın organları bu çatışmaların Kosova, Sancak ve Makedonya'ya yayılıp yayılmayacağı konusunda spekülasyon yapmakla meşguldüler.

Bilindiği üzere Bosna-Hersek etnik bakımdan oldukça karışık bir yapı arz etmektedir. Bu yapının içerisinde müslüman boşnaklar ve slavlar %44, Sırp % 33 ve Hırvatlar'da % 23 oranında bir kitleyi oluşturmaktadırlar. Bu üç kitlede Sırp ve Hırvatça konuşmakta olup, kesin bir etnik özelliğe dayalı bir sınır çizmek mümkün değildir. Uzun yıllar bir arada yaşayan bu etnik grupların birbirine karşı giriştiği katliamlar, II. Dünya Savaşını aratmayacak düzeydedir. Nitekim, Bosna-Hersek'teki bir BM askeri temsilcisi "şu anda sayabildiğimiz kadarıyla tam 17 Sırp müslüman ve Hırvat gruplar birbirleriyle çatışmakta olup, her grubun değişik bir amaç güttüğünü" vurgulayan gözlemi anlaşmazlığın karmaşık yapısını ortaya koymasından ilginçtir.¹⁶⁵

Haziran sonlarına doğru ise bazı konular daha da açıklık kazanmaya başladı. Öncelikle, gerek AT ve gerekse ABD Dışişleri Bakanlığı gözlemcileri de dâhil olmak üzere hemen hemen tüm yabancı gözlemciler Sırbistan devlet başkanı Slobodan Milošević¹⁶⁶'in anlaşmazlığın ortaya çıkmasından birinci derecede sorumlu olan kişi olarak görmeye başladığı gözlemlenmiştir.

---

oluşturmaktadır. Andrejewich Milan .."Bosnia and Herzegovina", In **Search of Peace RFEJ RL Research Report**, Vol. 1, No. 23, 5. June 1992, s. 1.

¹⁶⁵ Moore Patriek, "Islamic Aspects of the Yugoslav Crisis", **RFEJ/RL Research Bulletin**, Vol. 1, NO. 23; 5 June, 1992. s. 37

¹⁶⁶ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Slobodan_Milo%C5%A1evi%C4%87

Bunun dışında, Türkiye'nin getirdiği öneri çerçevesinde, ABD'de ve Avrupa'da Bosna-Hersek'te bir askeri müdahalenin gerektiği konusunda tartışmalar başlıyordu. Genel olarak müdahalenin Sırp güçlerine karşı yapılması gerektiği görüşü hâkim olmuştu.

Birçok öneri Saraybosna çevresindeki Sırp topçu birliklerini susturmaya yönelik çokuluslu bir askeri müdahaleyi savunmaktaydı. Çünkü Sırp mevzilerinden başkente açılan ateş sonucunda hava ve karayoluyla ulaştırılmak istenen insani yardım engelleniyordu.

Türkiye'nin girişimleri ile İslam ülkeleri konferansı dışişleri bakanları 17-18 Haziran 1992'de İstanbul'da bir araya geldiler. Konferansın sonuç bildirgesi BM Güvenlik Konseyi'ni eğer ambargo etkili olmazsa askeri bir müdahaleyi göz önüne alması gerektiği konusunda uyarmıştır. Ayrıca konferansta üye ülkelerin BM'nin böyle bir harekâta karar vermesi durumunda asker göndermeleri konusunda talepte bulunmuş ve anlaşmazlıktan zarar gören kişilere şehirlerinin ve evlerinin yeniden kurulmasına yardımcı olacak bir "gelişme bankası"nın kurulmasını sağlamıştır.¹⁶⁷

1993'ün ilk aylarından itibaren, Bosna'daki insani kriz korkunç bir hale gelmiş ve nüfusun yarısından fazlası göçmen durumuna düşmüştür. 1992'den itibaren insani yardım sağlamakla görevlendirilen BM askerleri (UNPROFOR) büyük oranda etkisiz hale getirilmiştir. Uluslararası topluluk tarafından barışın sağlanmasına ilişkin oluşturulan Vance-Owen planı¹⁶⁸, güvenli bölgeler planı ve Owen-Stoltenberg ya da diğer adıyla üç bölge planı taraflar arasında kabul görmemiş ve barışın sağlanmasına hizmet edememiştir.

BM'nin ve Batılı devletlerin barış için öngördükleri planların sonuçsuz kalması ve Sırpların saldırılarını yoğunlaştırması üzerine, ABD ve AT, Sırlara karşı NATO hava bombardımanı tehdidi ile daha aktif bir politika izlemeye başlamışlardır. Şubat 1994'de NATO, Sırp güçlerine yönelik bir ultimatom yayınlamış ve bu ultimatomda Sırpların Saraybosna'dan ağır silahlarını çekmesi ya da bu silahları BM kontrolüne bırakması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁶⁹

İttifakın ilk askeri çarpışması 28 Şubat 1994 tarihinde meydana gelmiş ve NATO uçakları, Bosna-Hersek üzerinde BM tarafından ilân edilen uçuşa yasak bölgeyi ihlâl

¹⁶⁷ BAĞCI a.g.e.

¹⁶⁸ (Çevrimiçi) <http://sca.lib.liv.ac.uk/collections/owen/boda/sp13a.pdf>

¹⁶⁹ Doherty Carroll J., 'US Policy on Use of Force Puzzles Many Lawmakers', **Congressional Quarterly Weekly Report**, Vol. 52, No. 15, 16.04.1994, s. 906.

eden dört savaş uçağını düşürmüştür.¹⁷⁰Bu olay, NATO'nun Bosna'da gerçekleştirdiği ilk askerî müdahale olmuştur.

1995 yılına gelindiğinde çatışmaların iyice arttığını söylemek mümkündür. Batı'nın Sırp saldırıları karşısında gerekli tepkiyi gösteremiyor olması ve Sırp'ların eylemleri için caydırıcı bir güçle karşılaşmıyor olmaları, çatışmanın boyutunu arttırmıştır.

Ağustos sonlarında, Saraybosna pazarı'nda gerçekleşen Sırp bombardımanında 37 kişinin ölümünden sonra BM, Bosna'lı Sırlara bir ültimatoma yayınlamış; bu ültimatoma Saraybosna'ya yapılan bombardımanın kesilmesini, güvenli bölgelere yapılan saldırılara son verilmesini, Saraybosna kuşatmasındaki ağır silahların geri çekilmesini ve Saraybosna'da hava ve kara yoluyla girişe izin verilmesini talep etmiştir. 30 Ağustos tarihinde, Bosna'lı Sırp'ların bu istekleri reddetmesinden sonra, NATO askerî hedefler üzerine ağır bir hava saldırısı başlatmış ve Bosna'lı Sırp'lar ancak bundan sonra NATO isteklerine uyum sağlamışlardır.¹⁷¹Bu saldırı, o zamana kadar NATO tarihinde gerçekleşen en büyük askerî eylem olmuştur.¹⁷²

Nihayet, 14 Aralık 1995'de Bosna Hersek devleti ve onu oluşturan Federasyon (Boşnak ve Hırvatların oluşturduğu Bosna-Hersek Federasyonu) ve Bosna Sırp Cumhuriyeti'nin temsilcilerinin imzaladıkları Dayton barış anlaşması¹⁷³ ile Bosna-Hersek'teki dört yıllık savaş sona erdirilmiştir.¹⁷⁴

Dayton barış anlaşması'na göre, Bosna-Hersek Devleti, Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti olarak iki birimden oluşmaktadır ve Bosna, Bosna-Hersek ismiyle tek bir devlet olarak idame ettirilecektir. Anlaşmanın uygulanması amacıyla bölgede 12 ay süreyle NATO Uygulama Gücü (IFOR) adı altında 60.000 civarında askerden oluşan askerî bir güç görevlendirilmiştir. Bu anlaşma ile beraber BM Güvenlik Konseyi, eski Yugoslavya'yı oluşturan bütün cumhuriyetlere yönelik silah ambargosunun kaldırılması yönünde karar almıştır.¹⁷⁵

¹⁷⁰"Balkanlarda NATO", (çevrimiçi), <<http://www.natoistanbul2004.org.tr/tur/n1415.asp>> (18.05.2005)

¹⁷¹Selver Mustafa, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003), s. 93.

¹⁷²Holbrooke Richard, **Bir Savaşı Bitirmek**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1999, s. 55.

¹⁷³(Çevrimiçi)http://www.google.com.tr/#sclient=psyab&q=dayton+anla%C5%9Fmas%C4%B1&oq=dayt&gs_l=hp.3.3.0i4.111281.114609.42.118454.19.9.0.0.2.758.2106.0j2j1j1j1j0j1.6.0...0.0...1c.1.17.psyab.bEK1G76iRMw&pbx=1&bav=on.2.or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&fp=f2136dba8be821b&biw=1024&bih=570

¹⁷⁴Aydın Turan, 'Bosna-Hersek'teki Yeniden Yapılanma Çalışmaları ve Türkiye', **Avrasya Etüdüleri**, Cilt: 3, Sayı: 2, Yaz 1996, s. 57–58.

¹⁷⁵Selver, a.g.e., s. 157–158.

4.2 YURTDIŞINA ASKER YOLLANMASI KARARININ ALINMASI

Cumhuriyet'in yönetim şekli olarak kabulünden sonra sulh ve emniyet prensibini benimseyen Türkiye devleti daima barışa yönelik bir politika izlemiştir. Bu politika başlarda yeni Cumhuriyet'in temellerinin sağlanması amacıyla yönelik belirlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, 1932 yılında Milletler Topluluğu'na üye olmasından sonra civarındaki devletlerle bir sulh ortamının oluşturulması için girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda 09 Şubat 1934'de Balkan antantı¹⁷⁶'nin kurulmasına Yunanistan'la birlikte öncülük etmiş, Yugoslavya ve Romanya ile balkanlarda işbirliği sağlanmıştır. Diğer taraftan ortadoğu ülkeleriyle yakın ilişkiler kurmak ve kalıcı barışı tesis etmek amacıyla İran, Irak ve Afganistan'ın katılımıyla Sadabat paktı¹⁷⁷ imzalanmıştır.¹⁷⁸

Türkiye II. dünya savaşı'nın Selim Deringil¹⁷⁹'in "Denge Oyunu"¹⁸⁰ olarak nitelendirdiği bir politikayla başarılı bir şekilde dışında kalmış, 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya'ya savaş ilan etmek suretiyle sembolik olarak II. dünya savaşı'na katılmıştır. Türkiye savaş sonrasında meşru müdafaa halleri dışında savaşmanın ülkelere büyük sorumluluklar yükleyeceği hususunu kavramıştır. Böylelikle savaşın yasaklandığı BM Antlaşması'nı imzalayarak dünya barışının tesis edilmesi yolunda demokratik dünyayla beraber ortak hareket etmiştir. Ardından 1948 insan hakları beyannamesi¹⁸¹'ne katılım ve 1949 Avrupa Konseyi kurucu üyeliğiyle birlikte dünyadaki huzur ve istikrara modern milletlerle birlikte siyasal açıdan katkıda bulunan Türkiye, gerektiğinde ordusunu da bu yolda dünyanın istifadesine sunmaktan kaçınmamıştır.¹⁸²

BM hazır barış gücü düzenlemeleri, BM'nin dünyada meydana gelen uyuşmazlık, çatışma ve huzursuzluklara etkin bir şekilde müdahale edebilmesi ve bu oluşabilecek durumlara mani olunması amacıyla önceden yaptığı hazırlıklar olarak bilinmektedir. Bu sistemde BM genel sekreterinin herhangi bir BM operasyonu için üye devletten kaynak talep etmesi durumunda son kararı üye devletin siyasi karar mercileri vermektedir. Bundan dolayı böyle bir talebin olması durumunda üye devletlerin olumsuz cevap verme hakları vardır. Türkiye BM'nin hazır barış gücü düzenlemeleri

¹⁷⁶ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Balkan_Antant%C4%B1

¹⁷⁷ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Sadabat_Pakt%C4%B1

¹⁷⁸ "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları", **Gen. Kur. Bşk. Yay.**, Ankara: 2001, s.5

¹⁷⁹ (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Selim_Deringil

¹⁸⁰ Deringil Selim, **Denge Oyunu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.

¹⁸¹ (Çevrimiçi) <http://www.kamudenetcligi.gov.tr/contents/files/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi.pdf>

¹⁸² "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları", a.g.e., s.6

sistemine katkı sağlamak üzere taahhüt edilen ortak niyet beyanını TBMM'nin 03 Aralık 2003 tarihli oturumunda görüşerek karara bağlamıştır.¹⁸³

Kabul edilen 5010 sayılı kanun gereğince Türkiye, BM barışı muhafaza etme operasyonları için; hava unsurları da dâhil olmak üzere, 5 ambulans ile birlikte 29 personelden oluşan sıhhiye tahliye timi, gerekli teçhizatı ile birlikte 24 personelden oluşan seyyar hava kontrol timi, tam teçhizatlı 873 personelden oluşan bir mekanize piyade taburu, soruşturma, ingilizce ve almanca biren 100 personelden oluşan sivil polis unsurları, ingilizce ve fransızca bilen 24 personelden oluşan askeri gözlemci, 9 personelden oluşan karargâh subayı, 9 kara, 2 sağlık sınıfı olmak üzere 11 personelden oluşan kıdemli karargâh subayı, 4 zırhlı personel taşıyıcı, 10 tonun altında 1 kamyon ve 1 vinç ile bu sisteme katkıda bulunmayı taahhüt etmiştir.¹⁸⁴ Türkiye'nin BM kararları çerçevesinde barışı muhafaza etme operasyonlarına katılımı için gelebilecek isteklere yaklaşımı bugüne kadar nasıl olmuştur? Üye devletlerin bu tür taleplere olumsuz cevap verme hakkı olduğu da düşünüldüğünde bu sorunun cevabı aynı zamanda Türkiye'nin dünya barışına katkı sağlamak amacının yanında bu tür operasyonlara katılırken Türkiye'nin çıkarları açısından kriterlerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Türkiye açısından Kore'den Afganistan'a kadar olan süreçte iştirak edilen barışı muhafaza operasyonları incelendiğinde Kore Savaşı, Somali, Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'a asker gönderilmesinin ortak noktaları olduğu gibi farklı noktalarının da olduğu görülmektedir. Örneğin Kore'ye, NATO üyeliğini garantilemek ve Batı ittifakı içinde yer almak için asker gönderildiğinden bahsedilebilir. Kore'ye asker gönderildiğinde Türk birliğinin savaşa katılımına kadar geçen sürede muhalefetin bu karara karşı çıktığı görülmektedir. Eski Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ise balkanlarda meydana gelen olaylara müdahalede Türkiye'nin muhalefeti ve iktidarı ile mutlaka aktif olarak bir şeyler yapılması gerektiği hususunda hem fikir olduğuna görüyoruz. Örneğin 19 Temmuz 1995 tarihinde Bosna-Hersek'te meydana gelen olaylar sonucunda (Srebrenica katliamı¹⁸⁵) TBMM grubu bulunan partilerin verdikleri yazılı soru önermelerinde ortak noktanın, Türkiye'nin Bosna- Hersek ile ilgili politikalarını

¹⁸³ "TBMM Genel Kurul Tutanakları", Dönem:22, Yasama Yılı:2, 23. Birleşim, 14.01.2004 (çevrimiçi), http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_ss.birlesim_baslangic?P4=10625&P5=B&page1=37&page=37&web_user_id=2516076, B.Tarihi: 30.12.2005

¹⁸⁴ Türkiye'nin kaynak taahhüdü ile ilgili 03 Aralık 2003 günü ve 5010 sayılı kanunu.

¹⁸⁵ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Srebrenitsa_Katliam%C4%B1

yeniden gözden geçirerek, daha ciddî ve aktif politikalar devreye sokma fikri çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.¹⁸⁶

4.3 BOSNA-HERSEK OPERASYONUNDA TÜRKİYE'NİN KATKILARI

4.3.1 BM'İN ROLÜ

II. dünya savaşı sonrasında dünyada hâkim olan iki kutuplu denge ve kuvvet düzeni, 1945-1985 arasında 40 yıllık bir süre hâkimiyetini sürdürmüş ve 1985'den itibaren dünya politika arenasında belli başlı önemli değişiklikler yer almaya başlamıştır. "soğuk savaş" yılları olarak bilinen bu 40 yıllık süre, başlıca ideolojilerin yani büyük kitlelere hâkim olan komünizm ve liberal kapitalizmin çarpışması olarak değerlendirilebilir. İnter-Bellum, yani iki dünya savaşı arasındaki dönem içinde yer alan çeşitli gelişmeler, daha sonraki yıllarda dünya politikasına hâkim olacak kitle ideolojilerinin toplumlara hâkimiyetini hazırlamış ve ileriki yıllardaki gelişmelerin ön tohumları bu dönemde atılmıştır.

İki kutuplu kuvvet dengesi 15-20 yıl kadar dünya diplomasisine tümüyle hâkim olmuş 1960'lı yılların ortasından itibaren dünya politik dengesinde değişimler başlamıştır. Zamanla iki kutbun arasındaki çatışma ve hegemonya mücadelesi dışında kalmaya çalışan bir bağımsızlar grubu ortaya çıkmış ve bir 20 yıl daha bu sistemik güçler (süper güçler) ile sub-sistemik güçler (bağımsızlar ve süper güçlerin etkisinde olan orta ölçekli devletler) arasında kuvvet çekişmesi süre gitmiştir.¹⁸⁷

Eski Yugoslavya üç ayrı lisanı konuşan farklı milliyetler, iki ayrı alfabe, müslümanlığa ilave olarak hristiyanlığın iki ayrı mezhebine inanan toplumu ile ulus devletler arasında en yapaylarından birisiydi.¹⁸⁸ İhtilafa yol açan problemler yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Soğuk savaş'ın ardından Yugoslavya'nın çözülmesiyle başlayıp Bosna-Hersek ve Kosova trajedileriyle devam eden gelişmeler maalesef bölgeyi uzun süren bir istikrarsızlık dönemine sokmuştur. Bu olayları başlatan gelişmelerde dönüm noktası 1980 yılında Tito¹⁸⁹'nin ölümü olarak kabul edilebilir. Tito, ülkedeki farklı din ve milliyetleri bir arada tutmayı başarmış bir önderdi. Ancak Tito'nun vefatından sonra

¹⁸⁶ Bosna-Hersek ile ilgili soru önermeleri ve Meclis Tutanakları için Bkz. 19.Dönem, 4. Yasama Yılı, 143. Birleşim, Birleşim Tarihi: 19.07.1995, (çevrimiçi), www.TBMM.gov.tr, B: Tarihi: 31.01.2006

¹⁸⁷ Akgönenç Mughisuddin Oya, "Dünya Olaylarında Çağdaş Akımlar, Eski Kavramlarda Yeni Boyutlar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-339, yıl-113, Ocak, 1994, s.105

¹⁸⁸ Snow Donald M., "Barısı Koruma Barıs yapma ve Barısı Zorlama-Yeni Uluslararası Düzende ABD'nin Rolü" **Barısı Destekleme Harekatı**, Harp Ak.K.ığı Yay., İstanbul, 1993, s.10

¹⁸⁹ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Josip_Broz_Tito

Slovenya ve Hırvatistan'ın 1991 yılında bağımsızlıklarını ilan edip Yugoslavya'dan ayrılmaları ve her iki ülkenin de Aralık 1991'de Almanya ve Ocak 1992'de Avrupa Birliği ülkelerince tanınması üzerine büyük bir kısmı Sırp kontrolü altında bulunan Yugoslav ordusu bu iki devletin Yugoslavya'dan ayrılmalarına mani olmak için askeri müdahalede bulunmuştur.

Bosna-Hersek'de yer alan savaş, hem bir etnik mücadele, hem dünyanın birçok yerinde görülmeye başlayan türden bir din savaşı, hem ekonomik bir mücadele, hemde toprak hâkimiyetini esas alan irredentist bir savaş görünümü sergilemektedir. Helsinki ahtinden¹⁹⁰ Viyana anlaşması¹⁹¹'na kadar tüm uluslararası anlaşmaları ihlal eden, insan haklarını hiçe sayan ve belirli bir gruba karşı ısrarla işlenmekte olan bir genocide yani bir soykırımdır.¹⁹²

20. yüzyılın son 10 yıllık dönemine girilirken, dünya siyasal konjüktürü büyük ve köklü değişikliklere sahne olmuştur. 1989'dan itibaren soğuk savaşın sona erip, komünist ideolojisinin siyasi bir sistem olarak iflası ile Yugoslavya ve SSCB çökmüş ve Doğu Avrupa komünist ülkeleri tek tek komünist bloktan ayrılarak yeni rejimlerle idare edilen ülkeler haline gelmiştir. Bu arada birçok eski komünist ülkede kendi içlerinde parçalanmıştır. Bunlardan bazıları oldukça sancısız bir şekilde gerçekleşmiş diğer bazıları ise Yugoslavya'da olduğu gibi büyük sıkıntı ve olaylara sahne olmuştur.

II. dünya savaşından bu yana geçen süre içinde Avrupa'da ortaya çıkan çeşitli etnik ve din amaçlı mücadeleler içinde en büyük etnik temizleme uygulamalarının yapıldığı çatışma ise Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nde yaşanmıştır. Bosna-Hersek topraklarındaki savaş inanılmaz boyutlarda tahribata, insan hayatına ve ızdırabına mal olmuştur. Bu savaşta insan hakları tümüyle ihlal edilmiş, uluslararası kaide ve kurallar çiğnenmiştir.¹⁹³

BM, çatışmaların başlamasından sonra Yugoslavya'ya silah ambargosu uygulamaya başlamıştır. 1992 yılında yapılan referandum sonunda Bosna-Hersek bağımsızlığını ilan etmiş, buna karşılık Bosnalı Sırp da Sırp Cumhuriyeti'ni (Republika Srpska) ilan

¹⁹⁰ (çevrimiçi), http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/helsinki_anla%C5%9Fmas%C4%B1

¹⁹¹ (çevrimiçi), http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=viyana%20anla%C5%9Fmas%C4%B1&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDcQFjAC&url=http%3A%2F%2F80.251.40.59%2Fpolitics.ankara.edu.tr%2Faitipar%2Fokuma%2Fviyana%2520Andlasmalar%2520Hukuku%252069.pdf&ei=iMmUaaTJYjFtQbsn4G4AQ&usg=AFQjCNGHH43_Hgzr6u9rc6XsVr90uD92HQ&bvm=bv.47883778,d.Yms

¹⁹² Akgönenç Mughisuddin Oya, "Bosna-Hersek, Kosova, Sancak ve Makedonya", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-336, yıl-112, Nisan 1993, s.57

¹⁹³ Akgönenç Mughisuddin Oya, "Bosna Krizinde son Aşama; Dayton Antlaşması Gerçek Çözüm veya Geçici Bir Süreç", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-348, yıl-115, Nisan 1996, s.28

etmiştir.¹⁹⁴BM Güvenlik Konseyi'nin 21 Şubat 1992 günkü 743sayılı kararıyla 14.000 kişilikmilletlerarasıbir barışgc'n (UNPROFOR) teşkil edilerek Macaristan'ın Krajina Sırp bölgesine konuşlandırılması kabul edilmiştir. Gelişmeler Bosna-Hersek'te Boşnak ve Bosnalı Hırvatlar ile Bosnalı Sırplararasında 1995 yılının sonlarına kadar sürecek olan bir i Savaşıbaşlatmıştır.

Ayrıca Avrupa lkelerinin de bu soruna karşı duyarsız kaldığını söylemek mümkündür. AKPM Finlandiya başbakanı Aho¹⁹⁵, AKPM Türk grubu yelerinden Selçuk Maruflu¹⁹⁶'nın sorusu zerine Bosna-Hersek konusunda Avrupa lkelerinin ve uluslararası topluluğun katliama son verme konusunda aciz kalmalarından üzüntü duyduğunu belirtmiştir.¹⁹⁷

4.3.2 BOSNA-HERSEK OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.3.2.1 Siyasi Alanda Sağlanan Katkılar:

- Soykırım altında bulunan Bosna-Hersek'e TBMM'nden de destek gelmiştir. TBMM, Bosna Hersek'teki Sırp vahşetinin bir an önce sona erdirilmesi için uluslararası güçleri harekete geçmeye çağırmış, 12 Mayıs 1992 ve 12 Ocak 1993 tarihlerinde de Sırp katliamını kınayan kararlar almıştır.
- TBMM ayrıca dayton antlaşmasına kadar geçen sürede BM'nin görevini layıkıyla yerine getiremediğini o dönem mecliste bulunan partiler; DYP, ANAP, SHP, RP grup başkanvekilleri ile MHP, CHP, DSP ve BBP temsilcilerinin altına imza koyduğu 1 Aralık 1994 tarihli bir bildiri yayımlamıştır.
- Bildiri'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Bosna Hersek'teki Sırp vahşeti ile ilgili olarak aşağıdaki hususların dünya kamuoyuna duyurulmasını gerekli görmüştür.
  - 1) Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan bağımsız devletlerden birisi olan ve halen de Birleşmiş Milletler'in tam yesi bulunan Bosna Hersek devletine, eski Yugoslav Federal Ordusu'nun silah, mühimmat, personel ve yönetim gücünü ayrıca Sırbistan'ın her türlü desteğini yanına alarak uluslararası hukuka aykırı ve haksız şeklide tecevz eden ve hür ve

¹⁹⁴ (evrimii), <http://www.tika.gov.tr/Dosyalar/Bosna%20Hersek.doc> B.Tarihi: 25.11.2005

¹⁹⁵ (evrimii),http://en.wikipedia.org/wiki/Esko_Aho

¹⁹⁶ (evrimii),<http://tr.linkedin.com/pub/sel%C3%A7uk-marufllu/20/858/984>

¹⁹⁷ "Avrupa, Bosna Hersek'te aciz", **TBMM Bülteni**, 1994, OCAK, SAYI:29, S.10

bağımsız bu devletin topraklarını Avrupa'nın ve bütün dünyanın gözleri önünde kuvvet kullanarak işgal eden Sırp, dini ve etnik kıyım hareketine girişerek yüzbinlerce masum insanı kadın-erkek, çocuk-yaşlı, hasta-hamile demeden katletmiş, milyonlarca insanı göçe zorlamış ve yüzbinlerce müslümanı esir kamplarında insanlık dışı muameleye tabi tutmuş ve Bosna Hersek devletinin toprak bütünlüğüne kastederek Birleşmiş Milletler'ce tanınan resmi sınırları içerisindeki topraklarının çok büyük bir bölümünü işgal etmiştir.

- 2) TBMM, Bosna Hersek faciasının Birleşmiş Milletler yasası'nın verdiği hak ve yetkiler kullanıldığı takdirde üye ülkeler tarafından çözülebileceğine inanmaktadır ve üye ülkeleri bu çözümü sağlamaya davet etmektedir.
  - 3) İnsanın bütün yüce değerleri tüm uluslararası kurum ve kuruluşların gözleri önünde, Avrupa'nın ortasında çiğnenirken, önce BM, daha sonra BM emrinde NATO olaylara müdahale ederek çözüm arar gibi görünmüş, ancak ne diplomatik girişimler ne de barışı koruması beklenen diğer askeri tedbirler hiç bir sonuç vermemiş, tam tersine Sırp saldırganlığı bütün vahşeti ile artarak devam edebilmiştir.
  - 4) Bugün gelinen nokta, Avrupa'da çatışmaların bölgesel genişlemesini, hatta genel bir çatışmaya dönüşme tehlikesini doğurmaktadır. Zira barışı koruma amacıyla bölgede bulunan BM gücü barışı sağlayamadığı ve koruyamadığı gibi, masum Bosna Hersek halkını, BM'nin kendisinin ilan ettiği "güvenli bölgeleri" ve hatta kendi askerlerini dahi emniyet altına alamaz duruma düşmüştür. Aksine Sırp'lar'a cesaret vermiştir. Zira müdahalenin Sırp saldırılarını önlemeye yönelik değil, dünya kamuoyuna müdahale ediyor görüntüsü vermek için yapıldığı herkes gibi Sırp tarafından da görülmüştür. Sonuçta BM ve NATO üstlendikleri görevleri yerine getirmediğinden, saldırgan Sırp'lar daha da azmış, Bosna Hersek'teki insanlık dramı ağırlaşmış, istikrarsızlığın, kargaşanın ve hatta silahlı çatışmaların bölgeye süratle yayılma istidadı ortaya çıkmıştır.¹⁹⁸
- Bu bildirden sonra TBMM Genel Kurul'u, Bosna-Hersek'te Sırp'ların müslümanlara yönelik yıllardır sürdürdüğü katliam konusunda bir genel görüşme yaptı ve TBMM'de temsil edilen tüm partilerce imzalanan ortak bir bildiri daha yayınladı. Bosna-Hersek'e yönelik olarak BM tarafından uygulanmakta olan silah ambargosunun kaldırılması, ambargonun

¹⁹⁸"TBMM'den Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne çağrı", **TBMM bülteni**, 1994, Aralık, sayı:37 s.12-13

kaldırılmaması halinde, Türkiye'nin buna uymaması ve aynı tutumu benimseyecek diğer devletlerle birlikte Bosna'ya silah sokmak için tüm olanakları kullanması istenen bildiri şöyle:

- 1) Dini ve etnik kıyım, dünyanın gözleri önünde ve BM üyesi bağımsız bir devlet olan Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin işgal altındaki topraklarında işlenmektedir.
- 2) İnsanlığın yüce değerleri çiğnenirken, önce BM daha sonra da BM emrindeki NATO, olaylara müdahale edip çözüm arar gibi görünmüş, ancak, diplomatik girişimler ve askeri önlemler sonuç vermeyerek Sırp saldırganlığı bütün vahşetiyle artarak devam etmiştir.
- 3) Gelinen noktada, BM, NATO, Avrupa Konseyi, Batı Avrupa Birliği, AGİT ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler tamamen aciz kalmış ve tüm itibarlarını yitirmişlerdir. Avrupalı ülkelerin politikaları masumla saldırganı, zalimle mazlumu eşit tutmuş, Bosna-Hersek'te yaşanan soykırımı iç savaş olarak göstermiş, Bosna-Hersek'in nefisini müdafaa hakkını elinden alarak ahlak ve hukuk dışı silah ambargosunu uygulamakta ısrar etmişler, başta müslüman Boşnaklar olmak üzere Bosna-Hersek devletine sadık Sırpı ve Hırvatları toplu ölüme mahkûm etmişlerdir.
- 4) Saldırganlar, Bosna-Hersek'i müslümanlardan temizleme amacı güttüklerini açıkça söylemenin yanında, Osmanlı-Türk tarihinin balkanlar'daki canlı cansız tüm izlerini silmeye uğraşmaktadırlar.
- 5) Bütün bu hususların ışığında,
  - a) Kuveyt'in kurtarılması ile ilgili olarak Güvenlik Konseyi'nce alınan 678 sayılı karara benzer biçimde, Bosna-Hersek Devleti'nin resmi sınırlarını korumak ve süregelen vahşete son vermek için BM tüm üyelerini askeri, siyasi ve iktisadi bütün imkânları kullanmak bakımından görevlendiren ve yetkilendiren bir Güvenlik Konseyi kararınının çıkartılması şarttır; böyle bir karar için Türk Hükümeti her türlü girişimde bulunmalıdır.
  - b) Bosna-Hersek'e uygulanan haksız, adaletsiz, hukuksuz ve ahlak dışı silah ambargosu derhal kaldırılmalıdır. Ambargonun kaldırılmaması durumunda Türkiye ambargoya uymayacağını ve aynı tutumu benimseyecek başka devletlerle birlikte, Bosna-Hersek halkına her türlü savunma araç ve gereçlerini ulaştırmalıdır.
  - c) Srebrenica'nın eski statüsüne kavuşturulması dâhil olmak üzere, BM'ce ilan edilen tüm güvenli bölgelerin savunulması sağlanmalı, özellikle henüz

düşmemiş olan Zepa'nın işgalini önlemek için diğer islam ülkeleri ile birlikte derhal ortak girişimlerde bulunulmalıdır.

- d) BM statüsünün 51. maddesine göre Bosna-Hersek'in kendisini saldırılardan koruma hakkını kullanabilmesi için, Türkiye ikili ve çok taraflı savunma işbirliği anlaşmalarının yapılmasına öncülük etmelidir.
- e) İslam kalkınma örgütü¹⁹⁹'nün son tavsiye kararları uyarınca İKÖ üyesi ülkeler arasındaki eşgüdüm ve işbirliğinin güçlendirilmesinde Türkiye aktif rolünü devam ettirmeli ve oluşturulması düşünülen eşgüdüm merkezinin gerçekleştirilmesine öncülük etmelidir.
- f) UNPROFOR'un kısmen veya tamamen çekilmesi halinde Türkiye ve İKÖ ülkeleri askeri birliklerini Bosna-Hersek'te muhafaza etmeli ve birliklerin sayısını arttırarak ve görev talimatlarını yeniden düzenleyerek gerekli silah, araç ve gereçleriyle birliklerini donatmalıdır. Bu arada, halen Zenica'da bulunan birliğimizin korunması ve yakın hava desteği sağlanması ile Bosna-Hersek'te adil ve kalıcı barışın sağlanması için bölge ülkeleri ile derhal askeri anlaşmalar yapılmalıdır.
- g) Bosna-Hersek'in ancak aktif silahlarla donatılabilmiş 200 bin kişilik kara ordusu, hava gücüyle silah, teçhizat, mühimmat, istihbarat ve lojistik desteklerle takviye edilmeli, Sırp'ların askeri ve stratejik hedefleri, ikmal merkezleri ve yolları bombalanmalıdır.
- h) Batı temas grubu planının Sırp'lar tarafından kabulü en kısa sürede sağlanmalıdır.
- i) Sırbistan'a uygulanan ambargo delinmeden sürdürülmelidir.
- j) Bosna-Hersek'in acil ilaç, gıda ve diğer insani ihtiyaçlarının öncelikle karşılanması için Kızılay "seferberlik" şartlarına uygun bir sürat ve teçhizatla Bosna-Hersek'e intikal etmelidir. Kızılay'ın güvenliği Türk birliklerince sağlanmalıdır. Milletimizin gönüllü kuruluşlar ve hayırseverler eliyle yaptığı yardımların devamı ve artırılması teşvik edilmelidir.
- k) Savaş suçlarının bu amaçla kurulmuş özel mahkeme yargılanmaları hızlandırılmalı ve 9 Aralık 1948 tarihli "soykırım suçunu engelleme ve cezalandırma sözleşmesi"²⁰⁰ hükümleri uygulanmalıdır.

¹⁹⁹(Çevrimiçi)http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0slam_%C4%B0%C5%9Fbirli%C4%9Fi_Te%C5%9Fkilat%C4%B1

²⁰⁰(Çevrimiçi)http://www.google.com.tr/#sclient=psyab&q=soyk%C4%B1r%C4%B1m%20su%C3%A7unun%20%C3%B6nlenmesi%20ve%20cezaland%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1%20s%C3%B6zle%C5%9Fmesi&oq=&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&fp=f2136dba8be821b&biw=1024&bih=541&pf=p&pdl=300

- 6) TBMM, Devletimizin ve milletimizin Bosna-Hersek faciasını sona erdirmeye, adil ve kalıcı bir çözüme ulaştırma amacıyla bugüne kadar sürdürdüğü girişimleri ve çabaları bütün gücüyle destekleyeceğini bir kez daha tekrarlamıştır.²⁰¹
- Bosna konusundaki çalışmalar sadece BM nezdinde sürdürülmekle kalmıyor diğer platformlarda aktif olarak sürdürülüyordu. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) Parlamenter Asamblesi Daimi Komitesi, Türkiye'nin girişimiyle; Bosna Hersek'te Sırp tarafından yapılan katliama son verilmesi için askeri müdahale de dahil olmak üzere her türlü zorlayıcı önlemin alınmasını 52 ülkenin konsensusuyla kararlaştırdı. Söz konusu karar doğrultusunda AGİK Bakanlar Konseyi'nin bir an önce toplantıya çağırılması ve alınan kararların uygulanması için parlamentolarca baskı yapılması da benimsenmiştir.²⁰²
  - Diğer yandan her fırsatı değerlendirmeye çalışan Türk siyasiler Slovenya seçimlerini gözlemci olarak izleyen AGİK'e üye ülkelerin parlamenterleri toplantısında Slovenya Meclis Başkanı ile topluca görüştüler. Bosna-Hersek sorununun da gündeme geldiği toplantıda Slovenya Meclis Başkanı Bosna-Hersek'e silah ambargosunun kaldırılması isteğinde bulunmuşlardır. AGİK Türk grubu üyesi bakan Refaiddin Şahin²⁰³,de Slovenya'da bulunduğu süre içerisinde AGİK ve Avrupa Konseyi düzeyinde yaptığı tüm görüşmelerde ve Slovenya Televizyonu'na yaptığı açıklamada Bosna-Hersek sorununun bir insanlık vahşetine dönüştüğünü belirterek müdahalenin kaçınılmaz olduğunu dile getirerek kamuoyunun dikkatlerini bu yöne çekmeye çalışmıştır.²⁰⁴
  - Meclis bünyesinde oluşturulan bir heyet Bosna'da yaptığı gözlemleri 03 Haziran 1992 tarihinde Viyana'da yaptığı basın toplantısında Avusturya'nın önde gelen gazete, haber ajansı, radyo ve televizyonlarına yaşanan dramı ve AT, ABD ve BM'in bunu seyrettiğini dünya kamuoyuna duyurmaya çalışmışlardır.²⁰⁵
  - TBMM, yine Türkiye'nin kararlılığını ve görüşlerini yurtdışındaki karar odaklarına anlatarak, hakkın ve haklının yani müslüman Boşnaklar'ın ve mağdur olan Hırvatlar'ın ve Bosna-Hersek Devletini'nin lehine kamuoyu oluşturmak; bu konudaki milli siyasetimizin uygulanmasında icra makamlarına destek olmak, bütün milletimizin duygu, düşünce ve emellerine tercüman olmak üzere derhal bir araştırma komisyonu kurulmasını, komisyonun nihai raporunu en geç iki ay

²⁰¹“ Ambargo derhal kaldırılmalı”, **TBMM bülteni**, 1995, Haziran, sayı:43 s.23

²⁰²“AGİK'ten Bosna Hersek'te askeri müdahaleye yeşil ışık”, **TBMM bülteni**, 1993, Ocak, sayı:20 s.21

²⁰³ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Refaiddin_%C5%9Eahin

²⁰⁴“Bosna-Hersek'e müdahale kaçınılmaz”, **TBMM bülteni**, 1992, Aralık, sayı:19 s.24

²⁰⁵**Bosna-Hersek Raporu**, 1992, TBMM, Ek-1,s.76

içinde hazırlamasını, sık sık ara raporlarla meclisimizi bilgilendirmesini, yurtdışında çalışma yapmasına yetki verilmesini, dış siyaset, savunma ve hukuk uzmanları ile takviye edilmesini TBMM Genel Kurulu'nun 6 Aralık 1994 günkü birleşiminde kabul etmiş ve Bosna Hersek konusunda bir Meclis Araştırması Komisyonu kurmuştur.²⁰⁶

- “Bosna-Hersek'te insani yardım harekâtı için emniyetli bölgeler tesisi ve korunması maksadıyla UNPROFOR adı altında kurulan Birleşmiş Milletler barış gücü'ne katılım için Türkiye tarafından yapılan talep 22 Mart 1994'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmıştır.”²⁰⁷
- TBMM tarafından diplomatik alanda 9 Ocak 2002 tarihinde Saraybosna'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Bosna-Hersek Arasında Konsolosluk Sözleşmesi" nin onaylanması uygun bulunmuş ve diplomatik ilişkilerin devam edeceği mesajı resmi olarak duyurulmuştur.²⁰⁸
- Türk yetkilileri bununla da sınırlı kalmayıp 14 Aralık 2011 tarihinde Türkiye - Bosna Hersek parlamentolararası dostluk grubu oluşturulmasını karara bağlamıştır. Bu grup 1 başkan, 1 başkanvekili, 1 genel sekreter, 1 sayman ve 13 üyesi ile birlikte iki ülke arasındaki bağların kuvvetlendirilmesine hizmet amacı ile halen görevine devam etmektedir.²⁰⁹
- İki ülke arasındaki ilişkiler, gerek karşılıklı üst düzey ziyaretler, gerekse Türkiye'nin inisiyatifinde başlatılan üçlü mekanizmalar (Bosna-Hersek-Sırbistan-Türkiye ve Bosna-Hersek-Hırvatistan-Türkiye) vesilesiyle güçlendirilmiştir. Bu çerçevede ilk üçlü zirve toplantısı, 24 Nisan 2010'da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Sırbistan Cumhurbaşkanı Tadiç²¹⁰ ve dönemin Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı Konseyi Başkanı Silajdiç²¹¹'in katılımlarıyla İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. İkinci Zirve toplantısı ise 26 Nisan 2011'de Cumhurbaşkanımız, Cumhurbaşkanı Tadiç ve Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı Konseyi üyelerinin (Radmanoviç²¹², İzetbegoviç²¹³ ve Komsıç²¹⁴) katılımlarıyla Karadjordjeva/Sırbistan'da düzenlenmiştir.

²⁰⁶“TBMM'de Bosna Hersek için Araştırma Komisyonu”, **TBMM bülteni**, 1994, Aralık, sayı:37 s.13

²⁰⁷“BMAskerîGözlemMiyonları”,(çevrimiçi),<http://www.tsk.mil.tr/uluslararası/barisidestekharekatkatki/barisdestekkatki.html>, B.Tarihi:24.11.2005

²⁰⁸Türkiye Cumhuriyeti İle Bosna-Hersek Arasında Konsolosluk Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, **Resmi Gazete** İle Yayımı: 17.6.2003 Sayı: 251, Kanun No 4879, Kabul Tarihi 10.6.2003

²⁰⁹ (çevrimiçi), http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.yonetim_kurullari?pUlkeNo=14

²¹⁰ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Boris_Tadi%C4%87

²¹¹ (çevrimiçi), http://en.wikipedia.org/wiki/Haris_Silajd%C5%BEi%C4%87

²¹² (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Neboj%C5%A1a_Radmanovi%C4%87

²¹³ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Alija_Izetbegovi%C4%87

Üç ülke dışişleri bakanları arasındaki üçlü danışma süreci kapsamında ve dışişleri bakanımız'ın girişimleriyle, 2009 Ekim ve Kasım aylarında İstanbul'da, 2009 Aralık ayında Saraybosna'da, 2010 Ocak ayında Belgrad'da, Şubat 2010'da Ankara'da ve sonuncusu Güneydoğu Avrupa Ülkeleri (GDAÜ) İstanbul Zirvesi marjında 23 Haziran 2010'da toplantılar gerçekleştirilmiştir. Tüm bu görüşmeler ve toplantılar sonucunda Bosna-Hersek Belgrad'a büyükelçi atamış, Sırbistan Parlamentosu, Srebrenitsa soykırımını kınayan bir kararı kabul etmiş, ayrıca aynı mekanizma kapsamında kararlaştırıldığı üzere Srebrenitsa 15.yıldönümü anma törenlerine Sırbistan Cumhurbaşkanı Tadiç'iştirak etmiştir.

- İkinci üçlü zirve toplantısında ise barış, istikrar ve hoşgörünün güçlendirilmesi yönünde mutabık kalınmış, ekonomik ve ticari işbirliğinin geliştirilmesi ve bilhassa önemli altyapı projelerine ortak katılım hususunda irade sergilenmiş, eğitim, kültür, bilim ve spor alanlarında sıkı işbirliğine gidilmesi kararlaştırılmıştır. Toplantıda ayrıca, sürecin devamına verilen önem vurgulanmıştır.
- Öte yandan 1 Ocak 2011 itibariyle türk büyükelçiliği, iki yıl süreyle NATO temas noktası büyükelçilik görevini üstlenmiştir. Büyükelçilik görevini 2013-2014 döneminde de sürdürmektedir.

Bugün gelinen nokta siyasi açıdan başarılı gözükmektedir. Bunun en büyük kanıtı ise; Sırbistan Cumhurbaşkanı Nikoliç²¹⁵'in, Srebrenitsa'da yaşananlardan dolayı Sırbistan adına özür dilemesi, Bosna Hersek devlet televizyonu BHT'ye açıklamada bulunarak, Srebrenitsa'da yaşanan olaylarla ilgili, "diz çöküyorum ve Srebrenitsa'da yaşanan zulümden dolayı Sırbistan adına af diliyorum. Devletim ve halkım adına bazı kişilerin yaptığı zulümden dolayı özür diliyorum" demesi olmuştur.²¹⁶ Ancak bunun AB üyeliği adına yapılan bir hamle olduğunu değerlendirmek ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bosna-Hersek, dış politikada birçok açılım yapan Türkiye için de somut bir başarı öyküsü olma fırsatı sunmaktadır. Bu yüzden, tam bir başarı elde edilmek isteniyorsa, Bosna-Hersek diplomasisine bulaşan bütün dış aktörlerin eninde sonunda daha büyük bir dayanışma içinde hareket etmeleri şarttır. Söz konusu dayanışmanın esas hedefi

²¹⁴ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDeljko_Kom%C5%A1i%C4%87

²¹⁵ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Tomislav_Nikoli%C4%87

²¹⁶ (çevrimiçi), <http://www.aktifhaber.com/sirbistan-bosna-hersekten-ozur-diledi-775676h.htm>

ise, Bosna-Hersek'in AB ve NATO üyeliğini hızlandırmak olmalıdır. Çünkü sadece AB ve NATO'ya üyelik, Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğünü güvence altına alacaktır.²¹⁷

Türkiye'nin Bosna-Hersek sorununda takındığı güçlü ve kararlı tutum BM üyesi ülkeler nezdinde bir hayli etkili olmuştur. Türkiye'nin özverili olarak gerçekleştirdiği Bu çalışmalar dış politika tecrübesi kazandırmış, daha sonraları yaşanacak olan Kosova sorununda daha dikkatli ve kararlı adımlar atmasını sağlamıştır.

Resim 1, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2009, Sayı 400

4.3.2.2 Askeri Alanda Sağlanan Katkılar:

- Bosna-Hersek'te Dayton barış antlaşması'nın uygulanması, istikrarın sağlanması, insani yardımların gerektiği şekilde yapılması için emniyetli bölgeler tesis edilmesi ve korunması maksadıyla teşkil edilen UNPROFOR'a (United Nations Protection Force) Türkiye 04 Ağustos 1993-31 Aralık 1995 tarihleri arasında 1400 kişiden oluşan alay seviyesinde bir birlikle iştirak etmiştir.²¹⁸
- Bosna-Hersek'te Dayton barış antlaşması'nın uygulanması görevinin NATO'ya verilmesi üzerine önce IFOR (Implementation Force) teşkil edilmiştir.²¹⁹
- Dayton barış antlaşması askeri yönlerinin uygulanması ilk bir yıllık süre için IFOR adı altında NATO liderliğinde, bazı NATO dışı devletlerinin de katılımıyla oluşturulan yaklaşık 60.000 kişilik kuvvetin sorumluluğuna verilmiştir. Aralık 1996 tarihinden itibaren ise asker sayısı 30 bin civarına indirilmiştir. Temmuz 2004 itibarıyla asker mevcudu 14 bindir. Bir yıllık görev süresi 20 Aralık 1996 tarihinde biten bu kuvvetin yerini daha az personele sahip SFOR (Stabilization Force) almıştır. Türkiye her iki kuvvete de Zenica'da konuşlanmış bulunan bir

²¹⁷ Türbedar Erhan, "Bosna-Hersek Açılımının Geleceği", **TEPAV Değerlendirme Notu**, Şubat 2010, s.4

²¹⁸ (çevrimiçi), <http://www.tsk.mil.tr/uluslararası/barisdestekharekatkatki/barisdestekkatki.htm>

B.Tarihi:25.11.2005

²¹⁹ **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları**, Gen. Kur. Bşk. Yay. Ankara, 2001, s.25

tugay ile katılmıştır. 2001 yılı sonu itibariyle SFOR'da 17.700 askere sahip Türk Tugayı, tabur düzeyine indirilmiştir.²²⁰

- SFOR görevi, 02 Aralık 2004 tarihinden itibaren AB kuvveti, EUFOR'a devredilmiştir. Aralık 2004'te NATO, dokuz yıldır süregelen Uygulama Gücü (IFOR) ve İstikrar Gücü (SFOR) operasyonlarını sona erdirerek komutayı AB'ye devretmiştir. Bunu takiben, Avrupa Birliği hemen 6000 kişilik Althea operasyonunu başlatmıştır. ALTHEA adı verilen bu harekâta da TSK, toplam 356 personelden oluşan Bosna-Hersek Zenica'da konuşlu çeşitli birlikler ve karargâh personeli ile destek olmaya devam etmektedir.
- Ayrıca 23 Jandarma personeli AB polis gücünde görevlendirilmiştir.
- Ayrıca sekiz irtibat ve izleme timi bulunmaktadır.
- Türk Tabur Görev Kuvveti 17 yılı aşkın bir süredir sulh ortamının muhafaza edilmesi için görev yapmaktadır.²²¹ Bu birlik aynı zamanda Türkiye sınırları dışında en uzun görev yapan Türk birliği olma ünvanını da taşımaktadır.²²² Türk Silahlı Kuvvetleri, Bosna-Hersek'te görevlendirilen BM barış gücü, NATO uygulama kuvveti ve NATO istikrar kuvvetinin deniz ve hava desteğini sağlamak için oluşturulan deniz ve hava güçlerine de katkı sağlamıştır. UNPROFOR ve IFOR harekâtı paralelinde Adriyatik'te icra edilen SHARP GUARD²²³ harekâtı'na Türk Deniz Kuvvetleri'nden görevde 1, hazırlık durumunda 1 olmak üzere 2 firkateyn, akaryakıt gemileri, mayına karşı etkili gemileri görevlendirilmiş ve 13 Temmuz 1992 ile harekâtın sona erdiği 2 Ekim 1996 tarihleri arasında toplam 18 firkateyn/muhrip, 2 denizaltı, 4 akaryakıt gemisi ve yaklaşık 5000 personel görev yapmıştır.²²⁴
- Ayrıca DenyFlight²²⁵ harekâtı olarak isimlendirilen ve Bosna-Hersek hava sahasının kontrolünü sağlamak için yapılan harekâta Türkiye İtalya'da konuşlandırdığı bir filo ile iştirak etmiştir.
- Türk Silahlı Kuvvetleri halen AB Barış Gücü (ALTHEA) kapsamında rütbeleri er'den albay'a kadar 292 asker ile Bosna-Hersek'te görev yapmaktadır. Bu

²²⁰ DALAR Mehmet, "DAYTON BARIŞ ANTLAŞMASI VE BOSNA-HERSEK'İN GELECEĞİ", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2008, Cilt:1, Yıl:9, Sayı:16,s.99

²²¹ (çevrimiçi), <http://www.NATO.int/sfor/organisation/sfororg.htm> B.Tarihi:30.11.2005

²²² "Barışın Nöbetçileri" **Ay Yıldız Gazetesi**, Sayı:2. (Mart- Nisan, 2004), s.3

²²³ (çevrimiçi), http://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Sharp_Guard

²²⁴ **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları**, a.g.e., s.26

²²⁵ (çevrimiçi), http://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Deny_Flight

çerçevede Türkiye ALTHEA misyonuna en çok katkı yapan ikinci ülke konumundadır.²²⁶

- Türk Görev Kuvveti, Bosna-Hersek halkına eğitim, sağlık ve tarihi eserlerin tamiratı gibi konularda yardımcı olmanın yanında; savaşın psikolojik etkilerini üzerinden atamayanlara da yardımcı olmakta, tabur'da bulunan hastane, hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm Bosna-Hersek halkına ücretsiz hizmet vermektedir.
- Türk askeri, savaşın ardından köprü, okul, hastane, yol yapım ve onarımlarının yanı sıra açılan kurslar ve kendi maaşlarından oluşturdukları fonlarla halkın yararlarını sarmaya çalışmaktadır.²²⁷
- Halka yaklaşımıyla ve sergiledikleri tavırlarla da diğer ülke askerlerine örnek olacak seviyede görev yapan Türk birliği bilgi, disiplin ve insancıl yaklaşımıyla yalnız Zenica'da değil, tüm Bosna-Hersek'te çok sevimli ve TSK'nın barışı koruma görevini başarılı bir şekilde sürdürmektedir.
- AB'nin Bosna-Hersek'te gerçekleştirilen ilk AB Polis Misyonu'na 8 sivil polis memuru ve 6 jandarma gönderilmiştir. AB, bu misyonu Türkiye'nin 186 polis memuru ile BM Uluslararası Polis Görev Gücü'ne katkıda bulunduğu BM' den (UN Mission in Bosnia-Herzegovina) 1 Ocak 2003'te almıştır.²²⁸

Resim 2, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2009, Sayı 400

²²⁶ **Yazılı Soru Önergesi**, Mehmet Şeker, 7/7629, sayı: B.06.0.SPG.0.01.00.00-026.21-2012/3733622 cevabı, Ahmet davutoğlu, Dışişleri bakanlığı, Siyaset Planlama Genel Müdür Yardımcılığı, Ek.2

²²⁷ **Posta Gazetesi**, 28.04.2005, s.1

²²⁸ Hürsoy Siret, "Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sivil Katkıları", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 61-1, s. 209

4.3.2.3 Ulaştırma ve İletişim Alanında Sağlanan Katkılar:

- Türkiye 2010 yılında; Drevni List Gazetesi'ne basım desteği,
- Radyo Bir'e inşaat-onarım ve ekipman desteği, gerçekleştirmiştir.

Sultan IV. Mehmet²²⁹ tarafından 1682 yılında inşa edilen ve Konyits şehrindeki Neretva Nehri üzerinde bulunan Konyits Köprüsü, II. dünya savaşı sırasında bir bombardıman sonucu büyük hasar görmüş ve özgün görüntüsünü kaybetmiştir. Aradan geçen onca seneye rağmen, bu tarihî köprünün yenilenmesi amacıyla birkaç ufak girişimin dışında hemen hiçbir şey yapılmamış ve köprü yıkılmaya, unutulmaya yüz tutmuştur.

- 2005 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) tarafından başlatılan Konyits Köprüsü'nün restorasyonu projesi, 2009 yılında başarıyla sonuçlanmış ve köprü, 16 Haziran 2009 tarihinde devlet bakanları Faruk Çelik²³⁰ ve Faruk Nafiz Özak²³¹,ın teşrif ettikleri görkemli bir açılış töreni ile halkın hizmetine sunulmuştur. Gerek Bosna-Hersek'teki nadide Osmanlı eserlerinden biri olması nedeniyle gerek halkın ulaşımına sağladığı katkı dolayısıyla, bu köprünün yenilenmesi projesi amacına ulaşmıştır.

4.3.2.4 Ekonomik Alanda Sağlanan Katkılar:

- Türkiye ile Bosna-Hersek arasındaki ikili ticaret hacmi 2008 yılında 596,6 milyon dolar iken, küresel ekonomik krizin etkisiyle 2009 yılında 278 milyon dolara gerilemiş, bilahare 2010 yılından itibaren yeniden yükselişe geçerek 2012 yılında 363 milyon doları aşmıştır(Tablo.1).

²²⁹ Osmanlı Araştırmaları Vakfı, (Çevrimiçi), <http://www.osmanli.org.tr/osmanlisultanlari-5-228.html>

²³⁰ (Çevrimiçi), <http://www.farukcelik.com.tr/ozgecmis>

²³¹ (Çevrimiçi), http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekilllerimiz_sd.bilgi?p_donem=23&p_sicil=6294

TABLO.1 İkili Ticaret Verileri (milyon dolar)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	DENGE	HACİM
2005	127,95	15,34	112,61	143,29
2006	153,99	9,37	144,62	163,36
2007	445,17	21,46	423,71	466,63
2008	572,05	24,54	547,51	596,59
2009	226,43	52,07	174,36	278,49
2010	224,37	72,33	152,04	296,70
2011	269,17	90,25	178,92	359,42
2012	251,71	111,64	140,07	363,35

Kaynak: TÜİK

- Türkiye Kalkınma Bankası tarafından Bosna Hersek ekonomisine ilişkin olarak beş çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar aşağıdaki gibidir:
  - 1) Bosna Hersek Cumhuriyeti Sosyo-Ekonomik Yapı ve Sektörel Değerlendirme Özet Raporu
  - 2) Tarım Sektörü Yatırım Potansiyeli ve Yatırım Profilleri
  - 3) Enerji Sektörü Genel Değerlendirme Raporu
  - 4) Altyapı Genel Değerlendirme Raporu
  - 5) Turizm Sektörü Yatırım Potansiyeli ve Yatırım Profili Raporu

Bu çalışmalarda Bosna Hersek ekonomisini ve ilgili sektörleri inceleyen raporların hazırlanmasında kullanılan metodolojide hem bütüncül hem de entiteler bazında analizler yapılmıştır. Raporların tamamında kullanılan metodoloji ve yaklaşımlar, Bosna Hersek ekonomisinin özellikleri ve ülkenin karakteristik koşulları dikkate alınarak geliştirilmiş ve analizlerde temel olarak Bosna Hersek resmi ve birincil veri kaynaklarından elde edilen verilerle, uluslararası veri kaynaklarından elde edilen veriler kullanılmıştır.²³²

²³²“Bosna Hersek Ekonomik Ve Sosyal Durum Profili”, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara, Ocak 2010,

- Türkiye, Bosna-Hersek'deki doğrudan yabancı yatırımlar sıralamasında 9. sıradadır. Cam, kâğıt/ambalaj üretimi gibi bazı sektörlerdeki büyük Türk firmaları Bosna-Hersek' de geniş kapsamlı yatırımlar gerçekleştirmiştir.
- Türkiye, 2004 yılında Bosna-Hersek'e 5,79 milyon ABD doları,
- 2005 yılında 18,62 milyon ABD doları,
- 2006 yılında barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 7,83 milyon ABD doları,
- Yine aynı yıl 25,19 milyon ABD doları kalkınma yardımı sağlanmıştır.
- 2007 yılında kalınma yardımı 15,86 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir.
- 2008 yılında Bosna-Hersek'e barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 8,2 milyon ABD doları ile
- 15,92 milyon ABD doları kalkınma yardımı yapılmıştır.
- 2009 yılına gelindiğinde barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 8,07 milyon ABD doları,
- 32,75 milyon ABD doları da kalkınma yardımı yapılmıştır.
- 2010 yılında barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 10,35 milyon ABD doları,
- 25,16 milyon ABD doları da kalınma yardımı yapılmıştır.
- 2011 yılında ise; barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 8,50 milyon ABD doları,
- 17,15 milyon ABD doları da kalkınma yardımı gerçekleştirilmiştir.

4.3.2.5 Sağlık Alanında Sağlanan Katkılar:

- Bosna-Hersek'te sağlık alanında gerçekleştirilen reform çalışmaları kapsamında, Konyits belediye başkanı ile Konyits sağlık merkezi müdürü TİKA'ya başvurarak, savaş sırasında ağır hasar gören Konyits sağlık merkezinin onarılmasını ve daha fazla kişiye hizmet verebilecek bir hastaneye dönüştürülmesini talep etmişlerdir. TİKA, 2009'un Mart ayında yapılması gereken onarım ve yenileme işlerini üstlenerek gerekli ihâleleri gerçekleştirmiş ve Eylül ayında binanın hastaneye dönüştürülmesi işlemini tamamlamıştır. Toplam 730.000 avro'ya mal olan proje sayesinde Konyits halkı ile Konyits yakınlarında yaşayanlar daha kaliteli ve etkin sağlık hizmetlerine kavuşmuşlardır. Bölgedeki sağlık standartlarının yükseltilmesi için oldukça önemli olan bu girişim, Türkiye ve Bosna-Hersek arasındaki ilişkilerin güçlenmesinde de büyük rol oynamıştır.

Resim 3, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Temmuz 2012, Sayı 413

4.3.2.6 Eğitim Alanında sağlanan katkılar:

Türkiye Cumhuriyeti Bosna-Hersek'e eğitim alanında destek olmuş iki ülke arasında dil, kültür birlikteliği sağlayarak savaşın meydana getirdiği yaraları sarmaya çalışmıştır.

- Saraybosna Üniversitesi Türkoloji Bölümü ile beraber TİKA'nın desteğiyle kurulan Tuzla ve Zenica üniversitelerinde Türkoloji bölümleri bulunmaktadır. Şu anda faaliyetlerine aralıksız devam eden 4 üniversite kendi bünyesinde TİKA ve Türk iş adamlarının destekleri ile Türk dili, kültürü, tarihi ve edebiyatının öğretilmesine çaba göstermekte, Türkiye ile Bosna-Hersek arasında dil kültür köprüsünü onarmaktalar.
- Saraybosna Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü, her yıl yaklaşık 25 öğrenci kabul etmekte, bu kürsüde yerel öğretim üyelerinin yanında Türk okutmanlar da görev yapmaktadır.
- Tuzla Üniversitesinin Felsefe Fakültesi'ne bağlı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde TİKA tarafından görevlendirilen öğretim elemanlarının yanı sıra yerel öğretmenler de ders vermekte ve Türk dili, tarihi, kültürü ve edebiyatıyla ilgili etkinlikler düzenlemektedir.
- Zenica Üniversitesi bünyesinde TİKA tarafından kurulmuş olan Türkoloji Bölümü'nde toplam 129 öğrenci öğrenim görmektedir. İlk mezunlarını 2009 yılında veren bölümde, Türk dilini ve kültürünü tanıtmaya ve sevdirmeye yönelik çeşitli sosyal aktiviteler düzenlenmektedir. Zaman zaman düzenledikleri Türkçe Kursları ile Zenica halkına Türkçeyi öğretme çabası içindedir. Bölümden mezun olan öğrencilerin bir kısmı, Bosna-Hersek'te faaliyet gösteren bazı Türk kurum

ve kuruluşlarında tercümanlık ya da turizm firmalarında rehberlik yaparken, bir kısmı da kendi alanlarında yüksek lisans yapmaktadır. Bu bölümler bölümler TİKA'ya bağlı olarak kurulmuş ve TİKA tarafından finanse edilmektedir. Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin yerli akademik personeli yoktur. Hocaların çoğunluğu Türkiye tarafından gönderilmektedir. Öğrencilerimizin kitapları Türkiye tarafından ücretsiz olarak karşılanmaktadır. Öğrencilerin pratik yapabilecekleri ve Türkçelerini geliştirebilecekleri ortam mevcut değildir. Yaz aylarında Türkiye'ye belli sayıda (4-5) öğrenci staja götürülmektedir.²³³

- Savaş yıllarında büyük hasar alıp kullanılamaz hâle gelen Cemal Bijedić Üniversitesi'ne bağlı İnşaat Fakültesi, 2007-2009 yılları arasında TİKA tarafından onarılmış ve 1 Ekim 2009 tarihinde resmî bir törenle yeniden hizmete açılmıştır. Fakülte için gerekli olan mobilyalar ile ders araç ve gereçleri de yine TİKA tarafından karşılanmış ve ülkedeki eğitim-öğretim sürecine katkıda bulunulmuştur.
- 2009 yılında Bosna-Hersek Novi Travnik'te 25 derslikli okul donatımı TİKA tarafından karşılanmıştır.²³⁴
- 2010 yılında Orta Bosna Kantonunda 7 Adet okul onarımı gerçekleştirilmiştir.

Resim 4, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Temmuz 2012, Sayı 413

²³³ Solak Edina, "Bosna- Hersek'te Türkçe ve Türk Dili Eğitimi ile ilgili Çalışmalar", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2(2),s.165-174

²³⁴ "Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi Ve Türkçe Kurs Binası Açıldı", **Yunus Emre Bülteni**, Aralık, 2009, Yıl: 1, Sayı: 2 s.35-38

4.3.2.7 Sosyal altyapı ve kültürel Alanda Sağlanan Katkılar:

- Bugüne kadar Bosna-Hersek’de telekomünikasyon altyapısının tesis edilmesinden, hidroelektrik santrali inşasına, köprü, hastane ve konut yapımlarına kadar Türk müteahhitlerince üstlenilen projelerin bedeli 81 milyon dolar civarındadır.
- Türkiye’nin kültürel alanda yaptığı en önemli katkılardan biri; Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, sanatını ve kültürel mirasını tanıtmak; Türk kültürüne ilişkin bilgi ve belgeleri Bosna halkının istifadesine sunmak ve Türk dilini öğrenmek isteyenlere Türkçe kursları vermek üzere 5653 sayılı Kanun’la kurulmuş olan Yunus Emre Vakfı’nın, ilk şubelerini 17 Ekim 2009 tarihinde Bosna-Hersek’in başkenti Saraybosna’da açması olmuştur.²³⁵
- 1571 ile 1577 yılları arasında Sokullu Mehmet Paşa²³⁶,nın isteği üzerine Mimar Sinan²³⁷ tarafından inşa edilen Drina Köprüsü, Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki Bosna eyaleti ile İstanbul’u birbirine bağlayan yol üzerinde bulunmaktadır. Civarında bulunan yerleşim birimlerinin kalkınmasında büyük öneme sahip köprü, Nobel ödüllü bir romana dahi konu olmuştur. Yok olmak üzere olan bu kültürel miras simgesinin yenilenmesi projesi TİKA tarafından yürütülmektedir.
- Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa sınırları içinde inşa ettiği son camilerden biri olan Ferhadiye Camii, 1993 yılındaki savaş sırasında Sırp kuvvetleri tarafından yıkılmış ve temeli de dâhil olmak üzere ortadan kaldırılmıştır. 2001 yılında yeniden yapımına başlanan cami için, 25 Mart 2008’de Başbakanımızın Bosna-Hersek’i ziyaretlerinde, bu sürece destek olunmasına karar verilmiş ve caminin inşaatı için gerekli malzemenin TİKA tarafından karşılanması kararlaştırılmıştır.
- Bosna’nın doğusunda yer alan Gorajde, savaş sırasında uzunca bir süre kuşatma altında kalmış ve bunun sonucunda, bölgedeki binalar oldukça ağır hasarlar almış, bir kısmı ise tamamen yıkılmıştır. Gorajde’nin Gazilerden Sorumlu Bakanlığının başvurusu üzerine, gazilere ait hasar gören evlerin onarılması işine başlanmıştır ve proje kapsamında 90 evin tadilatı yapılarak 5 gazi ailesine de yeni ev inşa edilmiştir. Bu proje sayesinde, savaşta en ağır yarayı alan Gorajde halkının refahına katkıda bulunulmuştur.

²³⁵“Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi Ve Türkçe Kurs Binası Açıldı”, **Yunus Emre Bülteni**, a.g.e.

²³⁶ (Çevrimiçi), https://tr.wikipedia.org/wiki/Sokollu_Mehmed_Pa%C5%9Fa

²³⁷ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Mimar_Sinan

- Bosna–Hersek’li Polislerin, Uluslararası Polis Eğitimi Projesi²³⁸ kapsamında eğitimi, 2010 yılında verilmiştir.
- Bosna–Hersek’li uzmanların "Tarihi Yığma Yapıların Onarımı ve Güçlendirme, Yöntemleri" konusunda eğitimi,
- Drajevici’de spor tesisi yapımına ekipman desteği,
- EUFOR Barış Gücü Sosyal Etkinlikleri’nin desteklenmesi,
- Gönül Köprüsü Projesi,
- Konjik 10.Uluslararası Halk Oyunları Festivali’nin desteklenmesi,
- Novi Travnik İslam Birliği’ne yardım kapsamında Novi Travnik İslam Kültür Merkezi’nin inşası,
- Osmanlı’dan Günümüze Bosna-Hersek Adlı Sempozyum’un desteklenmesi,
- Prusac Şehitliği’nin restorasyonu,
- Radost Zivota Yaşam Sevinci Derneği’ne ekipman desteği,
- Sanski Most Musalla restorasyonu,
- Bosna–Hersek’te Hayvancılığın Geliştirilmesi Projesi ve Kacuni Entegre Organik Arıcılık Projesi 2010 yılında Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir.

Resim 5, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Temmuz 2012, Sayı 413

²³⁸ (Çevrimiçi), <http://www.egitim.pol.tr/upem/Sayfalar/default.aspx>

4.4 KOSOVA OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARI

4.4.1 KOSOVA SORUNU'NUN GELİŞİMİ VE BM'İN ROLÜ

Kosova sorunu tarihsel temelleri olan, çok boyutlu bir sorundur. Küresel güçlerin Balkanlar üzerindeki hesapları dikkate alındığında Kosova sorunu, tüm Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'nun istikrarını doğrudan etkileyebilecek bir görünüme sahiptir. Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile Kosova sorunu çözüme ulaşmamış, aksine dahada karmaşık bir hale gelmiştir. Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinin kısa vadedeki yansımaları Ağustos 2008'de Rus-Gürcü savaşı²³⁹ sonrası yaşanan gelişmelerde görülmüştür.

Kosova, Sırbistan ve Kosovalı Arnavutlar arasında bir sorun olmaktan çıkmış, büyük güçlerin arasındaki bir mücadele alanına dönüşmüştür. Bu mücadele alanının birtarafını Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri teşkil ederken, diğer tarafını ise Rusya Federasyonu'nun başını çektiği Kosova'nın emsal teşkil etmesinden endişe duyan devletler teşkil etmektedir.²⁴⁰

1912 yılında Osmanlı İmparatorluğu Kosova'dan çekilince, Sırlar Kosova'yı tekrar ele geçirerek, Arnavutları öldürmeye ve etnik temizliğe başlamışlardır. I. dünya savaşı'ndan sonra kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının hâkim unsuru olan Sırların amaçlarından birisi de Kosova'daki Sırp nüfusunu artırmak olmuştur.

II. Dünya Savaşı sırasında Yugoslavya Alman işgaline uğrayınca, Kosova toprakları da işgal altında kalmıştır. Almanya ve müttefiki İtalya, Balkanlar'da kendilerine yakın unsur olarak Sırp baskısı altında olan Arnavutları görmüşler ve Arnavut çeteleri de Kosova'da Almanlarla ortak hareket etmiştir. Hatta İtalyanlar Balkanlar'ı tamamen etki altına almak gerekçesiyle kendi yandaşları olan Arnavutluk Devleti'nin toprak bakımından genişleyeceğini ve Kosova dâhil birçok toprak parçasının bu devlete bağlanacağını söylemeye başlamışlardır. II. dünya savaşı sonunda Tito'nun önderliğinde Partizanlar Kosova'ya hâkim olmuşlardır. Tito ve sosyalist liderliğin oluşturduğu Yugoslavya'da Kosova'ya 1946'dasınırlı yetkilere sahip Sırbistan'a bağlı "özerk toprak" statüsü verilmiştir.²⁴¹

²³⁹ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/2008_G%C3%BCney_Osetya_Sava%C5%9F%C4%B1

²⁴⁰ Baş Numan, "Kosova Sorununun Ortaya Çıkışı Ve Balkanlar Üzerine Etkileri", Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, **Yüksek Lisans Tezi**, Mayıs 2009 s.11

²⁴¹ Baş a.g.e., s.12

1974 yılında Arnavutların talebi dikkate alınarak reformlar yapılmış, yapılan anayasa değişikliği ile Kosova'nın federal sistem içerisindeki yetkileri genişletilmiştir. 1974 Anayasasının Yugoslavya Federasyonu'nu oluşturan altı cumhuriyete federasyondan ayrılma hakkı tanıdığı, Kosova ve Voyvodina'ya bu hakkı tanımadığı olması, cumhuriyet statüsü talep eden Arnavutları tatmin etmemiştir.

Tito'nun 4 Mayıs 1980'de 81 yaşındayken ölümü, sadece Kosova için değil tüm Yugoslavya için farklı ve yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Tito'nun ölümünden sonra tüm Yugoslavya'nın idaresini ele geçirmek için harekete geçen (bu hakkı nedense kendinde gören) ve savaş makineleri gibi çalışan Sırlar, sonunda çok istedikleri ve bu mücadeleyi başlattıkları yöre olan Kosova'yı bile kaybetmişlerdir. Boşuna demezler: "keskin sirke, kúpüne zarar" diye.²⁴² 1980 yılından, Yugoslavya'nın dağılmasına kadar geçen süre içinde ekonomik sorunlar ve etnik gruplar arasında giderek artan milliyetçilik akımları ülke bütünlüğünün önünde önemli sorunları oluşturmuşlardır.

1981 ayaklanmasında Kosova Arnavutları'nın cumhuriyet statüsü talep etmeleri, Tito yönetiminde uyuklayan devin uyanmasını sağlamıştır. 1981 yılındaki gösterilerden sonra Kosova'da olağanüstü hal uygulamasına geçilmiş ve Arnavut halka karşı yoğun bir baskı başlatılmıştır.

Ülkede yapılan memorandum sonrası 1987 yılında Sırbistan Devlet Başkanlığı tarafından yapılan bir çalışmada, 1974 Anayasası'ndan, çoğu Kosova ile ilgili tam 130 civarında değişiklik talep edilmiştir. Bunların çoğu Kosova'nın özerkliğini kaldırmaya yönelik öneriler olmuştur. Şubat 1989 tarihinde Sırbistan anayasasında Kosova'nın otonomisine önemlik sınırlamalar getiren bazı değişiklikler yapılmıştır.

2 Temmuz 1990 tarihinde 183 sandalyeli Kosova meclisinin 123 Arnavut üyesinden 114'ünün katılımıyla Kosova'nın Yugoslavya'daki diğer cumhuriyetlerle eşit bir statüye sahip olduğu ilan edilmiştir. Ancak bu tarihten 3 gün sonra Sırbistan, Kosova Meclisini ve Hükümetini feshederek, 1946 yılından bu yana ilk kez Kosova'nın idaresini kendi eline almıştır.

Kosova'daki gelişmeler Yugoslavya'nın dağılma sürecini hızlandırmıştır. Bu dönemde bağımsızlık ilan eden Kosova Cumhuriyeti'nin Başkanı İbrahim Rugova²⁴³'nin amacı pasif bir direniş sayesinde, batılıların desteği ile önce Yugoslavya Federasyonu içinde

²⁴² Akgönenç Oya, "Kosova'da Coşku ve Sevinç Sırbistan'da Öfke ve Kin", (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 22.02.2008.

²⁴³ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Ibrahim_Rugova

Kosova için cumhuriyet statüsünü elde etmek, sonra dareferandum ile tam bağımsızlığa kavuşmaktı. 1995 yılı Rugova için bir dönümnoktası olmuş, o yıl Bosna'daki savaşın sonu için imzalanan Dayton barışantlaşması Kosova sorununa yer vermemiştir.

Oysaki Kosova pimi çekilmiş bir el bombası durmundadır. Bölgeyi yerinde inceleyen Dr. Oya Akgönenç şu izlenimlerde bulunmuştur:

Kosova hem Türkler, hem bütün müslümanlar ve Arnavutlar, hemde Sırp lar bakımında çok önemli bir yer. Her grup bu konuda son derece hassas. Dolayısı ile siyasi bir gerginlik hat safhada. Makedonya'da herhangi bir olayı önlemek amacı ile devriye gezen BM kuvvetleri ne yazık ki burada yoklar, giremiyorlar. Çünkü Kosova, Sırbistan'ın hudutları içinde ve Sırp lar kesinlikle BM'ye karşı. Kosova adeta gergin ve tehlikeli bir bekleyiş içerisinde. Etraftaki tüm ülkeler dikkatle gelişmeleri izliyorlar. Arnavutluk birçok bakımdan şu anda gayet zayıf bir durumda olmasına rağmen, Sırp lar'ın Kosova'da girişecekleri herhangi bir harekât karşısında, kesinlikle sessiz kalmayacaklarını belirtmişler. Bu kararlı tutumun etkisi hissediliyor.

Kosova'da resmi kaynaklara göre Arnavutların yanı sıra 15 bin Türk yaşamaktadır. Bu Türkler Türk demokratik birliği içinde örgütlenmişlerdir. Kosova'da da Arnavutlar zaman zaman Sırp ların baskısına karşı giriştikleri eylemlere soydaşlarımızı da dâhil etmek amacı ile Türkler'e zorlamalar ve baskılar uygulamışlardır. Bu da Arnavutlar ile Türkler arasında bazı gerginliklere sebep olmuştur. Bu sene, yani Temmuz 1993'e gelindiğinde bu iki grup arasındaki işbirliği daha uyumlu bir hava içine girmiş bulunmaktadır. Tabi Sırp lar da durumdan istifade ederek Türk azınlığını bir denge unsuru olarak kullanma çabalarından vazgeçmemişlerdir.²⁴⁴

Yugoslavya'nın dağılması ile yaşanan savaşlar Arnavutlar'da yeni bir bakış açısı uyandırmıştı: "Batının dikkatini çekebilmek için şiddete gerek vardır." Böylece UÇK (Kosova Kurtuluş Ordusu)²⁴⁵ gündeme gelmiştir. UÇK 1997'den itibaren etkin bir şekilde faaliyet göstermeye başlamıştır. Amacı Kosova sorununu uluslararası gündeme taşıyarak, batı'nın desteğini almak olmuştur.

²⁴⁴ Kaynak Yaşar Mehmet ve Pehlivanlı Hamit, "Oya Akgönenç mughisuddin ile Balkanlarda Değişen Dengeler Ve Etnik Grupların Mücadeleleri Üzerine", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ekim, 1993, Sayı:338, Yıl:112, s.30-31

²⁴⁵ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova_Kurtulu%C5%9F_Ordusu

Şubat-Eylül 1998 arasında Yugoslav güçleri Kosova'da ki 1335 kasabadan 311'ine saldırarak 266'sını ağır silahlarla tahrip etmiş, 217'si tamamen boşalttırmış ve beş yüz bin kişi yerinden edilmiştir. Böylece, sorun insani hukuk kurallarının uygulanması gereken bir iç silahlı çatışmaya dönüşmüştür.

BMGK, Kosova'da barış ve istikrarı sağlamak amacıyla Yugoslavya'ya her türlü silah satışını yasaklamış, Yugoslavya'yı, özel polis güçlerini Kosova'dan çekerek sivil halka karşı suç işlenmemesi konusunda uyarmıştır. 23 Eylül ve 24 Ekim 1998 tarihli diğer BMGK kararlarında; çözülmeyen sorunun bölgede barış ve güvenliğe sürekli bir tehdit oluşturduğu, Belgrad'ın Kosova'da ki Arnavutlara karşı sürdürdüğü etnik temizliği durdurması ve Yugoslav birliklerinin Kosova'dan çekilmesi istenmiş, aksi halde NATO'nun kuvvet kullanma tehdidi ile devreye gireceği belirtilmiştir. Yugoslavya ve Kosova liderliği Rambouillet'te anlaşma sağlayamayınca, 24 Mart 1999 tarihinde 78 gün sürecek olan NATO operasyonu başlamıştır.

BM Güvenlik Konseyi'nin kararı olmaksızın NATO'nun Yugoslavya'yı havadan bombalaması üzerine Miloseviç, barış planını imzalamayı kabul etmek zorunda kalmıştır. BM Güvenlik Konseyi, Kosova'ya ilişkin almış olduğu 1199 sayılı karar doğrultusunda Kosova'daki durumun bölgedeki barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturduğuna kabul etmiş ancak bazı üyelerin muhalif tutumları nedeniyle zorlayıcı önlemlere başvuramamıştır.

NATO benimsemiş olduğu "yeni stratejik konsept" ile insan hakları ihlalleri ve etnik temele dayalı çatışmalarına yaşadığı bölgelerde örgütün önleyici müdahalelerde bulunmasını kabul etmektedir. BM'nin bölgede etkin rol oynayamaması yönünde yaklaşımlarda bulunan Çin ve Rusya, NATO'ya müdahale yetkisi verilmesine tepki gösterirken, NATO'nun söz konusu girişimini Yugoslavya'nın "ulusal egemenliğine" saldırı olarak tanımlamışlardır. Birçok devlet ve yorumcu, NATO'nun Kosova'ya müdahalede bulunmakla etik yönden meşru davrandığını düşünmektedir. Bu müdahale ile özellikle insancıl nedenlerle başka devletlerin içişlerine karışmanın ne kadar etik olduğu tartışması gündeme taşınmış uluslararası hukukun yeniden yorumlanması ya da hâlki kaygılarla daha uyumlu hale getirilmesi yönünde önerilerin ileri sürülmesine neden olmuştur.²⁴⁶ ABD, NATO vasıtasıyla bölgedeki etkinliğini artırırken, AB'nin ortak dış güvenlik ve savunma politikasının, bölgesel sorunların çözümüne denli yetersiz olduğu da açıkça görülmüştür. Sorun, AGİT ve Avrupa

²⁴⁶ Keskin Funda, "İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 3, Sayı:12 (Kış 2006-2007), s. 51

Konseyi'nin gündemini de meşgulederken, sorunun barışçıl yollardan, karşılıklı müzakerelerle Kosova'ya daha geniş bir özerklik verilmesi şeklinde çözülmesi görüşü ön plana çıkmıştır.²⁴⁷

09 Haziran 1999 tarihinde Miloşeviç'in barış planını imzalamayı kabuletmesiyle, daha önce Sırpların imzalamadığı Rambouillet görüşmelerindeki barışplanının tamamı geçerli kabul edilmiştir. Anlaşmayla Kosova'da şiddet ve baskıyaderhal son verilecek, bölgede bulunan Sırp askeri ve polisi geri çekilecektir. Bölgede BM Güvenlik Konseyi tarafından tayin edilecek sivil ve askerî bir milletlerarası barışgücü konuşlandırılacak, Kosova'da BM Güvenlik Konseyi'nin kararını takiben normal hayata geçişi sağlayacak bir sivil yönetim kurulacaktır. Savaşın sona ermesini, Sırp silahlı kuvvetlerinin Kosova'dan geri çekilmesive yerine NATO'nun Kosova Gücü KFOR'un (Kosovo Force) geçmesi izlemiştir.

KFOR'u takiben, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı gereğince, Kosova'nın geçici BM yönetimi UNMIK (United Administration Missionin Kosovo) Kosova'daki misyonuna başlamıştır.²⁴⁸

4.4.2 KOSOVA OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.4.2.1 Siyasi Alanda Sağlanan Katkılar:

Dünya tarihinde her zaman büyük devletlerin güç mücadelelerine sahne olmuş Balkanlar, Türkiye'nin dış politikası içinde özel bir öneme sahiptir. Bu durum, Türkiye'nin de bir parçasının Balkanlar'da olmasından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, Balkanlar'da barış ve istikrarın korunması Türkiye için hayati öneme haiz bir konudur. Her şeyden önce Balkanlar Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısıdır.²⁴⁹

- Türkiye ise Kosova Sorunu'nda NATO'ya tam destek verirken, Kosova'nın bağımsızlığından ziyade özerkliğinden yana görüş bildirmiş ve bölgesel istikrarın gerekliliğini vurgulamıştır. Ankara'nın çekindiği bir diğer nokta Kosova'daki Arnavutların bağımsızlık hareketinin, bölgenin diğer bölümlerine sıçrama ihtimali olmuştur. Türkiye, yakın çevresindeki diğer bölgelerde olduğu

²⁴⁷ Tepebaş Ufuk, "Bölgesel Sorunların Çözümünde Uluslararası Örgütlerin Rollerini", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 2007, Sayı: 10, S.96

²⁴⁸Baş a.g.e. s.31

²⁴⁹Baş a.g.e. s.72

gibi Balkanlar'da da mevcut sınırların korunması ve bu sınırlar dâhilinde bölgedeki etnik sorunların çözülmesine yönelik yaklaşımlar sergilemiştir.²⁵⁰

- Kosova sorunu devam ederken meclis çatısı altında siyasi alanda çalışmalar sürdürülüyordu. "Türkiye, her şeyden önce Kosova halkı'nın temel hak ve özgürlüklerinin, dinî ve kültürel kimliklerinin hiçbir ayırımı tabi tutulmadan, BM ve AGİT ilkeleri çerçevesinde garanti altına alınmasını savunmalıdır; Kosova'da kuvvet kullanımını içeren tüm girişimlere karşı çıkmalıdır. Çözümüne yönelik barışçıl görüşmelere geçilebilmesi için güven ortamı gerekir. Türkiye, Kosova'nın siyasi ve ekonomik sorunlarının çözümü için, başta BM, AB, AGİT, OECD olmak üzere tüm platformlarda etkin rol alıp, Kosova halkının gerçek kardeşi olduğunu göstermelidir. Siyasal çözümle birlikte, doğrudan yabancı yatırımları, yabancı kredi, teknoloji transferi gibi olanaklarla Kosova'ya yardıma Türkiye öncelik etmelidir" şeklinde genel görüşmeler yapılıyordu.²⁵¹
- Eski Yugoslavya'nın dağılmasına müteakip balkanlarda baş gösteren sorunlar öbeği milletlerarası toplumun gündemine yerleşmiş, bölgenin olduğu kadar Avrupa genelinin de sulh, emniyet ve istikrarını tehdit eder bir boyut kazanmıştır. Kosova Krizi'ne, Türkiye'nin ve milletlerarası toplumun çabaları ile bunun yansıması olan NATO hava harekâtı sayesinde, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 Sayılı (EK-1) Kararı ile müdahale edilmiştir.²⁵²
- Harekât süresince Türkiye'de 18.000'i aşkın mülteci barındırılmış, ayrıca Makedonya'da Boyana ve Arnavutluk'ta Elbasan mülteci kampları faaliyete geçirilerek, bu kampların her birinde 3200 civarında mültecinin barınması sağlanmıştır.²⁵³ Daha sonra mültecilerin Kosova'ya geri dönüşü üzerine kamplar kapatılmıştır.
- Türkiye, 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığına kavuşan Kosova Cumhuriyeti'ni, 18 Şubat 2008 tarihinde tanımıştır.
- Hemen ardından, Kosova yönetimi ile Türk dışişleri bakanı arasında mektup teatisi yoluyla iki ülke arasında diplomatik ilişki tesis edilmiş ve bu çerçevede 1999'dan bu yana faaliyet göstermekte olan Priştine'deki eşgüdüm bürosu büyükelçilik düzeyine yükseltilmiştir. İlk Türk büyükelçisi, 21 Nisan 2009 tarihinde Priştine'de göreve başlamıştır. Kosova'nın büyükelçilik açma kararı almış olduğu ilk 10 ülke arasında Türkiye de yer almıştır.

²⁵⁰ Tepebaş a.g.e. s.96

²⁵¹ **TBMM Tutanak Bildirgesi**, 64'üncü Birleşim 10.3.1998, Dönem; 20, Cilt: 47, Yasama Yılı: 3, s.179

²⁵² (çevrimiçi), <http://www.msb.gov.tr/Birimler/GnPPD/GnPPDBeyazKBo12Kis4.htm> B.Tarihi: 28.11.2005

²⁵³ (çevrimiçi), <http://www.tsk.mil.tr/uluslararası/barisidestekharekatkatki/barisdestekkatki.htm>

B.Tarihi:28.11.2005

- Türkiye, Kosova'nın istikrarına, toprak bütünlüğüne, kalkınmasına, Avrupa ve Avrupa-Atlantik yapılarıyla bütünleşmesine, ayrıca, bölgesinde dostane ve yapıcı komşuluk ilişkileri tesis etmesine büyük önem atfetmektedir.²⁵⁴

Türk Dışişleri Bakanı Ali Babacan²⁵⁵ 13 Ocak 2009 tarihinde Kosova Meclisi'nde yaptığı konuşmada Türk halkı ve Arnavutlar arasında tarihten gelen sıkı bağlar olduğunu, bu iki halkın ortak bir tarihi ve kültürü paylaştıklarını vurgulamıştı.

- Türk dış politikasının öncülüğünün balkanlarda barış ve istikrarın sağlanması yönünde olduğunu belirtmişti. Çeşitli düşünce akımlarının etkisinde olan bölgede yaşayan insanlar ve Türkiye arasındaki bağların çeşitli fırsatlar yaratabileceğini vurgulamıştı. Bağımsızlıklarını Kosova halkıyla birlikte heyecanla beklediklerini ve bağımsızlığın dünyanın gözü önündeki çekilen acıların sonucunda kaçınılmaz olduğunu söylemişti. Kosova'nın barışçıl politikasını Türkiye'nin desteklediğini bunun sonucunda komşuları ve uluslararası toplumda Kosova'nın saygın bir konuma geleceğine inandıklarını, Kosova'nın ve diğer Balkan ülkelerinin AB'ye üyeliklerini desteklediklerini ve böylece bölgenin istikrara kavuşabileceğini, Türkiye ile Kosova arasındaki ekonomik, siyasi ve toplumsal ilişkilerin geliştirileceğini belirtmişti.
- Bu ziyaret esnasında iki ülke arasında iki önemli anlaşma imzalanmıştı. Birincisi iki ülke arasındaki stratejik işbirliğini arttırmaya yönelik bir anlaşma, diğeri ise iki ülke vatandaşlarının vizesiz olarak Kosova ve Türkiye'yi rahatça ziyaret etmelerini sağlayabilecek vize muafiyeti anlaşmasıdır.²⁵⁶
- Balkanlarda kalıcı istikrarın sağlanması ve işbirliği ortamının güçlendirilmesi yönünde Türkiye, Güneydoğu Avrupa Ülkeleri İşbirliği Süreci başta olmak üzere, bölgesel oluşumlarda öncü rol oynamakta, "Güney Doğu Avrupa İstikrar Paketi²⁵⁷" gibi bölgeye yönelik uluslararası girişimlerde yapıcı katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin önerisi ile hayata geçirilen "Güney Doğu Avrupa Çok Uluslu Barış Gücü²⁵⁸" bu çerçevede en somut örneği oluşturmaktadır.²⁵⁹

4.4.2.2 Askeri Alanda Sağlanan Katkılar:

²⁵⁴ **Kosova Ülke Raporu**, 29.05.2012, s.4

²⁵⁵ (çevrimiçi), http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=23&p_sicil=6063

²⁵⁶ (çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/sayinbakanimizinkosovameclisigenelkurulundayapmisolduklarikonusma.tr.mfa>, 20.01.2009.

²⁵⁷ (çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/guneydogu-avrupa-isbirligi-girisimi-_seci_.tr.mfa

²⁵⁸ TBMM, Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü Anlaşmasına Üçüncü Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, Kanun No:4625, Kabul Tarihi:08.020.2001.

²⁵⁹ Çomak Hasret, ve Ülger İrfan Kaya, "Balkanlarda Siyasi İstikrar Ve Geleceği", **Bilgesam**, Rapor No.14, S.23

- Türkiye NATO şemsiyesi altında yapılan bu harekâta 11 adet F-16 uçağı ile katkıda bulunmuş, aynı zamanda Marmara'da bulunan havaalanlarını NATO'nun kullanımına açmıştır. Türk uçakları harekât boyunca gece ve gündüz toplam 2000 saatten fazla uçuş gerçekleştirmişlerdir. Harekâtın başlamasıyla birlikte Makedonya ve Arnavutluk'a yönelik mülteci akını nedeniyle gelişen krizin çözümüne yardımcı olmak ve yaşanan insanlık dramında oluşan yaraları sarmak maksadıyla Arnavutluk'ta konuşlu insani yardım kuvvetine (AFOR) bir sahra hizmet bölüğü tahsis etmiş ve bu birlik 18 Mayıs-07 Eylül 1999 tarihleri arasında görev yapmıştır.
- Kosova'ya 04 Temmuz 1999 tarihinde giriş yapan Türk askeri Makedonya-Kosova sınırından itibaren coşkulu bir biçimde karşılanmış, bu coşku Prizren'de hat safhaya ulaşmıştır.²⁶⁰ Türk Tabur Görev Kuvveti intikalini tamamlamasını müteakip önce Dragas ilçesi'nde konuşlanmıştır.
- Türkiye Kosova'da barışın tesisi maksadıyla tesis edilen başlangıçta yaklaşık 50.000 personelden oluşan Kosova Uygulama Kuvveti'ne (KFOR) halen bir piyade bölüğü, altı irtibat ve izleme timi ve diğer destek unsurlarıyla birlikte toplam 377 personel ile katkı sağlamaktadır.²⁶¹
- KFOR'a şu anda 24'ü NATO üyesi toplam 35 ülke ve bu ülkelerden katılan 17.000'den fazla personel destek vermektedir.²⁶² KFOR kuruluşunda çok uluslu dört tugay mevcuttur. Türk Tabur'u çok uluslu Güneybatı Tugay Komutanlığı'nın hareket kontrolündedir. Ayrıca Türk taburunun emrinde ülkeler arasında yapılan ikili antlaşmalar çerçevesinde bir Azeri ve bir Gürcü takımı da Eylül 1999'dan itibaren görev yapmaktadır.
- Türk görev kuvveti; Kosova halkına ücretsiz sağlık hizmeti vermekte, köylere kadar uzanan altyapı çalışmaları yapmakta, eğitime, sosyal ve kültürel hayata katkı sağlamaya çalışmaktadır.
- Ayrıca bölgede masum insanların yaşama hakkını tehdit eden mayın ve patlayıcı maddelerin etkisiz hale getirilmesi için çalışmalar da yapılmaktadır.
- Türk görev kuvveti bölge barışına katkıda bulunurken Kosova'nın güney sınırlarının emniyetini almış, halkın can ve mal güvenliği için kontrol noktaları (Check Point), köy ve ev aramaları yaparak halkın silahsızlandırma faaliyetlerini yürütmüştür.

²⁶⁰ "Mehmetçik'e Coşkulu Karşılama", Kosova'da Türk Birliği karşılaşmasında adeta izdiham yaşandı", (çevrimiçi), <http://www.zaman.com.tr/1999.07.05/guncel/2.html>, B. Tarihi: 31.12.2005

²⁶¹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-413, yıl-131, Temmuz, 2012, s.10

²⁶² (çevrimiçi), http://www.nato.int/kfor/kfor/kfor_hq.htm B.Tarihi: 30.11.2005

- Makedonya’da meydana gelen gerginlik sebebiyle Türk tabur görev kuvveti bir birimi ile buradaki silah toplama kampanyasına ve daha sonra Makedonya’da oluşan Fox görev kuvveti’ne katılmıştır.
- Türkiye, NATO'nun Kosova Barış Misyonu KFOR bünyesinde de 13 yıldan bu yana görev yaparak, Kosova'da barış ve huzurun korunmasına destek sağlamaya devam etmektedir.

Resim 6, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2012, Sayı 412

4.4.2.3 Ulaştırma ve İletişim Alanında Sağlanan Katkılar:

- 2001 yılında Kosova’da Türk Birliği’nin gözetimindeki radyonun yanı sıra TRT FM, TRT 1 ve TRT Avrasya (TRT Türk) yayın alanının genişlemesi gibi kayda değer yayın iletişim çalışmaları gerçekleştirilmiştir.²⁶³
- Türkiye Kosova’ya haberleşme ve iletişim alanında da katkıda bulunmuştur. Bu kapsamda Kosova’ya ilk Türk televizyonunun kurulmasına ilişkin çalışmalara 2001 yılında başlandı. 2005 yılı Aralık ayında deneme yayınlarına geçen, stüdyonun tüm teknik malzemesi ve iç donanımı TİKA Başkanlığı’nca sağlandı. Yeni Dönem Televizyonu’nun yayınlarında bölgede yaşayan Türk toplumunun kültürü, dili, tarihi, gelenek ve göreneklerinin yansıtılarak yaşatılması amaçlanıyor.

Yeni Dönem Televizyonu’nun halka doğru ve tarafsız haber vererek, Kosova’daki toplumsal gelişmelerin şekillenmesinde de büyük rol oynayacağı

²⁶³Akçay Engin, “Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları”, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2012, s.80

vurgulanarak, Türkçe' nin yanı sıra diğer etnik toplulukların dilinde de yayın yapacak olan Yeni Dönem Televizyonu'nun, demokratik ve geniş halk kesimlerini kapsayan bir Kosova'nın geleceğine katkı sunması sağlanıyor.²⁶⁴

4.4.2.4 Ekonomik Alanda Sağlanan Katkılar:

- Türkiye 2003 yılında 66 milyon ABD doları olan kalkınma desteği,
- 2004 yılında 12.65 milyon ABD doları kalkınma yardımı sağlamıştır²⁶⁵
- 2005 yılında 0.07 milyon ABD doları acil yardım ve 16.23 milyon ABD doları²⁶⁶,kalkınma yardımı yapılmıştır.
- Ayrıca Türkiye bu bölgede görev yapan BM Kosova Misyonu (UNMIK)'e 2006 yılında 514.500 ABD doları, 2007 yılında 537.653 ABD doları, 2008 yılında ise 556.470 ABD doları katkı payı ödemiştir.²⁶⁷
- 2006 yılında ise barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 7,01 milyon ABD doları,
- Aynı yıl 16,15 milyon ABD doları da kalınma yardımı sağlanmıştır.
- 2007 yılında ise; 11,24 milyon ABD doları barışı yapılandırma yardımı ile 25,54 milyon ABD doları kalkınma yardımı gerçekleştirmiştir.²⁶⁸
- Yine 2008 yılında 26,58 milyon ABD doları kalkınma yardımı,
- Aynı yıl barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 11,98 milyon ABD doları yardım yapılmıştır.
- 2009 yılında Kosova'ya barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 10,76 milyon ABD doları harcanmıştır, ayrıca 20,63 milyon ABD doları kalkınma yardımı yapılmıştır.²⁶⁹
- 2010 yılında ayrıca barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 10,17 milyon ABD doları, kalkınma yardımları kapsamında ise 22,13 milyon ABD doları yardım gerçekleşmiştir.
- 2011 yılında ise 8,30 milyon ABD doları tutarında barışı yapılandırma çalışmalarına katkıda bulunan Türkiye,
- 21,95 milyon ABD doları kalkınma yardımı sağlamıştır.²⁷⁰

²⁶⁴"Balkanların Türkçe Yayın Yapan İlk Televizyonunu Kurduk", **Avrasya Bülteni**, Mayıs 2006, Sayı: 46, s.6

²⁶⁵Türkiye kalkınma yardımları raporu, TİKA, 2004, s.23

²⁶⁶Türkiye kalkınma yardımları raporu, TİKA, 2005, s.33

²⁶⁷T.C. Dışişleri Bakanlığı 2006 Yılı Faaliyet Raporu, Ek.2, s.86

²⁶⁸Türkiye kalkınma yardımları raporu, TİKA, 2007, s.43

²⁶⁹Türkiye kalkınma yardımları raporu, TİKA, 2009, s.36

²⁷⁰Türkiye kalkınma yardımları raporu, TİKA, 2011, s.101

- Türkiye 2010 yılında yaptığı gümrük antlaşması ile iki ülke gümrükleri arasında tüm platformlarda işbirliğinin maksimum düzeye çıkarmayı hedeflediğini göstermiştir. Yine bu kapsamda 30 Mayıs 2012 tarihinde Ankara'da iki ülke arasında yatırımların karşılıklı teşviki ve korunmasına ilişkin anlaşma²⁷¹ imzalanmış ve Türkiye'nin desteğinin devam edeceği mesajı verilmiştir.
- Türkiye ile Kosova arasında savunma sanayi işbirliği faaliyetlerinin hukuki bir temelde yürütülmesi, bu alandaki ihtiyaçların ortak üretimi, ortak üretilen ürünlerin üçüncü ülkelere satışı, Türk savunma sanayisi tarafından üretilen ürünlere pazar imkânı sağlanması, Kosova'nın ihtiyacı olan savunma sanayisi ürünlerinin Türk Savunma Sanayisi tarafından karşılanması ve işbirliğinin her iki ülke yararına geliştirilmesini hedefleyen antlaşma 2013 yılında imzalanmıştır.²⁷²
- Türkiye dış yardım çerçevesinde; sosyal ve ekonomik altyapı, üretim sektörlerinin geliştirilmesi, kültürel işbirliği ve sosyal barışa katkı çalışmaları yürütüyor. Acil yardımlar (Afganistan ve Pakistan), barışı yapılandırma yardımları, (Bosna-Hersek ve Kosova), uluslararası kuruluşlara katkı (OECD Kalkınma Merkezi) ,hibe, kredi ve borçlardan oluşan finans destekleri de sağlamaya devam ediyor.²⁷³

4.4.2.5 Sağlık Alanında Sağlanan Katkılar:

- Türkiye sağlık alanında da Kosova'ya desteğini sürdürmüştür. 18 Aralık 2003 tarihinde Kosova'da sağlık hizmetinin daha fazla gelişmesine ilişkin sorumluluğun Kosova'daki Geçici Özyönetim Kurumlarının İdari Birimine dair No.2000/19 sayılı Yönetmelik ve buna ilişkin No.2002/5 sayılı Ek Yönetmelik uyarınca Sağlık Bakanlığı'nda olduğunu, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Sağlık Bakanlığı'nın, sağlık sektörüne devamlı katkı yoluyla Kosova'da sağlık hizmetini desteklemeye istekli olduğunu belirten bir antlaşma imzalamıştır.

²⁷¹Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Kosova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı Ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/687), **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Yasama Dönemi 24 Yasama Yılı 3 Sıra Sayısı: 340.

²⁷²Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Kosova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayisi İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Hakkında Kanun, **Tbmm**, Kanun No: 6416, Kabul Tarihi: 07/02/2013

²⁷³"Türkiye kalkınma yardımlarında yükselen donör ülke ilan edildi", **Avrasya bülteni**, MAYIS 2006, SAYI: 46, s.8

- Türkiye yine Kosova' da sağlık sorunu yaşanmaması adına 5000 doz adjuvanlı H1N1 pandemik grip aşısını 13 Mayıs 2010 yılında yapılan antlaşma ile ücretsiz olarak hibe etmiştir.²⁷⁴
- Kosova Mamuşa'ya tam teçhizatlı bir ambulans aracı temin edilmiştir.
- 2011 yılında Kosova genelinde sağlık taraması yapılmıştır.

Resim 7, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2012, Sayı 412

4.4.2.6 Eğitim Alanında sağlanan katkılar:

- Eğitim alanında ise Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Büyük Öğrenci Projesi²⁷⁵ geliştirilerek 1992 yılından bu yana Kosova'lı gençlerin bir kısmının Türkiye'de eğitim alması sağlanmaktadır.²⁷⁶
- Eğitim alanında yine Türkiye Anadolu üniversitesi bünyesinde Kosova'ya büro açarak, 4'ü iki yıllık, 6'sı 4 yıllık olmak üzere toplam 10 öğretim programı açmayı hedeflemiştir.²⁷⁷
- Yine bu alanda Kosova Birleşmiş Milletler Barış Gücünün talebi üzerine İstanbul Bilim Kültür ve Sanat Derneği, 2008 yılı Temmuz ayında Kosova'da yaşayan ve Türkçe konuşan Kosova vatandaşları için Türkçe kitap kampanyası başlatmış,

²⁷⁴Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ile Kosova Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçiliği Arasında Sağlık Alanında Hibe Yapılmasına Dair Antlaşma, 13 Mayıs 2010.

²⁷⁵(Çevrimiçi),http://yunusemreenstitusu.org/turkiye/index.php?lang=tr&page=64&anllcat_3=0&anllitm_3=17

²⁷⁶Durmuşçelebi Mustafa ve Koro Bedrettin, "XX. Yüzyılda Kosova'da Türkçe Öğretim Programlarının Uygulanması", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Sayı: 32 Yıl:2012/1, s.157

²⁷⁷"Üniversitemiz Makedonya Ve Kosova'ya Büro Açıyor", **Anadolu Haber, Anadolu Üniversitesi Haftalık İletişim Gazetesi**, Sayı: 639, Ağustos - 9 Eylül 2012, s.3

Kosova'da Türk dilinin unutulmaması ve yaygınlaştırılması için başlatılan kampanya sonucunda 1500 adet kitap temin edilmesi sağlanmıştır. Bu kampanya BM barış gücüne bağlı Kosova'daki Türk polis teşkilatının yürüttüğü geniş kapsamlı bir yardım hareketinin parçasıydı.²⁷⁸

- 2005 yılında proje, program ve teknik işbirliği çalışmaları ile 758 öğrenci ve çeşitli branşlarda 545 uzman personelin eğitimi verilmiştir.
- 2008 yılında büyük öğrenci projesi kapsamında 470 öğrenci Türkiye'den burs almıştır.
- Diğer yandan, Kosova'da Anton Çetto Teknik Lisesi tadilat ve donanımı 2009 yılında yapılarak hizmete açılmıştır.
- 2009 yılında 587 öğrenciye burs sağlanmıştır.
- Teknik işbirliği çalışmaları arasında; vergi uygulamaları, yargı sistemlerinin geliştirilmesi, ülkelerin polis teşkilatlarının güçlendirilmesi, genç diplomatların eğitimi, istatistik uzmanlarının yetiştirilmesi gibi hemen her alanda insan kaynaklarının güçlendirilmesi kapsamında eğitim programları düzenlenmiştir.
- Kosova Han-i Elezit "İlaz Thaqi" İlköğretim Okulu'nun bakım ve onarımı yapılmıştır.
- Kosova Aladdin Lisesi'nin tadilatı ve donanımı gerçekleştirilmiş,
- Kosova Mehmet Akif Ersoy Okulu onarım ve tefrişatı yapılmıştır.
- Diğer yandan 2010 yılında Ankara'da bulunan Barış için Ortaklık Eğitim Merkezi'nde (BİOEM) 6 aylık eğitim programı ile 200'ün üstünde uzmana eğitim verilmiştir.
- 2010 yılında Türkiye, genel eğitim alt sektöründe 490, orta eğitim alt sektöründe 173, yüksek eğitim alt sektöründe ise 971 öğrenciye eğitim desteği sağlamış, eğitim dışında ise 119 danışman personel görevlendirmiştir.²⁷⁹
- 2011 yılında 3 aylık dilde açılan dil kurslarında 620 kişinin 72 gün süreyle eğitilmesi ile
- Kosova Hazine Bakanlığı'nın 4'er temsilcisine değişik tarihlerde eğitim verilmiştir.
- Mamuşa'da Anadolu İlköğretim Okulu'nun inşası yapılmıştır.
- 2011 yılında 126 kadının dikiş-nakış, boncuk kurslarında eğitilerek meslek edindirilmesi sağlanmıştır.

²⁷⁸ "Kosova'ya Kitap Kampanyası", İstanbul bilim kültür ve sanat derneği, **Bks magazine**, SAYI: 7, Aralık, 2008, s.12-14

²⁷⁹ **Türkiye kalkınma yardımları raporu**, TİKA, 2010, s.51

4.4.2.7 Sosyal altyapı ve kültürel Alanda Sağlanan Katkılar:

- Türkiye, tarihi ve manevi bağlar ile bağlı olduğu Kosova'da hayvancılık sektörünün geliştirilmesine yönelik çalışma başlatarak, kaynak değerlendirilmesi ve kırsal etüd proje çalışmasının gerçekleştirilmesi için bu ülkeye, bir uzman heyeti göndermiştir.²⁸⁰
- Türkiye savaş yaralarını sarmak için Prizen Sinan Paşa Camisi'nin restorasyonunu,
- Priştine'de Fatih Camii'nin ve kültür evi olarak yeniden düzenlenen Sultan Murat Türbesi selamlık binası'nın restorasyonunu gerçekleştirmiştir.
- Ayrıca Priştine Yaşar Paşa Camii'nin ve Gazi Mestan Türbesi'nin restorasyonu çalışmalarına devam edilmektedir.²⁸¹
- Kosova Koyuncululuğu Geliştirme Projesi icra edilmiştir.²⁸²
- 2011 yılında 185 çocuğun sünnet ettirilmesi sağlanmıştır.
- 2011 yılında Kosova İnsani Yardım Operasyonu kapsamında gıda, muhtelif giyim malzemesi ve ilaç desteği sağlanmıştır.
- Ayrıca şu anda kültür bağlarımızı kuvvetlendirmek adına açılan Prizen, Priştine ve ipek, Yunus Emre Kültür Merkezleri faaliyetlerine devam etmektedir.

4.5 AFGANİSTAN OPERASYONU'NDA TÜRKİYE'NİN KATKILARI

4.5.1 İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA KADAR AFGANİSTAN

Sovyetler Birliği ve Afganistan birbirini ilk tanıyan ülkeler olmuşlardır. Sovyet-Afgan anlaşmasının imzalanmasından üç gün sonra yani 1 Mart 1921'de Afgan heyeti ile Türk elçilik heyeti arasında da ilk Türk-Afgan ittifakı²⁸³ Moskova'da imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Türkiye Afganistan'ın bağımsızlığını tanıyordu. Ayrıca taraflardan birine yapılacak saldırıyı diğer taraf kendine yapmış sayacaktı. Yine bu anlaşmaya

²⁸⁰"Kosova'da Hayvancılığa Sürdürülebilir Kalkınma Desteği", **Avrasya Bülteni**, Mayıs 2006, Sayı: 46, s.26

²⁸¹"Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kosova'da tamamlanan tika projelerinin açılışına katıldı", **Avrasya bülteni**, Aralık, 2010, sayı:96, s.2

²⁸²"Bir gurur tablosu", **Tika**, (Çevrimiçi), <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kurumsal-yayinlar/bir-gurur-tablosu.pdf>, s.1-44

²⁸³ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye-Afganistan_Antla%C5%9Fmas%C4%B1

göre Türkiye kültürel yardım çerçevesinde Afganistan'a öğretmen ve subaylar gönderecekti. Böylece iki kardeş millet arasında mevcut olan manevi birlik resmi bir anlaşma şekline dönüşmüş oluyordu.

Bu anlaşmanın Ankara ve Kabil hükümetleri'nce onaylanmasından sonra eski Medine muhafızı Fahreddin Paşa Kabil'e ilk Türk sefiri olarak atandı. Diğer taraftan Sovyetler anlaşma şartlarına göre Afganlar'a yardım etmemiş ve ayrıca Buhara ve Hive'nin istiklallerini tanımayarak buradaki müslümanları ezmeye başlamıştır. Bu durum Afganlar'ın Sovyetler'e karşı daha dikkatli davranmalarını sağlamıştır. Böylece İngiliz aleyhtarı bir tutum yerine İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında bir denge politikası izlemişlerdir.²⁸⁴

Sovyetler Almanya'da bulunan Cemal Paşa²⁸⁵'nin Afganistan'a döndükten sonra Afganistan Türkleri'ni de Enver Paşa²⁸⁶ gibi organize edeceğini ve Türkistan'ın bağımsızlık mücadelesini destekleyeceğini hesap etmiş ve Cemal Paşa'nın Afganistan'a dönüşünü engellemek istemişlerdir. Bunu başaramayan Sovyetler Afganistan'a dönmekte olan Cemal Paşa'yı Tiflis'te 1922 yılında kiralık bir ermeni katile öldürmüşlerdir.

Afganistan ve Türkiye aynı yıllarda İngiliz emperyalizmine karşı bağımsızlık savaşı yürütmüşlerdir. Benzer duyguların paylaşılmasına vesile olan bu durum iki ülke halklarını birbirine daha fazla yaklaştırmıştır. Bu kapsamda Türk dostluğunun Afganistan'da gelişmesine Mahmud Beg Tarzi²⁸⁷ önemli katkı sağlamıştır. Tarzi eğitiminin bir bölümünü İstanbul'da tamamladıktan sonra Afganistan'a gittiğinde Habibullah Han'a ülke kalkınmasında Türkiye ve Türk aydınlarından faydalanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu talebin olumlu bulunması üzerine de Türkiye'den bir aydın grubu davet edilmiş ve bunlarla ortak çalışmalar yürütülmüştür.

Cemal Paşa'nın katkıları ile başlayan Afgan ordusundaki yenilik çabaları Paşa'nın şehit edilmesi üzerine bir süre kesintiye uğramıştır. Ancak 1 Mart 1921'de Türkiye ile Afganistan arasında imzalanan anlaşma ile Türkiye Afganistan'a sadece askeri değil aynı zamanda eğitim ve idari alanda da modernleşmesi hususunda destek sağlayacaktı. Böylece Türkiye'den gelen uzmanlar ile Afganistan'da modernleşme

²⁸⁴ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96mer_Fahreddin_T%C3%BCrkan

²⁸⁵ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Cemal_Pa%C5%9Fa

²⁸⁶ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0smaail_Enver

²⁸⁷ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Mahmud_Tarzi

çabaları hızlanırken diğer taraftan da Avrupa ve özellikle Türkiye'ye tahsil için yüzlerce Afgan genci gönderilmeye başlanmıştır.

Emanullah Han Afganistan'ın eğitim ve modernleşme çalışmalarına katkı ve destek için diğer ülkelerdeki yenilikleri yerinde görmek ve yetişmiş eleman temin amacıyla Aralık 1927'de bir dış geziye çıkmıştır. Mısır, Fransa, Belçika, İsviçre, Almanya, İngiltere ve Rusya'yı ziyaret etmiştir. Son olarak Mayıs 1928'de Türkiye'ye gelen Emanullah Han çok içten ve sıcak karşılanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Emanullah Han ve onun şahsında Afgan milleti'ne ilgi ve dostluk göstermiştir.

Emanullah Han Afganistan'a döndüğünde önceki ihmallerden ötürü biriken sorunların iç huzursuzluk ve karışıklığa yol açtığını gördü. Ancak bütün bu olumsuzlukları ciddiye almadan Avrupa ve Türkiye'de gözlemediği yenilikleri uygulamaya girişti. Acil çözüm gerektiren sorunların ertelenmesi yeni bir hata idi. Her alanda yenilik yapmak isteyen Han ülke gerçekleri doğrultusunda hareket etmiyordu. Para ve eleman eksikliği de karşılaştığı önemli engellerden biriydi. Ayrıca Mustafa Kemal'in "güçlü bir ordu kurma" önerisini yerine getiremediğinden ülkede otorite zayıflamış ve inkılaplarda başarılı olamamıştır.²⁸⁸

II. dünya savaşı öncesinde İtalya ve Almanya'nın uyguladıkları işgal ve istila hareketleri çerçevesinde Afganistan'da da faaliyet göstermeleri ve burayı ülkelerinin nüfuz alanı seçmeleri Afgan liderlerini huzursuz etmiştir. Türkiye tüm zor günlerinde olduğu gibi Afganistan'a bu konuda da yardımcı olmuştur. Türkiye 8 Temmuz 1937'de İran, Afganistan ve daha sonra Irak'ın katılmasıyla Sadabat Paktı'nı kurarak Afganistan'ı Alman ve İtalyan nüfuzuna düşmekten kurtarmıştır. Böylece bu dört islam ülkesi II. Dünya Savaşı öncesi zor günlerde birlikte hareket edip birbirlerine destek olmuşlardır.

Sadabat Paktı'ndan en çok rahatsız olan ülke Sovyet Rusya olmuştur. Türkiye,dışişleri bakanı Tefik Rüşdü Aras²⁸⁹,ı Moskova'ya göndererek bu paktın Rusya aleyhinde bir cephe olmadığı ve sadece dört islam ülkesi arasında dostluk ve işbirliği amaçlı olduğunu izah etme gereği duymuştur. Atatürk'ün önderliğindeki Balkan Paktı ile İtalya ve Almanya'nın faşist tehdidi Sadabat Paktı ile de Sovyet Rusya'nın komünist tehdidi önlenmiştir. II. dünya savaşı sırasında Afganistan'ın tarafsız kalmasına rağmen bazı

²⁸⁸Akbaş İsmail, "Afgan Kralı Emanullah Han'ın Türkiye Gezisi",**Dokuz Eylül ÜniversitesiÇağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, VII/16-17, (2008/Bahar-Güz), s. 311

²⁸⁹(çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/sayin-tevfik-rustu-aras_in-ozgecmisi.tr.mfa

kabilelerin isyanı üzerine İngilizler'in asker göndermesi ülkeye yine zor günler yaşatmıştır.²⁹⁰

4.5.2 SOVYET İŞGALİ'NE KADAR AFGANİSTAN

Afganistan krallıkla yönetilen bir devlet idi. Ülkede 1973 yılında Davud Han²⁹¹ liderliğinde Cumhuriyet ilan edildi. Davud Han'ın hazırladığı Anayasa 1977'de kabul edildi. Davud Han devlet başkanı sıfatıyla kendi aile çevresinden, yakınlarından, devrik kraliyet ailesinin üyelerinden kurulu bir hükümeti iş başına getirdi. Bunun üzerine 10 yıldır ayrı çalışan iki sol örgüt, Halk ve Bayrak partileri Davud Han'a karşı birleştiler. Halk kanadı lideri Hafızullah Amin²⁹²'in düzenlediği bir darbeyle Davud Han devrildi, kendisi ve aile üyelerinin çoğu öldürüldü. 27 Nisan 1978'de Afganistan Demokratik Cumhuriyeti kuruldu. Ama Halk ve Bayrak kanatları arasındaki birlik hızla bozuldu. Orduya dayanan Halk kanadı giderek güçlendi. Yeni yönetimin reform programında kadınlara eşit haklar, toprak reformu ve klasik Marksist-Leninist doğrultuda yönetsel önlemler yer alıyordu. Temel Afgan kültür öğeleriyle çatışan bu program ve siyasal baskılar, nüfusun geniş kesimlerini karşısına aldı. 1978 yazında Nuristan bölgesinde ilk ayaklanmalar patlak verdi ve eşgüdümsüz de olsa tüm ülkeye yayıldı. 5 Aralık 1978'de, Sovyetler Birliği ile Afganistan arasında dostluk, iyi komşuluk ve işbirliği antlaşması imzalandı.

Bu antlaşmanın imzalanmasından kısa süre sonra Afganistan'da Sovyet yanlısı iktidara karşı ulusal direniş hareketi başladı. Ayaklanmalar karşısında Afgan ordusu güçsüz kalınca iktidarda bulunan Afgan yönetimi SSCB ile imzalanmış olan dostluk ve işbirliği Antlaşmasına dayanarak Sovyetler'den yardım talep ettiler. Bu talep üzerine ve kısa sürede Afganistan'a çok sayıda Sovyet uzmanı ve askeri geldi. Sovyetler, 27 Aralık 1979'da ülkeyi fiilen işgal ettiler. Devlet başkanı Hafızullah Amin öldürüldü ve yerine Babrak Karmal²⁹³ getirildi. Neticede Sovyetler'in Afganistan'ı işgal harekâtı, çok fazla sayıda Afganlı'nın Pakistan ve İran'a sığınmasına sebep oldu.²⁹⁴

27 Aralık 1979 tarihinde başlayan Sovyet işgali her ne kadar 15 Şubat 1989'da fiilen sona ermiş ve hatta bu işgalin başaktörü Sovyetler Birliğitarihinden silinmiş bile olsa, Afganistan hala Sovyet işgaliyle başlayan sürecin devamını yaşamaktadır. Sovyet

¹²⁰ (çevrimiçi), <http://www.frntr.com/tarih/4381424-afganistan-tarihi.html>

²⁹¹ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhammed_Davud_Han

²⁹² (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Haf%C4%B1zullah_Amin

²⁹³ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Babrak_Karmal

²⁹⁴ (çevrimiçi), <http://tarihdersnotlari.blogcu.com/sscb-nin-afganistani-igali/7180121>

işgali sonrası altyapı, devlet yapısı, siyasi, ekonomik ve demografik bağlamda tamamen tahrip olmuş ve bitapdüşmüş olan Afganistan, savaşın galibi sayılan ancak devlet yönetmedeneyimine sahip olmayan mücahit gurupların iktidar savaşları sonucu ABD ve Pakistan başta olmak üzere dış güçlerin de olumsuz müdahaleleriyle yeni bir istikrarsızlık sürecine girmiştir.

Dış güçler tarafından da örgütlenen ve körüklenen siyasi istikrarsızlık ve guruplar arası güç savaşları, uzun ve yıkıcı Sovyet işgali sonrası Afganistan'a umut edilen barış ve huzur iklimini getirmediği gibi ülkedeki bir otorite boşluğu yaratmıştır. Afganistan merkezli oluşan ya da bir strateji gereği oluşturulan bu otorite boşluğu, 11 Eylül saldırıları²⁹⁵ sonrası, ElKaide²⁹⁶ ve Taliban²⁹⁷ Rejimi gerekçe gösterilmek suretiyle ABD ve NATO'nun bölgeye yerleşmesi için zemin hazırlamış, fırsat sunmuştur.²⁹⁸

4.5.3 11 EYLÜL SALDIRILARI'NIN AFGANİSTAN'A ETKİLERİ

4.5.3.1 Saldırıların Sonrasında BM Kararları Ve Afganistan'a Operasyon

ABD, 2001 yılından beri Afganistan'ı işgal etmiş bulunmaktadır. Daha sonraki yıllarda "uluslararası terörle mücadele" başlığı altında NATO üyelerinden ve dünya'nın değişik devletlerinden, değişen sayılarda askeri yardım ve katılım aldılar. İngiltere buraya yardım gönderen ve başından beri Afganistan'da olan bir ülkedir.²⁹⁹ ABD'nin Afganistan'a karşı başlatmış olduğu savaş, kuvvet kullanmama ilkesinin istisnalarından biri olan "meşru müdafaa" kavramının oluşup oluşmadığı sorularını gündeme getirmiştir. BM'nin 51. maddesi ve saldırılardan sonra almış olduğu 1368 (EK-2) ve 1373 (EK-3) sayılı kararlarla ilgili olarak açık bir meşru müdafaa hakkı'nın ABD'ye tanınmadığı görüşü hâkimken, diğer taraftan bu kararların ABD'ye meşru müdafaa hakkını tanıdığına dair ikinci bir görüş bulunmaktadır. ABD'nin Afganistan'a düzenlediği askeri harekâta İngiltere başta olmak üzere birden fazla devlet katılmıştır. Bu açıdan bakıldığında 11 Eylül saldırılarına karşı kolektif meşru müdafaa hakkını kullanmış olan ABD, Afganistan müdahalesini hukuka uygun olarak gerçekleştirmiş gözükmektedir. Çünkü BM'nin 1368 ve 1373 sayılı kararları, önceden ifade edildiği gibi, ABD'ye

²⁹⁵ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/11_Eyl%C3%BC_sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1

²⁹⁶ (çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/El_Kaide

²⁹⁷ (çevrimiçi), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Taliban>

²⁹⁸ Şahin Ali, "Gasam Afganistan Raporu Ve Çözüm Stratejisi", **Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (Gasam)**, Mayıs 2010, s.2.

²⁹⁹ Akgönenç Oya, "ABD, Afganistan da Kendi Mezarını Kazıyor", (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 20.03.2012.

bireysel ya da kollektif meşru müdafaa hakkını tanımıştır. Ayrıca 11 Eylül'ün hemen ertesinde, ABD'nin NATO anlaşması'nın 5. maddesinde, NATO üyesi ülkelerinde gerek operasyon safhasında gerekse uluslararası güç mutabakatına dayalı olarak, ABD'yi çeşitli şekillerde desteklemiş olmaları nedeniyle, bölgesel güvenlik örgütleriyle işbirliği halinde gerçekleştirilen kollektif meşru müdafaa tanımlaması kapsamına dâhil edilebilir. Dolayısıyla bu harekâtın meşru olduğunu söylemek mümkündür.³⁰⁰

4.5.3.2 Türkiye'nin Afganistan'a Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler

Sovyet işgalinin 1989 yılında sona ermesinden sonra ülkede meydana gelen otorite boşluğundan kaynaklanan özellikle radikal islamcı grupların iktidarmücadelesine sahip olan Afganistan'da ülkenin büyük bölümünde denetimi ele geçiren Taliban yönetimi Usame Bin Ladin³⁰¹'e verdiği destekle milletlerarası toplumun tepkisini toplamıştır. 1999 Ekim'inde BM Güvenlik Konseyi'nin 1267 (EK-4) sayılı kararıyla Usame Bin Ladin'e destek verdiği gerekçesiyle Taliban yönetimi'ne karşı milletlerarası yaptırım uygulanmaya başlanmış, 2000 yılı Aralık ayında ise BM Güvenlik Konseyi'nin 1333(EK-5) sayılı kararıyla terörizme destek verdiği ve uyuşturucu üretip ticaretini yaptığı için Taliban'a karşı ek yaptırımlar yürürlüğe konulmuştur.³⁰²

11 Eylül 2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi kulelerine ve ABD savunma bakanlığı Pentagon'a terörist gruplarca uçaklar ile saldırılar yapılmıştır. ABD, Afganistan hükümetinden 11 Eylül terörist saldırılarının sorumlusu olarak gördükleri Usame Bin Ladin'in kendilerine teslim edilmesini istemişlerdir. Saldırının ertesi günü, 12 Eylül 2001'de BM Güvenlik Konseyi toplanarak, saldırıdan Usame Bin Ladin ve örgütü El Kaide ile birlikte Taliban iktidarını sorumlu tutan 1368 (EK-2) sayılı kararı almıştır.³⁰³ ABD'nin inisiyatifi ve katkısı ile BM Güvenlik Konseyi, 29 Eylül 2001'de terörizm ile ilgili gerçekleştirilecek politikalara hukuki zemin oluşturmak ve diğer ülkelerin desteğini almak için 1373 (EK-3) sayılı kararı almıştır. Saldırığı organize ettiği ve gerçekleştirdiği belirtilen Usame Bin Ladin ve örgütü El Kaide'ye, Taliban'ın destek verdiği ve Afganistan topraklarını her türlü faaliyet için kullanmalarına olanak sağladığı gerekçesiyle 07 Ekim 2001'de Birleşik Krallık ve ABD, Taliban'a karşı bombardımana başlamıştır.³⁰⁴

³⁰⁰ (Çevrimiçi), http://www.academia.edu/1505570/Mesru_Mudafaa_Kapsaminda_11_Eylul_Saldirilari

³⁰¹ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Usame_bin_Ladin

³⁰² Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkilere...** S.128

³⁰³ Çakmak Haydar, **Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri**, Platin Yayınevi, Ankara, 2004, s.230

³⁰⁴ Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkilere...**, S.129

BM tarafından görevlendirilecek ve Afganistan Geçici Yönetimi'nin Kabil ve çevresinde güvenli bir ortam yaratmasına yardımcı olarak Afganistan'ın yeniden yapılanmasını destekleyecek bir milletlerarası kuvvet kavramı Aralık 2001 tarihinde yapılan Bonn Konferansı³⁰⁵,nda varılan anlaşmalar kapsamında şekillenmiştir.³⁰⁶ BM Güvenlik Konseyi'nin 1386 (EK-6) sayılı kararı ve Bonn antlaşması doğrultusunda, 19 Aralık 2001 tarihinde İngiltere önderliğinde ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu, başlangıçta 18 ülkenin katılımıyla Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (UGYKISAF) oluşturulmuştur.³⁰⁷

4.5.4. Afganistan Operasyonu'nda Türkiye'nin Katkılarının Değerlendirilmesi

4.5.4.1 Siyasi Alanda Sağlanan Katkılar:

Gerek tarihten gelen yakınlık gerekse müslüman bir ülke olmanın avantajıyla Türk askerine halkın yaklaşımı çok olumludur. Bu aynı zamanda Afgan halkı'nın Türkiye'den beklentilerini de arttırmaktadır. Afganistan'a giden TSK personelinin karşılaştığı en önemli sıkıntılardan biri yapılacak yardımlar için Türkiye'nin ayırdığı fonların gerek ABD'nin gerekse AB ülkelerinin ayırdığı fonlara göre düşük kalması bir kısım yardım faaliyetlerinin gerektiği şekilde yapılamaması ile sonuçlanmıştır. Afganistan'da görev yapan personelin izlenimlerine göre Afgan halkı büyük sıkıntılar çekmektedir. Bu sıkıntıların başlıcaları, sağlık hizmetlerindeki yetersizlik, halkın satın alma düzeyinin düşüklüğü, yol, okul yapım ihtiyacı ile okulların eğitim öğretim gereçlerindeki eksiklikler olarak sayılabilir.

Ayrıca ülkede yeterli su olmasına rağmen, düzgün bir su şebekesinin olmaması suyun çıkarılması için yaygın olarak kuyular ve tulumbalardan yararlanılmasına yol açmaktadır. "Halkın % 85'i temiz içme suyundan yoksun olarak yaşamaktadır. Halkın % 70'i kırsal kesimde % 90'ı kentlerde sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Ülkede her on doğumdan dokuzu tıbbi destek olmadan gerçekleştirilmektedir. Bebeklerden % 54'ü yetersiz beslenmekte, her 1000 çocuktan 230'u 5 yaşına gelmeden ölmektedir. Okul öncesi eğitim alan çocuk yoktur (% 0). Okula gitmeyen çocuk sayısı 2.000.000. kişi olarak tahmin edilmektedir. Okul çağına gelmiş çocuklardan erkeklerin % 67'si kızların ise % 40'ı eğitim almaktadır. Temel eğitimi

³⁰⁵ (Çevrimiçi), <http://www.bonnagreement.org/eng/html/>

³⁰⁶ LuizpalmerDiegoA., "Kabil'e Giden Yol", (çevrimiçi), <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/turkish/art3.html>. B.Tarihi: 04.12.2005.)

³⁰⁷ "UGYK(ISAF)'ın Tarihçesi", (çevrimiçi), http://www.tsk.mil.tr/uluslararasi/isaf_int/tarihce.htm, B.Tarihi:04.12.2005

bitiren çocukların oranı ise % 49'dur. Çocuklardan % 30'u ailelerine destek olmak amacıyla çalışmaktadır. Okulların % 75'inde temiz içme suyu, % 90'nında tuvalet yoktur. Nüfusunun yarısı genç olan Afganistan'ın diğer sorunlarının başında uyuşturucu, çocuk kaçırma, insan ve organ kaçakçılığı gelmektedir. Ülkedeki önemli sorunlardan biri de kara mayınlarına bağlı olarak meydana gelen ölümler ve sakatlanmalardır. Ayda yaklaşık 100 kişi mayınlardan sakat kalmaktadır. Bu miktar 2004 yılından önce 350 kişiye denk gelmekteydi.³⁰⁸

Tüm bu sebepler göz önüne alındığında Afganistan'a bir an önce yardım elinin uzatılması bir insanlık görevi olması yanında kaçınılmazdı.

Afganistan'a Türk askeri'nin yollanmasıyla ilgili olarak 11 Eylül'ün hemen ertesindeki tartışmalar sonucunda meclisteki milletvekillerinin iki kısma ayrıldığı görülmektedir. Birinci gruptakiler, Türk askeri'nin Afganistan'a gönderilmesine şiddetle karşı olanlar, ikinci gruptakiler ise Afganistan'a gönderilecek çok uluslu gücün içinde yer alınması gerektiği fikrinde olanlardır.³⁰⁹

- Türkiye, dış politikasına yerleşen proaktif tutum anlayışı ve tarihten gelen dostluk bağları gereği bu müslüman ülkeyi zor zamanında yalnız bırakmamış, 10 Ekim 2001 tarihinde TBMM'den izin alarak ilk etapta kahraman mehmetçiği, daha sonra ise; ileride bahsedeceğimiz sivil devlet teşebbüsleri ve sivil toplum kuruluşları ile bölgede barışın sağlanması, toplumsal huzurun sağlam temeller üzerine oturtulması için elinden gelen her türlü desteği sağlamıştır.
- Afganistan'da ISAF dışında; hakların geliştirilmesi, teknik yardım sağlanması, insani yardımların ulaştırılması ve yeniden yapılandırma amacı ile BM Afganistan Yardım Misyonu(UN Assistance Mission in Afghanistan-UNAMA) BMGK'nin 22 Mart 2002'deki 1401 sayılı kararı ile kurulmuştur.
- Afganistan polisi'nin Türkiye'de eğitilmesi kapsamında Afgan polis adaylarına yönelik Sivas Polis Meslek Eğitim Merkezi'nde düzenlenen eğitimin dayanağını teşkil eden mutabakat muhtırası 5 Mart 2011 tarihinde Türkiye ile Afganistan arasında imzalanmıştır. 06.04.2011 tarihli ve 6245 sayılı kanunla uygun bulunan antlaşmanın onaylanması 26.04.2011 tarihinde bakanlar kurulu'nca

³⁰⁸ Gürkan Devrim (Haz. Sunan) “**Kırmızı Hat**” TRT-2'de yayınlanan TV programı, 21.01.2006, Saat: 20.10-20.40

³⁰⁹“Türk askerinin gönderilmesine karşı olan milletvekillerinden Mustafa Kamalak (Kahramanmaraş) ve Mehmet Çiçek'in (Yozgat) konuşmaları” için Bkz. **TBMM**, 21.Dönem, 4. Yasama Yılı, 17. Birleşim, Birleşim Tarihi: 07.11.2001.

kararlaştırılmış ve karar 10 Mayıs 2011 tarihinde resmi gazete’de yayınlanmıştır.

- Türkiye açısından Afganistan ile güvenlik, ekonomi ve diplomasi ilişkileri neredeyse eşzamanlı olarak gelişmiştir. Öncelikle bölgeye ilk üst düzey diplomatik ziyaret, 17 Aralık 2001’de dönemin Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cem³¹⁰ tarafından gerçekleştirilmiş ve Kabil’deki Türk büyükelçiliği ile Mezar-ı Şerif’teki Türk başkonsolosluğu hizmete açılmıştır.
- 2001 yılında Raşit Dostum³¹¹ ile de durum değerlendirmesi yapan dışişleri bakanımız, yaptığı basın toplantısında “Türkiye’nin Afganistan’ın yeniden yapılanmasında aktif rol almaya hazır olduğunu, özellikle sağlık, savunma ve ziraat alanlarındaki talepleri yerine getireceğini” (NTVMSNBC, 2001) vurgulamıştır. Bu ziyaret, Türk dış politikasında genel itibarıyla Afganistan’ın ve özelde ülkedeki Türk soyluların önemini uluslararası kamuoyuna hissettirmesi bakımından stratejik bir adım olmuştur.

4.5.4.2 Askeri Alanda Sağlanan Katkılar:

- Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları çerçevesinde oluşturulan Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti (UGYK) Harekâtı’nın bütün safhalarına katkıda bulunmuştur. ISAF’in ilk komutasını İngiltere, 20 Aralık 2001-20 Haziran 2002 tarihleri arasında yürütmüştür. Türkiye, İngiltere liderliğinde yürütülen UGYK-I dönemine bölük seviyesindeki birlik ve bazı karargâh subayları ile birlikte toplam 276 kişilik personel katkısında bulunmuştur.
- Türkiye, başkent Kabil’in güvenliğini sağlamak üzere 19 ülkenin katılımıyla oluşturulan yaklaşık 5000 kişiden oluşan UGYK-II Dönemi’nin komutasını 20 Haziran 2002’de İngiltere’den altı aylık bir süre için devralmıştır. Ancak müteakip dönemin hazırlıkları tamamlanmadığı için 21 Şubat 2003 tarihine kadar bu görevi sürdürmüştür.
- Harekâta bir tabur görev kuvveti tahsis etmiş ve aynı zamanda Kabil Milletlerarası Havaalanı’nın işletilmesini de sekiz ay süreyle tek başına yürütmüştür.
- NATO tarafından yapılan bir çalışma sonucu; daha önceden NATO’ya deklare edilmiş olan Dereceli Hazırlık Kuvvetleri (Gradual Readiness Forces-GRF)

³¹⁰ (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/sayin-ismail-cem_in-ozgecmisi_.tr.mfa

³¹¹ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BCI_Re%C5%9Fid_Dostum

Karargâhlarının bir rotasyon planına göre UGYK Harekâtı'na liderlik yapması kararlaştırılmıştır. Bunun ilk uygulaması olarak 09 Ağustos 2004 tarihinde başlayan UGYK-VI Harekâtı Avrupa Kolordusu (EUROCORPS) liderliğinde devam edilmiştir.

- Bu kapsamda ISAF bünyesindeki Kabil Çok Uluslu Tugayı'nın (KÇUT) komutanlığını 27 Ocak'ta devralan Türkiye, 1 Şubat'ta da Kabil Havaalanı'nın sorumluluğunu İzlanda'dan almıştır.
- Türkiye, UGYK'nin yedinci döneminin komuta sorumluluğunu 13 Şubat 2005'de ikinci olarak devralmıştır. Bu dönemde TSK'nin 4'ü general yaklaşık 1600 personeli görev yapmıştır.³¹² Türkiye UGYK-VII komutasını 05 Ağustos 2005'de İtalya'ya, Kabil milletlerarası havaalanının komutasını da aynı tarihte Portekiz'e devretmiştir. KÇUT'nin sorumluluğunu ise daha önce 19 Temmuz 2005 tarihinde İtalya'ya devretmiştir. Türk askeri bu dönem içinde 36 ülkeden yaklaşık 9800 personel ile Afganistan'da huzur ve güvenliğin artırılması için görev yapmıştır.³¹³
- Ayrıca 04 Ağustos 2008 ile 04 Şubat 2009 tarihleri arasında NRDC-T (3'üncü Kolordu Komutanlığı'nın) 100 personeli ile ISAF Karargâhı desteklenmiştir.
- ISAF harekâtı'nın altı bölge komutanlığından biri olan Kabil Bölge Komutanlığı'nın lider ülke sorumluluğu, Türkiye tarafından 01 Kasım 2009'da devralınmıştır. Bu görev birer yıllık sürelerle uzatılmaktadır. 01 Kasım 2012 tarihine kadar Kabil Bölge Komutanlığı görevi, Türkiye tarafından yerine getirilmiş, başarılı bir şekilde görevini yerine getiren Türkiye'nin bu göreve bir yıl süre ile devam etmesi kararlaştırılmıştır.
- Afganistan'da TSK, kabil Bölge Komutanlığı'nın liderliğini sürdürmekte ve yaklaşık 1600 personeli ile ISAF Harekâtı'na destek vermektedir. Bu mevcudu ile ISAF Harekâtı'na katkı sağlayan 50 Ülke içinde 8'inci sıradadır.
- Türkiye; Afganistan'da etnik kökeni ne olursa olsun halkına tamamına eşit yakınlıkta olacak şekilde Afgan Yönetimini desteklemek, Afganistan milli ordusunu eğitmek ve Afganistan halkını güvenlik, istikrar ve gelişme konusunda yardım etmek amacıyla bulunmaktadır. Türkiye'nin milli kısıtlamaları gereği birlikleri; sorumluluk sahası dışında ve mayın temizleme, terörle mücadele, uyuşturucuyla mücadele faaliyetlerinde kullanılmamaktadır.

³¹² "ISAF Birlikleri Yurda Döndü", **Cumhuriyet**, 06 Ağustos 2005, s.1-6

³¹³ "Mehmetçik Afganistan'dan Başarıyla Döndü", **Ay Yıldız Gazetesi**, Sayı:10, (Temmuz-Ağustos), 2005.

- Afgan ulusal güvenlik güçlerinin Afganistan'ın güvenliğini tek başına sağlayabilecek yeterliliğe ulaştırması amacıyla Kabil'de açılan Gazi Askeri Eğitim Merkezi'nde Afgan astsubayları'nın temel eğitimleri Türk askeri tarafından verilmektedir.
- Kabil Askeri Lisesi'nin sponsorluğunu Türkiye yapmaktadır. Ayrıca TSK'nın eğitici, danışman ve öğretmenleri; Kara Harp Okulu, Komuta Kurmay Koleji ve çeşitli askeri eğitim merkezlerinde görev yapmaktadır. ISAF harekâtı çerçevesinde bugüne kadar 14.000'den fazla Afgan personele, Afganistan'da yerinde eğitim verilmiştir.
- Türkiye-Afganistan askeri eğitim işbirliği faaliyetleri çerçevesinde, 2001 yılından beri yaklaşık 2000 Afgan personele TSK Eğitim Kurumları'nda eğitim verilmiştir. Halen Afgan Personelinin Türkiye'deki eğitimleri devam etmektedir.
- Türkiye, UNAMA Misyonu'nun Kabil'deki ana karargâhına askeri danışman kadrosunda bir karargâh personeli ile katkı sağlamaktadır.³¹⁴
- Türk askeri kendisine verilen barışı koruma ile ilgili görevleri Afganistan'da layıkıyla yerine getirmiş, barış operasyonlarında alt yapı, eğitim, sağlık vb. projeleri de ayrıca hayata geçirmeye çalışmıştır.

Resim 8, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2010, Sayı 404

4.5.4.3 Ulaştırma ve iletişim Alanında Sağlanan Katkılar:

³¹⁴ Silahlı Kuvvetler Dergisi, sayı-413, yıl-131, Temmuz 2012, s.8

- Türkiye tarafından 2007 yılında onarımı gerçekleştirilen 42 m. uzunluğunda ve 21 m. eniyle iki adet paralel köprüden müteşekkil Pol-i Sohta Köprüsü ile yılda 1,5 milyon kişinin güvenli geçiş ve ulaşımına olanak sunulması sağlanmıştır.
- 2009 yılında İstanbul'da düzenlenen Mahmud Tarzi Uluslararası Forumu'na destek verilmiştir.
- 2010 yılında Afgan Radyo-Televizyon personeli'nin Süleyman Demirel Üniversitesi'nde eğitimi verilmiş,
- Afganistan Bağımsız Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu'nun kapasite geliştirme programı desteklenmiştir.
- Mirvais – Darulaman Sarayı arası köprülülük kavşak yapım işi ile,
- Kabil ili yollarının yapım işi üstlenilmiştir.
- Afgan halkının altyapı çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla yapılmasına karar verilen Tahar-Kökçe Nehri köprüsü'nün çizimine 2009 yılında başlanmıştır. Tahar vilayeti'nde meydana gelen sel felaketi neticesinde tahrip olan eski Kökçe Nehri köprüsü'nün yanında inşa edilen köprü, 2011 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. 60 m. boyunda 11 m. eninde yapılan köprü çelikle güçlendirilmiş betonarme yapıdadır.

4.5.4.4 Ekonomik Alanda Sağlanan Katkılar:

- Türkiye, Tokyo Konferansı'nda 5 milyon dolarlık bir yardım paketi taahhüdünde bulunmuştur. Bu taahhüt doğrultusunda ilk etapta dışişleri bakanlığı'nın koordinasyonunda aktarılan yardımların, bilahare 2 Aralık 2004 tarihli protokol ile TİKA kanalıyla tek elden koordinesi (TİKA, 2006b:19) kararlaştırılmıştır. Böylece Afganistan'a dönük tüm dış yardımların, merkezi bir yapılanmayla daha planlı bir şekilde organize imkânı doğmuştur.
- Anılan miktarın 500.000 dolarlık kısmı Dünya Bankası'nın liderliğinde oluşturulan Afganistan Reconstruction Trust Fund'a aktarılmış olup 100.000 dolarlık kısmı ise idari harcamalar için Afganistan yönetimine tahsis edilmiştir.
- 5 milyon dolarlık imar fonu'nun 1.9 milyon dolarlık bölümünün 2004 yılı için projeler vasıtasıyla Afganistan'a verilmesini teminen 2003 yılında iki ülke arasında bir protokol imzalanmıştır.
- Vardak özelinde TİKA koordinasyonu ile gerçekleşen çalışmalara bakıldığında (Taşdemir, 2011), 2005 yılından itibaren 200'ü aşkın proje ve 37 milyon dolarlık bir yardım meblağı dikkat çekmektedir.

- Afganistan dışişleri bakanlığı'na teknik donanım desteği sağlanmıştır.
- 2011 yılında Afganistan'da kamu ve eğitim tesislerinin bakımı, eğitim malzemesi ve ekipman desteği sağlanmıştır.
- 2009 yılı itibarıyla Türkiye, Afganistan'a en çok yardım yapan 3. ülke olmuştur. TİKA'nın Türk yardımlarının koordinasyonuna ilişkin yetkilendirildiği 2004 yılından itibaren Afganistan'a yapılan resmi kalkınma yardımlarına (Tablo.2) bakıldığında, yardım miktarının ivme kazandığı açıktır;

Tablo.2:Türkiye'nin Afganistan'a Yönelik Resmi Kalkınma Yardımları: 2004-2010 (Milyon Dolar)

YILLAR	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
MEBLAĞ	8,32	28,56	57,65	71,61	141,96	96,46	107,03	130,89

- Ayrıca Afganistan'a barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 2006 yılında 17,13 milyon ABD doları yardım sağlanmıştır.
- 2008 yılında ise barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında 22,16 milyon ABD doları yardım gerçekleştirilmiştir.
- 2009 yılında ise 27,87 milyon ABD doları barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında sağlanmıştır.
- 2010 yılında 1,09 milyon ABD doları acil yardım,
- 39,3 milyon ABD doları barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında yardım yapılmıştır.
- 2011 yılında da Afganistan'a 0,63 milyon ABD doları acil yardım,
- 56 milyon ABD doları barışı yapılandırma çalışmaları kapsamında yardım sağlanmıştır.
- Afganistan, yeniden yapılandırma döneminde genel itibarıyla Türkiye'nin en çok yardım yaptığı ilk 10 ülke arasına girmektedir. Afganistan, Türkiye'nin en yüksek yardımda bulunduğu ülkeler sıralamasında 2004 yılında 7. iken; 2005 yılında 5. ve 2006 yılında ise 2. sıraya yükselmiştir. 2007, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında Afganistan, Türkiye'den en yüksek yardımı alan ülke olmuştur.

Resim 9, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2010, Sayı 404

4.5.4.5 Sağlık Alanında Sağlanan Katkıları:

- Türkiye tarafından 2001 yılında Atatürk Çocuk Hastanesi'ne Kızılay'ca organize edilen gıda ve tıbbi malzeme yardımı yapılmıştır.
- 2005 yılında 3 hastane kurulması,
- 2 ana-çocuk sağlığı kliniği,
- 2 gezici hastanenin revize edilerek işletmelerinin üstlenilmesi gerçekleştirilmiştir.
- 2006 yılında Kabil Atatürk Çocuk Hastanesi ile,
- 3 klinik inşaatı ve donanımının yapılması sağlanmıştır.
- Yine aynı yıl içinde 4 aşı kampanyası gerçekleştirilmiştir.
- 2007 yılında mevcut hastane ve kliniklere ilave olarak kabil İbn-i Sina Hastanesi'nin tadilatı, teşrifatı yaptırılmış ve işletilmesine başlanmış,
- Mezar-ı Şerif Çocuk Hastanesi'nin donanımı sağlanmış,
- Kabil Atatürk çocuk Hastanesi'nin giderleri karşılanmış,
- Kabil ve Semergan'da 2 yeni kliniğin inşasına başlanmıştır.
- Afganistan sağlık projesi kapsamında, klinik inşa ve donanımları dışında Afganistan genelinde toplu sağlık taramaları ve sünnet şöenleri düzenlenmiş,
- 147 Afgan sağlık uzmanı Türkiye'ye getirilerek eğitim verilmiştir.
- 2009 yılında 12. Dünya Halk Sağlığı Kongresi'ne katılım desteği sağlanmıştır.
- 2010 yılında Meymene Afgan-Türk Ebe Eğitim Merkezi'nin kurulması ile,
- 6 çocuk cerrahına Ankara'da 6 aylık eğitim verilmesi sağlanmıştır
- 2011 yılında Afganistan Kabil'de meydana gelen bombalı saldırı sonucu yaralanan ve ülkelerinde tedavi imkânı bulamayan 4 kişi ve refakatçisinin,

Genelkurmay Başkanlığı'na ait ambulans uçak ile Ankara'ya getirilmiş ve tedavi olmaları sağlanmıştır.

- Ayrıca sağlık alanında günlük 650 hastaya hizmet veren ve Türkiye tarafından kurulan 3 hastane,
- Günlük 225 kişiye hizmet veren 2 ana-çocuk sağlığı kliniği ile
- 2 gezici hastane işletilmektedir. Bu çalışmalar için bölgede bir proje koordinatörü görevlendirilmiş, hastanenin birikmiş borçları ödenmiş, malzemelerin büyük bir bölümü yenilenmiştir. Personel dâhil tüm giderler Türkiye tarafından karşılanmaktadır.
- Sağlık projesi kapsamında işletilmeye başlatılan Meymene Afgan-Türk dostluk hastanesi,
- Şıbrırgan Afgan-Türk dostluk hastanesi ile
- Talokan ve Hoca Bahauddin Ana Çocuk Sağlığı Kliniği işletilmeye devam etmektedir.

4.5.4.6 Eğitim Alanında sağlanan katkılar:

- TSK'nin Afganistan'da 2 milyon 735 bin dolarlık sivil-askeri yardım projeleri kapsamında yapılan 16 derslikli Atatürk Lisesi, NATO'nun Afganistan'daki özel temsilcisi Hikmet Çetin³¹⁵'in katıldığı törenle Temmuz 2005 ayında açılmıştır.
- Sivas Polis Meslek Eğitim Merkezi (POMEM) 2011 yılı ikinci yarısında hizmete açılmıştır. Eğitim Merkezi'nde, Türkiye'nin öncülüğü ve ana sponsorluğunda başlatılan, ayrıca NATO ve Japonya'nın da finansman ve eğitici desteğinde bulunduğu bir proje kapsamında Afganistan polis teşkilatının ihtiyaç duyduğu nitelikli polis adayları yetiştirilmektedir. POMEM olarak hizmet veren okulumuzdan bugüne kadar bine yakın Afgan polisi mezun olmuştur.
- Sivas Polis Meslek Eğitim Merkezi'nde 14 Temmuz 2011 tarihinde başlayan 1. Dönem Afgan Ulusal Polisi Temel Eğitimi³¹⁶ 13 Ocak 2012 tarihinde tamamlanmış ve 490 polis amiri mezun olarak Afganistan Polis Teşkilatının değişik birimlerinde göreve başlamışlardır.³¹⁷

³¹⁵ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Hikmet_%C3%87etin

³¹⁶ (Çevrimiçi), <http://www.egitim.pol.tr/uluslararasıegitimler/Sayfalar/afganistanpolisegitimi.aspx>

³¹⁷ "2. Dönem Eğitim Değerlendirme Sonuç Raporu", **International police training for afghanistan (IPTA)**, Mart, 2013, s.2

- 2005 yılında Cevizcan'da 3, Tahar'da 2 ve Faryab'da 1 ilköğretim okulu, Semengan'da 1 Kadın Sanat ve Meslek Okulu ile Kabil'de 1 lise olmak üzere toplamda 8 okulun inşa edilerek eğitime hazır hale getirilmesi sağlanmıştır.
- 2006 yılında 13 okulun inşa edilerek eğitime hazır hale getirilmesi sağlanmıştır.
- Talokan Çocuk Esirgeme Kurumu'nda 6 aylık terzilik kursu ile 33 kişi mesleğe kazandırılmıştır.
- Vardaklı tarım uzmanlarının Malatya Kayısı Yetiştirme Enstitüsü'nde eğitilmesi sağlanmıştır.
- 2008 yılında 1'i Kabil Askeri Lisesi olmak üzere, 10 lise ve 7 ilköğretim okulunun inşası tamamlanmıştır.
- Yine aynı yılda Vardak vilayeti Behsud ilçesinde halıcılık malzemeleri temini, kurslar verilmesi ve ürünlerin pazara sunulması,
- Afganistan'lı üst düzey bürokrat ve gazetecilerin Türkiye ziyareti,
- Vardak Ziraat Müdürlüğü personeline Türkiye'de meyvecilik eğitimi verilmesi,
- Vardak Hayvan Kliniği veterinerlerine Türkiye'de eğitim verilmesi sağlanmıştır.
- 2009 yılında Ekonomi Bakanlığı uzmanlarına Türkiye'de eğitim verilmesi,
- Kırsal Kesimi Kalkındırma Bakanlığı personeline eğitim verilmesi sağlanmıştır.
- 2010 yılında Vardak ili hâkim ve savcılarında Türkiye'de eğitim verilmiştir.
- 2011 yılında başlatılan okul inşası projelerinden "Kabil 16 Sınıflık Blok, 7 Lise" inşaatı tamamlanmış,
- 3 lise ve ilköğretim okulunun ise inşaatı devam etmektedir.
- Bunun yanı sıra, yine Türkiye tarafından 2010 yılında inşa edilen 14 okulun tefrişatı tamamlanmıştır.
- Yine aynı yıl Afganistan ve Orta Asya Ülkelerinde Uyuşturucu İle Mücadele Projesi, TİKA ve Emniyet Genel Müdürlüğü (TADOC)³¹⁸ işbirliğinde yürütülmekte olup, 7 ülkede eğitim programlarının düzenlenmesi ile
- Afganistan'da inşa edilen ve donatılan okullarda yaklaşık 65 bin öğrencinin modern bir ortamda eğitime görmesine imkân sağlanmıştır.³¹⁹

4.5.4.7 Sosyal altyapı ve kültürel Alanda Sağlanan Katkılar:

- Türkiye'nin Afganistan'da, Vardak ilinde 2006 yılında kurulan 1 adet ve kuzeyde Cevizcan ili Şibirgan ilçesi'nde 2010 yılında kurulan bir adet olmak üzere toplam iki adet bölgesel imar ekibi(BİE) faaliyet göstermektedir.

³¹⁸ (Çevrimiçi), <http://www.tadoc.gov.tr/tr/Default.asp>

³¹⁹ Türkiye kalkınma yardımları raporu, TİKA, 2011, s.101

- Afganistan'da halkın gelir düzeyi incelendiğinde bir inşaat işçisinin gündeliği iki dolar, orta düzey bir yöneticinin aylık ücreti 50 dolar civarında olduğu görülmektedir. Türk görev kuvveti bu sorunlardan özellikle eğitim ve sağlık konularında destek olmaya çalışmıştır. Türkiye'nin UGYK VII. dönem komutasını yaptığı dönemde birliklerin yemek ihtiyaçları Avrupalı bir firma olan "Supreme" tarafından karşılanmıştır.
- Afgan ordusu'na 1993-2004 yılları arasında 3,6 milyon dolarlık giyim desteği sağlayan Türkiye, Mayıs 2005'de de giyim, silah, mühimmat, telsiz, dürbün ve tıbbi malzeme sevk etmiştir.
- Ayrıca Türkiye TİKA vasıtası ile 4 Eylül 2004'te kabil'de, 1 Şubat 2007'de Mezar-ı Şerif'te ve 7 Şubat 2007'de de vardak'ta proje koordinasyon ofisi açarak ülkenin ihtiyaçlarını belirleme ve gidermeyi hedeflemiştir.
- Vardak proje koordinasyon ofisi bünyesinde TİKA, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcileri, askeri birlik komutanı ve personeli ile yerel personel olmak üzere yaklaşık 200 kişi görev yapmaktadır. Yerel personel hariç tutulduğunda ise ortalama 125 kişilik personelin 100'ü askerdir.
- Ayrıca Türkiye tarafından 2005 yılında 8 su kuyusu,
- 2006 yılında ise 29 su kuyusunun açılması sağlanmıştır.
- Aynı yıl Karte Çar ilinde Ahmed-i Can Camii,
- Udhel'de Reddi Gül Camii ile,
- Hayathel Camileri restore edilmiştir.
- 2007 yılında Meydan-ı Şehir'de Türk-Afgan Dostluk Ormanı oluşturulmuştur.
- Aynı yıl Meydan-ı Şehir'de örnek polis karakolu inşası ve donanımı sağlanmıştır.
- Yine aynı yıl Belh'te Mevlana Celaledin Rumi'nin doğduğu evin restorasyonu tamamlanmış ve kültür merkezi kurulmuştur.
- 2008 yılında 84 su kuyusu açılmıştır.
- 2009 yılında 31. Uluslararası 23 Nisan Çocuk Şenliği'ne katılım desteği
- 2011 yılında 3 farklı bölgede su kuyusu açılmış,
- Afganistan halkına yönelik muhtelif kurslar, yoksul halka gıda ve giyim yardımı yapılmıştır.
- Türkiye tarafından yapılan nakdi yardımlar, ağırlıklı olarak eğitim, sağlık, su/sanitasyon gibi alanlarda daha ziyade hibe niteliği taşımaktadır.

- Ayrıca, ramazan aylarında iftar programları, aşevi tesisi ve kurban döneminde ise kurban eti dağıtılması şeklinde de yardım yapılmaktadır. Türkiye Diyanet Vakfı'nın kapsamlı organizasyonu ile Afganistan'da kesilen 3.810 adet kurbandan 1.050'sinin Vardak ve civarında dağıtıldığı ve bu kombine çalışmada il imar ofisi yetkilileriyle (Sivil Koordinatör ve İdari Ataşe) özel harekât polislerinin de bizzat rol aldığı anlaşılmaktadır.³²⁰
- Kabil'in kuzeyinde ve Kabil'e 1 saat uzaklıkta bulunan İstilaf ilçesi çanak ve çömlekleriyle ünlüdür. İstilaf ilçesi bir mesire yeri olup, aynı zamanda savaştan büyük zarar görmüştür. Bölgedeki çanak ve çömlek atölyelerinde son tekniklerin öğretilmesi ve ilçe ekonomisinin canlandırılması Afgan ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda, Türkiye'den konusunda uzman eğitimcilerin bölgeye gönderilmesi yönünde çalışmalar 2004 yılında başlamış ve halen devam etmektedir.³²¹

Resim 10. Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2010, Sayı 404

³²⁰ Akçay, a.g.e.

³²¹ "Afganistan Proje ve Faaliyetler", TİKA.

5. SONUÇ

Binlerce yıllık insanlık tarihi göstermiştir ki savaşın kazananı olmaz. Yani savaş sonucunda savaşa fiili olarak katılan her taraf aslında kaybetmiştir. Neticede her taraftan insani, ekonomik ve çevresel kayıplar meydana gelmiş demektir. Savaş esnasında kıtlık, beslenme sıkıntıları, temiz su ihtiyacı, hijyen yoksunluğundan kaynaklanan hastalıklar baş göstermektedir. Bu kıtlık ve bahsettiğimiz diğer sebepler neticesinde toplu ölümler meydana gelmektedir. Birinci ve İkinci dünya savaşına bu hususta çok iyi örnek teşkil etmektedir. Bu bahsedilen hususlar savaşın dolaylı (indirect) olarak insanlığa verdiği yıkımı ve zararları özetlemektedir. Savaşın, bombalamalarla ve tüm ateşli silahlarla muharebe meydanlarında sebep olduğu insan kayıplarını da eklediğinizde çok hazin sonuçlar doğurduğu günümüzde idrak edilebilmektedir. Bu meydana gelebilecek kayıplara gelişen silah sanayisinin etkilerini de etkilememiz gereklidir. Özellikle nükleer ve kimyasal silahların kullanımı söz konusu ise insanoğlunun soyu tehlike altındadır. Bu insani, ekonomik ve çevresel kayıpların devletlerarası uyuşmazlıklar sebebiyle taraflarca savaş seçeneği seçilerek çözülmeye çalışılmasının insanoğlunun sonunu dahi getirebileceği akıllardan çıkarılmamalıdır.

Genel kaide olarak aslında savaş sonrasında en az zayıtı ve hasarı veren ülkelerin gerçekte savaşı kazandığı kabul edilir. Dolayısıyla savaşın galibi yoktur ve savaşa katılan tüm ülkeler kayıp vermiş demektir. Katılmayan ülkelerde dolaylı olarak insani olmasa da ekonomik kayıplar vermektedir. Savaş tüm dünyaya gerçekte zayıtlardan başka bir şey getirmemektedir. Tüm dünya liderlerinin ve tabiki tüm dünya halklarının bu gerçekliği idrak etmeleri sağlanmalıdır. Bu hususu neredeyse bir asır önce kavrayan ve ilke edinen ulu önder Gazi Mustafa Kemal Paşa tüm dünyaya halen örnek teşkil etmektedir. Halkını da bu hususta bilinçlendirmiş ve önderlik etmiştir.

İnsanoğlu, ulu önder Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın "yurtta sulh cihanda Sulh" cümlesinin ne kadar manidar ve doğru olduğunu, vahşi ve bir o kadar da acımasız olan II. dünya savaşı'nda bizzat yaşayarak idrak etmiştir. Bundan yola çıkarak dünya barışının sağlanmasının, insanoğlu için ne kadar hayati bir önem arz ettiği hususunda artık dünyada fikir birliği olduğu kanaatindeyim. Neticede modern dünyada uyuşmazlıkların savaş ile değil barışçıl yöntemlerle uluslararası bağımsız oluşumlar veya kurumlar nezdinde çözüme kavuşturulması ilke edinilmelidir. Birleşmiş Milletler'in dünya barışının sağlanması için birçok organları, yaptırımları ve silahlı kuvvetleri olduğu tezimiz içerisinde yeterince detaylı açıklanmaya çalışılmıştır.

Artık devletler, uyuşmazlık ve çıkmazlarını ilk yol olan savaş ile değil, öncelikle BM nezdinde arabulucu devletlerin katılımıyla tüm dünyanın gözü önünde haklı sebeplerini açıklayarak uzlaşma zemini bulmaya çalışır olmuşlardır. Artık ilk yol değil, son yol, savaş olmuştur.

Türkiye, cumhuriyetin ilanından sonra dış politikasını barış eksenine oturtmuş ve bu politikasını günümüze kadar sürdürmektedir. Milli mücadele dönemi'nin dış politikadaki temel hedefi, yeni Türk Devleti'nin milletlerarası alanda tanıtılmak olmuştur. Atatürk dönemi'nde izlenen dış politikanın temel ilkesi ise bağımsızlıktan hiçbir şekilde taviz vermemek olmuştur.

Bunun yanı sıra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda gerçekleştirdiği köklü değişiklikler ve Atatürk'ün uygulamaya koyduğu inkılaplar ile Türkiye öncelikle çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmayı ve bunu aşmayı ideal olarak benimsemiştir. Bu da dönemin dış politikasının oluşturulmasında en önemli etken olmuştur. Genç cumhuriyetin kendini koruyabilmesi yani savunması için gerekli güvenlik önlemlerini almasının gerekliliğine inanan Atatürk, Türk Milleti'nin kendi gücüne dayalı askeri ve ekonomik yapılanmasını yeni ve sağlam esaslara oturtmak için çalışmalarında bulunmuştur. Bu anlamda askeri harcamalar ve ordunun modernleştirilmesi, ülkenin ekonomik yapılanması ile eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Barışın korunması için Türkiye'nin salt kendi gücünün yetersiz kalabileceği alanlarda ülkenin güvenliğini sağlamak için uluslararası politikanın gereği olarak yürütülecek denge politikaları çerçevesinde bölgesel barışın korunması için ittifaklar yaparak ülkenin güvenliğini sağlamak ilke olarak benimsenmiştir. Prof. Dr. Hasan KÖNI'nin II. dünya savaşı öncesinde Türk dış politikası³²² isimli yazısında da belirttiği gibi; II. dünya savaşı öncesinde çevresinde olup bitenden haberdar olan Türkiye, barışçıl politikasını sürdürmüş, uluslararası politikanın ve yapıları garanti antlaşmaları gereği savaşa girme blöfünü zaman zaman ilerletmiştir. Türkiye Cumhuriyeti politikasını barış üzerine planlarken kimi zaman pasif kimi zaman aktif olmuştur. II. Dünya savaşı'nda Türkiye savaşa katılmayarak (pasif) barıştan yana tavrını koymuştur. Ancak Güney Kore'ye BM nezdinde fakat NATO üyesi olmamasına rağmen aktif olarak asker göndermiş ve bu ülkede barışın sağlanması için katkıda bulunmuştur. Bu hamle Türkiye'ye NATO üyeliğini de beraberinde getirmiştir. 1990' lı yıllardan itibaren Türkiye'nin, olaylara

³²²Köni Hasan, "II. Dünya Savaşı Öncesinde Türk Dış Politikası", (Çevrimiçi), <http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=hasan%20k%C3%B6ni%20t%C3%BCrk%20d%C4%B1%C5%9F%20politika%C4%B1&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDOQFJAC&url=http%3A%2F%2Fdergiler.ankara.edu.tr%2Fdergiler%2F45%2F791%2F10145.pdf&ei=vh3YUaaGcTpswaepoCQDQ&usq=AFQjCNEo k4kBB46E3ZG5iPHLwl69iNew0A&bvm=bv.48705608,d.Yms.s.48>.

tepkisel yaklaşımlar geliştirmek değil, olayları etkilemeye yönelik daha aktif, özerk ve kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere inisiyatif kullanmaktan sakınmayan bir dış politika davranışı içerisine girildiği gözlemlenmektedir.³²³ Nato'ya alınan Türkiye, Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'da yine aktif olarak sulh ortamının temin edilmesi ve sürdürülmesi görevini layıkıyla icra etmiştir. Halen bu ülkelerde Türk askeri görevini yapmaya devam etmektedir. Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'daki Türk birlikleri yalnızca askeri değil, sosyal ihtiyaçların sağlanması ve sosyal hayatın düzene oturtulması için önemli katkılarda bulunmuştur. Türkiye'nin bu katkılarının genelde hatırı sayılır seviyede olduğu görülmektedir. Ancak bazı zamanlarda istenilen katkı sağlanamadığı da görülmüştür. Bununda bazen beklenen finansal desteklerin tedarik edilememesi veya yeterli miktarda tedarik edilmemesi sebebiyle olduğu görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşunun 90'ıncı yılında halen barış halinde, güvenli bir şekilde büyümesini ve gelişmesini, dış politikasını Ulu Önder Mustafa Kemal Paşa'nın yaklaşık bir asır önce "yurtta sulh cihanda sulh" sözüyle işaret ettiği barış odaklı ekseninden sapmamasına borçludur.

Özellikle soğuk savaş döneminin sona ermesi, teknolojiye ilerlemeler, insan hakları ve çevrenin korunmasına ilişkin söylemlerin önem kazanması gibi değişimler karşısında, güvenlik anlayışı değişmektedir.

Günümüzde güvenlik, sadece devletlerin güvenlik ve çıkarlarının korunmasını değil, aynı zamanda insanların da güvenlik ve haklarının korunması anlamına gelmektedir. Ayrıca devletin uluslararası sistemin yegâne aktörü olma durumunun ciddi olarak tartışılmasında güvenlik anlayışındaki değişimi hızlandırmaktadır. Özellikle geniş çaplı insan hakları ihlallerinin yaşandığı iç çatışmalar karşısında BM, bir tarafta uymak zorunda olduğu kurucu antlaşma hükümleri, diğer tarafta ise ciddi boyutlara ulaşan insan hakları ihlallerinin varlığından kaynaklanan bir ikileme düşmektedir. Yaşanan ikilemler BM antlaşması'nın uyumsuzlukların çözümüne yönelik hükümlerinin güncelleştirilmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur.

Devletler gerçekleştirdikleri çatışmaları savaş olarak adlandırmayarak, bu sorumluluklarından kurtulma yoluna gitmişlerdir. Bunun neticesinde, belirsiz bir içerik kazanmış savaş terimi yerine, BM antlaşması'nda, daha kapsayıcı ve tarafsız görünen terimler tercih edilmiştir. Böylece, o dönem için, devletlerin tamamının üzerinde

³²³ Ege Aslı, "Türk Dış Politikasında 1990'lı Yıllar: Soğuk Savaş Sonrası Dönüşüm Ve İstikrar", **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 2008 cilt.24, sayı.1, s.324.

uzlaşacağı savaş teriminin tanımlanma zorunluluğu da ortadan kalkmıştır. Saldırı kavramının tanımı dahi, uzun müzakereler neticesinde, 1974 yılında yapılabilmektedir. 1945'te savaşın BM antlaşması'nda tanımlanmamasının, devletler açısından, uygun bir çözüm olduğunu ifade edebiliriz.

Kuvvet kullanma yasağının niteliği incelenirken göz önünde bulundurulması gereken bir başka nokta da, BM antlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren birçok metodun geliştirilmesidir. Bunların en önemlisi, dolaylı (indirect) saldırı metodlarıdır. Artık devletler bir başka devlete karşı kuvvet kullanırken asker göndermek zorunda değildir.

Dünyada yaşanan bugünkü kaotik süreç sonrasında kurulacak yeni küresel düzen tüm milletlerin rızasına ve hukukun üstünlüğüne dayanan bir düzen olacaktır. Mustafa Kemal Atatürk'ün "hayatı millet tehlikede olmadıkça harp bir cinayettir" özdeyişinden ilham alan ve milli karakteriyle barış ve istikrardan yana olan Türkiye, gelecekte kendisinden beklenen uluslararası barış ve istikrara katkıda bulunma rolünü oynayabilmesi için uluslararası hukuka uygun politikalar izlemelidir.

Türkiye'yi çevreleyen yakın kara, yakın deniz ve yakın kıta havzaları, coğrafi olarak dünya ana kıtasının merkezini, tarihi olarak da insanlık tarihinin ana damarının şekillendiği alanları kapsamaktadır. Soğuk savaş sonrası dönemin getirdiği dinamik uluslararası ve bölgesel konjonktürde en yakın havzasından başlayarak dışa açılması kaçınılmaz olan Türkiye'nin stratejik derinliğinin yakın kara, yakın deniz ve yakın kıta bağlantıları ile yeniden tanımlanması ve bu derinliğin jeopolitik, jeoekonomik ve jeokültürel boyutlarının dış politika parametreleri olarak kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye soğuk savaş dönemi boyunca uluslararası konumdan ziyade sınırlar boyu güvenlik anlayışına dayalı dış politika ve askeri stratejiler oluşturmuş ve uluslararası konumu bu güvenlik anlayışının dar kapsamı içinde yorumlamaya çalışmıştır.

Küresel statik parametreler dolayısıyla soğuk savaş dönemi Türk dış politikası genelde Yunanistan ile ilişkilere ayarlı bir seyir takip etmiştir. Bu da Türkiye'nin dış politikasının bölge ötesi ufuklara yönelmesini engellemiştir. Kıta ölçekli stratejik bir tercih olan AB ile ilişkiler dahi bir yandan blok içi dengelere, diğer yandan Yunanistan ile yaşanan diplomatik rekabete göre ayarlanmıştır.

Doksanlı yıllara damgasını vuran istikrarsız koalisyon hükümetlerinin kısa dönemli değişken manevraları ile dış politika bürokrasisinin risksiz dış politika ve denge

politikası anlayışı arasında gidip gelen taktik adımların stratejik bir bütünlük oluşturamaması biraz da bu konudaki ortak bakış eksikliği nedeniyledir.³²⁴

Nitekim bu durum 1 Mart 2001 tezkeresi oylamalarında açık bir şekilde görülmektedir. Tezker'e göre yaklaşık 62 bin yabancı askerin 6 ay süre ile Türkiye topraklarında bulunması, 255 yabancı uçak ve 65 yabancı helikopterin de Türk hava üslerinden istifade etmesi öngörülmekte idi.

Yapılan oylamaya 533 milletvekili katılmış, 250 ret, 264 kabul, 19 çekimser oyu kullanılmıştır. Ancak, Anayasa'nın 96. maddesinde öngörülen 268 salt çoğunluğa ulaşamamıştır. Bu durumda, tezker'e kabul edilmemiş sayıldı.³²⁵ Bu oylamada mecliste son dakikalara kadar kulis faaliyetleri devam ettirilerek büyük bir hatanın eşliğinden kıl payı dönülmüştür.

Türkiye'nin çıkarları göz önünde tutulduğunda tezkerenin geçirilmek istenmemesinin muhtemel nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Sınır komşusuna saldırılmak ve saldırılmasına yardımcı olunmamak isteği önemli bir faktör sayılabilir.
2. Osmanlı döneminde halifelik görevini üstlenmiş olan Türkiye bir islam ülkesine karşı hasım bir tutum sergilenmemek isteği de gerekçeler arasında sayılabilir.
3. Tezker'e neticesinde Türkiye komşusulrak ile olan ekonomik ve ticari bağların kopmasını istememiş olabilir.
4. Tezker'e ile iki ülke arasındaki enerji bağlantılarının kopması Türkiye'de ciddi enerji sıkıntılarının yaşanmasına sebep olabilir.
5. Transit geçiş için gelen askerlerin Türkiye'ye vereceği zararlar telafisi mümkün olmayan yaralar açabilirdi. Bunları da şu başlıklar altında sıralayabiliriz:
  - a. Öncelikle sosyal dejenerasyon sorunu oluşabilirdi.
  - b. Gelen askerlerin giderken yanlarında getirdikleri silahları ne yapacakları ve ne şekilde kullanacakları belirsizdi.

³²⁴ Davutoğlu Ahmet, **Stratejik Derinlik**, Küre Yayınları, 2009, s.6.

³²⁵ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/1_Mart_tezkeresi

- c. Ayrıca tezkere’de 6 ay süre ile ibaresi olmasına rağmen kullanılacak üslerin boşaltılması meçhuldu. Çünkü şu ana kadar ABD askerleri gittikleri hiçbir yeri tamamen boşaltmamıştır.³²⁶ Örneğin; Afganistan’ı 2014 yılında tamamen terk edeceğini açıklayan ABD, çok uzun süre için Afganistanda kalmak üzere pazarlık yapmakta ve inanılmaz büyüklükte ve iyi tahkim edilmiş bir elçilik inşaa ettirmektedir.³²⁷

Tezkerenin reddinin ardından yaşanan 4 Temmuz 2003 günü Kuzey Irak’ın Süleymaniye kenti’nde karargâh kurmuş bulunan (bir binbaşı komutasında) 11 Türk Silahlı Kuvvetleri mensubunun ve Türkmen mihmandarlarının Irak’taki işgal kuvvetlerinin bir parçası olan Amerikan 173. Hava İndirme Tugayı’na bağlı askerlerce ve yanlarında peşmergelerin de bulunduğu bir ortamda, sürpriz bir baskın sonucu derdest edilmeleri ve başlarına çuval (kukuleta) geçirilmek suretiyle götürülüp 60 saat süresince alikonularak sorguya çekilmeleri hadisesi³²⁸, meclis kararına misilleme olarak gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Bu hadise Türkiye’nin dış politika arenasında ciddi prestij kaybına sebep olmuştur.

Türkiye’nin ayrıca içinde bulunduğu PKK terörünü ile 30 yıla yakın süredir uğraşırken aslında sadece bu örgüt ile değil Türkiye’nin uluslararası arenada güçlenmesini engellemeye çalışan ülkeler ile mücadele ettiği de görülmüştür. İlk önce komşularla sıfır sorun politikası³²⁹ geliştirerek çözüm arayışı içine giren Türkiye, özellikle ortadoğu’da ilişkilerini kuvvetlendirerek lider ülke çizgisine yaklaşmıştır.

Arap baharı³³⁰,nın yaşanması ve özellikle yabancı basında yer almış olan “Türkiye eksen kayması yaşıyor” iddiaları³³¹ ile geliştirilen politikaların yeterince etkin olamadığı değerlendirilmektedir.

Yine bu dönemde İsrail ile yaşanan “Mavi Marmara olayı³³²” bazı yorumcular tarafından Türkiye’nin dış politika başarısızlığı gibi algılansa da sonrasında yaşanan gelişmeler; tazminat, özür ve Filistin’e uygun ablukanın kaldırılması Türkiye’nin bölgede ağırlığını hissettirmesi olarak yorumlanabilir. Olaylara ABD açısından bakıldığında,

³²⁶ Akgönenç Mugisuddin Oya, 21.dönem Fazilet Partisi Ankara eski milletvekili ile yapılan sözlü görüşme, 2013.

³²⁷ Akgönenç Oya, “ABD, Afganistan da Kendi Mezarını Kazıyor”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 20.03.2012.

³²⁸ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87uval_olay%C4%B1

³²⁹ (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/sorular.tr.mfa>

³³⁰ (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/Arap_Bahar%C4%B1

³³¹ Balıdris, “Türk Dış Politikasında Eksen Kayması Tartışmaları”, (Çevrimiçi), <http://www.analitikkbakis.com/NewsDetail.aspx?id=14763>, 03.10.2010

³³² (Çevrimiçi), http://tr.wikipedia.org/wiki/MV_Mavi_Marmara

Ortadoğu'daki barış ve istikrarın ancak Türkiye ve İsrail'in iyi ilişkiler içinde bulunması ile gerçekleşebileceğine inanılmaktadır. ABD'ye göre, Türkiye'nin dışında hangi ülke olursa olsun denge tam oturmamaktadır.³³³

Dikkate alınması gereken bir diğer husus arap baharıdır. Mağrip'den başlayarak dalga, dalga yayılanbu sosyo-ekonomik dalgalanmalara“Ortadoğu halklarının uyanışı ve hak arama mücadeleleri” demek daha doğru olur. Gerçek anlamda,bunca ayaklanma, çatışma, ölüm ve yaralanmanın her hangi bir baharla ilgisi olmadığı gibi, henüz ortada kazanılmış bir zafer veya iyileşmiş bir durum da mevcut değildir. Hatta, aksine, bazı Arap ülkelerinde, ilk haftalarda ki olumlu sonuçlar bile kaybedilmeye başlanmıştır, Tunus ve Mısır'da olduğu gibi. Bu toplumlarda ki mücadeleler henüz hız kesmemiştir. Tsunami yıkıma devam etmektedir.³³⁴

Arap baharı etkisinin Türkiye'de yaşanmaması ve ülke içerisinde barışın, halkların kardeşliği temeline oturtularaksöğlamlştırılması adına kürt meselesi ele alınmış çözüm süreci çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında 9 ilde araştırmalar yapılmış toplumun her kesimi ile görüşülmüş akil insanlar grubu oluşturularak toplum bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu arada israil'in PKK'nın şehir yapılanması olan KCK terör örgütü ile bağlantısı olduğu, yine örgütün ABD'de 18 ayrı hesapta 80 milyar ABD doları olduğu öğrenilmiştir.³³⁵ Şu anda halen sorunun çözümüne yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Ancak bu sürecin sonunda bir özerklik veyahut federatif bir yapının oluşacağı endişesi de tartışma konusudur. Bu sorunların aşılmasıile Türkiye'nin elinin güçleneceği daha aktif, hatta proaktif bir dış politika yürüteceği muhakkaktır.

Türkiye'nin güçlü devlet yapısı, giderek güçlenen ve küresel konjonktür içinde daha da önem kazanan ekonomik performansı, pekişen demokrasisi, coğrafi konumu, tarihi birikimi ve bütün bunlara bağlı olarak ortaya çıkan stratejik derinliği de böyle bir dış politikayı başarıyla uygulayabilmesini mümkün kılan başlıca unsurlardır.³³⁶ Stratejik kararlar alınırken esas olan da bunların milli çıkarlara göre hazırlanmasıdır. Milli çıkarları da şekillendiren paradigmlar ise o devletin ve milletin hedefleri,elindeki imkân ve kaynakları ve bir de mevcut veya potansiyel kısıtlayıcılarıdır.³³⁷

³³³ Akgönenç Mugisuddin Oya, “Sürpriz olaylar - tepkiler ve tahminler”, **Milli gazete**, 07.04.2013.

³³⁴ Akgönenç Oya, “Yeni Tehlikeli Uygulamalar ve NATO”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 23.05.2011.

³³⁵ **7'de7 programı**, (Haz. Sunan; Avni Özgürel), cıne 5, 19.05.2013

³³⁶ Davutoğlu Ahmet, **2013 Yılına Girenken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakanlığı'nın 2013 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, 2012, Aralık, s.6

³³⁷ Akgönenç Oya, “Türkiye'nin Stratejik Açılımları”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 19.12.2008.

Tüm bu gelişmeler ışığında, Türkiye'nin gelecek yüzyıla yönelik dış politika stratejisi, güç merkezleri ile ilişkilerin alternatifli tarzda yeniden düzenlenmesi ve uzun dönemli kültürel, ekonomik ve siyasi bağların sağlamlaştırıldığı bir hinterland oluşturulması şeklinde özetlenebilir.³³⁸

Türkiye, bölgesindeki ilişkilerinde kalıcı çözümler üretmesine ve lider rolü üstlenmesine katkı sağlayacak uzun vadeli hedefler çizmelidir. Türkiye'nin yüzyıllardır sahip olduğu tarihi, dini ve kültürel bağları ile akrabalık ve dil bağları bölgedeki hedefleri açısından büyük bir avantaj teşkil edecektir. Osmanlı coğrafyasında ve dışında yaşayan dost milletler ile kurulan bu bağların uzun yıllar geçmesinerağmen ne kadar taze olduğunu TSK, barışı destekleme operasyonlarında görmektedir. Gerek Bosna ve Kosova'da gerekse de Afganistan'da Türk askeri çok sıcak karşılanmaktadır. Silahlı Kuvvetlerin barışı destekleme faaliyetleri ile açılan bu yolu, Türkiye bir fırsata çevirerek o bölgelerdeki ticari, ekonomik, kültürel, bilimsel ilişkileri ve sivil toplum kuruluşlarının ortak proje ve faaliyetlerini artırmalı ve kurumsallaştırmalıdır.

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacına hizmet ederken devletlerin kendi çıkarlarına yönelik kazanımlar edindiği veya edinmek istediği inkâr edilemez. Devletler uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla katıldıkları faaliyetlerde buldukları bölgeyi yakından tanımakta, beraber görev yaptıkları diğer devletlerin askerî alandaki tecrübelerinden faydalanmakta ve askerî teknolojilerini izleme fırsatı yakalamaktadır.

Genel olarak bakıldığında uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacını taşıyan uluslararası faaliyetlerin, somut olaylarda amaçlarına ulaşip ulaşamadıkları veya yeteri kadar etkin olup olmadıkları tartışılabilir. Bu tür faaliyetler, her ne kadar gayesi itibariyle olumlu olsalar da Kosova ve Bosna-Hersek vakaları'nda milletlerarası faaliyetlerin yetersiz kaldığı ve birçok insani ve çevresel kayıpların önüne geçmekte geç kalındığı bilinmektedir. Fakat yinede ilk çözüm yolu olarak savaş seçenek olmamalı ve barışın temin edilebilmesi için her türlü tarafsız uluslararası oluşumların sürece müdahale etmesi en doğru yol olarak görülmektedir.

Toplumsal ve toplumlararası barışı sağlamak için birlikte hareket etmek önemli bir faktördür. Birlikte hareket etmek ya o toplumu oluşturanların ya da o toplumlari yönetenlerin aynı çizgi üzerinde birleşmesi ve bunu kültürleri haline getirmesidir.

---

³³⁸ Davutoğlu, a.g.e, s.11.

Birbiriyle bütünleşmiş ve tek vücut haline gelmiş insanların bunu kararlılık, azim ve gayret içerisinde uygulamasının başarıyı getireceği muhakkaktır.

Barışı sağlarken dikkat edilmesi gereken hususlardan bir tanesi de başkalarının düşüncelerine saygı göstermektir. Mesela, akıl, mantık ve muhakeme kendi görüşümüzü yüzde yüz doğrulasa, kendi düşüncemiz ve görüşümüzde diretmek karşı tarafı hafife almak demektir ve ciddi rahatsızlıklar doğurabilir.

Uluslararası gerginlik, kriz ve sorunlar fikir alışverişi ile çözüme kavuşturulmaya çalışılmalıdır. Küreselleşmenin de etkisi ile dünya küçüldü global bir köy haline geldi. Eskiden ulaşım ve haberleşme vasıtaları bu ölçüde gelişmiş değildi. Dünyanın bir yerinde olan bir hadise başka yerlerde anında duyuluyor ve bazıları itibarıyla hadise mahallindekinden daha fazla ses ve gürültü çıkartıyor, tesir icra ediyor. Geneli itibarıyla kimin amaçlarına hizmet ettiği malum-u meçhul o medya, ister ideolojik isterse ekonomik çıkarlar istikametinde dünya kamuoyunu rahatlıkla yönlendirebiliyor.

Sonuç olarak; uluslararası barış ve güvenliğin muhafazasında otorite olarak kabul edilen BM'nin uyuşmazlık ve durumları barışçıl ve zorlayıcı tedbirler kullanarak çözebilmesi için birçok enstrüman mevcuttur. BM, altı temel organı ve bu organların alt komisyonları ile tezimiz içerisinde açıklanmaya çalışılan bu enstrümanları kullanarak müdahale edebilir. Ancak müdahale kararlarının alınması sürecinde daimi üyelerin çıkarları doğrultusunda gecikmeler yaşandığı veya görmezden gelindiği değerlendirilmektedir.

Ayrıca BM siteminde kuvvet kullanma yasağı ve bunun istisnalarının da suistimal edildiği değerlendirilmektedir. Yine BM'nin uyuşmazlık veya durumun önüne getirilmesi konusunda yetkilerinin olmaması gibi bir mazeretin olmadığı da tezimiz içerisinde ispatlanmıştır. 11 Eylül saldırılarının ertesi günü müdahil olup karar alan sistemin, Bosna-Hersek ve Kosova'da yaklaşık iki yıl gecikmeli davrandığı ve aynı kararlılığı sergileyemediği gözlemlenmiştir.

Türkiye'nin uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında elinden gelen gayreti göstermeye çalıştığı ispatlanmıştır. Türkiye sadece askeri alanda değil tez içerisinde belirlenen yedi başlık altında bu üç operasyona katkıda bulunmuştur. Tezin içinde de belirtilen hususlar incelendiğinde :

Siyasi Alanda:

- Türkiye Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'a dış politika anlayışında siyasi anlamda ciddi tartışmalar yaşasa da; tarihten gelen dostluk ilişkileri, dini ve kültürel birlikteliği olan bu ülkelere desteğini hiçbir zaman esirgememiştir.
- Türkiye'nin bu alanda sağladığı katkıların kendisinden beklenene nazaran eksik olduğunu söylemekle birlikte, sonuçları bakımından değerlendirildiğinde yeterli olduğunu söylemek mümkündür.

Askeri alanda Türkiye;

- Bosna-Hersek' te halen rütbesi Er'den Albay'a kadar olan 292 personel ile sekiz irtibat ve izleme timi,
- Kosova'da halen 377 personel ile altı irtibat ve izleme timi ile NATO kapsamında en çok katkı sağlayan ülkeler arasında 2. sırada
- Afganistan'da halen yaklaşık 1600 personeli ile ISAF harekatı Kapsamında katkı sağlayan 50 ülke arasında 8.sıradadır. Dolayısı ile askeri alanda sağladığı katkıların yeterli olduğu kabul edilebilir.

Ulaştırma ve Haberleşme Alanında Türkiye:

- Bosna-Hersek' te; bir radyo inşaat, onarım ve ekipman desteği, bir gazeteye basım desteği ve bir köprü onarımı ile bu alanda göreceli olarak yetersiz kaldığı
- Kosova'da; TRT'nin yayın ağını genişleterek ve ilk Türk televizyonunu kurarak haberleşme alanında göreceli olarak yeterli olduğu,
- Afganistan'da; 2 adet köprü inşaatı, bir köprülü kavşak inşaatı ve kabil içi yolların inşaatını yaparak ulaştırma alanında, Afgan radyo televizyon personelinin eğitimini sağlayarak da haberleşme alanında sağladığı katkıların yeterli olduğu gözlemlenmiştir.

Ekonomik Alanda 2003 yılından 2013 yılına kadar :

- Bosna-Hersek'e 199,39 milyon ABD doları,
- Kosova'ya 351,99 milyon ABD doları,

- Afganistan'a 848,66 milyon ABD doları barışı koruma, yapılandırma, kalkınma ve acil yardım desteği sağlamıştır.
- Türkiye'nin yaklaşık 1.4 milyar ABD doları bulan katkıları yeterlidir denebilir.

Sağlık Alanında Türkiye:

- Bosna-Hersek'te 1 hastane, ücretsiz genel sağlık taramaları ve aşı kampanyaları ile
- Kosova'ya 5000 doz H1N1 grip aşısı hibesi, 1 tam teçhizatlı ambulans temini, ücretsiz genel sağlık taramaları ve aşı kampanyaları ile göreceli olarak yeterli,
- Afganistan'a 9 hastane, 4 ana-çocuk sağlığı kliniği, 2 gezici hastane, 5 klinik, 147 sağlık uzmanı ile 6 çocuk cerrahına eğitim, ücretsiz genel sağlık taramaları ve aşı kampanyaları ile yeterli olduğu gözlemlenmiştir.

Eğitim Alanında Türkiye:

- Bosna-Hersek'te 2 adet üniversite kurulumuna destek vermiş, 4 adet üniversitede Türkoloji bölümü açılmış, 8 adet okul donatım ve onarımı yapılmıştır. Ayrıca değişen miktarlarda öğrenci bursları ve ücretsiz kitap temini sağlamıştır.
- Kosova'da Anadolu Üniversitesi bünyesinde 10 öğretim programı açmış, 3 adet okul inşası, onarımı ve teşrifati gerçekleştirmiş, 2392 öğrenciye eğitim desteği, 875 personele çeşitli konularda uzman eğitimi ve 1057 öğrenciye burs imkanı sağlamıştır.
- Afganistan'da 60 okul inşası ve donatımı yapmış, 523 personele uzman eğitimi vermiş, 3 adet okul inşaatı da devam etmektedir. Bu yardımlar sayesinde toplam 65 bin öğrencinin modern ortamlarda eğitim alması sağlanmış ve eğitim alanında sağladığı katkıların yeterliliğini kanıtlamıştır.

Sosyal altyapı ve kültürel alanda Türkiye:

- Bosna-Hersek'te Yunus Emre Vakfının 3 şubelerini açmış, 1 köprü, 2 cami, 95 ev, 1 kültür merkezi, 1 şehitlik restorasyonu, 1 spor tesisi ve çeşitli dernek ve festivallere ekipman desteği sağlamıştır.

- Kosova'da 4 adet cami restorasyonu, 185 çocuğa sünnet organizasyonu ve 3 adet Yunus Emre Vakfı şubesi açmıştır.
- Afganistan'a 5 adet il imar ekibi ofisi, 3 cami restorasyonu, 2 polis karakolu, 1 kültür merkezi ve 124 su kuyusu açarak yeterliliğini ispat etmiştir denilebilir.

Türkiye; bir bakıma tarihi misyonuna uygun hareket ederek Bosna-Hersek ve Kosova'da muharip, Afganistan'da ise lojistik ve idari destek sağlayacak muharip olmayan asker göndermiş, yumuşak gücünü (soft power) kullanarak prestij elde etme konusunda bir araç olarak kullanmıştır. Türkiye bu politikası ile gerginliğin olmadığı ortamlarda; silahsız askeri gücü ile, gerginliğin olduğu ortamlarda ise, silahlı askeri gücü ile müdahale edebileceği mesajını vermiştir.

Türkiye bu yardımları yaparak dost ve düşmanlarına kendine yeten hatta bununla yetinmeyip yardım eden bir ülke olarak bölgesel ve uluslararası arenada söz sahibi olma idealini ortaya koyduğu değerlendirilmektedir.

6. KAYNAKÇA

1. (Çevrimiçi) http://erciyeshukuk.blogspot.com/2013_05_01_archive.html.
2. (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org>.
3. (çevrimiçi) <http://www.un.org.tr/>
4. (çevrimiçi) <https://eksisozluk.com/entebbe-baskini--470974?focusto=11198532>.
5. (çevrimiçi), <http://tarihdersnotlari.blogcu.com/sscb-nin-afganistani-isgali/7180121>.
6. (çevrimiçi), <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.
7. (Çevrimiçi), <http://www.egitim.pol.tr/upem/Sayfalar/default.aspx>.
8. (Çevrimiçi), <http://www.farukcelik.com.tr/ozgecmis>.
9. (Çevrimiçi), <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=1287>.
10. (çevrimiçi), <http://www.msb.gov.tr/>
11. (çevrimiçi), http://www.nato.int/kfor/kfor/kfor_hq.htm.
12. (çevrimiçi), <http://www.NATO.int/sfor/organisation/sfororg.htm>.
13. (Çevrimiçi), <http://www.tadoc.gov.tr/tr/Default.asp>.
14. (çevrimiçi),
http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/san_fransisco_konferans%C4%B1.
15. (çevrimiçi), <http://tr.linkedin.com/pub/sel%C3%A7uk-marufu/20/858/984>.
16. (Çevrimiçi), http://www.academia.edu/1505570/Mesru_Mudafaa_Kapsaminda_11_Eylul_Saldirilari.
17. (çevrimiçi), <http://www.aktifhaber.com/sirbistanbosnahersektenozurdiledi775676h.htm>.
18. (Çevrimiçi), <http://www.bonnagreement.org/eng/html/>.
19. (çevrimiçi), http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=sald%C4%B1r%C4%B1n%C4%B1n%20tan%C4%B1m%C4%B1%20karar%C4%B1&source=web&cd=1&cad=rja&sqi=2&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.unicankara.org.tr%2Fdoc_pdf%2F3814.pdf&ei=Dz2UbTCBlrSsgbum4AY&usg=AFQjCNGQpbA-QPc464nXl2FygC-
20. (çevrimiçi), http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=viyana%20anla%C5%9Fmas%C4%B1&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDcQFjAC&url=http%3A%2F%2F80.251.40.59%2Fpolitics.ankara.edu.tr%2Faltipar%2FOkuma%2FViyana%2520Andlasmalar%2520Hukuku%252069.pdf&ei=iMmUaaTJYjFtQbsn4G4AQ&usg=AFQjCNGHH43_HgZr6u9rc6XsVr90uD92HQ&bvm=bv.47883778,d.Yms
21. (çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/>.
22. (çevrimiçi), <http://www.tika.gov.tr/>.
23. (çevrimiçi), <http://www.tsk.mil.tr/>

24. (çevrimiçi),http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/helsinki_anla%C5%9Fmas%C4%B1.
25. (Çevrimiçi),<http://yunusemreenstitusu.org/>.
26. (Çevrimiçi)<http://myuniversities.wordpress.com/2012/07/01/nikaragua-davasi-isiginda-uluslararası-hukukta-mesru-mudafaa/>.
27. (çevrimiçi)<http://politikaakademisi.org/kimi-ulkede-istenmeyen-kisi-kiminde-ise-kahraman-olmak-baqlaminda-tony-blair-ve-uluslararası-arenadaki-yeni-misyonu/>.
28. (çevrimiçi)<http://www.belgeler.com/blg/34n6/birlesmis-milletlerde-guvenlik-konseyi>.
29. (Çevrimiçi)http://www.google.com.tr/#sclient=psyab&q=dayton+anla%C5%9Fmas%C4%B1&oq=dayt&gs_l=hp.3.3.0l4.111281.114609.42.118454.19.9.0.0.0.2.758.2106.0j2i1j1j1j0j1.6.0...0.0...1c.1.17.psyab.bEK1G76lRMw&pbx=1&bav=on.2.or.r_qf.&bvm=bv.47883778.d.Yms&fp=f2136dba8be821b&biw=1024&bih=570.
30. (Çevrimiçi)http://www.google.com.tr/#sclient=psyab&q=soyk%C4%B1r%C4%B1m%20su%C3%A7unun%20%C3%B6nlenmesi%20ve%20cezaland%C4%B1r%C4%B1mas%C4%B1%20s%C3%B6zle%C5%9Fmesi&oq=&gs_l=&pbx=1&bav=on.2.or.r_qf.&bvm=bv.47883778.d.Yms&fp=f2136dba8be821b&biw=1024&bih=541&pf=p&pdl=300.
31. (Çevrimiçi)http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=bar%C4%B1%C5%9F%20%C3%A7in%20birle%C5%9Fme%20karar%C4%B1&source=web&cd=1&cad=rja&sqi=2&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.unicankara.org.tr%2Fdoc_pdf%2F377.pdf&ei=B0SUfeXOsXptQavxIFA&usq=AFQjCNFExPnmFxfCYiWmYRV41ivwfSwSw&bvm=bv.47883778.d.Yms.
32. (Çevrimiçi)http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=cenevre%2Bsivillerin%2Bkorunmas%C4%B1%2Bs%C3%B6zle%C5%9Fmesi%2Bfiletype%3Apdf&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDQQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.askerihukuk.net%2FFileUpload%2Fds158941%2FFile%2Fharp_zamaninda_sivillerin_korunmasina_dair.pdf&ei=nDCUYyrJ4fetAajsoFw&usq=AFQjCNGEKpYifOtWq_Gl3W75RdSTa0INeA&bvm=bv.47883778.d.Yms.
33. (Çevrimiçi)http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=la%2Bhave%2Bs%C3%B6zle%C5%9Fmesi%2Bfiletype%3Apdf&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDUQFjAC&url=http%3A%2F%2Funesdoc.unesco.org%2Fimages%2F0018%2F001870%2F187089_TURB.pdf&ei=FyUezYDtD3sqbQxIDYDw&usq=AFQjCNGzoKpc0WYObZ8Kn1G4CX7d2NB3aw&bvm=bv.47883778.d.Yms.
34. (Çevrimiçi)<http://www.kamudenetciligi.gov.tr/contents/files/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi.pdf>.

35. “2. Dönem Eğitim Değerlendirme Sonuç Raporu”, **International police training for afghanistan (IPTA)**, Mart, 2013.
36. “Afganistan Proje ve Faaliyetler”, **TİKA**.
37. “AGİK'ten Bosna Hersek'te askeri müdahaleye yeşil ışık”, **TBMM bülteni**, 1993, Ocak, sayı:20.
38. “Ambargo derhal kaldırılсын”, **TBMM bülteni**, 1995, Haziran, sayı:43.
39. “Avrupa, Bosna Hersek'te aciz”, **TBMM Bülteni**, 1994, OCAK, SAYI:29.
40. “Bağımsız Kosova'yı göremeden öldü”, **Sabah**, 22 Ocak 2006.
41. “Balkanlarda NATO”, (çevrimiçi), <<http://www.natoistanbul2004.org.tr/tur/n1415.asp>> (18.05.2005).
42. “Balkanların Türkçe Yayın Yapan İlk Televizyonunu Kurduk”, **Avrasya Bülteni**, Mayıs 2006, Sayı: 46.
43. “Barışı Destekleme Harekâtı”, **Harp Akademileri Yayını**, , İstanbul, Ocak , 1994.
44. “Barışın Nöbetçileri” **Ay Yıldız Gazetesi**, Sayı:2. Mart- Nisan, 2004.
45. “Basic Facts About The UN”. New York. **UN Publication**, 1995.
46. “Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kosova'da tamamlanan tika projelerinin açılışına katıldı”, **Avrasya bülteni**, Aralık, 2010, sayı:96.
47. “Bir gurur tablosu”, **Tika**, (Çevrimiçi), <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kurumsal-yayinlar/bir-gurur-tablosu.pdf>.
48. “BMA Askeri Gözlem Misyonları”, (çevrimiçi), <http://www.tsk.mil.tr/uluslararası/barisidestekharekatkatki/barisdestekkatki.html>.
49. “Bosna-Hersek'e müdahale kaçınılmaz”, **TBMM bülteni**, 1992, Aralık, sayı:19.
50. “ISAF Birlikleri Yurda Döndü”, **Cumhuriyet**, 06 Ağustos 2005.
51. “Kosova'da Hayvancılığa Sürdürülebilir Kalkınma Desteği”, **Avrasya Bülteni**, Mayıs 2006, Sayı: 46.
52. “Kosova'ya Kitap Kampanyası”, İstanbul bilim kültür ve sanat derneği, **bks magazine**, SAYI: 7, ARALIK, 2008.
53. “ListOfPeacekeepingOperations1948/2013”, (Çevrimiçi), <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/operationslist.pdf>.
54. “Mehmetçik Afganistan'dan Başarıyla Döndü”, **Ay Yıldız Gazetesi**, Sayı:10, (Temmuz-Ağustos), 2005.
55. “TBMM'de Bosna Hersek için Araştırma Komisyonu”, **TBMM bülteni**, 1994, Aralık, sayı:37.

56. "Türk askerinin gönderilmesine karşı olan milletvekillerinden Mustafa Kamalak (Kahramanmaraş) ve Mehmet Çiçek'in (Yozgat) konuşmaları" için Bkz. **TBMM**, 21.Dönem, 4. Yasama Yılı, 17. Birleşim, Birleşim Tarihi: 07.11.2001.
57. "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barısına Katkıları", Ankara: Gen. Kur. Bşk. Yay., Ankara, 2001.
58. "Türkiye kalkınma yardımlarında 'yükselen donör' ülke ilan edildi", **Avrasya bülteni**, MAYIS 2006, SAYI: 46.
59. "UGYK(ISAF)'inTarihçesi",(çevrimiçi),http://www.tsk.mil.tr/uluslararası/isaf_int/tarihce.htm.
60. "United Nations and The Situation in Somalia", United Nations, Department of Public Information, June, 1983.
61. "United Nations and The Situation in the Former Yugoslavia", United Nations, Department of Public Information, June, 1993.
62. "Üniversitemiz Makedonya Ve Kosova'ya Büro Açıyor", **Anadolu Haber, Anadolu Üniversitesi Haftalık İletişim Gazetesi**, Sayı: 639, Ağustos - 9 Eylül 2012.
63. 1990/2001,(çevrimiçi),http://www.nato.int/docu/review/2002/issue2/graphics/content/i2_st1_tu.gif, B.Tarihi: 30.01.2006.
64. **7'de7 programı**, (Haz. Sunan; Avni Özgürel), cıne 5, 19.05.2013.
65. **A UNHCR Handbook for the Military on Humanitarian Operations**, first edition, UNHCR Training Service, Cenevre,1995.
66. ACER, Yücel, "**Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu**", Roma Yayınları, Ankara, 2004.
67. Akbaş İsmail, Afgan Kralı Emanullah Han'ın Türkiye Gezisi,**Dokuz Eylül ÜniversitesiÇağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Sayı: VII/16-17, (2008/Bahar-Güz).
68. AKÇAY, Engin, "Bir Dış Politika Enstrümanı OlarakTürk Dış Yardımları",**Turgut Özal Üniversitesi Yayınları**, Ankara, 2012.
69. AKGÖNENÇ MUGHİSUDDİN Oya, "Bosna Krizinde son Aşama; Dayton Antlaşması Gerçek Çözüm veya Geçici Bir Süreç", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-348, yıl-115, Nisan 1996.
70. AKGÖNENÇ MUGHİSUDDİN, Oya, "Dünya Olaylarında Çağdaş Akımlar, Eski Kavramlarda Yeni Boyutlar",**Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-339, yıl-113, Ocak, 1994.
71. AKGÖNENÇ MUGHİSUDDİN, Oya," Bosna-Hersek, Kosova, Sancak ve Makedonya", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-336, yıl-112, Nisan 1993.

72. AKGÖNENÇ MUGİSUDDIN, Oya, “Sürpriz olaylar - tepkiler ve tahminler”, **Milli gazete**, 07.04.2013.
73. AKGÖNENÇ MUGİSUDDIN, Oya, 21.dönem Fazilet Partisi Ankara eski milletvekili ile yapılan sözlü görüşme, 2013.
74. AKGÖNENÇ, Oya, "Kosova'da Coşku ve Sevinç Sırbistan'da Öfke ve Kin", (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 22.02.2008.
75. AKGÖNENÇ, Oya, “ABD, Afganistan da Kendi Mezarını Kazıyor”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**.
76. AKGÖNENÇ, Oya, “ABD, Afganistan da Kendi Mezarını Kazıyor”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 20.03.2012.
77. AKGÖNENÇ, Oya, “Garip olaylar, ilginç bağlantılar ve yeni Haçlılar”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 22.09.2006.
78. AKGÖNENÇ, Oya, “LÜBNANA ASKER GÖNDERMEYİ İYİ DÜŞÜNMEK GEREK”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 08.09.2006.
79. AKGÖNENÇ, Oya, “Türkiye'nin Stratejik Açılımları”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 19.12.2008.
80. AKGÖNENÇ, Oya, “Yeni Tehlikeli Uygulamalar ve NATO”, (Esam) **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 23.05.2011.
81. Alpkaya, Gökçen “NATOMüdahalesi Üzerine”, (çevrimiçi), <http://politics.ankara.edu.tr/~alpkaya/kosova.htm>.
82. ALTUNYA, Eylem, **The Kosovo Crisis And Turkey**, Department of International Relations of Bilkent University, Ankara, 2005.
83. ANDREJEWİCH, Milan, “Bosnia and Herzegovina”, In Search of Peace RFEj RL Research Report, Vol. 1, No. 23, 5.June 1992.
84. APAK, Eylem Miray, “Uluslararası Hukukta Müdahale Kavramı Ve Türkiye'nin Somali Ve Afganistan'a Düzenlenen Uluslararası Müdahalelerdeki Yeri”, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, 2009.
85. ARAL, Berdal, **Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1999.
86. ARI, Tayyar, PİRİNÇÇİ, Ferhat, “Turkey's New Foreign Policy Towards The Middle East And The Perceptions In Syria And Lebanon”, **Akademik Bakış**, Cilt: 4 Sayı: 7 Kış 2010.
87. AYDIN, Turan, ‘Bosna-Hersek'teki Yeniden Yapılanma Çalışmaları ve Türkiye’, **Avrasya Etüdüleri**, Cilt: 3, Sayı: 2, Yaz 1996.

88. AYHAN, Halis, "Kendi Kaderini Tayin Ve Kosova", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Kırıkkale, 2005.
89. BAEHR, Peter R., and GORDENKER, Leon, **The United Nations in the 1990s**, St, Martin's Press, New York, 1992.
90. BAGCI, Hüseyin, "Bosna - Hersek . Soguk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş"(Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/104.pdf>.
91. BAĞBAŞLIOĞLU, Arif, "ABD'nin Afganistan'a Düzenlediği Askeri Müdahalenin Hukuksal Dayanaklarının Değerlendirilmesi", Gazi Üniv. Sos. Bil. Enst., Uluslararası İlişkiler Ana Bilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2004.
92. BAL,İdris,"Türkdışpolitikasındaeksenkayması tartışmaları", (Çevrimiçi), [Http://Www.Analitikkbakis.Com/Newsdetail.aspx?id=14763](http://www.analitikkbakis.com/newsdetail.aspx?id=14763), 03.10.2010.
93. BARUTÇU, Hakkı, "Uluslararası Çatışmaların Çözümünde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri' nin Rolü Ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Olarak Kofi Annan'ın Uluslararası Çatışmalara Yaklaşımı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2007.
94. BAŞ, Numan," KOSOVA SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE BALKANLAR ÜZERİNE ETKİLERİ", Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, **Yüksek Lisans Tezi**, Mayıs 2009.
95. BEKATA, Hıfzı Oguz, "Körfez Savaşı'nın Öğrettikleri ve Düşündürdükleri", Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yıllığı 1992, Kısmet Matbaası, Ankara, 1992.
96. BENNET, A.Leroy **International Organizations: Principles and Issues**, 6. edition, Prentice Hail International, London, 1995.
97. **Birleşmiş Milletler Hakkında Herşey**, Birleşmiş Milletler Kamusal İletişim Dairesi, New York, 2008.
98. **BM Antlaşması**, Ankara, BM Enformasyon Merkezi, 1997.
99. Bosna Hersek Ekonomik Ve Sosyal Durum Profili", **Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü**, Ocak 2010.
100. **Bosna-Hersek Raporu**, 1992, TBMM, Ek-1.
101. BOZKURT, Enver, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı ve Körfez Krizi Örneği**, Atlas Kitapevi, Konya, 1996.
102. BROWNLİE, Ian, "The Use of Force in Self Defence", British Year Book of International Law.

103. CANDEMİR, Aytekin “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekatlarının Hukuki Esaslarının Değerlendirilmesi”, İstanbul Üni. Sos. Bil. Enst. Uluslararası İlişkiler ABD, **Doktora Tezi**, İstanbul-2007.
104. CASIN, Mesut, “Balkan Jeopolitiği ve Trajedik Bosna-Hersek Savaşı”, **Avrasya Dosyası**, C: 3, S: 3, (Sonbahar 1996).
105. CİVELEK, Jale, **Devletlerarası Teşkilatlar**, Marmara Mali Müşavirlik Organizasyon ve Turizm Ltd, İstanbul, 1986.
106. CLARK, Anthony Arend ve BECK, Robert, **International Law and the Use of Force, Beyond the UN.**, Selwood Printing Ltd. Burgess Hill West Sussex, London, 1995.
107. ÇAKMAK, Haydar, **Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri**, Platin Yayınevi, Ankara, 2004.
108. ÇAPAR, Gökhan, “Nato’nun Kosova’ya Müdahalesinin Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması Açısından Analizi”, Uludağ Üniv. Sos. Bil. Enst. Uluslararası İlişkiler Ana Bilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Bursa, 2006.
109. ÇAYCI, Sadi, “Harekât Hukuku ve Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Esasları”, **Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları**, İstanbul, 1993.
110. ÇAYCI, Sadi, “Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması” **Genelkurmay Başkanlığı Yayını**, 1995.
111. ÇELİK, Edip F., **Milletlerarası Hukuk II**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1987.
112. ÇELİK, Bilgin, “Balkanlarda Arnavutluk Sorunu”, (çevrimiçi), <http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Makale%201.html>
113. Çevrimiçi) <http://sca.lib.liv.ac.uk/collections/owen/boda/sp13a.pdf>.
114. ÇOMAK, Hasret, ve ÜLGER, İrfan Kaya, “Balkanlarda Siyasi İstikrar Ve Geleceği”, **Bilgesam**, Rapor No.14.
115. DALAR Mehmet, “DAYTON BARIŞ ANTLAŞMASI VE BOSNA-HERSEK’İN GELECEĞİ”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2008, Cilt:1, Yıl:9, Sayı:16.
116. DAVUTOĞLU, Ahmet, **2013 Yılına Girerken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakanlığı’nın 2013 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, 2012, Aralık.
117. DAVUTOĞLU, Ahmet, **Stratejik Derinlik**, Küre Yayınları, 2009.
118. DEMİREL, Tufan, “Birleşmiş Milletler Uluslararası Barış Misyonları Ve Türk Polis Teşkilatının Etkileşimi (Katkı, Kazanım Ve Karşılaştığı Güçlükler)”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Polislik Çalışmaları Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2006.

119. DEMİRTÜRK DEMİRDÖĞEN, Ülkü, “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları Ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi** (11), 2006.
120. DERİNGİL, Selim, **Denge Oyunu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.
121. DOHERTY, Carroll J., ‘US Policy on Use of Force Puzzles Many Lawmakers’, Congressional Quarterly Weekly Report, Vol. 52, No. 15, 16.04.1994.
122. DOXFORD, C.F. (1968), “United Nations peace-keeping operations: Problems and uncertainties”, Australian Outlook, 18 December 2011.
123. DURAN, Hasan, “Birleşmiş Milletler ve Müdahale”, **Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları**, Cilt:6, Sayı:2, 2001.
124. DURAN, Hasan, “Birleşmiş Milletler ve Barışın Korunması” (çevrimiçi) http://www.google.com.tr/search?as_q=milletler+cemiyeti+misak%C4%B1&as_epq=&as_oq=&as_eq=&as_nlo=&as_nhi=&lr=&cr=&as_qdr=all&as_sitesearch=&as_occt=any&safe=images&as_filetype=pdf&as_rights=#lr=&as_qdr=all&q=bar%C4%B1%C5%9F+i%C3%A7in+bir+g%C3%BCndem+filetype:pdf&oq=bar%C4%B1%C5%9F+i%C3%A7in+bir+g%C3%BCndem+filetype:pdf&gs_l=serp.3...1471850.1483573.18.1484113.44.29.0.0.0.7.778.5738.0j23j4i1j61.29.0...0.0...1c.1.17.serp.gTK3wKdk2Qk&bav=on.2,or.&bvm=bv.47883778.d.Yms&fp=f5dc54a7885448fd&biw=1024&bih=595.
125. DURMAZPINAR, Hakan, “Uluslararası Barış Ve Bölgesel İstikrar Unsuru Olarak Türkiye Ve Türk Silahlı Kuvvetleri”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Muğla, 2006.
126. DURMUŞÇELEBİ, Mustafa ve KORO, Bedrettin, “XX. Yüzyılda Kosova’da Türkçe Öğretim Programlarının Uygulanması”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Sayı: 32 Yıl:2012/1.
127. DÜLGER, Şenol, “Avrupa Birliği’nin Uluslararası Uyuşmazlıklara Müdahale Yetkisi: Kosova Örneği”, Uludağ Üniv. Sos. Bil. Enst., Devletler Hukuku Ana Bilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Bursa, 2004.
128. EGE, Aslı, “Türk Dış Politikasında 1990’lı Yıllar: Soğuk Savaş Sonrası Dönüşüm Ve İstikrar”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 2008 cilt.24, sayı.1.
129. ELAGAB Yousif, **The Legality of Non-Forcible Counter-Measures in International Law**, Oxford, New York, Clarendon, 1988.
130. EMİROĞLU, Hüseyin, “Soğuk Savaş Sonrası Birleşmiş Milletler: İşlevi Sorunları”, **Cumhuriyet. Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2006.

131. ERCOLAN, Giovanni, "Keeping Security and Peace: Behind the Strategicalization of NATO's Critical Security Discourse", **Güvenlik stratejileri**, yıl:7, sayı:14.
132. GALİ, Butros, **Bir Barış Gündemi**, BM Enformasyon Merkezi, Ankara, 1993.
133. Ghali, Boutros, "Maintaining International Peace and Security: The United Nations as Forum and Focal Point", **Loyola Of Los Angeles Ternational And Comparative Law Journal**, Volume: 16 number:1, 1993.
134. GOODRİCH, Leland M. ve HAMBRO, Edvard, **BM Antlaşması Şerh ve Vesikalar**, Çev. İlhan Lütem, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1954.
135. GÖKÇE, Ahmet, "Tarihi Perspektifi İle 21.yy'da NATO", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi**, Ankara, Haziran, 2005.
136. GÖNLÜBOL, Mehmet, **Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, Milletlerarası Siyasi Teşekküllerin Tarihi Gelişimi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı**, A.Ü.S.B.F.Y. Ankara, 1964, No: 179 – 161.
137. GÖZEN, Ramazan, "**Türkiye'nin II. Körfez Savaşı Politikası: Aktif Politika ve Sonuçları**", **Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim**, Der: İhsan D. Dağı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1998.
138. GRAY, Christine, **International Law and The Use of Force**, Oxford University, New York, 2008.
139. GÜLER, Merve, "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barışı Destekleme Harekatlarına Katkısı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı:413, yıl:131, Temmuz 2012.
140. GÜN, Ö.Rengin, "Örgütlenme İlkeleri Ve Örgüt Yönetimi Perspektifinden Birleşmiş Milletlerin Analizi", **Avrasya Dosyası**, Bm Özel, 2002 cilt:8 Sayı:1.
141. GÜNDÜZ, Aslan, **Milletlerarası hukuk: temel belgeler - örnek kararlar**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2003.
142. GÜRKAN, Devrim (Haz. Sunan) "**Kırmızı Hat**" TRT-2'de yayınlanan TV programı, 21.01.2006, Saat: 20.10-20.40.
143. HENKİN, Louis, "**Use of Force: Law and US Policy**", Riht v. Might International Law and the Use of Force, Louis Henkin, Stanley Hoffmann, Jeane J. Kirkpatrick & Allan Gerson, William D. Rogers, David J. Scheffer, (Ed.), New York, Council on Foreign Relations, 1991.
144. HOLBROOKE, Richard, **Bir Savaşı Bitirmek**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1999.

145. HÜRSOY, Siret, “Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sivil Katkıları”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 61-1.
146. I.C.J. Reports, **Case Concerning Military nad Paramilitary Activities In and Against Nicaragua**, 1986.
147. Image & reality: **Questions And Answers About The United Nations**, United Nations Dept. of Public Information, New York, 1998.
148. KARAOSMANOĞLU, Ali L., **İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler**, Gözlem Matbaacılık, İstanbul, 1981.
149. KAYNAK, Yaşar Mehmet ve PEHLİVANLI, Hamit, Oya Akgönenç mughisuddin ile Balkanlarda Değişen Dengeler Ve Etnik Grupların Mücadeleleri Üzerine, **SİLAHLI KUVVETLER DERGİSİ**, EKİM, 1993, SAYI:338, YIL:112.
150. KESKİN, Funda, “İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 3, Sayı 12 (Kış 2006-2007).
151. KESKİN, Funda: **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1998.
152. KIRGIS, Frederic L., **The Security Council's First Fifty Years**, American Society of International Law, 1995.
153. KONAK, Barış, “Uluslararası Barışın Korunması Ve Kuvvet Kullanımının Hukuksal Temelleri”, Süleyman Demirel Üni. Sos. Bil. Enst. Kamu Yön. ABD, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2005.
154. **Kosova Ülke Raporu**, 29.05.2012.
155. Köni Hasan, “II. Dünya Savaşı Öncesinde Türk Dış Politikası”, (Çevrimiçi), <http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=hasan%20k%C3%B6ni%20t%C3%BCrk%20d%C4%B1%C5%9F%20politikas%C4%B1&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CD0QFjAC&url=http%3A%2F%2Fdergiler.ankara.edu.tr%2Fdergiler%2F45%2F791%2F10145.pdf&ei=vh3YUaaGcTpswaepoCQDQ&usg=AFQjCNEok4kBB46E3ZG5iPHLwl69iNew0A&bvm=bv.48705608,d.Yms>
156. KRYEZIU, Ylber, “Uluslararası Yönetim Altında Kosova”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2008.
157. LUİZPALMER, Diego A., “Kabil'e Giden Yol”, (çevrimiçi), <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/turkish/art3.html>.
158. Mats Berdal; “Whither UN Peace Keeping?” The Adelphi Paper 281, London, International Institute For Strategic Studies, 1993.

159. Mehmetçik'e Coşkulu Karşılama", Kosova'da Türk Birliği karşılamaında adeta izdiham yaşandı", (çevrimiçi), <http://www.zaman.com.tr/1999.07.05/guncel/2.html>.
160. MERAY, Seha L., **Devletler Hukukuna Giriş**, C. II, 4.B. A.Ü.S.B.F.Y. Ankara, 1965.
161. MERAY, Seha L., **Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, A.Ü.S.B.F.Y., Ankara, 1979.
162. Miall, Hugh, **The Peacemakers: Peaceful Settlements of Disputes Since 1945**, Macmillan in assoc. with the Oxford Research Group, 1992.
163. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua versus United States of America) Case, **International Court of Justice Reports**, 1986.
164. MOORE, Patrick, **Islamic Aspects of the Yugoslav Crisis**, RFEf/RL Research Bulletin Vol. 1, NO. 23; 5 June, 1992.
165. MOORE, Patrick, **The Widening Warfare in the Former Yugoslavia**, ERFE / RL 'Research Report, Vol.1, Number 1, January 1993.
166. **Multinational Forces: peacekeeping and NATO**, Headquarters Allied Land Forces Southeastern Europe, İzmir, 1994.
167. MÜDÜROĞLU, Nazlı, "BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE İNSANİ MÜDAHALE", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi**, Ankara, 2007.
168. NALCIOĞLU, Orhan, **BM Barışı Koruma Harekâtının Hukuksal Esasları**, Genel Kurmay Başkanlığı, 1997.
169. ORHAN, Canan, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunması veya Yeniden Tesisi Bakımından Türk Hukukunda Yurtdışına Asker Gönderilmesi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2009
170. Osmanlı Araştırmaları Vakfı, (Çevrimiçi), <http://www.osmanli.org.tr/osmanlisultanlari-5-228.html>.
171. ÖCAL, Mehmet, "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Bölgesel Ve Küresel Güvenlik Ve Barışa Katkısı", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 28 Yıl: 2010.
172. ÖZDEMİR, Taner, "Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Terörizmle Mücadele", Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2010.
173. ÖZER, Sanem ve diğerleri, "NATO Ve AB'nin Değişen Güvenlik Stratejilerinin Afganistan Örneğinde Değerlendirilmesi", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi** (19) 2010.

174. ÖZKAN, Ayşe, “Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu” **Avrasya Dosyası**, cilt.8,sayı:1, İlbahar 2002.
175. ÖZKAN, Gökhan, “Soğuk Savaş Sonrası Orta Asya Ve Kafkasya Ekseninde Türkiye-Nato-Rusya İlişkileri Ve Türk Dış Politikası'na Yansımaları”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:12, Sayı:1, 2010.
176. ÖZPIÇAK, Sertaç, “Bosna Hersek Savaşı Ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Barışı Destekleme Harekatındaki Rolü”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Manisa, 2008.
177. PAZARCI Hüseyin, “**Uluslararası Hukuk Dersleri**” I.Kitap, Turhan, Ankara, 1992.
178. PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, 5.Baskı, Turhan, Ankara, 1998.
179. PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap**, Turhan, Ankara, 2006.
180. **Peace Keeping Information Notes**, United Nations, 1993.
181. PEKCAN, Ercan, “Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Kavramı Çerçevesinde Terörizm Ve Nato”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Trabzon, 2007.
182. PEREZ DE CUELLAR, Javier,” Ekim 1985 143 The Blue Helmets; A Rewiev of United Nations Peace-keeping”, sec. Ed. **United Nations**,1990.
183. **Posta Gazetesi**, 28.04.2005.
184. ROURKE, John, **International Politics: on the World Stage**, 5. edition, Dushkin Publishing Group. Connecticut,1995.
185. RÜMA, İnan, Uluslararası Toplum Ve Egemenlik: Bosna Hersek Örneği, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 63-1.
186. Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi Ve Türkçe Kurs Binası Açıldı”, **Yunus Emre Bülteni**, Aralık, 2009, Yıl: 1, Sayı: 2.
187. SELVER, Mustafa, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003.
188. SHAW, Malcolm N., **International Law**, Cambridge University, New York, 2008.
189. **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı-413, yıl-131, Temmuz 2012.
190. SNOW, Donald M., “Barışı Koruma Barıs yapma ve Barısı Zorlama-Yeni Uluslararası Düzend ABD'nin Rolü **Barısı Destekleme Harekatı** , Harp Ak.K.ığı Yay., İstanbul,1993.

191. SOLAK, Edina, "Bosna- Hersek'te Türkçe ve Türk Dili Eğitimi ile ilgili Çalışmalar", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2(2).
192. SÖNMEZOĞLU, Faruk ve diğerleri, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, Cem Yayınevi, İstanbul,1992.
193. SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Uluslararası Politika ve DışPolitika Analizi**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989.
194. ŞAHİN, Ali, "Gasam Afganistan Raporu Ve Çözüm Stratejisi", **Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (Gasam)**,Mayıs 2010.
195. **T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI 2006 YILI FAALİYET RAPORU**, EK.2.
196. TANESEN, Taner, "Kore'den Afganistan'a Türkiye'nin Uluslararası Barışı Koruma Operasyonlarına Katkıları", Yıldız Teknik Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2006.
197. TANGÖR, Burak, **Avrupa Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Bosna, Kosova Ve Makedonya Krizleri Ve Türk Dış Politikası**, Seçkin, Ankara, Nisan 2008.
198. TBMM Genel Kurul Tutanakları", Dönem:22, Yasama Yılı:2, 23. Birleşim, 14.01.2004
(çevrimiçi),http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_ss.birlesim_baslangic?P4=10625&P5=B&page1=37&page=37&web_user_id=2516076, B.Tarihi: 30.12.2005.
199. **TBMM Tutanak Bildirgesi**, 64'üncü Birleşim 10.3.1998, Dönem; 20, Cilt: 47, Yasama Yılı: 3.
200. TBMM, Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü Anlaşmasına Üçüncü Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, Kanun No:4625, Kabul Tarihi:08.020.2001.
201. TBMM'den Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne çağrı", **TBMM bülteni**, 1994, Aralık, sayı:37.
202. TEK, Hakan, "The Decision-Making Process Of Turkey Deploying Turkish Troops To Korea", Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2005.
203. TEPEBAŞ, Ufuk, "Bölgesel Sorunların Çözümünde Uluslararası Örgütlerin Rollerini", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 2007, Sayı: 10.
204. TOLUNER, Sevin, **Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Benzeri Faaliyetler Davası'ndaki Yargı ve Meşru Savunma Hakkı**, Mahmut R. Belik'e Armağan, İstanbul, 1993.

- 205.** TÜRBEĞAR, Erhan, “Bosna-Hersek Açılımının Geleceği”, **TEPAV Değerlendirme Notu**, Şubat 2010.
- 206.** **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları**, Gen. Kur. Bşk. Yay. Ankara, 2001.
- 207.** Türk Tabur Görev Kuvveti Tanıtım CD'si 2003.
- 208.** Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Kosova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayisi İsbırlığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, **Tbmm**, Kanun No: 6416, Kabul Tarihi: 07.02.2013.
- 209.** Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Kosova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı Ve Dışışleri Komisyonu Raporu (1/687), **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Yasama Dönemi 24 Yasama Yılı 3 Sıra Sayısı: 340.
- 210.** Türkiye Cumhuriyeti İle Bosna-Hersek Arasında Konsolosluk Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, **Resmi Gazete** İle Yayımlı: 17.6.2003 Sayı: 251, Kanun No 4879.
- 211.** Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı İle Kosova Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçiliği Arasında Sağlık Alanında Hibe Yapılmasına Dair Antlaşma, 13 Mayıs 2010.
- 212.** **Türkiye kalkınma yardımları raporu**, TİKA, 2004.
- 213.** **Türkiye kalkınma yardımları raporu**, TİKA, 2005.
- 214.** **Türkiye kalkınma yardımları raporu**, TİKA, 2007.
- 215.** **Türkiye kalkınma yardımları raporu**, TİKA, 2009.
- 216.** **Türkiye kalkınma yardımları raporu**, TİKA, 2010.
- 217.** **Türkiye kalkınma yardımları raporu**, TİKA, 2011.
- 218.** Türkiye'nin kaynak taahhüdü ile ilgili 03 Aralık 2003 günü ve 5010 sayılı kanunu.
- 219.** TÜYSÜZOĞLU, Göktürk, “Kosova'nın Bağımsızlığı Ve Dünya Politikasına Etkileri”, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008.
- 220.** WALLACE, Rebecca M. M., **International Law**, Londra, 1997.
- 221.** WHITE, N. D., **The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security**, Manchester University Press, Manchester, 1990.
- 222.** www.TBMM.gov.tr.
- 223.** YAMAN, Didem, “Nato'nun Yeni Görevi: 'Terörizmle Mücadele' ve Bu Eksende Atılan Adımlar”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt: 2, No: 7, 2006.

- 224.** YAMAN, Didem, “Terörizmle Mücadelede Uluslararası İşbirliği Çerçevesinde Nato'nun Rolü”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Çanakkale, 2006.
- 225.** YAPICI, Utku, “Uluslararası Hukukta Terörizme Karşı Kuvvet Kullanımı Sorunu”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 2, No: 7, 2006.
- 226.** **Yazılı Soru Önergesi**, Mehmet Şeker, 7/7629, sayı: B.06.0.SPG.0.01.00.00-026.21-2012/3733622 cevabı, Ahmet davutoğlu, Dışişleri bakanlığı, Siyaset Planlama Genel Müdür Yardımcılığı, Ek.2.
- 227.** YILMAZ, Sait, “BosnaHersek'ten Libya'ya Nato Operasyonları”, (Çevrimiçi), http://www.google.com.tr/#sclient=psyab&q=BOSNAHERSEK%E2%80%99TEN+L%C4%B0BYA%E2%80%99YA+NATO+OPERASYONLARI&oq=BOSNAHERSEK%E2%80%99TEN+L%C4%B0BYA%E2%80%99YA+NATO+OPERASYONLARI&gs_l=hp.12...144029.144029.3.144822.1.1.0.0.0.0.0.0.0...0.0...1c.2.18.psyab.6ucwEeJVde4&pbx=1&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.48340889,d.Yms&fp=e607bf6432a1d580&biw=1024&bih=566.
- 228.** YILMAZARSLAN, Murat, “Kuvvet Kullanma: Nato'nun Uluslararası Güvenlikte Artan Rolü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Doktora Tezi**, Ankara, 2008.

UNITED
NATIONS

EK - 1 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1244 sayılı

S

Security Council

Distr.
GENERAL

S/RES/1244 (1999)
10 June 1999

RESOLUTION 1244 (1999)

Adopted by the Security Council at its 4011th meeting,
on 10 June 1999

The Security Council,

Bearing in mind the purposes and principles of the Charter of the United Nations, and the primary responsibility of the Security Council for the maintenance of international peace and security,

Recalling its resolutions 1160 (1998) of 31 March 1998, 1199 (1998) of 23 September 1998, 1203 (1998) of 24 October 1998 and 1239 (1999) of 14 May 1999,

Regretting that there has not been full compliance with the requirements of these resolutions,

Determined to resolve the grave humanitarian situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, and to provide for the safe and free return of all refugees and displaced persons to their homes,

Condemning all acts of violence against the Kosovo population as well as all terrorist acts by any party,

Recalling the statement made by the Secretary-General on 9 April 1999, expressing concern at the humanitarian tragedy taking place in Kosovo,

Reaffirming the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety,

Recalling the jurisdiction and the mandate of the International Tribunal for the Former Yugoslavia,

Welcoming the general principles on a political solution to the Kosovo crisis adopted on 6 May 1999 (S/1999/516, annex 1 to this resolution) and welcoming also the acceptance by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles set forth in points 1 to 9 of the paper presented in Belgrade on

S/RES/1244 (1999)

Page 2

2 June 1999 (S/1999/649, annex 2 to this resolution), and the Federal Republic of Yugoslavia's agreement to that paper,

Reaffirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other States of the region, as set out in the Helsinki Final Act and annex 2,

Reaffirming the call in previous resolutions for substantial autonomy and meaningful self-administration for Kosovo,

Determining that the situation in the region continues to constitute a threat to international peace and security,

Determined to ensure the safety and security of international personnel and the implementation by all concerned of their responsibilities under the present resolution, and acting for these purposes under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Decides that a political solution to the Kosovo crisis shall be based on the general principles in annex 1 and as further elaborated in the principles and other required elements in annex 2;

2. Welcomes the acceptance by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles and other required elements referred to in paragraph 1 above, and demands the full cooperation of the Federal Republic of Yugoslavia in their rapid implementation;

3. Demands in particular that the Federal Republic of Yugoslavia put an immediate and verifiable end to violence and repression in Kosovo, and begin and complete verifiable phased withdrawal from Kosovo of all military, police and paramilitary forces according to a rapid timetable, with which the deployment of the international security presence in Kosovo will be synchronized;

4. Confirms that after the withdrawal an agreed number of Yugoslav and Serb military and police personnel will be permitted to return to Kosovo to perform the functions in accordance with annex 2;

5. Decides on the deployment in Kosovo, under United Nations auspices, of international civil and security presences, with appropriate equipment and personnel as required, and welcomes the agreement of the Federal Republic of Yugoslavia to such presences;

6. Requests the Secretary-General to appoint, in consultation with the Security Council, a Special Representative to control the implementation of the international civil presence, and further requests the Secretary-General to instruct his Special Representative to coordinate closely with the international security presence to ensure that both presences operate towards the same goals and in a mutually supportive manner;

7. Authorizes Member States and relevant international organizations to establish the international security presence in Kosovo as set out in point 4 of annex 2 with all necessary means to fulfil its responsibilities under paragraph 9 below;

/...

8. Affirms the need for the rapid early deployment of effective international civil and security presences to Kosovo, and demands that the parties cooperate fully in their deployment;

9. Decides that the responsibilities of the international security presence to be deployed and acting in Kosovo will include:

(a) Deterring renewed hostilities, maintaining and where necessary enforcing a ceasefire, and ensuring the withdrawal and preventing the return into Kosovo of Federal and Republic military, police and paramilitary forces, except as provided in point 6 of annex 2;

(b) Demilitarizing the Kosovo Liberation Army (KLA) and other armed Kosovo Albanian groups as required in paragraph 15 below;

(c) Establishing a secure environment in which refugees and displaced persons can return home in safety, the international civil presence can operate, a transitional administration can be established, and humanitarian aid can be delivered;

(d) Ensuring public safety and order until the international civil presence can take responsibility for this task;

(e) Supervising demining until the international civil presence can, as appropriate, take over responsibility for this task;

(f) Supporting, as appropriate, and coordinating closely with the work of the international civil presence;

(g) Conducting border monitoring duties as required;

(h) Ensuring the protection and freedom of movement of itself, the international civil presence, and other international organizations;

10. Authorizes the Secretary-General, with the assistance of relevant international organizations, to establish an international civil presence in Kosovo in order to provide an interim administration for Kosovo under which the people of Kosovo can enjoy substantial autonomy within the Federal Republic of Yugoslavia, and which will provide transitional administration while establishing and overseeing the development of provisional democratic self-governing institutions to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants of Kosovo;

11. Decides that the main responsibilities of the international civil presence will include:

(a) Promoting the establishment, pending a final settlement, of substantial autonomy and self-government in Kosovo, taking full account of annex 2 and of the Rambouillet accords (S/1999/648);

(b) Performing basic civilian administrative functions where and as long as required;

/...

S/RES/1244 (1999)
Page 4

(c) Organizing and overseeing the development of provisional institutions for democratic and autonomous self-government pending a political settlement, including the holding of elections;

(d) Transferring, as these institutions are established, its administrative responsibilities while overseeing and supporting the consolidation of Kosovo's local provisional institutions and other peace-building activities;

(e) Facilitating a political process designed to determine Kosovo's future status, taking into account the Rambouillet accords (S/1999/648);

(f) In a final stage, overseeing the transfer of authority from Kosovo's provisional institutions to institutions established under a political settlement;

(g) Supporting the reconstruction of key infrastructure and other economic reconstruction;

(h) Supporting, in coordination with international humanitarian organizations, humanitarian and disaster relief aid;

(i) Maintaining civil law and order, including establishing local police forces and meanwhile through the deployment of international police personnel to serve in Kosovo;

(j) Protecting and promoting human rights;

(k) Assuring the safe and unimpeded return of all refugees and displaced persons to their homes in Kosovo;

12. Emphasizes the need for coordinated humanitarian relief operations, and for the Federal Republic of Yugoslavia to allow unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations and to cooperate with such organizations so as to ensure the fast and effective delivery of international aid;

13. Encourages all Member States and international organizations to contribute to economic and social reconstruction as well as to the safe return of refugees and displaced persons, and emphasizes in this context the importance of convening an international donors' conference, particularly for the purposes set out in paragraph 11 (g) above, at the earliest possible date;

14. Demands full cooperation by all concerned, including the international security presence, with the International Tribunal for the Former Yugoslavia;

15. Demands that the KLA and other armed Kosovo Albanian groups end immediately all offensive actions and comply with the requirements for demilitarization as laid down by the head of the international security presence in consultation with the Special Representative of the Secretary-General;

16. Decides that the prohibitions imposed by paragraph 8 of resolution 1160 (1998) shall not apply to arms and related matériel for the use of the international civil and security presences;

/...

17. Welcomes the work in hand in the European Union and other international organizations to develop a comprehensive approach to the economic development and stabilization of the region affected by the Kosovo crisis, including the implementation of a Stability Pact for South Eastern Europe with broad international participation in order to further the promotion of democracy, economic prosperity, stability and regional cooperation;

18. Demands that all States in the region cooperate fully in the implementation of all aspects of this resolution;

19. Decides that the international civil and security presences are established for an initial period of 12 months, to continue thereafter unless the Security Council decides otherwise;

20. Requests the Secretary-General to report to the Council at regular intervals on the implementation of this resolution, including reports from the leaderships of the international civil and security presences, the first reports to be submitted within 30 days of the adoption of this resolution;

21. Decides to remain actively seized of the matter.

Annex 1

Statement by the Chairman on the conclusion of the meeting
of the G-8 Foreign Ministers held at the Petersberg Centre
on 6 May 1999

The G-8 Foreign Ministers adopted the following general principles on the political solution to the Kosovo crisis:

- Immediate and verifiable end of violence and repression in Kosovo;
- Withdrawal from Kosovo of military, police and paramilitary forces;
- Deployment in Kosovo of effective international civil and security presences, endorsed and adopted by the United Nations, capable of guaranteeing the achievement of the common objectives;
- Establishment of an interim administration for Kosovo to be decided by the Security Council of the United Nations to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants in Kosovo;
- The safe and free return of all refugees and displaced persons and unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations;
- A political process towards the establishment of an interim political framework agreement providing for a substantial self-government for Kosovo, taking full account of the Rambouillet accords and the principles of sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other countries of the region, and the demilitarization of the KLA;

/...

S/RES/1244 (1999)
Page 6

- Comprehensive approach to the economic development and stabilization of the crisis region.

Annex 2

Agreement should be reached on the following principles to move towards a resolution of the Kosovo crisis:

1. An immediate and verifiable end of violence and repression in Kosovo.
2. Verifiable withdrawal from Kosovo of all military, police and paramilitary forces according to a rapid timetable.
3. Deployment in Kosovo under United Nations auspices of effective international civil and security presences, acting as may be decided under Chapter VII of the Charter, capable of guaranteeing the achievement of common objectives.
4. The international security presence with substantial North Atlantic Treaty Organization participation must be deployed under unified command and control and authorized to establish a safe environment for all people in Kosovo and to facilitate the safe return to their homes of all displaced persons and refugees.
5. Establishment of an interim administration for Kosovo as a part of the international civil presence under which the people of Kosovo can enjoy substantial autonomy within the Federal Republic of Yugoslavia, to be decided by the Security Council of the United Nations. The interim administration to provide transitional administration while establishing and overseeing the development of provisional democratic self-governing institutions to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants in Kosovo.
6. After withdrawal, an agreed number of Yugoslav and Serbian personnel will be permitted to return to perform the following functions:
  - Liaison with the international civil mission and the international security presence;
  - Marking/clearing minefields;
  - Maintaining a presence at Serb patrimonial sites;
  - Maintaining a presence at key border crossings.
7. Safe and free return of all refugees and displaced persons under the supervision of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees and unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations.
8. A political process towards the establishment of an interim political framework agreement providing for substantial self-government for Kosovo, taking full account of the Rambouillet accords and the principles of sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other

/...

countries of the region, and the demilitarization of UCK. Negotiations between the parties for a settlement should not delay or disrupt the establishment of democratic self-governing institutions.

9. A comprehensive approach to the economic development and stabilization of the crisis region. This will include the implementation of a stability pact for South-Eastern Europe with broad international participation in order to further promotion of democracy, economic prosperity, stability and regional cooperation.

10. Suspension of military activity will require acceptance of the principles set forth above in addition to agreement to other, previously identified, required elements, which are specified in the footnote below.¹ A military-technical agreement will then be rapidly concluded that would, among other things, specify additional modalities, including the roles and functions of Yugoslav/Serb personnel in Kosovo:

Withdrawal

- Procedures for withdrawals, including the phased, detailed schedule and delineation of a buffer area in Serbia beyond which forces will be withdrawn;

Returning personnel

- Equipment associated with returning personnel;
- Terms of reference for their functional responsibilities;
- Timetable for their return;
- Delineation of their geographical areas of operation;
- Rules governing their relationship to the international security presence and the international civil mission.

Notes

¹ Other required elements:

- A rapid and precise timetable for withdrawals, meaning, e.g., seven days to complete withdrawal and air defence weapons withdrawn outside a 25 kilometre mutual safety zone within 48 hours;
- Return of personnel for the four functions specified above will be under the supervision of the international security presence and will be limited to a small agreed number (hundreds, not thousands);

/...

S/RES/1244 (1999)
Page 8

- Suspension of military activity will occur after the beginning of verifiable withdrawals;
- The discussion and achievement of a military-technical agreement shall not extend the previously determined time for completion of withdrawals.

United Nations

S/RES/1368 (2001)

Security Council

Distr.: General

12 September 2001

Resolution 1368 (2001)

**Adopted by the Security Council at its 4370th meeting, on
12 September 2001**

The Security Council,

Reaffirming the principles and purposes of the Charter of the United Nations,

Determined to combat by all means threats to international peace and security caused by terrorist acts,

Recognizing the inherent right of individual or collective self-defence in accordance with the Charter,

1. *Unequivocally condemns* in the strongest terms the horrifying terrorist attacks which took place on 11 September 2001 in New York, Washington, D.C. and Pennsylvania and *regards* such acts, like any act of international terrorism, as a threat to international peace and security;

2. *Expresses* its deepest sympathy and condolences to the victims and their families and to the people and Government of the United States of America;

3. *Calls* on all States to work together urgently to bring to justice the perpetrators, organizers and sponsors of these terrorist attacks and *stresses* that those responsible for aiding, supporting or harbouring the perpetrators, organizers and sponsors of these acts will be held accountable;

4. *Calls also* on the international community to redouble their efforts to prevent and suppress terrorist acts including by increased cooperation and full implementation of the relevant international anti-terrorist conventions and Security Council resolutions, in particular resolution 1269 (1999) of 19 October 1999;

5. *Expresses* its readiness to take all necessary steps to respond to the terrorist attacks of 11 September 2001, and to combat all forms of terrorism, in accordance with its responsibilities under the Charter of the United Nations;

6. *Decides* to remain seized of the matter.

01-53382 (E)

EK - 3 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1373 sayılı kararı

United Nations

S/RES/1373 (2001)

Security Council

Distr.: General

28 September 2001

Resolution 1373 (2001)**Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001***The Security Council,**Reaffirming* its resolutions 1269 (1999) of 19 October 1999 and 1368 (2001) of 12 September 2001,*Reaffirming also* its unequivocal condemnation of the terrorist attacks which took place in New York, Washington, D.C. and Pennsylvania on 11 September 2001, and expressing its determination to prevent all such acts,*Reaffirming further* that such acts, like any act of international terrorism, constitute a threat to international peace and security,*Reaffirming* the inherent right of individual or collective self-defence as recognized by the Charter of the United Nations as reiterated in resolution 1368 (2001),*Reaffirming* the need to combat by all means, in accordance with the Charter of the United Nations, threats to international peace and security caused by terrorist acts,*Deeply concerned* by the increase, in various regions of the world, of acts of terrorism motivated by intolerance or extremism,*Calling* on States to work together urgently to prevent and suppress terrorist acts, including through increased cooperation and full implementation of the relevant international conventions relating to terrorism,*Recognizing* the need for States to complement international cooperation by taking additional measures to prevent and suppress, in their territories through all lawful means, the financing and preparation of any acts of terrorism,*Reaffirming* the principle established by the General Assembly in its declaration of October 1970 (resolution 2625 (XXV)) and reiterated by the Security Council in its resolution 1189 (1998) of 13 August 1998, namely that every State has the duty to refrain from organizing, instigating, assisting or participating in terrorist acts in another State or acquiescing in organized activities within its territory directed towards the commission of such acts,*Acting* under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

01-55743 (E)

S/RES/1373 (2001)

---

1. *Decides* that all States shall:

- (a) Prevent and suppress the financing of terrorist acts;
- (b) Criminalize the wilful provision or collection, by any means, directly or indirectly, of funds by their nationals or in their territories with the intention that the funds should be used, or in the knowledge that they are to be used, in order to carry out terrorist acts;
- (c) Freeze without delay funds and other financial assets or economic resources of persons who commit, or attempt to commit, terrorist acts or participate in or facilitate the commission of terrorist acts; of entities owned or controlled directly or indirectly by such persons; and of persons and entities acting on behalf of, or at the direction of such persons and entities, including funds derived or generated from property owned or controlled directly or indirectly by such persons and associated persons and entities;
- (d) Prohibit their nationals or any persons and entities within their territories from making any funds, financial assets or economic resources or financial or other related services available, directly or indirectly, for the benefit of persons who commit or attempt to commit or facilitate or participate in the commission of terrorist acts, of entities owned or controlled, directly or indirectly, by such persons and of persons and entities acting on behalf of or at the direction of such persons;

2. *Decides also* that all States shall:

- (a) Refrain from providing any form of support, active or passive, to entities or persons involved in terrorist acts, including by suppressing recruitment of members of terrorist groups and eliminating the supply of weapons to terrorists;
- (b) Take the necessary steps to prevent the commission of terrorist acts, including by provision of early warning to other States by exchange of information;
- (c) Deny safe haven to those who finance, plan, support, or commit terrorist acts, or provide safe havens;
- (d) Prevent those who finance, plan, facilitate or commit terrorist acts from using their respective territories for those purposes against other States or their citizens;
- (e) Ensure that any person who participates in the financing, planning, preparation or perpetration of terrorist acts or in supporting terrorist acts is brought to justice and ensure that, in addition to any other measures against them, such terrorist acts are established as serious criminal offences in domestic laws and regulations and that the punishment duly reflects the seriousness of such terrorist acts;
- (f) Afford one another the greatest measure of assistance in connection with criminal investigations or criminal proceedings relating to the financing or support of terrorist acts, including assistance in obtaining evidence in their possession necessary for the proceedings;
- (g) Prevent the movement of terrorists or terrorist groups by effective border controls and controls on issuance of identity papers and travel documents, and through measures for preventing counterfeiting, forgery or fraudulent use of identity papers and travel documents;

3. *Calls* upon all States to:

(a) Find ways of intensifying and accelerating the exchange of operational information, especially regarding actions or movements of terrorist persons or networks; forged or falsified travel documents; traffic in arms, explosives or sensitive materials; use of communications technologies by terrorist groups; and the threat posed by the possession of weapons of mass destruction by terrorist groups;

(b) Exchange information in accordance with international and domestic law and cooperate on administrative and judicial matters to prevent the commission of terrorist acts;

(c) Cooperate, particularly through bilateral and multilateral arrangements and agreements, to prevent and suppress terrorist attacks and take action against perpetrators of such acts;

(d) Become parties as soon as possible to the relevant international conventions and protocols relating to terrorism, including the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism of 9 December 1999;

(e) Increase cooperation and fully implement the relevant international conventions and protocols relating to terrorism and Security Council resolutions 1269 (1999) and 1368 (2001);

(f) Take appropriate measures in conformity with the relevant provisions of national and international law, including international standards of human rights, before granting refugee status, for the purpose of ensuring that the asylum-seeker has not planned, facilitated or participated in the commission of terrorist acts;

(g) Ensure, in conformity with international law, that refugee status is not abused by the perpetrators, organizers or facilitators of terrorist acts, and that claims of political motivation are not recognized as grounds for refusing requests for the extradition of alleged terrorists;

4. *Notes* with concern the close connection between international terrorism and transnational organized crime, illicit drugs, money-laundering, illegal arms-trafficking, and illegal movement of nuclear, chemical, biological and other potentially deadly materials, and in this regard *emphasizes* the need to enhance coordination of efforts on national, subregional, regional and international levels in order to strengthen a global response to this serious challenge and threat to international security;

5. *Declares* that acts, methods, and practices of terrorism are contrary to the purposes and principles of the United Nations and that knowingly financing, planning and inciting terrorist acts are also contrary to the purposes and principles of the United Nations;

6. *Decides* to establish, in accordance with rule 28 of its provisional rules of procedure, a Committee of the Security Council, consisting of all the members of the Council, to monitor implementation of this resolution, with the assistance of appropriate expertise, and *calls upon* all States to report to the Committee, no later than 90 days from the date of adoption of this resolution and thereafter according to a timetable to be proposed by the Committee, on the steps they have taken to implement this resolution;

7. *Directs* the Committee to delineate its tasks, submit a work programme within 30 days of the adoption of this resolution, and to consider the support it requires, in consultation with the Secretary-General;

S/RES/1373 (2001)

---

8. *Expresses* its determination to take all necessary steps in order to ensure the full implementation of this resolution, in accordance with its responsibilities under the Charter;

9. *Decides* to remain seized of this matter.

UNITED
NATIONS

EK - 4 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1267 sayılı kararı

S

Security Council

Distr.
GENERAL

S/RES/1267 (1999)
15 October 1999

RESOLUTION 1267 (1999)

Adopted by the Security Council at its 4051st meeting
on 15 October 1999

The Security Council,

Reaffirming its previous resolutions, in particular resolutions 1189 (1998) of 13 August 1998, 1193 (1998) of 28 August 1998 and 1214 (1998) of 8 December 1998, and the statements of its President on the situation in Afghanistan,

Reaffirming its strong commitment to the sovereignty, independence, territorial integrity and national unity of Afghanistan, and its respect for Afghanistan's cultural and historical heritage,

Reiterating its deep concern over the continuing violations of international humanitarian law and of human rights, particularly discrimination against women and girls, and over the significant rise in the illicit production of opium, and stressing that the capture by the Taliban of the Consulate-General of the Islamic Republic of Iran and the murder of Iranian diplomats and a journalist in Mazar-e-Sharif constituted flagrant violations of established international law,

Recalling the relevant international counter-terrorism conventions and in particular the obligations of parties to those conventions to extradite or prosecute terrorists,

Strongly condemning the continuing use of Afghan territory, especially areas controlled by the Taliban, for the sheltering and training of terrorists and planning of terrorist acts, and reaffirming its conviction that the suppression of international terrorism is essential for the maintenance of international peace and security,

Deploring the fact that the Taliban continues to provide safe haven to Usama bin Laden and to allow him and others associated with him to operate a network of terrorist training camps from Taliban-controlled territory and to use Afghanistan as a base from which to sponsor international terrorist operations,

S/RES/1267 (1999)

Page 2

Noting the indictment of Usama bin Laden and his associates by the United States of America for, inter alia, the 7 August 1998 bombings of the United States embassies in Nairobi, Kenya, and Dar es Salaam, Tanzania and for conspiring to kill American nationals outside the United States, and noting also the request of the United States of America to the Taliban to surrender them for trial (S/1999/1021),

Determining that the failure of the Taliban authorities to respond to the demands in paragraph 13 of resolution 1214 (1998) constitutes a threat to international peace and security,

Stressing its determination to ensure respect for its resolutions,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Insists that the Afghan faction known as the Taliban, which also calls itself the Islamic Emirate of Afghanistan, comply promptly with its previous resolutions and in particular cease the provision of sanctuary and training for international terrorists and their organizations, take appropriate effective measures to ensure that the territory under its control is not used for terrorist installations and camps, or for the preparation or organization of terrorist acts against other States or their citizens, and cooperate with efforts to bring indicted terrorists to justice;

2. Demands that the Taliban turn over Usama bin Laden without further delay to appropriate authorities in a country where he has been indicted, or to appropriate authorities in a country where he will be returned to such a country, or to appropriate authorities in a country where he will be arrested and effectively brought to justice;

3. Decides that on 14 November 1999 all States shall impose the measures set out in paragraph 4 below, unless the Council has previously decided, on the basis of a report of the Secretary-General, that the Taliban has fully complied with the obligation set out in paragraph 2 above;

4. Decides further that, in order to enforce paragraph 2 above, all States shall:

(a) Deny permission for any aircraft to take off from or land in their territory if it is owned, leased or operated by or on behalf of the Taliban as designated by the Committee established by paragraph 6 below, unless the particular flight has been approved in advance by the Committee on the grounds of humanitarian need, including religious obligation such as the performance of the Hajj;

(b) Freeze funds and other financial resources, including funds derived or generated from property owned or controlled directly or indirectly by the Taliban, or by any undertaking owned or controlled by the Taliban, as designated by the Committee established by paragraph 6 below, and ensure that neither they nor any other funds or financial resources so designated are made available, by their nationals or by any persons within their territory, to or for the benefit of the Taliban or any undertaking owned or controlled, directly or indirectly,

/...

by the Taliban, except as may be authorized by the Committee on a case-by-case basis on the grounds of humanitarian need;

5. Urges all States to cooperate with efforts to fulfil the demand in paragraph 2 above, and to consider further measures against Usama bin Laden and his associates;

6. Decides to establish, in accordance with rule 28 of its provisional rules of procedure, a Committee of the Security Council consisting of all the members of the Council to undertake the following tasks and to report on its work to the Council with its observations and recommendations:

(a) To seek from all States further information regarding the action taken by them with a view to effectively implementing the measures imposed by paragraph 4 above;

(b) To consider information brought to its attention by States concerning violations of the measures imposed by paragraph 4 above and to recommend appropriate measures in response thereto;

(c) To make periodic reports to the Council on the impact, including the humanitarian implications, of the measures imposed by paragraph 4 above;

(d) To make periodic reports to the Council on information submitted to it regarding alleged violations of the measures imposed by paragraph 4 above, identifying where possible persons or entities reported to be engaged in such violations;

(e) To designate the aircraft and funds or other financial resources referred to in paragraph 4 above in order to facilitate the implementation of the measures imposed by that paragraph;

(f) To consider requests for exemptions from the measures imposed by paragraph 4 above as provided in that paragraph, and to decide on the granting of an exemption to these measures in respect of the payment by the International Air Transport Association (IATA) to the aeronautical authority of Afghanistan on behalf of international airlines for air traffic control services;

(g) To examine the reports submitted pursuant to paragraph 9 below;

7. Calls upon all States to act strictly in accordance with the provisions of this resolution, notwithstanding the existence of any rights or obligations conferred or imposed by any international agreement or any contract entered into or any licence or permit granted prior to the date of coming into force of the measures imposed by paragraph 4 above;

8. Calls upon States to bring proceedings against persons and entities within their jurisdiction that violate the measures imposed by paragraph 4 above and to impose appropriate penalties;

9. Calls upon all States to cooperate fully with the Committee established by paragraph 6 above in the fulfilment of its tasks, including

/...

S/RES/1267 (1999)

Page 4

supplying such information as may be required by the Committee in pursuance of this resolution;

10. Requests all States to report to the Committee established by paragraph 6 above within 30 days of the coming into force of the measures imposed by paragraph 4 above on the steps they have taken with a view to effectively implementing paragraph 4 above;

11. Requests the Secretary-General to provide all necessary assistance to the Committee established by paragraph 6 above and to make the necessary arrangements in the Secretariat for this purpose;

12. Requests the Committee established by paragraph 6 above to determine appropriate arrangements, on the basis of recommendations of the Secretariat, with competent international organizations, neighbouring and other States, and parties concerned with a view to improving the monitoring of the implementation of the measures imposed by paragraph 4 above;

13. Requests the Secretariat to submit for consideration by the Committee established by paragraph 6 above information received from Governments and public sources on possible violations of the measures imposed by paragraph 4 above;

14. Decides to terminate the measures imposed by paragraph 4 above once the Secretary-General reports to the Security Council that the Taliban has fulfilled the obligation set out in paragraph 2 above;

15. Expresses its readiness to consider the imposition of further measures, in accordance with its responsibility under the Charter of the United Nations, with the aim of achieving the full implementation of this resolution;

16. Decides to remain actively seized of the matter.

EK - 5 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1333 sayılı kararı

United Nations

S/RES/1333 (2000)

Security Council

Distr.: General

19 December 2000

Resolution 1333 (2000)

**Adopted by the Security Council at its 4251st meeting, on
19 December 2000**

The Security Council,

Reaffirming its previous resolutions, in particular resolution 1267 (1999) of 15 October 1999 and the statements of its President on the situation in Afghanistan,

Reaffirming its strong commitment to the sovereignty, independence, territorial integrity and national unity of Afghanistan, and its respect for Afghanistan's cultural and historical heritage,

Recognizing the critical humanitarian needs of the Afghan people,

Supporting the efforts of the Personal Representative of the Secretary-General for Afghanistan to advance a peace process through political negotiations between the Afghan parties aimed at the establishment of a broad-based, multi-ethnic, and fully representative government, and *calling for* the warring factions to cooperate fully with those efforts to conclude a ceasefire and begin discussions leading to a political settlement, by moving forward promptly in the process of dialogue to which they have committed themselves,

Noting the December 2000 meeting of the Afghan Support Group which emphasized that the situation in Afghanistan is a complex one that requires a comprehensive, integrated approach to a peace process and issues of narcotics trafficking, terrorism, human rights, and international humanitarian and development aid,

Recalling the relevant international counter-terrorism conventions and in particular the obligations of parties to those conventions to extradite or prosecute terrorists,

Strongly condemning the continuing use of the areas of Afghanistan under the control of the Afghan faction known as Taliban, which also calls itself the Islamic Emirate of Afghanistan (hereinafter known as the Taliban), for the sheltering and training of terrorists and planning of terrorist acts, and *reaffirming* its conviction that the suppression of international terrorism is essential for the maintenance of international peace and security,

Noting the importance of the Taliban acting in accordance with the 1961 Single Convention, the 1971 Convention on Psychotropic Substances, and the 1988

00-80662 (E)

S/RES/1333 (2000)

Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, and the commitments of the 1998 Twentieth Special Session of the General Assembly on Narcotic Drugs, including to work closely with the United Nations Drug Control Programme,

Noting that the Taliban benefits directly from the cultivation of illicit opium by imposing a tax on its production and indirectly benefits from the processing and trafficking of such opium, and *recognizing* that these substantial resources strengthen the Taliban's capacity to harbour terrorists,

Deploring the fact that the Taliban continues to provide safehaven to Usama bin Laden and to allow him and others associated with him to operate a network of terrorist training camps from Taliban-controlled territory and to use Afghanistan as a base from which to sponsor international terrorist operations,

Noting the indictment of Usama bin Laden and his associates by the United States of America for, inter alia, the 7 August 1998 bombings of the United States embassies in Nairobi, Kenya and Dar es Salaam, Tanzania and for conspiring to kill American nationals outside the United States, and *noting also* the request of the United States of America to the Taliban to surrender them for trial (S/1999/1021),

Reiterating its deep concern over the continuing violations of international humanitarian law and of human rights, particularly discrimination against women and girls, and over the significant rise in the illicit production of opium,

Stressing that the capture by the Taliban of the Consulate-General of the Islamic Republic of Iran and the murder of Iranian diplomats and a journalist in Mazar-e-Sharif constituted flagrant violations of established international law,

Determining that the failure of the Taliban authorities to respond to the demands in paragraph 13 of resolution 1214 (1998) and in paragraph 2 of resolution 1267 (1999) constitutes a threat to international peace and security,

Stressing its determination to ensure respect for its resolutions,

Reaffirming the necessity for sanctions to contain adequate and effective exemptions to avoid adverse humanitarian consequences on the people of Afghanistan, and that they be structured in a way that will not impede, thwart or delay the work of international humanitarian assistance organizations or governmental relief agencies providing humanitarian assistance to the civilian population in the country,

Underlining the responsibility of the Taliban for the well-being of the population in the areas of Afghanistan under its control, and in this context *calling on* the Taliban to ensure the safe and unhindered access of relief personnel and aid to all those in need in the territory under their control,

Recalling the relevant principles contained in the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel adopted by the General Assembly in its resolution 49/59 of 9 December 1994,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. *Demands* that the Taliban comply with resolution 1267 (1999) and, in particular, cease the provision of sanctuary and training for international terrorists and their organizations, take appropriate effective measures to ensure that the

territory under its control is not used for terrorist installations and camps, or for the preparation or organization of terrorist acts against other States or their citizens, and cooperate with international efforts to bring indicted terrorists to justice;

2. *Demands also* that the Taliban comply without further delay with the demand of the Security Council in paragraph 2 of resolution 1267 (1999) that requires the Taliban to turn over Usama bin Laden to appropriate authorities in a country where he has been indicted, or to appropriate authorities in a country where he will be returned to such a country, or to appropriate authorities in a country where he will be arrested and effectively brought to justice;

3. *Demands further* that the Taliban should act swiftly to close all camps where terrorists are trained within the territory under its control, and *calls* for the confirmation of such closures by the United Nations, *inter alia*, through information made available to the United Nations by Member States in accordance with paragraph 19 below and through such other means as are necessary to assure compliance with this resolution;

4. *Reminds* all States of their obligation to implement strictly the measures imposed by paragraph 4 of resolution 1267 (1999);

5. *Decides* that all States shall:

(a) Prevent the direct or indirect supply, sale and transfer to the territory of Afghanistan under Taliban control as designated by the Committee established pursuant to resolution 1267 (1999), hereinafter known as the Committee, by their nationals or from their territories, or using their flag vessels or aircraft, of arms and related materiel of all types including weapons and ammunition, military vehicles and equipment, paramilitary equipment, and spare parts for the aforementioned;

(b) Prevent the direct or indirect sale, supply and transfer to the territory of Afghanistan under Taliban control, as designated by the Committee, by their nationals or from their territories, of technical advice, assistance, or training related to the military activities of the armed personnel under the control of the Taliban;

(c) Withdraw any of their officials, agents, advisers, and military personnel employed by contract or other arrangement present in Afghanistan to advise the Taliban on military or related security matters, and urge other nationals in this context to leave the country;

6. *Decides* that the measures imposed by paragraph 5 above shall not apply to supplies of non-lethal military equipment intended solely for humanitarian or protective use, and related technical assistance or training, as approved in advance by the Committee, and *affirms* that the measures imposed by paragraph 5 above do not apply to protective clothing, including flak jackets and military helmets, exported to Afghanistan by United Nations personnel, representatives of the media, and humanitarian workers for their personal use only;

7. *Urges* all States that maintain diplomatic relations with the Taliban to reduce significantly the number and level of the staff at Taliban missions and posts and restrict or control the movement within their territory of all such staff who remain; in the case of Taliban missions to international organizations, the host State may, as it deems necessary, consult the organization concerned on the measures required to implement this paragraph;

S/RES/1333 (2000)

---

8. *Decides* that all States shall take further measures:

(a) To close immediately and completely all Taliban offices in their territories;

(b) To close immediately all offices of Ariana Afghan Airlines in their territories;

(c) To freeze without delay funds and other financial assets of Usama bin Laden and individuals and entities associated with him as designated by the Committee, including those in the Al-Qaida organization, and including funds derived or generated from property owned or controlled directly or indirectly by Usama bin Laden and individuals and entities associated with him, and to ensure that neither they nor any other funds or financial resources are made available, by their nationals or by any persons within their territory, directly or indirectly for the benefit of Usama bin Laden, his associates or any entities owned or controlled, directly or indirectly, by Usama bin Laden or individuals and entities associated with him including the Al-Qaida organization and *requests* the Committee to maintain an updated list, based on information provided by States and regional organizations, of the individuals and entities designated as being associated with Usama bin Laden, including those in the Al-Qaida organization;

9. *Demands* that the Taliban, as well as others, halt all illegal drugs activities and work to virtually eliminate the illicit cultivation of opium poppy, the proceeds of which finance Taliban terrorist activities;

10. *Decides* that all States shall prevent the sale, supply or transfer, by their nationals or from their territories, of the chemical acetic anhydride to any person in the territory of Afghanistan under Taliban control as designated by the Committee or to any person for the purpose of any activity carried on in, or operated from, the territory under Taliban control as designated by the Committee;

11. *Decides also* that all States are required to deny any aircraft permission to take off from, land in or over-fly their territories if that aircraft has taken off from, or is destined to land at, a place in the territory of Afghanistan designated by the Committee as being under Taliban control, unless the particular flight has been approved in advance by the Committee on the grounds of humanitarian need, including religious obligations such as the performance of the Hajj, or on the grounds that the flight promotes discussion of a peaceful resolution of the conflict in Afghanistan, or is likely to promote Taliban compliance with this resolution or with resolution 1267 (1999);

12. *Decides further* that the Committee shall maintain a list of approved organizations and governmental relief agencies which are providing humanitarian assistance to Afghanistan, including the United Nations and its agencies, governmental relief agencies providing humanitarian assistance, the International Committee of the Red Cross and non-governmental organizations as appropriate, that the prohibition imposed by paragraph 11 above shall not apply to humanitarian flights operated by, or on behalf of, organizations and governmental relief agencies on the list approved by the Committee, that the Committee shall keep the list under regular review, adding new organizations and governmental relief agencies as appropriate and that the Committee shall remove organizations and governmental agencies from the list if it decides that they are operating, or are likely to operate, flights for other than humanitarian purposes, and shall notify such organizations and

governmental agencies immediately that any flights operated by them, or on their behalf, are thereby subject to the provisions of paragraph 11 above;

13. *Calls upon* the Taliban to ensure the safe and unhindered access of relief personnel and aid to all those in need in the territory under their control, and *underlines* that the Taliban must provide guarantees for the safety, security and freedom of movement for United Nations and associated humanitarian relief personnel;

14. *Urges* States to take steps to restrict the entry into or transit through their territory of all senior officials of the rank of Deputy Minister or higher in the Taliban, the equivalent rank of armed personnel under the control of the Taliban, and other senior advisers and dignitaries of the Taliban, unless those officials are travelling for humanitarian purposes, including religious obligation such as the performance of the Hajj, or where the travel promotes discussion of a peaceful resolution of the conflict in Afghanistan or involves compliance with this resolution or resolution 1267 (1999);

15. *Requests* the Secretary-General in consultation with the Committee:

(a) To appoint a committee of experts to make recommendations to the Council within sixty days of the adoption of this resolution regarding how the arms embargo and the closure of terrorist training camps demanded in paragraphs 3 and 5 above can be monitored, including *inter alia* the use of information obtained by Member States through their national means and provided by them to the Secretary-General;

(b) To consult with relevant Member States to put into effect the measures imposed by this resolution and resolution 1267 (1999) and report the results of such consultations to the Council;

(c) To report on the implementation of the existing measures, assess problems in enforcing these measures, make recommendations for strengthening enforcement, and evaluate actions of the Taliban to come into compliance;

(d) To review the humanitarian implications of the measures imposed by this resolution and resolution 1267 (1999), and to report back to the Council within 90 days of the adoption of this resolution with an assessment and recommendations, to report at regular intervals thereafter on any humanitarian implications and to present a comprehensive report on this issue and any recommendations no later than 30 days prior to the expiration of these measures;

16. *Requests* the Committee to fulfil its mandate by undertaking the following tasks in addition to those set out in resolution 1267 (1999):

(a) To establish and maintain updated lists based on information provided by States, regional, and international organizations of all points of entry and landing areas for aircraft within the territory of Afghanistan under control by the Taliban and to notify Member States of the contents of such lists;

(b) To establish and maintain updated lists, based on information provided by States and regional organizations, of individuals and entities designated as being associated with Usama bin Laden, in accordance with paragraph 8 (c) above;

(c) To give consideration to, and decide upon, requests for the exceptions set out in paragraphs 6 and 11 above;

S/RES/1333 (2000)

(d) To establish no later than one month after the adoption of this resolution and maintain an updated list of approved organizations and governmental relief agencies which are providing humanitarian assistance to Afghanistan, in accordance with paragraph 12 above;

(e) To make relevant information regarding implementation of these measures publicly available through appropriate media, including through the improved use of information technology;

(f) To consider, where and when appropriate, a visit to countries in the region by the Chairman of the Committee and such other members as may be required to enhance the full and effective implementation of the measures imposed by this resolution and resolution 1267 (1999) with a view to urging States to comply with relevant Council resolutions;

(g) To make periodic reports to the Council on information submitted to it regarding this resolution and resolution 1267 (1999), including possible violations of the measures reported to the Committee and recommendations for strengthening the effectiveness of these measures;

17. *Calls upon* all States and all international and regional organizations, including the United Nations and its specialized agencies, to act strictly in accordance with the provisions of this resolution, notwithstanding the existence of any rights or obligations conferred or imposed by any international agreement or any contract entered into or any licence or permit granted prior to the date of coming into force of the measures imposed by paragraphs 5, 8, 10 and 11 above;

18. *Calls upon* States to bring proceedings against persons and entities within their jurisdiction that violate the measures imposed by paragraphs 5, 8, 10 and 11 above and to impose appropriate penalties;

19. *Calls upon* all States to cooperate fully with the Committee in the fulfilment of its tasks, including supplying such information as may be required by the Committee in pursuance of this resolution;

20. *Requests* all States to report to the Committee within 30 days of the coming into force of the measures imposed by paragraphs 5, 8, 10 and 11 above on the steps they have taken with a view to effectively implementing this resolution;

21. *Requests* the Secretariat to submit for consideration by the Committee information received from Governments and public sources on possible violations of the measures imposed by paragraphs 5, 8, 10 and 11 above;

22. *Decides* that the measures imposed by paragraphs 5, 8, 10 and 11 above shall come into force at 00.01 Eastern Standard Time, one month after the adoption of this resolution;

23. *Further decides* that the measures imposed by paragraphs 5, 8, 10 and 11 above are established for twelve months and that, at the end of this period, the Council will decide whether the Taliban has complied with paragraphs 1, 2 and 3 above, and, accordingly, whether to extend these measures for a further period with the same conditions;

24. *Decides* if the Taliban comply with the conditions of paragraphs 1, 2 and 3 above, before the twelve-month period has elapsed, the Security Council shall terminate the measures imposed by paragraphs 5, 8, 10 and 11 above;

25. *Expresses* its readiness to consider the imposition of further measures, in accordance with its responsibility under the Charter of the United Nations, with the aim of achieving full implementation of this resolution and resolution 1267 (1999), *inter alia*, taking into account the impact assessment referred to in paragraph 15 (d) with a view to enhancing the effectiveness of sanctions and avoiding humanitarian consequences;

26. *Decides* to remain actively seized of the matter.

EK - 6 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1386 sayılı kararı

United Nations

S/RES/1386 (2001)

Security Council

Distr.: General
20 December 2001**Resolution 1386 (2001)****Adopted by the Security Council at its 4443rd meeting, on
20 December 2001***The Security Council,*

Reaffirming its previous resolutions on Afghanistan, in particular its resolutions 1378 (2001) of 14 November 2001 and 1383 (2001) of 6 December 2001,

Supporting international efforts to root out terrorism, in keeping with the Charter of the United Nations, and reaffirming also its resolutions 1368 (2001) of 12 September 2001 and 1373 (2001) of 28 September 2001,

Welcoming developments in Afghanistan that will allow for all Afghans to enjoy inalienable rights and freedom unfettered by oppression and terror,

Recognizing that the responsibility for providing security and law and order throughout the country resides with the Afghan themselves,

Reiterating its endorsement of the Agreement on provisional arrangements in Afghanistan pending the re-establishment of permanent government institutions, signed in Bonn on 5 December 2001 (S/2001/1154) (the Bonn Agreement),

Taking note of the request to the Security Council in Annex 1, paragraph 3, to the Bonn Agreement to consider authorizing the early deployment to Afghanistan of an international security force, as well as the briefing on 14 December 2001 by the Special Representative of the Secretary-General on his contacts with the Afghan authorities in which they welcome the deployment to Afghanistan of a United Nations-authorized international security force,

Taking note of the letter dated 19 December 2001 from Dr. Abdullah Abdullah to the President of the Security Council (S/2001/1223),

Welcoming the letter from the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Secretary-General of 19 December 2001 (S/2001/1217), and *taking note* of the United Kingdom offer contained therein to take the lead in organizing and commanding an International Security Assistance Force,

01-70855 (E)

S/RES/1386 (2001)

Stressing that all Afghan forces must adhere strictly to their obligations under human rights law, including respect for the rights of women, and under international humanitarian law,

Reaffirming its strong commitment to the sovereignty, independence, territorial integrity and national unity of Afghanistan,

Determining that the situation in Afghanistan still constitutes a threat to international peace and security,

Determined to ensure the full implementation of the mandate of the International Security Assistance Force, in consultation with the Afghan Interim Authority established by the Bonn Agreement,

Acting for these reasons under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. *Authorizes*, as envisaged in Annex 1 to the Bonn Agreement, the establishment for 6 months of an International Security Assistance Force to assist the Afghan Interim Authority in the maintenance of security in Kabul and its surrounding areas, so that the Afghan Interim Authority as well as the personnel of the United Nations can operate in a secure environment;

2. *Calls upon* Member States to contribute personnel, equipment and other resources to the International Security Assistance Force, and invites those Member States to inform the leadership of the Force and the Secretary-General;

3. *Authorizes* the Member States participating in the International Security Assistance Force to take all necessary measures to fulfil its mandate;

4. *Calls upon* the International Security Assistance Force to work in close consultation with the Afghan Interim Authority in the implementation of the force mandate, as well as with the Special Representative of the Secretary-General;

5. *Calls upon* all Afghans to cooperate with the International Security Assistance Force and relevant international governmental and non-governmental organizations, and welcomes the commitment of the parties to the Bonn Agreement to do all within their means and influence to ensure security, including to ensure the safety, security and freedom of movement of all United Nations personnel and all other personnel of international governmental and non-governmental organizations deployed in Afghanistan;

6. *Takes note* of the pledge made by the Afghan parties to the Bonn Agreement in Annex 1 to that Agreement to withdraw all military units from Kabul, and calls upon them to implement this pledge in cooperation with the International Security Assistance Force;

7. *Encourages* neighbouring States and other Member States to provide to the International Security Assistance Force such necessary assistance as may be requested, including the provision of overflight clearances and transit;

8. *Stresses* that the expenses of the International Security Assistance Force will be borne by the participating Member States concerned, *requests* the Secretary-General to establish a trust fund through which contributions could be channelled to the Member States or operations concerned, and encourages Member States to contribute to such a fund;

S/RES/1386 (2001)

---

9. *Requests* the leadership of the International Security Assistance Force to provide periodic reports on progress towards the implementation of its mandate through the Secretary-General;

10. *Calls on* Member States participating in the International Security Assistance Force to provide assistance to help the Afghan Interim Authority in the establishment and training of new Afghan security and armed forces;

11. *Decides* to remain actively seized of the matter.
